

NYA LAGBEREDNINGENS

FÖRSLAG

TILL

VATTENRÄTTSFÖRORDNING

MED FLERA DERMED SAMMANHÄNGANDE FÖRFATTNINGAR.

STOCKHOLM, 1879.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

STORMÄGTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Sedan under handläggning af den åt Nya Lagberedningen jemlikt faststæld instruktion öfverlemnade frågan om ordnandet af de privaträttsliga förhållandena emellan jord- och strandegare eller andre i afseende å vattens afledande och begagnande, Beredningen i afgifvet förslag till förordning angående torrläggning af jord behandlat den del af ämnet, som, vanligen betecknad med benämningen den defen-

siva vattenrätten, afser undanrödjande af de skadliga verkningar eller hinder emot jords odling, hvilka vållas af vattensamlingar på eller nära invid jordytan; så hafva de återstående delarne af det förelagda ämnet, eller den grupp af lagbud, som plägar benämnas den lukrativa vattenrätten och har till föremål vattnets tillgodogörande för allmänt eller enskildt nyttiga syften, företagits till behandling.

Enligt instruktionen var, såsom redan är antydt, Beredningens uppdrag inskränkt till afgifvande af förslag till sådana stadganden inom vattenrättens område, hvilka voro af civilrättslig natur. Vid ärendets handläggning visade sig dock nödvändigt att jemväl taga hänsyn till den administrativa rätten. I många hänseenden såväl hvad jords torrläggning angick som ock beträffande de lukrativa anläggningarna i vattendragen och i synnerhet timmerflottningen befunnos de civilrättsliga och de administrativa bestämmelser, hvilka erfordrades för att ordna hithörande förhållanden, så nära beröra och ömsesidigt betinga hvarandra att någon verklig följdriktighet eller fullständighet ej kunde ernås med mindre att jemväl de administrativa frågorna företogos till handläggning gemensamt med de civilrättsliga. Af sådan anledning har Eders Kongl. Maj:t den 15 Mars 1878 på framställning af Beredningen funnit skäligt i Nåder förklara att, för beredande af nödig öfverensstämmelse emellan stadgandena i ämnet, Beredningen vore oförhindrad att afgifva förslag till sådana administrativa föreskrifter, som med de civilrättsliga bestämmelserna egde omedelbart sammanhang.

Eders Kongl. Maj:t har vidare behagat till Beredningen öfverlemna Riksdagens underdåniga skrifvelse den 10 Maj 1875 med anhallan det tacktes Eders Kongl. Maj:t så snart ske kunde taga i öfvervägande huruledes allmän flottled i de vattendrag, der den ej redan funnes men vore af behofvet påkallad, kunde utan förbiseende af

strandegares och vattenverksegares rätt anläggas och begagnas, samt till Riksdagen göra framställning om den lagstiftningsåtgärd, som för ändamålet finnes erforderlig.

Med anledning af den mångfald af tekniska och praktiska frågor, som i förevarande ämne i allmänhet och särskildt i fråga om timmerflottningen förekommit till besvarande, har Eders Kongl. Maj:t jemväl i Nåder tillåtit Beredningen att anlita såsom sakkunnig rådgifvare Kaptenen vid Väg- och Vattenbyggnadskåren, Riddaren af Kongl. Vasa-orden Lars Berg, hvilken sedermera ej mindre vid utarbetande af förslagen till bestämmelser rörande flottning än ock i öfrige delar tillhandagått med nödiga upplysningar, hvarjemte Beredningen, som låtit de första utkasterna under hand tillställas sakkunniga och erfarna personer till granskning, sökt att vid den slutliga behandlingen tillgodogöra sig jemväl de upplysningar, som i anledning deraf blifvit Beredningen meddelade.

Redan i motiven för förslaget till förordning angående torrläggning af jord äro de skäl antydda, som föranledt afvikelse från den anordning af ämnet, hvilken blifvit följd af de tvenne komitéer, som afgifvit förslag till lagbud angående vattenrätten och dervid sammanfört i en gemensam lag alla de bestämmelser, hvilka ansetts vara af civilrättslig natur. Icke ens i fråga om nu förevarande del af vattenrätten har Beredningen funnit ett dylikt sammanförande till ett helt af alla dit hänförliga bestämmelser vara lämpligt. De under den gemensamma benämningen lukrativ vattenrätt sammanfattade ämnen äro nemligen sins emellan så olikartade, och de syften de föreslagna bestämmelserna skola befrämja af så skiljaktig natur, att efter Beredningens åsigt ingen väsentlig fördel genom deras sammanställande i en enda författning står att vinna, utan snarare den principiella olikheten emellan deras förutsättningar skulle derigenom lättare råka

i fara att missuppfattas. Till stöd för denna åsigt tillåter sig Beredningen att i korthet redogöra för de särskilda hufvudfrågornas beskaffenhet och den deraf föranledda formella anordningen af Beredningens förslag.

Bland de *privatsrättsliga* frågorna träder i främsta rummet den om jordegares rätt att förfoga öfver det vatten, som finnes å hans grund eller inom hans rågång. Denna rätt, hvars hufvudgrunder i nuvarande lag återfinnas i 20 kap. Byggningsbalken, har, såsom känt är, inom den svenska lagstiftningen erhållit en utsträckning, hvartill i allmänhet lagstiftningen i andra länder ej erbjuder någon motsvarighet. Såsom allmän regel gäller från äldsta tider att vattnet tillhör eller rättare får tillgodogöras af den, inom hvars rågång det finnes, utan andra inskränkningar än som till följd af vattnets natur erfordras för bevarande af annans likartade rätt till samma vattendrag äfvensom för vattendragens bibehållande för de allmännyttiga ändamål, hvartill de af naturen äro lämpliga och behöfliga. Då nämnde grundregel icke är underkastad någon stridighet eller tvekan, har lagstiftningen följaktligen inom förevarande område till hufvudsaklig uppgift att närmare fastställa beskaffenheten af berörda inskränkningar i jordegares rätt öfver det å hans grund befintliga vattnet och derigenom negativt åt samma rätt gifva nödig begränsning och bestämmdhet.

I enlighet med denna åsigt har Beredningen i en författning, som till sitt innehåll närmast motsvarar 20 kap. Byggningsbalken i nu gällande lag, uppställt de civilrättsliga bestämmelserna angående betydelser och omfånget af jordegares rätt öfver vattnet å hans grund samt hvad han, derest han vill för vattnets nyttjande anlägga vattenverk eller andra anstalter eller vattnet bortleda eller vattendrag eljest förändra, har att dervid iakttaga för att ej inkräkta på annans en-

skilda rätt eller förnärma sådana allmänna intressen, som äro med vattendragen förknippade. De allmänna grunderne för lösande af de kollisioner, som i nämnda hänseenden kunna uppstå, äfvensom vissa dermed sammanhängande processuella och exekutiva stadganden äro i denna författning liksom i nämnda kapitel af Byggningsbalken sammanställda till ett helt. Bland de under nämnda kapitel förekommande bestämmelser, som bort med nya ersättas, äro äfven de, som stadga ansvar för olagligt uppdämmande af vatten genom underlåtenhet att uppdraga damlucka; och har den ansvarspåföljd, hvartill dylik förseelse ansetts böra föranleda, blifvit bestämd i en särskild författning. Derjemte har, till underlättande af vattenverks anläggning samt förekommande i möjligaste mån af uppdämningstvister, föreslagits ett tillägg till gällande skiftesstadga i syfte att möjliggöra egoutbyte i de fall då någon, som för vattnets nyttjande har af nöden att uppdämma detsamma, skulle derifrån hindras af den omständighet att annans mark kunde genom dämningen skadas.

Bland de inskränkningar, som strandegaren i det allmännas intresse måste underkasta sig äro de, hvilka för samfärdselns och varuforslingens behof måste åläggas honom, de mest i hans rätt ingripande. Tillvaron af segelled, båtled eller flottled, vare sig på grund af det för vår rätt egendomliga institut, som benämnes kungsådra, eller ock oberoende deraf, hindrar enligt gällande lag strandegaren från att i vattnet verkställa byggnader eller annorledes öfver vattnet förfoga med den frihet, som eljest är förhållandet. På de ställen, der dylika kommunikationsleder i enlighet med hittills gällande lag kommit till stånd, har en ny lagstiftning i förevarande ämne hufvudsakligen till uppgift att fortfarande hålla dem fria från möjliga inkräkningar från strandegarens sida, och hithörande bestämmelser hafva, såsom redan är angifvet, sin rätta plats inom den grupp af

lagstadganden, som afse att bestämma strandegarens rätt öfver vattnet å hans grund. Helt annat är deremot förhållandet när fråga uppstår att inrätta dylika kommunikationsleder i vattendrag, hvarest strandegaren dessförinnan ej varit underkastad de för ändamålet nödiga inskränkningar i sin rätt. Om nya stadganden äro behöfliga för att möjliggöra vattendragens användande för samfärdseln och varuforslingen i vidsträcktare mån än nu gällande lag medgifver, måste dessa stadganden, hvilka göra det nödigt att ålägga strandegaren ett ytterligare intrång i hans rätt, följaktligen anses till grund och syfte närmast jämförliga med redan gällande bestämmelser angående expropriation af jord eller lägenhet för allmänt behof och i likhet med dessa böra äfven i formelt hänseende såsom undantagslagar särskiljas från de lagbud, som bestämma det normala rättsförhållandet. I anledning häraf och då behofvet af ny lagstiftning i förevarande hänseenden i synnerhet hvad timmerflottningen angår ansetts vara trängande, har Beredningen i främsta rummet i en särskild författning af civilrättslig natur intagit de allmänna grunderne eller villkoren för allmän flottleds inrättande och begagnande äfvensom för verkställande af sådana nya anläggningar eller åtgärder, som vare sig i ny eller i äldre flottled äro för ändamålet nödiga och kunna på strandegares eller annans rätt inverka. Vidare hafva de i afseende å allmän farleds inrättande och dylik leds ordnande för samfärdseln nödiga bestämmelser af civilrättslig natur likaledes blifvit uppställda i särskild författning.

I sammanhang med de sålunda afhandlade frågorna har det ock visat sig nödigt att genom ett tillägg till expropriationslagen bereda en hittills saknad laglig möjlighet att i de fall, der för farled, flottled eller andra allmänna behof vatten måste bortledas ur dess naturliga bädd för att på annat ställe användas, men hinder mot bortle-

dandet möter af enskild rätt öfver vattnet, åstadkomma den erforderliga vattenledningen, äfven om den enskilde rättegaren bestrider vattnets användande för ifrågavarande ändamål.

Strandegarnes fiskerättighet har, såsom bekant är, icke ingått bland föremålen för den behandling vattenrätten hos de föregående två komitéerna undergått. Beskaffenheten af det Beredningen lmnade uppdrag har ej heller föranledt till detta ämnes handläggning i sammanhang med förut omförmälda frågor i vidsträcktare mån än för så vidt bland de inskränkningar strandegaren måste vara underkastad bort upptagas jemväl den att han ej eger omintetgöra andres fiskerätt, utan bör för fiskerinäringens bevarande lemna tjenlig vattenled öppen för fiskens upp- och nedgång. En allmän bestämmelse om strandegarens skyldighet i nämnda hänseende har följaktligen intagits bland öfriga civilrättsliga inskränkningar i strandegarens rätt. De närmare föreskrifterna hvarest en dylik vattenled för fiskens gång bör finnas och huru den skall vara beskaffad hafva ansetts böra framgent såsom hittills hafva sin plats i fiskeristadgans 2 kapitel. Detta kapitel har dock af sådan anledning och då deri ej vidare bort lemnas qvarstående de föreskrifter, som handla om ämnena, hvilka ej ega gemenskap med fisket, såsom flottled och vattenuppdämnings förekommande, bort underkastas en förändring af redaktionen till öfverensstämmelse med hvad Beredningen i öfrigt föreslagit. Hvad strandegares rätt att uppföra fiskebyggnader angår, har den så till vida kommit under behandling som följdrigtigheten fordrat att fiskebyggnad, hvilken kan för allmänna eller enskilda intressen medföra menliga verkningar, bort i sådant hänseende likställas med hvarje annan vattenbyggnad.

De *administrativa* föreskrifter Beredningen funnit ega oskiljaktigt sammanhang med förevarande ämnen äro sammanförda i tre särskilda

författningar, af hvilka *en* uteslutande afser timmerflottningens ordnande, och *den andra* innehåller åtskilliga bestämmelser, föranledda genom den förväntade nya lagstiftningen angående dikning och annan vattenafledning, samt fastställande ordningen och grunderne för pröfning af frågor om tillstånd från det allmännas sida till vattenafledningsföretag i de fall, der allmänna intressen kunna derigenom lida förfång, samt *den tredje* innefattar vissa bestämmelser, föranledda af de föreslagna civilrättsliga stadgandena angående farleders öppnande, öfverbyggande af kungsådra och andra dermed sammanhängande eller likartade frågor. Det har legat i sakens natur att det sistnämnda författningsförslaget hvarken kunnat eller bort göras så omfattande att ämnet derigenom blifvit fullständigt uttömdt. Vid sidan deraf skulle redan befintliga föreskrifter komma att fortfarande gälla, och anser sig Beredningen böra erinra derom att, utöfver hvad Beredningen föreslagit, särskilda bestämmelser torde erfordras angående beloppet af den ersättning, som bör tilläggas de personer, åt hvilka förrättande af syner i mål rörande torrläggning, flottled eller farleder m. m. kommer att uppdragas.

De särskilda författningsförslag, som enligt ofvan angifna plan för frågornas behandling blifvit utarbetade och nu jemte dertill hörande motiv i underdånighet öfverlemnas, utgöras således af följande:

1:o Förordning angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

2:o Förordning angående allmän flottled.

3:o Förordning angående allmän farled.

4:o Förordning om tillägg till Kongl. förordningen den 14 April 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

5:o Förordning angående ansvar för underlåtenhet att öppna damlucka.

6:o Förordning angående ändring i vissa delar af gällande fiskeristadga.

7:o Kungörelse om förändrad lydelse af 58 § i gällande stadga om skiftesverket i riket.

8:o Flottningsstadga.

9:o Kungörelse angående tillstånd från det allmännas sida till vattenafledning i vissa fall m. m., samt

10:o Kungörelse angående särskilda föreskrifter för handläggning af frågor om farled och vissa vattenbyggnader m. m.

På skäl, som i motiven finnas närmare angifna, har Beredningen i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den åsigt, som hos den första vattenrättskomitén gjort sig gällande, funnit sig ej böra tillstyrka att i fråga om den så kallade ängsvattningen några väsentliga ändringar eller tillägg skulle för närvarande göras till de grunder, hvilka nu gälla i detta ämne och jemväl blifvit i förstnämnda förordning upptagne. Då likväl frågan om särskilda ytterligare bestämmelser rörande ängsvattningen ansetts vara af den vigt att, sedan bemälda komité sålunda funnit förslag till speciallagstiftning i nämnda hänseende ej böra afgifvas, Kongl. Maj:t i Nåder meddelat den senare komitén föreskrift att sådant förslag uppgöra, har Beredningen trott sig pliktig att utarbета och får härhos i underdånighet bifoga en särskild promemoria, upptagande de bestämmelser, som, under förutsättning att Beredningens åsigt om obehöfligheten deraf ej vunne Nådigt godkännande, till äfventyrs kunde vid sidan af hvad Beredningen föreslagit tjena till grund för en författning i detta ämne eller åtminstone underlätta frågans bedömande.

Ofvan omförmälda skrifvelse från Riksdagen varder i underdånighet återställd.

Undertecknad von Krusenstjerna får i underdånighet tillkännagifva att han i följd af honom meddeladt uppdrag att från den 1 sistlidne Januari tills vidare förestå en revisionssekreterarebefattning ej varit i tillfälle att deltaga i slutliga handläggningen af andra bland ofvannämnda förslag än de till förordning angående allmän flottled och till flottningsstadga.

Med djupaste undersätlig vördnad, trohet och nit framhärda
Stormäktigste, Allernådigste Konung
Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste och tropligtigste
tjenare och undersåtar

K. J. BERG.

AXEL ÖRBOM. C. W. HEDENSTRÖM. E. VON KRUSENSTJERNA.

Wilh. Huss.

Stockholm den 31 Maj 1879.

I.

F ö r s l a g

till

F ö r o r d n i n g

angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

Med upphäfvande af 17 kap. 4 § samt 20 kap. Byggningsbalken; Förordningarna den 3 September 1755 angående rätt dag till damluckas öppnande, den 23 Augusti 1851 angående ändring för vissa orter af stadgandet om tiden, då damlucka skall vara öppnad, och den 21 December 1857 angående ändring af 20 kap. 6 § Byggningsbalken i fråga om straffbestämmelsen för underlåtenhet att i föreskrifven tid öppna damlucka; Kongl. kungörelsen den 6 Augusti 1815 angående tiden för vattendämning om hösten m. m.; hvad i Kongl. kungörelsen den 30 December 1863 angående ändring i föreskrifterna rörande villkoren för mjöl- och sågqvarnars anläggande m. m. så ock i andra författningar stadgas derom att vid inrättande af vattenverk skall genom föregående undersökning utrönas huruvida medelst uppdämning eller vattnets begagnande i öfrigt skada tillskyndas annan; samt Kongl. brefven den 17 Augusti 1828 om mjöl- och sågqvarnars anläggning i Lappmarkerne, och den 1 Juni 1849 angående anläggning och utrifning af anstalter för ängsvattning; äfvensom med ändring af hvad andra lagens rum och författningar innehålla mot denna förordning stridande, stadgas som följer:

1 §.

En hvar eger att det vatten, som å hans grund finnes, sig tillgodogöra, der ej annorledes här nedan eller eljest i lag stadgas.

2 §.

Går vattendrag emellan två byar eller hemman, må ej ene strandegaren qvarn eller annat vattenverk å sin grund så bygga att den andre i sin rätt öfver vattnet lider förfång.

Är strömfall så beskaffadt att för tillgodogörande deraf strandegarne å ömse sidor hafva af nöden dambyggnad hvar å den andres grund, bjude då den, som bygga vill, den andre att gemensamt dammen bygga och nyttja; vill ej denne i byggnaden deltaga, vare ändock pliktig nödigt damfäste lemna, der Rätten pröfvar sådant kunna ske utan synnerligt men, och ersättning till fulla värdet gifves för mark, som af damfästet upptages, så ock för olägenhet, som eljest af byggnaden komma må.

3 §.

Läggas dam å grund, som hörer båda strandegarne till, njute hvardera lika lott i det vatten, som vid dammen samlas; och bestämme, i brist af åsämjande, Rätten, efter ty skäligt pröfvas, huru dammen byggas och hvarderas lott i vattnet uttagas må.

Bygger endera ensam dammen, må honom ej förmenas att den andres lott i vattnet nyttja intill dess denne, såsom nedan sägs, sin rätt gällande gör.

4 §.

Nu varder dam af ene strandegaren byggd jemväl å den andres grund: vill denne sedan sjelf vattenverk bygga och dertill dammen för sin lott i vattnet nyttja; stånde det honom öppet; säge dock minst två år innan han vill dammen begagna derom till och vare, efter ty å hans hälft belöper, skyldig ersätta dammens värde i det

skick, hvari den befinnes, samt i framtida underhållet taga del. Pröfvas dammen större än för hans verk är nödigt eller nyttigt, må ersättnings- och underhållsskyldigheten i mån deraf jemkas; tarfvas åter för hans verk att dammen tillökas eller annorledes förändras, stånde ensam kostnaden därför äfvensom den tillökning i underhållskostnad, hvartill ändringen må föranleda.

Har han något uppburit i godtgörelse för mark till damfäste eller för sådan olägenhet af dambyggnaden, som ännu ej inträdt, då han börjar dammen nyttja; det bör ock återgäldas.

5 §.

Delegare i oskift by eller annan samfäld mark hafve rätt till vattnet efter som han i samfälligheten eger del. Lag samma vare, der vid skifte af samfällighet vattendraget ej i skiftet ingått. Kan vattnet ej utan delegares förfång skiftas, och vill någon af dem qvarn eller annat vattenverk bygga, bjude de andre att deri taga del; vilja de ej, och pröfvar Rätten det kunna ske utan synnerlig skada för dem, förelägge då honom på hvad sätt, vilkor och tid han verket bygga och nyttja må.

6 §.

Ej må i vattendrag så byggas att genom uppdämning eller annorledes men tillskyndas någon, som ofvan eller nedan eger jord, vattenverk eller annan egendom; och skall förty vattenverk, der hinder i vattnets lopp kan lända till men för annan, vara så inrättadt att genom lucka å dammen eller annan dylik anstalt tillräckligt aflopp kan för vattnet beredas, när sådant är af nöden.

Har någon jord, som skulle af uppdämning för vattenverk skadas, och bjuder den, som dämna vill, annan jord i stället; då må egoutbyte ske, efter ty derom i skiftesstadgan närmare skils.

7 §.

Allmän farled må ej genom dambyggnad stängas; ej heller må eljest i eller vid sidan af allmän farled byggnad göras eller åtgärd vidtagas, hvarigenom samfärdseln hindras eller leden kan försämras.

I allmän flottled må ej så byggas att flottningen hindras.

Vattenled, som för fiskens gång finnas bör, efter ty derom är särskildt stadgadt, skall ock lemnas från byggnad eller stängsel fri.

8 §.

Der kungsådra af ålder varit, skall ådran fortfarande lemnas öppen för allmän samfärdsel och flottning, fiskerinäringens uppehållande eller annat allmänt ändamål så ock till bevarande af enskild rätt, som af ådran är beroende. Sådan ådra skall, så framt den ej är annorledes bestämd, framgå i djupaste vattnet och beräknas till en tredjedel af vattendragets bredd vid det vattenstånd, hvilket infaller midt emellan det högsta och det lägsta, som vanligast förekommit under de sista tio åren.

9 §.

Twist huruvida led eller ådra, hvarom ofvan förmäles, finnes i vattendraget ankomne på allmän domstols pröfning.

10 §.

En hvar, som vill för vattenverk göra ny dam eller äldre dam ombygga, vare pliktig att byggnaden hos Konungens Befallningshafvande anmäla med uppgift å vattendraget och den fastighet, å hvars grund byggnaden skall göras, samt socken och härad, hvartill fastigheten hör; foga ock dervid beskrifning å den tillämnade byggnaden till läge, storlek och inrättning i afseende å flod- eller bottenluckor samt öfrige väsentlige delar.

Sedan låte Konungens Befallningshafvande nämnda anmälan och beskrifningen i dess helhet eller i nödige delar på sökandens bekost-

nad intagas i länskungörelserna, med erinran till en hvar, som anser sig kunna af byggnaden lida men, att, om han aktar nödigt, sin rätt vid domstol eller eljest i laga ordning bevaka. Konungens Befallningshafvande föranstalte ock att kungörelsen varder intagen i länskungörelserna för angränsande län, om anledning dertill finnes.

11 §.

Menar någon att för hans vattenverk tarfvas att led eller ådra, hvarom ofvan är sagdt, öfverbygges eller eljest genom byggnad förändras till djup eller läge; då skall tillstånd från det allmännas sida till byggnaden sökas hos Konungens Befallningshafvande. Finnes byggnaden kunna så göras att leden eller ådran fortfarande utan väsentlig olägenhet kan för det dermed afsedda allmänna ändamål användas, må det sökta tillståndet beviljas med de villkor, som efter omständigheterna i hvarje fall anses erforderliga till betryggande af det allmännas rätt.

Af sådant tillstånd vare den, som anser sig genom byggnaden förnärmad i sin enskilda rätt, ej hindrad att sin talan derutinnan lagligen anhängiggöra.

12 §.

Vill den, som ämnar bygga vattenverk, bereda sig trygghet att byggnaden ej må framdeles af annan klandras såsom vållande olaga dämning eller annat intrång i enskild rätt; stånde honom fritt sin talan på förhand instämma; och vare å den talan pröfvadt huru byggnaden må inrättas så att andre parten ej i sin rätt förnärmast.

Äskar den, som vattenverk eger eller bygga vill, eller någon, som genom dämning eller eljest kan af sådant verk men lida, att loffiga vattenhöjden med vattenmärke betecknas eller viss tid bestämmes då damlucka skall hållas öppen eller ock andra särskilda föreskrifter angående vattnets framläppande gifvas; ege dertill vitsord. Sämjas de ej, gånge tvisten till Rättens pröfning.

Vattenmärke skall på verksegarens bekostnad i berg, jordfast sten eller annat fast föremål sättas.

13 §.

Har vattenmärke blifvit satt, åligge verkets egare att i allt hvad på hans åtgärd ankommer så förfara att vattnet ej må stiga öfver märket.

Finnes ej sådant märke, skall ändock damlucka hållas öppen när sådant till förekommande af skada för annan tarfvas. Är för damluckas öppnande viss tid i laga ordning bestämd eller eljest särskild föreskrift om vattnets framläppande gifven, lände det till efterrättelse.

14 §.

Der sågqvarn är, ligge å egarens vårdnad att affallet ej utsläppes i vattnet. Lag samma vare, der vid annat verk eller inrättning affall uppkommer, hvaraf uppgrundning eller annan olägenhet kan förorsakas.

Vidtager ej egaren nödig åtgärd eller anstalt till skadans förekommande, ege Konungens Befallningshafvande föreskrifva hvad i sådant hänseende iakttagas bör, så ock förelägga den tredskande vite, der ej ansvar å försummelsen finnes särskildt stadgadt.

Sker ändock skada, njute den, som skadan lider, ersättning efter Rättens bepröfvande.

15 §.

Hvad i denna förordning skils om vattenverk gälle ock om annan med dylikt verk jemförlig inrättning till vattens nyttjande, hvarför byggnad i vattnet tarfvas.

16 §.

Ej må någon genom upptagande af ny rännil från sjö och annat vattendrag eller annorledes vattnet till djup eller läge så förändra

att derigenom led eller ådra, hvarom ofvan skils, försämras eller ock men annan tillskyndas; och vare förty strandegare, som vill bortleda vattnet för att annorstädes nyttjas, pliktig ej mindre så inrätta ledningen att å det ställe, hvarest den upptages, olägenhet, som nyss är sagd, ej vållas, än ock leda vattnet åter, der sådant erfordras till förekommande af dylik olägenhet nedanför i vattendraget.

17 §.

Rensning, som för vattendrags bibehållande är af nöden, hafve den, som af uppgrundningen kan lida men, lof att verkställa, ändå att gräfning inom annans rågång därför tarvas. Jord eller annat, som vid rensningen upptages, må på närmaste strand uppläggas eller ock föras till annat lämpligt ställe i närheten, dock emot ersättning till markens egare, om skada deraf vållas.

18 §.

Har vattendrag vikit från sitt förra läge eller eljest förändrat sitt lopp, vare om vattendragets återställande i dess förra skick lag som om rensning i 17 § är sagdt. Varder genom vattnets återförande skada tillskyndad egare af jord, hvarifrån vattnet afvikit, eller annan, som genom byggnad eller annorledes gjort sig vattnet i dess nya lopp eller läge till godo; njute han ersättning därför. Har han i tio år varit i besittning af förmån, som skulle genom återförandet gå förlorad, må dylik åtgärd ej emot hans bestridande vidtagas.

19 §.

I fråga om vattens bortledande eller annan åtgärd till vattendrags förändring till djup eller läge och om vattendrags återförande lände i tillämplige delar till efterrättelse hvad i 10, 11 och 12 §§ sägs om byggnad i vattendrag; och vare i afseende å anstalt för jords bevattning jemväl i öfrigt gällande hvad om vattenverk i denna förordning skils.

20 §.

Angående vattenafledning för jords torrläggning så ock om strömrrensning eller vattens bortledande för allmänt behof är särskildt stadgadt.

21 §.

När talan i mål, hvarom i denna förordning handlas, instämd varder, ege i stad Rätten och å landet domaren att i stämningen utsätta saken till syn å stället, der sådant af kâranden äskas eller eljest för frågans pröfning finnes erforderligt; föranstalte ock i de fall, der 9 eller 12 § är tillämplig, att, till underrättelse för möjligen varande okände eller icke uppgifne sakegare, tiden och stället för målets företagande varder minst fjorton dagar före den utsatta tiden kungjord i kyrkan för den församling, der den del af vattendraget, hvarom fråga är, framgår, så ock i angränsande, intill vattendraget belägna församlingars kyrkor.

22 §.

Då afvägning eller annan undersökning af vattendrag med dess af- och tillopp, ofvan eller nedan, är nödig eller särskild utredning erfordras huru vattenbyggnad göras och nyttjas må eller i andra frågor, hvarom i denna förordning handlas, ege Rätten till biträde kalla sakkunnig man eller ock, om sådant finnes lämpligare, föreskrifva att undersökningen skall förrättas af dertill behörig tjänsteman eller annan sakkunnig, som uppå ansökning af kâranden förordnas af Konungens Befallningshafvande och derefter har att utlåtande i målet afgifva i de delar, som till honom blifvit hänskjutne.

23 §.

Der någon utan föregående anmälan, hvarom i 10 § skils, eller eljest olagligen i vattendrag bygger eller dämning gör, ege öfverexekutor att, till rättelse i hvad olagligen skett, handräckning gifva,

när skäl dertill äro; och vare derom gällande enahanda bestämmelser, som för det i 157 § Utsökningslagen afsedda fall äro stadgade.

Visar någon sannolika skäl att byggnad, hvarom anmälan skett, kan lända honom till men, ege ock öfverexekutor byggnaden förbjuda intill dess tvisten blifvit i laga ordning pröfvad.

Hvad här är sagdt om byggnad i vattendrag gälle ock om vattens bortledande eller annan åtgärd till vattendrags förändring.

24 §.

Dämmes vatten upp öfver fastställdt märke eller varder, der viss tid för damluckas uppdragande föreskrifven är eller annan särskild bestämmelse angående damluckas skötande blifvit meddelad, hvad sålunda iakttagas bör ej fullgjordt, och följer ej rättelse genast efter det tillsägelse derom skett; då ege på ansökan af den, som genom försumnelsen lider, utmätningssmannen i orten och å landet jemväl länsmannen, äfven om han ej är satt till utmätningssman, att, sedan han med ojäfvigt vittne syn å stället hållit, nödig handräckning på den försumliges bekostnad meddela.

Tillstänger någon led eller ådra, hvarom i denna förordning stadgas, må ock till borttagande af stängsel, som uppenbarligen finnes emot lag stridande, handräckning gifvas såsom nyss är sagdt.

25 §.

Angående allmän farled och flottled äfvensom vattenled för fiskeus gång vare, utöfver hvad denna förordning derom innehåller, gällande hvad särskildt föreskrifves.

Om handläggning af frågor angående väg eller bro öfver vattendrag är särskildt förordnad.

26 §.

Hvad i 11 § skils angående vattenverk samt i 6, 7, 8, 18, 23 och 24 §§ sägs om vattenbyggnad i allmänhet, skall i tillämplige delar lända till efterrättelse jemväl i fråga om fiskebyggnad.

Om fiskerättighet och hushållning med fiskevatten är särskildt stadgadt.

27 §.

Genom denna förordning göres ej rubbning i den rätt och frihet, som bergverk så ock skattlagda qvarnar och fiskeverk förunnad är, ej heller i annan särskild rättighet att vattendrag stänga eller upp-dämma eller i öfrigt öfver vattnet förfoga annorledes än med ofvan gifna stadganden öfverensstämmar. Lag samma vare om annan lagligen tillkommen rätt till vattnets nyttjande.

Denna förordning skall träda i kraft den 1 Januari 1881; dock skola hittills gällande lagbud om damluckas öppenhållande frånges intill den 1 Januari 1886 ega tillämplighet i så måtto att den deri föreskrifna tid, då damlucka bör vara öppen, skall iakttagas, så framt ej i laga ordning annan viss tid därför varder bestämd eller vattenmärke sättes eller ock andra särskilda föreskrifter angående vattnets framsläppande meddelas.

II.

Förslag

till

Förordning angående allmän flottled.

Med upphäfvande af Kongl. brefvet den 8 April 1811 angående flottning utföre strömmar och vattendrag stadgas som följer:

1 §.

I allmän flottled stånde en hvar öppet att, efter ty här nedan närmare skils, låta flottgoods utan flottläggning löst framflyta.

2 §.

I vattendrag, der flottning allmänneligen idkas eller tillåten är vid den tid, då denna förordning träder i kraft, skall allmän flottled jemväl framgent bibehållas på sätt med hittills gällande lag eller särskilda föreskrifter öfverensstämmer.

Allmän farled vare tillika såsom allmän flottled ansedd, så vidt ej annorledes är eller varder i laga ordning bestämdt; och skall, der i farleden flottning ej ännu är öflig, ankomma på Konungens Befallningshafvande att, om vattendraget till allmänt begagnande för flottning upplåtes, meddela erforderliga föreskrifter till samfärdselns bestryggande och till skydd för enskild rätt. Lag samma vare om kungsådra, der sådan af ålder varit.

3 §.

Kan vattendrag, hvarest flottled ej finnes, dertill användas; ege Konungens Befallningshafvande, der sådant pröfvas vara af nöden och kunna medföra väsentligt gagn för orten eller eljest lända till nytta för det allmänna, förordna att i vattendraget allmän flottled vara skall.

Hvad här är stadgadt gälle ock om vattendrag, hvilket allenast såsom enskild flottled nyttjas.

4 §.

Är för allmän flottleds inrättande, utvidgande eller förbättrande någon anläggning eller åtgärd nödig, som kan på strand-, bro-, fiske- eller vattenverksegares eller annans rätt inverka, och har han ej dertill samtyckt; då ege Konungens Befallningshafvande till anläggningen eller åtgärden lof gifva, dock med den inskränkning, hvartill 7 § föranleder; bestämme ock dervid äfvensom då fråga eljest uppstår om skydd för enskild rätt huru vid flottleds ordnande och begagnande tjenligast förfaras bör så att ändamålet må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta olägenhet för den, hvars rätt är i fråga.

5 §.

Utan särskildt lof må de, som ombesörja flottningsarbetet, ega tillträde till stränderna vid flottleden, der sådant för skadas afvärijande eller flottgodsets framförande i vattendraget är af nöden.

Väg eller stig öfver annans tomt, åker, äng, plantering eller andra egor, hvilka kunna deraf skadas, må dock ej tagas, om tillträde till stranden annorledes kan utan väsentligt hinder eller uppehåll beredas.

6 §.

För all skada, som genom anläggning eller åtgärd för flottleden eller genom strändernas beträdande eller eljest genom flottningen

vållas, njute den, som skadan lider, ersättning till högsta skäligen belopp, hvartill den skattas må.

7 §.

Erfordras för ändamålet att jord eller lägenhet, som annan tillhör, för flottleden begagnas eller att vatten, annan till men, ur vattendrag bortledes; då skall i saknad af godvillig öfverenskommelse frågan om skyldigheten att upplåta hvad nödigt är på Konungens pröfning ankomma, efter ty angående sådan upplåtelse för allmänt behof stadgas; och lände i dessa fall jemväl om sättet för skadeersättningens bestämmande så ock i allt öfrigt de för dylika frågor särskildt gifna föreskrifter till efterrättelse.

8 §.

Fordrar någon i andra fall, än de i 7 § nämnda, ersättning för skada, som redan timat eller är att förvänta; varde, der han det äskar, frågan efter syn och uppskattning pröfvad af tre ojäfvige skiljemän, bland hvilka en utses af hvardera parten och de sålunda utsedde tillkalla den tredje; tredskas den, emot hvilken anspråket väckes, att utse skiljeman eller kunna de utsedde ej om valet af den tredje sig förena, ege Konungens Befallningshafvande eller underrätten eller utmätningsmannen i orten att på ansökan af den, som anspråket väckt, om valet förordna. Varder till ersättning dömdt, skall den ersättningsskyldige ock förpligtas att synekostnaden gälda; sättes ej ersättningen högre än han före synen bjudit, svare han dock allenast för halfva kostnaden.

Hvad de fleste skiljemännen säga skall till efterrättelse lända, och gånge domen i verkställighet såsom i Utsökningslagen sägs, den af parterne, som med domen ej nöjes, dock ej förment att tvisten under Rättens pröfning draga, der han sin talan instämmer inom nittio dagar från det domen honom tillställes.

Vill den, som ersättning fordrar, hellre genast lita domstol än skiljemän till, stånde det honom öppet.

I mål, hvarom nu är sagdt, svare den, emot hvilken talan föres, vid Rätten i den ort, der skadan skett eller är att förvänta.

9 §.

Är skada, som i 8 § afses, så stadigvarande att värdet derå kan genom uppskattning på förhand utrönas; då skall, om ersättnings-tagande det påstår, ersättningen på förhand bestämmas att utgå vare sig i årlig afgift under hela den tid skadan kommer att fortfara eller under vissa år eller ock på en gång, allt efter ty skäligt pröfvas.

10 §.

Låta två eller flere flottgoods framflyta i allmän flottled och sker derigenom skada, som ej blifvit på förhand uppskattad och ersatt; då skola de, hvilka under året deltagit i flottningen å det ställe, der skadan timat, en för alla och alla för en ansvara för ersättningens gäldande till den, som skadan lidit; gitter någon visa att hans flott-gods framgått på sådant sätt eller å sådan tid att det ej kunnat till skadan medverka, vare han dock från dylik ansvarighet fri. Utöfvas flottningen för gemensam räkning genom därför i vederbörlig ordning tillsatt styrelse, må ej särskildt hos någon bland de ersättnings-skyldige annan egendom än flottgoods för skadan utmätas, med mindre sig visat att tillgång, som styrelsen omhänderhar för de ersättnings-skyldige, ej förslår till skadans gäldande. Har någon på grund af ansvarighet, hvarom nu är sagdt, guldit mer än hvad på honom efter hans andel i flottgodset belöper, och är han icke till skadan särskildt vållande, söke hos de andre flottande sitt åter efter befogenhet.

Hvad i denna § är stadgadt må ej tillämpas, der enligt särskild bestämmelse af vederbörande myndighet någon har uteslutande rätt att ombesörja flottningen mot afgift af flottgodsets egare.

11 §.

Hvad strandegare, som i allmän flottled bygga vill, har att iakt-taga, derom är särskildt stadgadt. Är ej i laga ordning bestämdt i

hvad mån vattendraget skall särskildt för flottningens behof lemnas från byggnad eller stängsel fritt; förordne derom Konungens Befallningshafvande, der någon, som bygga vill, det äskar. Bygger någon annorledes än med lag eller gifna föreskrifter öfverensstämmar, stånde sjelf den skada, som å byggnaden må genom flottningen vållas.

Nu vill någon göra byggnad, hvaraf flottningen ej hindras: menar han att till skydd emot skada å byggnaden särskild anläggning eller åtgärd bör af de flottande bekostas; anmäl det hos Konungens Befallningshafvande, som eger att derom jemlikt de i 4 § stadgade grunder bestämma som skäligt pröfvas. Bygger han utan att Konungens Befallningshafvandes bestämmelse afbida, stånde under tiden sjelf skadan.

12 §.

Kan uppehåll med verkställande af anläggning eller annan åtgärd, hvarom Konungens Befallningshafvande enligt 4 § bestämmelse meddelat, föranleda synnerlig olägenhet; ege Konungens Befallningshafvande förordna att utan hinder af klagan öfver beslutet verkställighet må ske, der pant eller borgen ställes för den skada, som kan genom åtgärden uppstå.

Konungens Befallningshafvande hafve ock i andra fall, då skada kan af flottleds inrättande eller begagnande vållas, magt förordna det pant eller borgen för skadeståndet ställas skall, om sådant till be- tryggande af ersättningstagares rätt finnes nödigt.

13 §.

De närmare föreskrifter, som, utöfver hvad ofvan är sagdt, erfordras angående sättet och villkoren för flottleds inrättande och begagnande, om ersättnings gäldande till den, som bekostat för flottled nödiga eller nyttiga byggnader eller andra arbeten, samt om flottningens ordnande i öfrigt, meddelas af Konungen.

14 §.

I fråga om sjöfart med sammanlagde flottar ege stadgandena i denna förordning ej tillämpning.

Denna förordning skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1881.

III.

Förslag

till

Förordning

angående allmän farled.

1 §.

Der sjöfart med fartyg, båtar eller sammanlagde flottar allmänneligen idkas eller tillåten är vid den tid då denna förordning träder i kraft, skall allmän farled, hvartill ock räknas det utrymme i vattendraget, som till allmän hamn är i laga ordning upplåtet, fortfarande finnas i det läge och till den storlek, som med hittills gällande lag eller särskilda föreskrifter öfverensstämmer.

2 §.

Tarivas allmän farled i vattendrag, der sådan förut ej finnes, förordne derom Konungens Befallningshafvande samt meddele tillika nödig föreskrift om hvilken del af vattendraget bör för samfärdselns behof lemnas fri från byggnad eller stängsel.

3 §.

Är för allmän farleds inrättande, utvidgande eller förbättrande någon anläggning eller åtgärd nödig, som kan på annans rätt inverka,

och har han ej dertill samtyckt; då ege Konungens Befallningshafvande till anläggningen eller åtgärden lof gifva, dock med den inskränkning, hvartill 4 § föranleder; bestämme ock huru såväl dervid som ock i öfrigt vid farleds ordnande och begagnande tjenligast förfaras bör så att ändamålet må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta olägenhet för den, hvars rätt är i fråga.

För all skada, som af dylik anläggning eller åtgärd vållas, skall ersättning till högsta skäliga belopp, hvartill skadan skattas må, efter Rättens bepröfvande gifvas vare sig i årlig afgift eller på en gång.

4 §.

Erfordras för ändamålet att jord eller lägenhet, som annan tillhör, för farleden begagnas eller att vatten, annan till men, ur vattendrag bortledes; då skall i saknad af godvillig öfverenskommelse frågan om skyldigheten att upplåta hvad nödigt är på Konungens pröfning ankomma, efter ty angående sådan upplåtelse för allmänt behof stadgas; och lände i dessa fall jemväl om sättet för skadeersättningens bestämmande så ock i allt öfrigt de för dylika frågor särskildt gifna föreskrifter till efterrättelse.

5 §.

Hvad den, som vill bygga i vattendrag, der allmän farled är, har att iakttaga, derom är särskildt stadgadt.

6 §.

De närmare föreskrifter, som, utöfver hvad ofvan är sagdt, erfordras i fråga om farleds inrättande eller begagnande, meddelas af Konungen.

Denna förordning skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1881.

IV.

Förslag

till

Förordning

om tillägg till Kongl. förordningen den 14 April 1866 angående
jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

1 §.

Der Konungen för någon orts förseende med dess behof af vatten eller för farled eller flottled eller för annat allmänt behof pröfvar nödigt att vatten ur sjö, elf, å eller annat vattendrag ledes bort för att annorstädes nyttjas, vare enskild man, menighet eller inrättning, som öfver vattnet råder, pliktig att det tåla; njute dock den, som derigenom skada lider, ersättning till högsta skäligen belopp, hvartill skadan skattas må.

2 §.

Har någon vatten- eller fiskeverk eller bevattningsanstalt eller annan särskild lägenhet, och varder den lägenhet genom vattendragets ändring obrukbar eller i väsentlig mån försämrad, skall lägenheten lösas, om egaren det påstår.

3 §.

Kan ej öfverenskommelse träffas om hvad, efter ty ofvan skils, i ersättning eller lösen utgå bör, skall såväl i fråga derom som ock

i allt öfrigt i tillämplige delar gälla hvad uti förordningen den 14 April 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof stadgadt är. Väckes fråga, hvarom här ofvan i 2 § sägs, varde dermed förfaret på sätt i nämnda förordning finnes bestämdt för den händelse då till afsedt ändamål erfordras att allenast en del af lägenhet afstås, men egaren äskar att hela lägenheten lösas skall.

4 §.

Om vattens afledande ur sjö eller annat vattendrag i ändamål att bereda jords torrläggning är särskildt stadgadt.

Denna förordning skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1881.

V.

Förslag

till

Förordning

angående ansvar för underlåtenhet att öppna damlucka.

Håller någon oloffigen damlucka, för hvars uppdragande viss tid iakttagas bör, stängd under tid då den skall öppen lemnas; böte minst tio, högst femhundra kronor. Lag samma vare, der någon oloffigen håller damlucka stängd då vattnet stiger öfver fastställt märke.

Öfverträdelse, hvarom nu är sagdt, må ej, der den endast förnärmar enskild persons rätt, åtalas af annan än målsegande.

Böter, som ådömas efter denna förordning, skola tillfalla kronan och vid bristande tillgång förvandlas enligt allmänna strafflagen.

Denna förordning skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1881.

VI.

Förslag

till

Förordning

angående ändring i vissa delar af gällande Fiskeri-Stadga.

Härigenom förordnas att Fiskeri-Stadgan den 29 Juni 1852 skall i nedan nämnde delar erhålla följande förändrade lydelse:

2 kap.

Om vattenled för fiskens gång.

11 §.

I hvarje elf, ström, å eller sund skall vattenled för fiskens gång alla tider på året i det djup, att all fisk framkomma kan, lemnas öppen till en tredjedel af vattendragets bredd, der kungsådra af ålder varit, och hälften mindre eller en sjattedel af bredden, der ingen kungsådra af ålder varit, men fiske ofvanför ligger. Likaledes skall, der ström eller å i hafvet eller i insjö utfaller eller från större vattendrag vidtager, lemnas sådan öppning att fiskens gång i djupaste ådran ej hindras.

13 §.

Kunna fiskebragder ej inrättas å båda sidor om vattenled, hvarom i 11 § sägs; då må ena hälften af vattnet intagas till fiskebygg-

nad och den andra lemnas öppen, om derigenom fisken ej hindras i sin gång och åtgärden ej heller finnes stridande emot de till skydd för farled eller flottled gifna stadganden.

14 §.

Eger någon särskild rättighet för vattenverk eller fiske att stänga vatten annorledes än här ofvan är sagdt, njute den rättighet till godo; dock att i ty fall alla dammar skola, efter hittills gällande föreskrift, vara försedde med nödiga bottenluckor för den upp- och nedgående fisken.

Har eljest strandegare af nöden att öfverbygga vattenled, som, efter ty ofvan är stadgadt, bör lemnas öppen, vare sådant ej tillåtet med mindre byggnaden så inrättas att fiskens upp- och nedgång obehindradt kan ega rum alla tider på året eller, när fråga är om smärre vattendrag, tjenlig öppning beredes för fiskens uppgång åtminstone höst och vår. Uti så beskaffade smärre vattendrag, der något angeläget verk drifves, som i sträng torka har allt vattnet af nöden till sin drift, vare vid slik händelse tillåtet att igenstänga vattenleden helt och hållet.

15 §.

Huru tillstånd må sökas till öfverbyggande af vattenled, hvarom i detta kap. skils, samt huru, der tvist om dylik led uppstår, skall förfaras, derom är särskildt stadgadt.

30 §.

Om handräckning till borttagande af olaga stängsel i vattenled, som enligt 2 kap. bör för fiskens gång lemnas öppen, stadgas särskildt.

Hvad här är förordnadt skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1881.

VII.

Förslag

till

Kungörelse

om förändrad lydelse af 58 § i gällande Stadga om skiftesverket i Riket.

Härigenom förordnas att 58 § af gällande Stadga om skiftesverket i Riket skall erhålla följande förändrade lydelse:

58 §.

Der någon, som för vattenverk eller bevattningsanstalt eller annan dermed jämförlig inrättning har af nöden att vattendrag uppdämma, äskar att få tillbyta sig annans vid vattendraget belägna jord, som skulle af uppdämningen skadas, då må, ändå att denne ej der-till samtycker, sådant egoutbyte, utan hinder af förut fastställt skifte, ega rum under villkor och på sätt i 56 § stadgas.

Kan genom egoutbyte i andra fall, än nu nämnda äro, bekvämlighet för odling eller häfd eller annan dylik fördel vinnas, och för-ena sig jordegare om sådant utbyte; då må det ock utan hinder af förut fastställt skifte ske såsom i nämnda § sägs.

Denna förordning skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1881.

VIII.

Förslag

till

Flottnings-Stadga.

1 §.

Vill någon väcka fråga derom att i vattendrag, hvarest allmän flottled ej finnes, sådan led må inrättas eller att, der allmän farled är eller kungsådra af ålder bör lemnas öppen men flottning ej förut varit öflig, vattendraget må till allmänt begagnande för flottning upplåtas, göra ansökan skriftligen hos Konungens Befallningshafvande, som har att låta syn å vattendraget hållas äfvensom vederbörande strand-, bro-, fiske- och vattenverksegare samt andre, hvilkas rätt kan vara af frågan beroende, höras i den ordning nedan sägs.

2 §.

Till förrättande af syn, som i 1 § föreskrifven är, förordne Konungens Befallningshafvande officer vid Väg- och Vattenbyggnadskåren eller annan i vattenbyggnad kunnig och i öfrigt för sådant uppdrag lämplig man; och skall förrättningsmannen vid synen biträdas af två, jemväl af Konungens Befallningshafvande utsedde gode män, som äro i flottning förfarne och om ortens förhållanden ega kännedom.

Konungens Befallningshafvande förordne tillika, der vattendraget kan tjena till flottled för virke från kronan tillhörig mark eller särskild utredning angående virkestillgången inom flottningsområdet

erfordras, vederbörande skogstjensteman att vid synen närvara. Om annat allmänt ombuds förordnande, när anledning dertill förekommer, besörje ock Konungens Befallningshafvande.

3 §.

Under synen, som bör å tjenlig årstid verkställas, skola synemännen minst en gång i hvarje församling, som till vattendraget gränsar, hålla sammanträde, dervid de, som anse frågan kunna å deras rätt inverka, ega tillstädeskomma och anföra hvad de akta nödigt. Till dessa sammanträden, för hvilka tid och ställe bestämmas af förrättningsmannen efter samråd med öfrige synemännen och sökanden, skola vederbörande kallas genom kungörelse, som intages i länskungörelserna och minst fjorton dagar före sammanträdet uppläses i församlingens kyrka. Allmänt ombud skall om synen särskildt underrättas.

4 §.

1 mom. Vid synen bör, efter undersökning om vattendragets lämplighet för flottning, om strändernas odlingsgrad och om beskaffenheten af de i vattendraget befintliga verk och inrättningar, i öfrigt, i den mån för frågans bedömande nödigt är, tillses huruvida med hänsyn till påräknad virkestillgång och öfriga omständigheter inrättandet af ny allmän flottled kan medföra väsentligt gagn för orten eller eljest lända till nytta för det allmänna, eller huruvida genom farleds eller kungsådras begagnande såsom flottled väsentlig olägenhet kan uppstå, så ock huru ändamålet må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta förfång för strandegare eller annan, hvars rätt är i fråga; och åligger synemännen att, så vidt anledning dertill förekommer, särskildt utreda:

hvilka föreskrifter böra, der flottningen kan inverka störande på vattendragets begagnande för sjöfarten, gifvas för farledens fredande, såsom att farled och flottled å vissa ställen skiljas genom bommar, att flottningen någonstädes inskränkes till viss tid af dygnet, att

virket å bestända ställen föres sammanlagdt i flottar eller i farleden insläppes med vissa försigtighetsmått, eller att, der bomledning tvärs öfver farleden anses oundgängligen nödig, särskild vakthållning eller andra lämpliga åtgärder för ledningens skyndsamma öppnande anordnas;

hvilka åtgärder böra vidtagas till betryggande för strandegare och närboende af nödig samfärdsel stränderna emellan och längs efter dem, äfven der allmän farled ej finnes;

huruvida med hänsyn till befarad skada eller olägenhet för fiske eller stränder erfordras att flottningen i hela flottleden eller någon del deraf till viss tid af året inskränkes, om ock i hvad mån omständigheterna må föranleda till undantag från den här nedan i 20 § gifna föreskrift om virkes afbarkning, äfvensom huruvida, der betygligare fiske i vattendraget finnes, må vara för fiskets bevarande behöfligt och lämpligt att fiskodlingsanstalt bekostas af de flottande;

hvarest uppdämning för flottningens behof må ega rum samt hvilka särskilda bestämmelser erfordras i fråga om vattentillgångens fördelning emellan flottningen och verk eller lägenhet, hvarmed rätt till vattnets nyttjande är förenad, äfvensom i öfrigt angående vattenhöjdens reglering efter visst märke eller annorledes och om uppdämdt vattens framsläppande;

hvarest och huru för flottningen strömrensning eller förändring af vattendraget må verkställas, eller bommar, rännor eller andra anstalter för flottningens underlättande inrättas;

hvilka byggnader eller åtgärder utöfver de förut nämnda tarfvas för att emot skada genom flottningen skydda stränder, broar, färjor, vatten- och fiskeverk eller annan egendom;

till huru stort belopp kostnaden för hvarje särskildt arbete, som i anledning af flottningen är behöfligt, bör beräknas och hvilken tid åtgår för arbetets fullbordande;

huruvida redan i vattendraget verkställda byggnader eller andra arbeten äro för flottningen nödiga eller nyttiga och i ty fall hvad värde de i befintligt skick ega;

om, till rättvis fördelning af flottningskostnaden, flottleden bör i distrikt indelas och huru mycket flottgods kan inom hvarje distrikt årligen påräknas;

huru vid kostnadens fördelning särskilda slag af flottgods böra med afseende å den större eller mindre svårighet de vid flottningen förorsaka med hvarandra jämföras;

hvilka bestämmelser i öfrigt lämpligen böra meddelas i fråga om uttaxering af kostnaden för nödiga eller nyttiga arbeten i flottleden; samt

huruvida, der någon önskar få sitt flottgods afskildt annorstädes än vid gemensamt sorteringsställe, sådant kan ske utan att annans flottgods oskäligt uppehålls och huru för afskiljandet nödig anstalt bör inrättas.

2 mom. Äskar någon, som af flottledens inrättande eller begagnande väntar skada, uppskattning deraf; åligge synemännen att sådan verkställa, der skadan anses kunna på förhand beräknas; och böra synemännen såväl derutinnan som ock i öfrigt, der stridighet yppas, söka att åstadkomma förening emellan sakegarne.

3 mom. Då synen blifvit afslutad, insände förrättningsmannen skyndsamt till Konungens Befallningshafvande synemännens utlåtande jemte det vid synen förda protokoll, kartor och andra ritningar, der sådana blifvit upprättade, så ock öfriga förrättningen rörande handlingar.

4 mom. För förrättningen ega synemännen undfå godtgörelse i enlighet med hvad särskildt stadgas.

Kostnad, som nu sagd är, så ock kostnad för kungörelser eller annat, som för förrättningen är af nöden, skall af sökanden förskjutas, der sådant äskas; och njute han sedan, der flottleden kommer till stånd, sitt åter af de flottande.

5 §.

Sedan de i 4 § nämnda handlingar till Konungens Befallningshafvande inkommit, utsatte Konungens Befallningshafvande viss dag,

då vederbörande strand-, bro-, fiske- och vattenverksegare samt andre, hvilkas rätt kan vara af frågan beroende, ega att hos Konungens Befallningshafvande sig infinna för att i ärendet höras, om de akta nödigt; och låte Konungens Befallningshafvande kungörelse om sammanträdet intagas i länskungörelserna samt minst en månad före den utsatta dagen uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, som till vattendraget gränsa.

Finnes i vattendraget något betydligare fiske, infordre Konungens Befallningshafvande derjente yttrande från vederbörande fiskeritjänsteman.

6 §.

Pröfvar Konungens Befallningshafvande att jemlikt de i förordningen angående allmän flottled gifne grunder vattendraget må till allmän flottning upplåtas, meddele ock nödiga bestämmelser om sätet och villkoren för flottledens inrättande och begagnande samt tiden för föreskrifna arbetens fullbordande äfvensom angående de flottandes förhållande inbördes och till dem, som å flottleden nedlagt kostnad.

Är anläggning eller åtgärd, som Konungens Befallningshafvande finner behöflig, af beskaffenhet att för dess verkställande erfordras att jord eller lägenhet, som annan tillhör, afstås till flottleden, eller att, annan till men, vatten bortledes, varde underrättelse meddelad om hvad sökanden har att iakttaga för erhållande af den pröfning, som enligt 7 § af ofvan nämnda förordning Kongl. Maj:t tillkommer. Har stridighet yppats om ersättning för skada i följd af flottledens inrättande eller begagnande, gifve ock Konungens Befallningshafvande parterne anvisning att sin talan derom särskildt utföra.

7 §.

Väckes fråga om strömrensning för flottning i vattendrag, som redan är till allmän flottled upplåtet, om uppförande deri af byggnad eller anstalt till underlättande af flottningen eller förekommande af skada, om gäldande af kostnad för dylika arbeten eller om flott-

ningens ordnande i öfrigt, gälle om sådan frågas handläggning i tillämplige delar hvad här ofvan är stadgadt, dock ege Konungens Befallningshafvande utan syn eller sammanträde, hvarom i 1 och 5 §§ förmäles, i ärendet besluta, der nödig utredning ändå skett och sakegarne annorledes blifvit vederbörligen hörde.

Der under flottningens fortgång nya eller förändrade bestämmelser i något af de hänseenden, hvarom ofvan är sagdt, finnas erforderliga, vare Konungens Befallningshafvande af äldre beslut i ämnet ej förhindrad att sådana bestämmelser meddela.

Öfriga frågor, som med flottleden ega gemenskap och för hvilka annan ordning ej är föreskrifven, skola ock handläggas såsom ofvan i 1 mom. sägs.

8 §.

Då de för flottled eller visst distrikt deraf föreskrifna arbeten blifvit fullbordade, skall anmälan derom göras hos Konungens Befallningshafvande, som, då fråga är om arbeten i någon viktigare farled, har att anmoda Styrelsen för allmänna Väg- och Vattenbyggnader att låta å arbetena verkställa afsyning, men eljest eger att sjelf der-till förordna den enligt 2 § utsedde förrättningsmannen eller annan sakkunnig. Uppgifves vid afsyningen att värdet å arbetena till följd af förändrade förhållanden afviker från det förut beräknade, åligge den, som afsyningen förrättar, att med biträde af två gode män, som han eger sjelf tillkalla, ny värdering företaga.

Innan de i afseende å farled eller i öfrigt till skydd emot skada genom flottningen föreskrifna arbeten blifvit afsynade och godkända, vare ny flottled eller den del deraf, hvarom fråga är, ej upplåten till allmänt begagnande. Skola dylika arbeten efter derom gifven föreskrift verkställas i vattendrag, hvilket nyttjas såsom allmän flottled, ege ock Konungens Befallningshafvande meddela nödiga bestämmelser angående flottningens bedrifvande under tiden till dess arbetena blifvit fullbordade och godkända.

9 §.

1 mom. Har någon i enskild flottled bekostat byggnader eller andra arbeten, som Konungens Befallningshafvande, der förordnande gifves om vattendragets upplåtande till allmän flottled, pröfvar nödiga eller nyttiga för flottningen, eller utför någon arbeten eller förskjuter kostnad för ny allmän flottleds inrättande i enlighet med derom gifna föreskrifter, vare då berättigad att därför af den, som begagna flottleden, undfå lösen eller ersättning, som, hvad arbetena angår, beräknas efter det skick, hvari de befinnas, då flottleden till begagnande upplåtes. Är den kostnad, som gäldas skall, så betydande att, der den lades å allenast ett års flottning, denna skulle derigenom oskäligt betungas, varde beloppet efter Konungens Befallningshafvandes bepröfvande å flera, högst tjugu, år fördeladt att jemte ränta, ej öfverstigande tio för hundra, å hvad oguldet inestår utgå antingen genom viss afgift å hvarje stycke flottgods eller enligt annan lämplig beräkningsgrund. Visar sig sedan att ändring af den fastställda betalningstiden eller annan jemkning i villkoren erfordras, förordne derom Konungens Befallningshafvande efter som skäligt finnes.

Uppstår stridighet om värdet af hvad enligt Konungens Befallningshafvandes beslut bör lösas eller ersättas, ega parterne att derom vid domstol särskildt tvista, men intill dess tvisten blifvit slutligen afgjord må till grund för kostnadens gäldande tills vidare läggas synemännens uppskattning eller, der ny värdering enligt 8 § egt rum, det värde, som dervid blifvit antaget.

Byggnad eller annat, som, efter ty ofvan är sagdt, skall lösas eller ersättas, är att såsom flottledens tillhörighet anse och må förty, sedan fastställd lösen eller ersättning blifvit till fulla gulden, utan vidare afgift nyttjas af de flottande.

2 mom. Hvad här ofvan är stadgadt om kostnad för ny flottled vare ock i tillämplige delar gällande om nödig eller nyttig kostnad, som någon för verkställda arbeten eller eljest nedlagt å redan befint-

lig allmän flottled, innan flottningen deri blifvit efter denna författning ordnad. Finnes ersättningstagande redan förut på grund af honom beviljad oktroj å flottningen eller annan i vederbörlig ordning tillkommen föreskrift hafva af dem, som begagnat flottleden, uppburit afgift eller bidrag till kostnadernas betäckande, skall ersättningen jemkas så att ersättningstaganden ej beredes oskäligen vinst på de flottandes bekostnad.

3 mom. I fråga om kanaler, slussar och andra sådana för sjöfarten afsedda anläggningar, för hvilkas begagnande afgift utgår enligt särskild af Kongl. Maj:t fastställd taxa, ega stadgandena i denna § ej tillämpning.

10 §.

De, som låta virke löst framflyta i allmän flottled, vare pligtiga att i gemensam flottning deltaga och skola för sådant ändamål utgöra en förening, der deltagarnes inbördes förhållande bestämmes genom reglemente, som Konungens Befallningshafvande, efter pröfning af dertill afgifvet förslag, fastställer. Innan sådant reglemente blifvit fastställt, må ny flottled ej upplåtas till allmänt begagnande.

Strandegare vare för det husbehofsvirke han från egen skog framflottar fri från deltagande i gemensam flottning och dermed för- enade kostnader, derest virket kan framföras utan sammanblandning med det öfriga flottgodset och utan hinder för flottningen deraf; ställe sig dock i afseende å anmälan om tillämnad flottning samt å iakttagande af nödiga försigtighetsmått till efterrättelse hvad Konungens Befallningshafvande derutiinnan föreskrifver.

11 §.

Flottningsföreningen har att verkställa alla för flottleden och dess underhåll erforderliga arbeten eller att, om dessa enligt träffad öfverenskommelse utföras af annan, vare sig enskild person eller för ändamålet bildadt bolag, kostnaden återgälda såsom i 9 § sägs; att ersätta all genom flottledens inrättande och begagnande för gemen-

sam flottning uppkommen skada; att årligen utse skiljemän för skadestånds bestämmande i fall, hvarom i 8 § af förordningen angående allmän flottled handlas, äfvensom för ombesörjande af föreningens angelägenheter välja styrelse med säte inom den ort, der flottleden är, samt i hvarje län, der flottningen bedrifves, tillsätta en i orten boende syssloman, hvilken skall ega att utan särskildt uppdrag å föreningens vägnar svara i mål, som röra flottningen.

Val af syssloman skall hos Konungens Befallningshafvande anmälas och i länskungörelserna tillkännagifvas. Är ej sådan anmälan gjord, ege Konungens Befallningshafvande eller domstol att, der i förekommande fall sådant yrkas af någon, hvars rätt är i fråga, förordna syssloman att i målet svara.

I mål, som föreningen angå, svare den, så framt ej annorledes är i lag stadgadt, vid den Rätt, der styrelsen har sitt säte.

12 §.

Den gemensamma flottningen jemte virkets afskiljande ur flottleden till de särskilde egarne ombesörjes af styrelsen; och fördelas kostnaden emellan deltagarne enligt de i reglementet stadgade grunder.

Afskiljes någon flottandes virke annorstädes än vid gemensamt sorteringsställe, skall han ensam vidkännas kostnaden för afskiljandet så ock för anstalt, som för sådant ändamål erfordras."

13 §.

1 mom. Till bestridande af föreningens utgifter, hvilka skola distriktvis fördelas, är en hvar, som deltagar i flottningen, pliktig att årligen å bestämda tider och enligt faststälde grunder tillskjuta nödigt förlag samt, om förlaget ej förslår till betäckande af de utgifter, som skola läggas å årets flottning, bristen fylla. Försummar han att erlagga infordradt tillskott, eger flottningsstyrelsen att till säkerhet därför hålla hans flottgoods qvar och deraf, efter tillsägelse till egaren, låta å offentlig auktion sälja så mycket att beloppet derigenom betäckes.

2 mom. Hafva under året så kostsamma arbeten blifvit verkställda att kostnaden ej lämpligen kan läggas uteslutande på årets flottning, må den till utgörande å flera år fördelas och i ty fall flottande, som enligt föreningens beslut tillskjutit förslag för kommande år, vara till ersättning därför berättigad, allt i enlighet med de i 9 § stadgade grunder. Menar någon flottande att genom föreningens beslut om kostnadernas uttaxering flottningen oskäligt betungas, ege att derutinnan söka rättelse hos Konungens Befallningshafvande.

14 §.

Huru redovisning skall af styrelsen afgifvas och af föreningen granskas äfvensom huru föreningen till stämman kallas samt inom föreningen rösträtt utöfvas och ärendena i öfrigt behandlas, derom så ock i andra dylika ämnen gälle hvad i reglementet föreskrifves. Beslutad ändring i reglementet vare ej gällande, med mindre den varder af Konungens Befallningshafvande faststæld.

15 §.

En hvar, som vill i gemensam flottning deltaga, åligger att förse sitt virke med tydliga, af flottningsstyrelsen godkända märken samt att, efter anmälan om myckenheten och beskaffenheten af det virke han ämnar under året i flottleden införa, aflemna virket å eller invid flott vatten inom uppgifvet distrikt af flottleden, allt i öfverensstämmelse med de närmare föreskrifter reglementet derom innehåller.

16 §.

Å virke, som är omärkt eller försedt med otydligt eller ej godkändt märke eller icke blifvit till flottning anmaldt, må dubbla umgälder läggas; och ege flottningsstyrelsen till säkerhet för dem virket qvarhålla och, der egaren är känd, försälja såsom i 13 § 1 mom. sägs. Är egaren okänd, gifve Konungens Befallningshafvande i länskungörelserna föreläggande för honom att inom tretio dagar hos

Konungens Befallningshafvande sig anmäla; sker ej anmälan, må virket säljas å offentlig auktion till kostnadernas betäckande.

17 §.

1 mom. Vidmagthållas ej de till farleds betryggande eller i öfrigt till skydd emot skada genom flottningen föreskrifna byggnader, tillhålle Konungens Befallningshafvande de flottande att sådant fullgöra eller låte, om så erfordras, bristen på deras bekostnad genast afhjelpas.

2 mom. Uppstår genom försummelse i underhållet af föreskrifna skyddsbyggnader fara för vattenverk eller annan egendom och bättaras ej skyndsamt bristen, sedan flottningsstyrelsen eller den, som inom distriktet förestår flottningen, derom blifvit tillsagd; ege ock den, som af försummelsen kan lida men, att på de flottandes bekostnad sjelf verkställa arbetet, efter det bristen blifvit vid syn på stället vitsordad af två utaf honom tillkallade ojäfvige män.

18 §.

Har i allmän flottled virke sjunkit å ställe, der det kan vålla uppgrundning eller annan olägenhet, ege Konungens Befallningshafvande om dylikt virkes bortskaffande enahanda vårdnad, som i 17 § 1 mom. om underhåll af flottningsbyggnad sägs; stånde ock strandegare eller annan, som af virkets qvarlemnande kan lida men, fritt att efter tillsägelse och syn, på sätt i 2 mom. af nämnda § skils, virket på de flottandes bekostnad upptaga. Sålunda upptaget virke må till kostnadernas betäckande försäljas på offentlig auktion.

Hvad nu är sagdt om sjunket virke gälle ock om virke, som i sjunkande tillstånd står upprätt i flottleden.

19 §.

Skulle vid allmän flottled i land flutet virke lemnas å ställe, der det kan vålla skada, qvarliggande längre än med afseende å flott-

ningens lämpliga anordning och andra förhållanden kan anses behöfligt, ege Konungens Befallningshafvande tillhålla de flottande att virket till flottleden återföra vid äfventyr att sådant eljest må på deras bekostnad verkställas.

20 §.

Allt virke, som i allmän flottled framflottas skall, innan det i vattendraget utlägges, hafva undergått afbarkning, der ej Konungens Befallningshafvande med afseende å beskaffenheten af vattendraget och det fiske, som derstädes idkas, samt öfriga förhållanden, som kunna på frågan inverka, funnit skäligt att för hela flottleden eller viss del deraf tillåta flottning af obarkadt virke vare sig af alla eller visst slag.

21 §.

Utlägges i allmän flottled obarkadt virke, der sådant icke är tillåtet, eller flottas virke å tid, då flottning är förbjuden, vare bot femtio öre för hvarje stycke. Verkställer någon afbarkning å isen eller å stranden så nära vattnet att barken kan nedsköljas deri, eller underlåter någon att vid flottning ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som till skydd för allmän farled, väg, bro eller färja blifvit meddelade, straffes, der ej ansvar enligt allmän lag följa bör, med böter, högst femhundra kronor. Lägsta belopp, hvartill böter enligt denna § må sättas, vare tio kronor.

Förseelse, hvarom nu är sagdt, må af allmän åklagare åtalas; och skola böterna tillfalla till hälften kronan och till hälften åklagaren samt i händelse af bristande tillgång förvandlas enligt allmänna strafflagen.

22 §.

Visar sig i fråga om allmän flottled att föreskrifna arbeten ej inom utsatt tid verkställas, att underhållet af flottleden försummas,

att fastställda ersättningar ej gäldas eller att flottningen ej ordentligt besörjes, sammankalle Konungens Befallningshafvande de flottande; och ankomme då på särskild pröfning om och med hvad vilkor allmän flottning i vattendraget vidare må tillåtas.

23 §.

Allmän flottled må af Konungens Befallningshafvande efter vederbörandes hörande aflysas, der sådana omständigheter yppas att flottningen kan anses vara alldeles nedlagd.

Uppstår eljest fråga om aflysning af allmän flottled, ankomme ärendet på Kongl. Maj:ts pröfning, efter ty för dylika frågor särskildt är stadgad.

24 §.

Vill utländsk man idka flottning i allmän flottled inom svenskt område, skall han, jemte iakttagande af hvad här ofvan föreskrifvet är, hos Konungens Befallningshafvande i orten nedsätta en af två vederhäftige inländske män utfärdad löftesskrift, deruti de, en för begge och begge för en, borga såsom för egen skuld för fullgörande af hvad honom såsom flottande åligger.

25 §.

Der flottning för närvarande idkas, må den i hittills gällande ordning bedrivas intill dess med tillämpning af ofvan gifna föreskrifter flottningen blifvit annorledes ordnad. Har någon erhållit oktroj för viss tid å flottningens ombesörjande mot afgift af flottgodsets egare, då må ej, utom i fall, som i 22 och 23 §§ omförälas, oktrojen före den bestämda tidens utgång rubbas. Oktroj-innehafvaren vare pliktig att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som till skydd för allmän eller enskild rätt finnas nödiga, ändå att särskildt förbehåll derom ej blifvit vid oktrojens beviljande gjordt.

26 §.

Hvad i denna stadga är föreskrifvet eger icke tillämpning på gränsfloderna mot storfurstendömet Finland.

Denna stadga skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1881; dock att i fråga om äldre flottled, der flottning af obarkadt virke är tillåten, hvad i 20 och 21 §§ är stadgadt angående skyldighet att afbarka virke samt påföljd för underlåtenhet deraf ej må tillämpas före år 1884.

IX.

Förslag

till

Kungörelse

angående tillstånd från det allmännas sida till vattenaffledning
i vissa fall m. m.

1 §.

Den, som för sin jords odling eller förbättring eller för vinnande af odlingsbar mark vill sänka eller uttappa sjö, skall, ändå att det kan ske utan förnärmande af annans rätt öfver vattnet, vara pliktig att den tillämnade åtgärden anmäla och tillstånd dertill söka hos Konungens Befallningshafvande. Enahanda skyldighet åligge den, som för ändamål, hvarom nyss är sagdt, vill vidtaga åtgärd till förändring af vattnets djup eller läge i elf, å eller annat vattendrag, der farled, flottled eller vattenled för fiskens gång finnes, kungsådra af ålder varit, kanal, slussverk eller annan sådan vattenbyggnad är anlagd, vattnet för allmän vattenledning begagnas eller ock jernväg eller annan allmän väg öfver vattendraget framgår.

2 §.

Ansökning om tillstånd till företag, hvarom ofvan sägs, skall vara åtföljd af, så vidt ske kan, fullständig plan för arbetet; och åligger sökanden jemväl att i öfrigt tillhandahålla nödiga upplysning

gar angående vattendragets beskaffenhet, den påräknade jordförbättringens värde samt andra förhållanden, som kunna på frågan inverka.

3 §.

Då tillstånd till sänkning eller uttappning af sjö eller till annat vattendrags förändring efter 1 § sökes, har Konungens Befallningshafvande att tillse:

om träskmark, som kunde menligt inverka på allmänna helso- tillståndet, skulle uppkomma eller allmänt farlig öfversvämning vållas eller allmän vattenledning försämras eller någon ort eljest beröfvas nödig tillgång på vatten;

om fiskerinäring af större betydelse skulle lida väsentligt förlust;

om kanal, slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller eljest farled eller flottled, som redan finnes, skulle blifva obrukbar eller försämras eller tjenlig lägenhet för inrättande deraf i framtiden borttagas;

om jernväg eller annan allmän väg eller bro skulle taga skada eller behöfva förändras;

eller om eljest allmännyttigt ändamål skulle förhindras.

4 §.

Der sådant för frågans bedömande i de hänseenden, som angifvas i 3 §, finnes nödigt, låte Konungens Befallningshafvande vederbörande kommuner, trafikanter eller andre rättegande i ärendet höras på sätt tjenligast finnes, så ock särskild undersökning af sakkunnig man på sökandens bekostnad förrättas. Dylik undersökning må, der så finnes lämpligt, uppdragas åt den förrättningsman, som, jemlikt 4 kap. i Lagen om dikning och annan afledning af vatten, förordnas att der föreskrifna syn hålla. Yppas vid sistnämnda syn något förhållande, som enligt de i förevarande författning stadgade grunder må antagas utgöra hinder emot företaget från det allmännas sida, åligge förrättningsmannen att sådant genast hos Konungens Be-

fallningshafvande annåla och, i afbidan på dess vidare förordnande i ämnet, inställa syneförrättningens fortgång.

5 §.

Finner Konungens Befallningshafvande på grund af de upplysningar, som vunnits angående den påräknade jordförbättringens värde och det tillämnade företagens verkningar i öfrigt, anledning vara för handen att företaget skulle i de hänseenden, hvarom i 3 § förmåles, medföra olägenheter, som i den mån öfverstiga nyttan af företaget eller eljest äro af den betydighet att företaget i dess helhet ej kan anses vara af öfvervägande nytta för det allmänna; då må ej det sökta tillståndet beviljas. Eljest ege Konungens Befallningshafvande förklara det hinder från det allmännas sida ej mot företaget möter. I sistnämnda händelse skall, der frågan rörer flottled eller byggnad eller anstalt för flottning eller ock företaget eljest anses kunna medföra någon olägenhet i de fall, som i 3 § afses, Konungens Befallningshafvandes utlåtande hemställas Kongl. Maj:ts pröfning.

Öfver Konungens Befallningshafvandes beslut i dessa mål eger den, som anser sin rätt genom beslutet förnärmad eller obehörigen inskränkt, besvär hos Kongl. Maj:t anföra.

6 §.

På omständigheterna i hvarje särskildt fall må ankomma om och i hvad mån frågan om tillstånd från det allmännas sida må företagas till pröfning innan eller först efter det sig visat huruvida hinder af enskild rätt emot företaget möter.

7 §.

Varder förklarande meddeladt att hinder mot företaget ej möter, skall, om och i den mån för farled, flottled, väg eller bro öfver vattendraget eller eljest för bevarande af det allmännas rätt sådant finnes nödigt, plan för arbetena så ock villkoren och sättet för ut-

förandet i öfrigt fastställas samt föreskrift lemnas om tillsyn och afsyning derå äfvensom angående framtida underhåll och vård af påbjudna anstalter eller byggnader.

8 §.

Hafva deltagare i dikning eller annan vattenafledning förenat sig om reglemente i afseende å ombesörjande af samfälda angelägenheter, ege Konungens Befallningshafvande, der sådant äskas, reglementet fastställa, så vidt det finnes med lag öfverensstämmande.

9 §.

Öfver ärenden, som enligt Lagen om dikning eller annan afledning af vatten eller jemlikt denna kungörelse anhängiggöras hos Konungens Befallningshafvande, skall särskildt, för dylika ärenden gemensamt register föras.

Hvad här är stadgadt skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1880.

X.

Förslag

till

Kungörelse

angående särskilda föreskrifter för handläggning af frågor om farled
och vissa vattenbyggnader m. m.

1 §.

Uppstår fråga om inrättande af allmän farled i vattendrag, der sådan förut ej finnes, skall ansökning derom göras hos Konungens Befallningshafvande, som, efter det nödig utredning skett samt vederbörande kommuner, trafikanter, strand-, bro-, fiske- och vattenverks-egare samt andre, hvilkas rätt kan af frågan beröras, blifvit vederbörligén hörde, eger att i öfverensstämmelse med förordningen den angående allmän farled pröfva huruvida den föreslagna nya leden är för samfärdseln behöflig samt, i händelse vattendraget dertill upplåtes, meddela de i öfrigt för ändamålet nödiga bestämmelser.

Finner Konungens Befallningshafvande för frågans utredande nödigt föreskrifva att syn å stället förrättas af sakkunnig man eller att sammanträde med sakesgarne hålles inför Konungens Befallningshafvande, vare derom gällande hvad i 3 och 5 §§ flottningsstadgan den finnes angående syn och sammanträde i flottningsmål föreskrifvet.

Öfriga frågor, som angå farleds ordnande eller begagnande och för hvilka särskild ordning ej är föreskrifven, skola ock handläggas såsom i denna § sägs.

2 §.

Vill någon för farled eller eljest göra hemställan om den pröfning, som, enligt förordningen den om tillägg till förordningen den 14 April 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, tillkommer Kongl. Maj:t; lände derom till efterrättelse hvad i Kongl. kungörelsen den 27 November 1845 finnes för de i sistnämnda förordning afsedda fall föreskrifvet.

3 §.

Kan till följd af förändrade naturförhållanden allmän farled ej vidare för samfärdseln användas eller finnes den vara för sådant ändamål alldeles obehöflig, ege Konungens Befallningshafvande efter vederbörandes hörande farleden aflysa.

4 §.

Vill strandegare öfverbygga allmän farled eller annan sådan led eller ådra, hvarom i 7 och 8 §§ af förordningen den angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund förmåles, göres skriftligen ansökan om tillstånd dertill hos Konungens Befallningshafvande, som jemlikt 11 § i samma förordning eger att efter vederbörandes hörande bestämma om och under hvad vilkor den sökta tillåtelsen må meddelas.

Hvad här är sagdt om öfverbyggnad gälle ock i andra fall då genom byggnad, vattenledning eller annan åtgärd sådan led eller ådra till djup eller läge förändras.

5 §.

I det register, hvilket, efter ty särskildt är stadgadt, skall hos Konungens Befallningshafvande föras öfver ärenden angående dikning eller annan vattenafledning, skola antecknas jemväl de ärenden af administrativ natur, som i afseende å farled eller flottled eller i fråga

om byggnad eller förändring i vattendrag hos Konungens Befallningshafvande anhängiggöras.

Hvad här är stadgadt skall lända till efterrättelse från och med den 1 Januari 1881.

MOTIV.

I.

F ö r o r d n i n g

angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

Vid granskning af nu gällande lagbud rörande den så kallade lukrativa vattenrätten har det i afseende å de stadganden, som innehållas i 20 kapitlet Byggningsbalken eller dermed ega omedelbart sammanhang, visat sig att de ej mindre i vissa fall sakna erforderlig omfattning och fullständighet än äfven i öfrigt i flera hänseenden äro mindre tidsenliga. I följd af de ändringar nämnda lagbud tid efter annan delvis undergått lemna de ock i fråga om reda och tydlighet mycket öfrigt att önska.

En omarbetning af ofvannämnda lagrum, hvilka utgöra, så att säga, sjelfva kärnan i hela den ifrågavarande lagstiftningsgruppen, har således funnits vara nödig såväl i och för sig sjelf som ock för att kunna åstadkomma erforderliga förbättringar inom andra dermed sammanhängande ämnen.

Lagkomitén vidtog uti sitt förslag till allmän civillag den sönderdelning af de i 20 kap. Byggningsbalken af 1734 års lag omhandlade ämnen att stadgandet om rätt till begagnande af oskift vatten sammanfördes med de föreskrifter, som röra samfällighet i annan egendom, samt att stadgandena om kungsådra och farled upptogos i sammanhang med andra föreskrifter rörande inskränkningar, som enskild eganderätt måste vara underkastad till förmån för det allmänna bästa. Denna anordning bibehölls af äldre Lagberedningen, som till nyss nämnda inskränkningar jemväl lade ett stadgande om flottled.

En dylik uppställning, ehuru otvifvelaktigt systematiskt riktig, kan dock ej genomföras utan väsentlig rubbning i lagstiftningsgrupper, till hvilka Beredningens uppdrag ej sträcker sig, och måste därför lemnas å sido.

I förevarande förordning afhandlas således väsentligen detsamma som i 20 kap. Byggningsbalken med de till nämnda lagrum hörande författningar. Vid den företagna omarbetningen har Beredningen sökt att gå tillväga med den försigtighet ämnets vikt och invecklade beskaffenhet fordrat. Med afseende å den mångfald af intressen och egendomliga förhållanden, som äro förknippade med den lukrativa vattenrätten, torde svårigheten att på förhand bedöma verkningarna af en förändring i den bestående rätten vara ännu större derstädes än inom de flesta andra lagstiftningsområden. Af sådan orsak har Beredningen äfven i åtskilliga fall, der teoretiska grunder eller lagstiftningen i främmande länder synts gifva skälig anledning till ifrågasättande af dylika förändringar, ansett den största varsamhet böra iakttagas och uppställt såsom allmän regel att hellre, så vidt möjligt varit, bibehålla de gamla, med allmänna åskådningssättet införlifvade grundsatserna än att uppställa nya, som, hvad förtjenster de än i öfrigt egde, ej med full visshet kunde antagas lämpliga för vårt lands egendomliga förhållanden.

Innan Beredningen öfvergår till motivering af förordningens särskilda stadganden torde en kort redogörelse för de främmande, mera framstående kulturländernas lagstiftning i förevarande ämne böra lemnas.

Härvid bör på förhand erinras huru som i den *romerska* rätten gjordes en väsentlig skilnad emellan *offentliga* vatten (*flumina publica*) och *enskilda* vatten (*flumina privata*), och att denna skilnad, hvilken i den Milanesiska lagstiftningen under medeltiden närmare bestämdes så, att till de publika floderna räknades hvarje vattendrag, der sjöfart kunde bedrivas, hvaremot allt annat vatten var privat, sedermera upptagits i de flesta andra europeiska länders lagar, men icke haft något väsentligt inflytande på vår rätt, der uppfattningen att

vattendragen i allmänhet äro strandegarnes enskilda tillhörighet skarpt utbildat sig.

Lagstiftningarna i *Tyska riket*, *Österrike* och *Frankrike*, hvilka upptagit omförmälda allmänna skilnad emellan publika och privata floder, skilja sig följaktligen i förevarande ämnen betydligt från den svenska rätten. Denna skiljaktighet är störst i fråga om de lagbud, som hufvudsakligen afse att bevara det allmännas rätt, eller hvad i vår lag benämnas kungsådra, farled och flottled. Nyss nämnda främmande lagstiftningar hafva det gemensamt att i allmänhet den publika floden ej kan blifva föremål för en privat egendomsrätt, utan står nästan fullständigt under statsregeringens förfogande för allmänna ändamål. En privat flod kan ock under vissa villkor förvandlas till en publik eller, med bibehållande i öfrigt af sin egenskap af privat, allenast förklaras för flottled. Många föreskrifter äro dock gemensamma för den publika och den privata floden.

I *Baiern*, der lagstiftningen i förevarande ämnen torde få anses fullständigast, är genom Gesetz über die Benützung des Wassers vom 28 Mai 1852 hufvudsakligen följande stadganden gällande i fråga om privata vattendrag.

Såsom allmän regel gäller att, der de motsatta stränderna tillhöra olika egare, gränsen för deras eganderätt till grunden utgöres af en genom flodens midt vid medelvattenstånd dragen linea. Att nyttja sjelfva vattnet hafva de båda dock lika rätt. Det vatten, hvar till strandegaren sålunda är berättigad, eller hvars stränder tillhöra en och samma strandegare, får han nyttja efter godtfinnande under villkor dels att derigenom ej förorsakas uppdämning annan till men eller öfversvämning eller träskbildning å främmande egor, dels ock att vattnet, om det bortledes för att annorstädes nyttjas, återledes till floden innan denna uppnår andres egor. Befrielse från skyldighet att återleda vattnet kan dock erhållas, så vida genom underlåtenhet deraf skada ej tillskyndas annan. Deremot kan vattnets bortledande inskränkas, derest genom ett dylikt begagnande ortens innevånare gå miste om det för deras hushållsbehof nödiga vatten. Flera,

mera speciella undantag från nämnda allmänna regel äro ock stadgade. Rätt att nyttja en obegagnad vattentillgång kan af offentlig myndighet under vissa villkor meddelas dem, hvilkas egor ej stöta till vattendraget. Ett bland dessa villkor är att genom det tillärnade företaget en otvifvelaktig nytta vinnes för landtbruket eller industrien. För anläggning af vattenverk med spänd vattenkraft fordras tillstånd af administrativ myndighet. Vid ärendets behandling förfares på så sätt att de, hvilka förmena sin rätt kunna af anläggningen beröras, genom kungörelse föreläggas att inom viss tid anmäla sig vid äfventyr af talans förlust. Möter ej från det allmännas sida hinder emot företaget, meddelas den sökta tillåtelsen under förbehåll af domstols pröfningsrätt rörande gjorda invändningar mot anläggningen, hvilka grunda sig på privaträttsliga förhållanden. Visar det sig att ett efter behörigt tillstånd byggt vattenverk vållar skada å annans egendom, må, så vida sådant kan ske utan öfvervägande skada för verkets egare och denne erhåller fullt skadestånd, nödiga ändringar å dammen för vattenhöjdens sänkande tillåtas. För byggande af dam i ändamål af jords bevattning har strandegare i allmänhet rätt att emot ersättning erhålla fäste för dammen å motsatta stranden. Egaren af denna strand kan derefter när som helst framställa anspråk på deltagande i dammens nyttjande, i hvilket fall han skall i förhållande till omfånget af deltagandet ersätta den, som byggt dammen, kostnaden därför äfvensom vidkännas proportionerlig andel i underhållskostnaden. Jemväl ersättning för damfästet bör i så fall återgäldas, hvarförutom den, som fordrar att få deltaga, skall, om den andre begynt eller fullbordat sitt verk innan fordran om deltagandet framställes, ensam vidkännas de ökade kostnader, som föranledas af de i följd af deltagandet nödiga ändringar i verket. Vid alla vattenverk skall det högsta tillåtna vattenståndet med vattenmärke betecknas. I allmänhet har vattnets användande för jords bevattning blifvit, såsom synnerligen viktigt, genom nämnde lag tillgodosedt framför det bruk af vattnet, som för industriella ändamål kan ifrågakomma. Om vattendragens vidmagthållande meddelas ock föreskrif-

ter. Så åligger det strandegaren att hålla sin strand fri från allt, som kan hindra vattnets aflopp. Upprensning af flodbädden är ett gemensamt åliggande för strandegarne och andre, hvilka äro berättigade att nyttja vattnet för vattenledning eller vattenverk. Vattenverksegare åligger särskildt att ensam upprensa vattendraget så långt som han eger att uppdämma vattnet; och är för sådant ändamål tillträde till stränderna honom medgifvet. De, som ega del i vattendraget, äro berättigade att jemväl i afseende å dess bifloder vidtaga de åtgärder, som erfordras för vattendragets bibehållande i normalt skick. Administrativ myndighet tillkommer att öfvervaka det upprensningarna verkställas samt fördela upprensningsskyldigheten emellan vederbörande. Strandegare äro förpligtade att utan godtgörelse tåla det jord och annat, som ur vattendraget upptages, läggas på deras strand under någon viss, af administrativa myndigheten bestämd tid, hvarefter det upplagda skall bortföras af den, som verkställt rensningen. Har vattnet af sig sjelft vikit af från sitt förra lopp, eger den, hvars rätt deraf är beroende, att på sin bekostnad återföra vattendraget, men fränställning derom skall inom ett år göras till dem, genom hvilkas mark vattnet tagit sitt nya lopp.

Härmed nära nog lika stadganden finnas i de öfriga *tyska länderna*.

Bland andra mindre väsentliga afvikelser härifrån märkes huru-
som i *Preussen* genom Gesetz über die Benützung der Privatflüsse vom 28 Februar 1843 är stadgadt att, jemte det den, som vill anlägga bevattningsanstalt, har rätt att erhålla damfäste å andra stranden, egaren till denna må välja huruvida han vill taga godtgörelse för den till damfästet nödiga mark eller begagna hälften af det uppdämda vattnet. Föredrager han det förra eller förklarar han sig ej inom förelagd tid, förlorar han rättigheten att taga del i vattnets nyttjande; väljer han att begagna sin del af vattnet, bör han vidkännas halfva kostnaden för danbyggnaden.

I *Hannover* är genom Gesetz über Entwässerung und Bewässerung der Grundstücke sowie über Stauanlagen vom 22 August 1847

stadgadt att vid vattenverk skall genom vattenmärke betecknas såväl det högsta som, der så nödigt är, det lägsta tillåtna vattenståndet.

I *Österrike* gälla genom lag af den 30 Maj 1869 samt i *Baden* enligt lag af den 25 Aug. 1876 hufvudsakligen enahanda bestämmelser som de här ofvan för Baiern nämnda. I fråga om befordrande af ett nyttigt användande af vattnet synes lagstiftningen i *Österrike* gifva den offentliga myndigheten till och med ännu vidsträcktare magt.

Enligt *franska* lagstiftningen är eganderätten till de privata vattendragen förenad med eganderätten till stranden derinvid. Höra de motsatta stränderna till olika egare, utgöres gränsen för deras eganderätt till grunden af en linea, som tänkes dragen genom midten af vattendraget, men sjelfva vattnet är en gemensamhet för samtliga strandegarne. En hvar strandegare får efter godtfinnande begagna sig af det förbi hans strand flytande vattnet under vilkor att ingrepp derigenom ej sker i annans rätt eller i något publikt intresse. Uppdämning å annans mark får derföre ej ega rum, liksom vattnet ej heller må genom dylik åtgärd undanhållas nedan liggande strandegare. Vid afledning af vatten från vattendraget skall återledning ega rum innan annans egor vidtaga. Huru stor myckenhet vatten hvarje strandegare får taga i anspråk bestämmes jemlikt Code civil 645 § i förekommande fall af domstolarne, hvilka dervid böra tillgodose jordbrukets intressen, så vidt detta låter sig göra utan kränkning af eganderätten. Rättighet att erhålla damfäste å strand, som man ej områder, är i allmänhet ej medgifven. Allenast vid vattenafledningar för jords bevattning kan jemlikt lagen den 11 Juli 1847 strandegare fordra att emot ersättning, som bör på förhand utgifvas, erhålla fäste för dam å annans motsatta strand. Den, som upplåter mark till damfästet, kan när som helst fordra att få deltaga i dammens nyttjande, i hvilken händelse han skall till hälften deltaga i kostnaden för dambyggnaden och dess underhåll, hvarjemte den godtgörelse, som han må hafva uppburit, skall återgäldas. Påyrkar han deltagande först efter det damanläggningen blifvit påbörjad eller

fullbordad, skall han ensam vidkännas den ökade kostnad, som påkallas af de för honom nödiga förändringar i dammen. Administrativ myndighet bestämmer angående behöfligheten af strömnrensning, låter verkställa densamma och fördelar kostnaden på strandegarne i förhållande till deras andel af stränderna. Strandegarne kunna ock förpligtas att sjelfve besörja arbetet.

Den *engelska* rättens uppfattning af den publika och privata flodens begrepp är visserligen betydligt afvikande från den ofvan angifna allmänna så till vida, att i England de »söta» vattnen anses, ehvad de äro segelbara eller ej, utgöra enskild egendom; men dispositionen öfver de segelbara vattnen tillkommer i väsentlig mån kronan, hvilken har under sin vård allt, som angår allmänhetens bekvämlighet och säkerhet. I följd häraf äro särskilde embetsmän tillsatte, hvilka ega att förekomma och undertrycka alla åtgärder, som kunna hindra sjöfarten eller vattnets fria lopp. Strandegarens rätt till grunden sträcker sig ut till midten af vattendraget. Uti ifrågasvarande ännu i öfrigt finnas ej några anmärkningsvärda jämförelsepunkter emellan den engelska och vår rätt.

I *Danmark*, der en ny lag om vattens afledande och nyttjande är under riksdagens pröfning, finnas ganska få lagbestämmelser om rätt till nyttjande af vattendragen. Af stadgandena i Kristian den femtes lag (5 bok. 10 kap. 42 art. och 11 kap. 1 art.) framgår att, då stränderna af en sjö eller annat vattendrag tillhöra olika egare, en hvar af dem har rätt att begagna sig af vattendraget utanför sin strand intill »mitströms»; att man ej eger att för qvarnanläggning fordra damfäste å annans grund eller uppdämma vatten å annans åker eller äng eller till men för ofvan liggande qvarnar, men att, om en qvarn opåtaladt blifvit byggd och begagnad i tjugu år, den är med häfd försvarad. I nämnde lag förbjudes ock (5 bok. 11 kap. 6 art.) att till men för annan draga vattnet ur det lopp, som af ålder varit.

Enligt Anordningen angående Vands Afledning eller Afbenyttelse til Jordens Forbedring den 29 Juli 1846 är en hvar berättigad

att nyttja det vatten, som flyter förbi hans strand, så vidt nyttjandet kan stå till sammans med andre strandegares rätt samt hinder ej heller möter från det allmännas sida med afseende å skepps- eller båt fart eller annat allmänt ändamål. För jords bevattning må man ock göra dam, om derigenom skada å annans egendom eller eljest intrång i annans rätt ej sker. För damfäste, som man i ty fall eger undfå å annans motsatta strand, skall ersättning gifvas. Från vattendraget afledt vatten skall dit återledas, så att ingen strandegare lider men genom afledningen. Emellan flere till vattnet berättigade fördelas af Amsraadet vattenquantiteten med hänsyn till arealen af deras till vattendraget gränsande egor, till hvilkas bevattning vattnet kan användas. I öfrigt skiljes emellan de större vattenloppen, hvilka utan undantag stå under offentlig kontroll och regleras af Landvæsenkommissionen, och de mindre vattenloppen, som stå under kommunalbestyrelsernas eller Sogneforstandskabens öfverinseende. Dessa myndigheter öfvervaka vattendragens hållande vid magt. Rensningen af de större vattendragen skall bekostas af alla, som af densamma hafva nytta, sålunda att den i vissa fall åligger både egaren och brukaren af stranden, i andra åter allenast brukaren. Underhållet af de mindre vattenloppen åligger brukarne af den till vattendraget stötande jord. Den jord, som vid rensningen upptages, må läggas på stranden, och är den, som brukar egendomen, hvarå jorden upplägges, skyldig att från stranden bortföra jorden emot det att han får behålla och använda densamma.

I *Norge* är den äldre lagstiftningen densamma som i Danmark; men på den senare tiden har i Norge vattendragens användande såsom kommunikationsmedel blifvit af större vikt, och rättigheten att sålunda begagna vattendragen förutsattes i de detta ämne rörande författningar, hvarom närmare förmåles här nedan i de lagförslag, som speciellt röra flottled och flottning. Genom Lov om Vands Ledning over anden Mands Jord den 28 Juli 1824 stadgas att, då vatten kan erhållas utan skada för den, som detsamma områder, och utan öfversvämning på andres egor, må den, som behöfver vattnet för sin

jords förbättring, leda det till sig öfver annan mans grund emot ersättning. Angående rätt till damanläggning för dylikt ändamål finnes dock ej något stadgadt. Hela vattenrätten är för närvarande föremål för omarbetning af en därför tillsatt komité.

I *Finland* äro de bestämmelser 1734 års lag innehåller i förvarande ämne delvis förändrade genom Kejserliga förordningen den 23 Mars 1868 angående vattenledningar och vattenverk. Dessa ändringar äro hufvudsakligen följande. I hvarje elf, ström, å eller sund skall kungsådra alla tider hållas öppen till en tredjedel af vattnets bredd och der djupast är, så att far- eller flottled, fiskens upp- och nedgång samt vattnets aflopp icke stänges eller hindras. Ut i mindre vattendrag, som likväl till far- eller flottled begagnas, skall kungsådra räknas till tolf alnar i djupaste vattnet, ändå att tredjedelen af vattnets bredd är mindre. För vattnets aflopp skall ock hållas större öppning än en tredjedel, der sådant finnes behöfligt. Tvist om kungsådras rätta läge och bredd, dess öppnande eller stängande tillhör allmän domstol. Anläggning af vattenverk uti små vattendrag, som icke äro för farled eller flottled användbara och hvilkas stängande icke kan vålla uppdämning för några öfverboende eller vattenbrist för dem, som nedanför finnas, är icke underkastad annan inskränkning än att den, som vill uppföra verket, bör före anläggningen göra annälan om företaget hos vederbörande distriktsingeniör, som eger att undersöka om någon annans rätt genom anläggningen förnärmas och meddela yttrande derom. Finnes ett sålunda tillkommet verk vålla uppdämning eller annan olägenhet, skall detsamma i laga ordning undanröjas och egaren ersätta all skada.

För anläggning af vattenverk i andra vattendrag skall tillstånd sökas hos guvernören, som förordnar distriktsingeniören eller annan sakkunnig man att förrätta syn å anläggningsstället. Bestrides anläggningen och är anmärkningen sådan att saken är att anse såsom tvistig, hänvisas parterne att sin talan vid domstol utföra. Bifalles ansökningen, böra sättet och villkoren för anläggningen samt kungsådrans öppenhållande uti utslaget noga bestämmas. Finnes nödigt

att utsträcka verket öfver kungsådra, må sådant tillåtas, om nödig far- och flottled derigenom ej skadas samt tjenlig anstalt göres för fiskens gång och till förekommande af hinder för vattnets aflopp. Har vattenverk blifvit anlagdt på grund af utslag, som, meddeladt i förenämnda ordning, vunnit laga kraft, och i öfverensstämmelse med de i utslaget fastställda villkor, är egaren ej skyldig att ansvara för några skador, som anläggningen kan förorsaka för öfver- eller underbyggare. Alla de, som vid större eller mindre bäckar eller åar hafva egor eller nyttja fiske eller farled eller ock deraf draga annan fördel, skola vara pligtige att, om sådant nödigt är, årligen under lågt vattenstånd från vindfällan eller andra tillfälliga hinder befria dylika vattendrag; och tillkommer det guvernören att efter en hvars nytta af arbetet slik skyldighet fördela samt om rensningens verkställande närmare förordna.

-
- 1 §. Genom ifrågavarande förordning, för hvars särskilda bestämmelser Beredningen nu går att redogöra, är icke någon ändring gjord i 12 kap. 4 § Jordabalken af 1734 års lag. Till den s. k. vattenrätten höra ej egentligen stadgandena rörande rätt till den grund, hvarå vattnet finnes; och såsom hufvudsakligen ett sådant stadgande torde nyss nämnda lagrum angående rågång i vattendrag böra anses, ehuru deraf ock framgår rätt till vattnet å samma grund såsom ad-pertinens till fastigheten. Vid sådant förhållande har det ej heller ansetts nödigt att, på sätt i första vattenrättskomiténs förslag skett, särskildt besvara frågan huru vidsträckt rätt till källor, brunnar eller andra konstgjorda vattensamlingar eller stillastående vatten tillkommer den, å hvars grund de finnas. Denna rätt framgår med nödvändighet ur eganderätten till sjelfva vattenbäckenet. I viss mån annorlunda förhåller det sig med det rinnande vattnet, som ej kan qvarhållas å den grund, hvarå det uppsprungit eller förut samlats. Visserligen är äfven dylikt vatten, hvilket antagit karakteren af vat-

tendrag, i viss mån en adpertinens till grunden, hvarå det finnes, men grundegaren kan ej bibehålla sin rätt till vattnet längre än det qvarstannar å hans grund, hvadan denna rätt egentligen inskränker sig dertill att grundegaren får under vattnets lopp öfver eller förbi hans egor göra sig detsamma till godo, hvarjemte det rinnande vattnets särskilda egenskaper föranleda dertill att nämnde rätt begränsas ej mindre af den rätt, som tillkommer andre delegare i vattendraget, än äfven af det allmänna bästa.

Förordningens 1 §, hvilken afser att gifva en sammanträngd framställning af den allmänna rättsprincipen i ämnet, tillförsäkrar således den, som eger grunden, hvarå vattnet finnes, rätt att tillgodogöra sig detsamma, så vidt denna rätt ej är genom uttryckliga lagbud inskränkt. En sådan försäkran står i full öfverensstämmelse med förenämnda 12 kap. 4 § Jordabalken och gäller jemväl om källor, brunnar och annat dylikt vatten, hvartill grundegaren har fullständigare rätt än till vattendragen. De i en del utländska lagstiftningar omständligt afhandlade frågorna om rätt att hemta vatten, sand eller is ur vattendrag, om badning, tvätt, isbanor, rodd m. m. hafva veterligen hittills i vår rätt kunnat utan svårighet lösas med ledning af dess allmänna grunder, och några särskilda bestämmelser derutinnan torde således ej kunna anses behöfliga.

2 § innehåller en negativ bestämmelse rörande den rätt, hvarmed, 2 §. då stränderna å ömse sidor om ett vattendrag tillhöra olika egare, den ene i förhållande till den andre eger att för ett visst ändamål tillgodogöra sig det öfver hans grund flytande vattnet. Visserligen är det en allmän regel att ingen får förnärma annan i hans rätt, men då, såsom i det här afsedda fallet, de ömsesidiga rättigheterna så nära ingripa i hvarandra att en i allmänhet loflig åtgärd, som den ene strandegaren vidtager å sin grund, kan göra intrång i den motsatta strandens egares rätt, torde här ej böra saknas ett förklarande att en sådan åtgärd ej får vidtagas.

Då en återblick på våra äldre lagar säkerligen kan i väsentlig mån lätta uppfattningen af såväl 2 § som nästföljande §§, lemnas här

en kort framställning af de med förevarande ämne närmare sammanhang egande äldre lagbuden.

De fleste af landskapslagarne innehålla bestämmelser om qvarnar, hvilka jemte fiskeverk voro de enda af desse lagar kända vattenbyggnader. I fråga om rätt till anläggning af qvarn stadgar äldre Vestgöotalagen att, ehvad marken utgjordes af allmänning eller vore för byn samfällig, den egde qvarnställe, som derstädes först byggde. Ingen fick så bygga att skada derigenom tillfogades annans tomt, åker, äng eller väg, ej heller äldre qvarn eller fiskeverk. Vid qvarnbyggnader i allmänningensvatten, hvars andra strand egdes af annan person, var det tillåtet att öfverbygga två tredjedelar af vattnet, men en tredjedel borde lemnas öppen. Rättighet att erhålla damfäste å annans motsatta strand förefans ej, utan skulle under nyss nämnda förhållanden sådan rätt förvärfvas med iakttagande af enahanda formaliteter, som för öfverlåtelse af annan fast egendom voro stadgade. Likaså borde, der någon byggde qvarn å egen mark samt motsatta sidan utgjordes af allmänning, som tillhörde annan by, rätt till damfäste köpas af dem, hvilka egde jorden i samma by. Den, som byggt qvarn i allmänningensvatten, egde att begagna sig deraf så länge virket i byggnaden ej blifvit angripet af röta, hvaremot, i händelse qvarnen ej begagnats under tre vintrar samt trävirket var ruttet, hvem helst bland allmänningensintressenterne, som ville, egde att tillägna sig den. Jemväl i ett annat fall kunde den, som byggt qvarnen, gå miste derom. Var nemligen qvarnen anlagd å allmänning — i hvilken händelse samtliga egarne af allmänningen voro pligtige att på derom af den byggande framställd begäran utlägga väg för honom till qvarnen — blef, derest denne försummat att framställa sådan anhållan samt marken omkring qvarnen vid företaget skifte tillföll annan person, qvarnen »onyttig» för egaren, d. v. s. han kunde ej fordra att få taga väg öfver annans egor för att komma till qvarnen.

Den yngre Vestgöotalagen, hvars bestämmelser i ämnet i öfrigt äro lika med de ofvan omförmälda, innehåller derförutom ett stadgande, som begränsar rättigheten till qvarnauläggningar derhän, att

byggnaden borde bortföras, derest grannarne det yrkade och aftal med dem ej kunde träffas.

Utförligare föreskrifter i ämnet förekomma i Östgöotalagen. Förutom förbudet att bygga qvarn så att annans åker eller äng derigenom lede skada stadgades att den, som bodde ofvan, skulle så bygga att han ej undanhölle dem qvarnvatten, hvilka bodde nedanför, liksom ock desse ej fingo bygga till men för de ofvan liggande, utan skulle den ene råda öfver den andres damlucka, d. v. s. ega rätt att till förekommande af skada draga upp damluckan. Till strömmens midt egde en hvar strandegare bygga. Funnos flera for-sar, egde den strandegare företråde att bygga, hvars qvarn ej komme att lända annan till skada; och kunde äldre verk, som led skada genom nya anläggningar, påkalla utrifning deraf. Var qvarnställe fleres gemensamma tillhörighet och ville ej alla egarne taga del i qvarnbyg-gandet, egde den vitsord, som önskade bygga. Dock ålåg det denne att stämma dem, som ej ville bygga, och bjuda dem bygga med honom samt, derest deltagande vägrades, söka dom på rättigheten att bygga. Sedan sådan dom erhöållits, kunde öfrige delegare i qvarn-stället fordra deltagande i qvarnens nyttjande allenast under vilkor att full godtgörelse lemnades den som byggt för kostnad och arbete.

Svealagarnes bestämmelser i ämnet äro i de flesta fall nästan ordagrant öfverensstämmande sins emellan. Bland stadgandena i Uplandslagen märkes att, derest qvarnställe var beläget emellan byar, hvarje by egde halfva qvarnstället så långt byns egor sträckte sig; att qvarnställe, som vore beläget inom by, skulle delas efter öre och örtug så att en hvar finge lott deri efter som han egde del i tomt, åker och äng; samt att, om två eller tre qvarnställen lågo inom by, de skulle delas efter markland, hvarefter en hvar egde bygga eller låta qvarnstället ligga nere. Vidare meddelas förbud att bygga till skada för annans åker eller äng eller för ofvan belägen qvarn; och skulle, derest sådan skada befanns ega rum, byggnaden utrifvas. Huru förfaras skulle då gemensamt qvarnställe ej kunde delas, men allenast någon af delegarne ville bygga, nämnes

ej, liksom det ej heller talas om rättighet att å motsatta stranden erhålla damfäste.

I Södermaunalagen finnes föreskrifvet att, om rinnande vatten, hvarest qvarnar kunde byggas, tillhörde en by, det borde skiftas efter rätt delningsgrund. Vitsord tillkom den, som ville bygga; och skulle, derest han gifvit eller kunde gifva de öfrige anvisning på annat qvarnställe, hans byggnad stånda oqvald. Fanns ej annat qvarnställe att anvisa, borde byggnaden skiftas emellan alla, när sådant af dem påkallades samt ersättning i penningar lemnades åt den som byggt.

Magnus Erikssons landslag upptager de flesta af Uplandslagens stadganden äfvensom Östgötalagens bestämmelser om huru förfaras skulle då flera forsar funnos, så ock angående äldre qvarnverks företräde framför yngre samt skyldighet att vid uppdämning taga hänsyn till ofvan och nedan liggandes rätt, i hvilket sistnämnda afseende föreskrift meddelades om förpligtelse för dammens egare att själf draga upp sitt stigbord. För det fall åter att flere egde qvarnställe till sammans och en ville bygga, men ej alla, innehåller landslagen att den hade vitsord, som ville bygga; dock ålåg det honom att stämma de öfrige och bedja dem bygga med honom, hvarefter, i händelse de vägrade, han skulle taga dom på rättigheten att bygga. Sedan egde han hafva qvarnen till dess han deraf uppburit så mycket som han å qvarnen kostat.

Den äldre landslagens bestämmelser äro med allenast några mindre betydande afvikelser upptagna i Kristoffers landslag. Uplandslagens ofvan omförmälda stadgande för det fall att qvarnställe var beläget emellan byar, hvilket återfinnes i 26 Byggn. B. af Magnus Eriksons landslag, blef i Kristoffers landslag 33 Byggn. B. återgifvet sålunda: »Nu kan mölnostadir bolstada mellan liggia, hafvi halfvan mölnostad hvar bolstadir, swa langt som hans byalandh ligger.»

I fråga om rågång i vatten och deraf beroende eganderätt till vattenbäckenet stadgades i Jord. B. 17 af äldre Vestgötalagen och i Jord. B. 42 af yngre Vestgötalagen att, om vatten runne mellan två egoområden, dessa skulle anses mötas »miprivantras»; i Östgötalagen

Bygda B. 28: 4 att, om rågång mötte vatten. som var så mycket att det kunde vända ett qvarnhjul, skulle rågränsen anses vara i »nifström»; samt i Uplandslagen Wip. B. 17 att, om byar lågo vid sidan af sjö eller sund, egde »halfva sjö hvar by.»

Detta sistnämnda stadgande upptogs sedermera i 21 Byggningsbalken af Magnus Erikssons och i 26 Byggningsbalken af Kristoffers landslag.

Sedan inom den lagkommission, som utarbetade 1734 års lag, framstälts åtskilliga redaktionsförslag, motsvarande ofvan återgifna, i 33 Byggningsbalken af landslagen intagna stadgande, erhöll det slutligen den i 20 kap. 1 § Byggningsbalken af 1734 års lag upptagna lydelse: »Går ström eller bäck emellan tvenne byar och ega de begge del i qvarnställe, njute hälften hvar.»

Då tvekan om rätta tydningen af nyss nämnda lagrum någon gång försports, anser sig Beredningen ej böra underlåta att redogöra för sin uppfattning deraf. I sådant hänscende bör erinras huru som med ordet »qvarnställe» här måste förstås sådan, förut i samma § omtalad lägenhet, »der qvarn eller annat vattenverk kan byggas», d. v. s. ett för qvarnbyggnad lämpligt strömfall med tillhörande grund och fästen för dambyggnad; samt att vidare, när åt dylikt qvarnställe gifves bestämningen att båda strandegarne skola *ega del* deri, uppenbart måste dermed afses att qvarnstället, såsom helt betraktadt, sträcker sig öfver bådass grund och således ligger på ömse sidor om den gemensamma rågången, ty i lägenhet, som faller helt och hållet inom den enes rågång, kan ej den andre sägas ega del. Otvifvelaktigt är jemväl att den sålunda å begges grund befintliga lägenheten måste vara af beskaffenhet att ej kunna delas, d. ä. att naturförhållandena ej medgifva dess styckning i två skilda lägenheter med sjelfständig dambyggnad uteslutande inom hvardera strandegarens gräns. Denna uppfattning vinner jemväl stöd genom den i slutet af sistberörda § gifna hänvisning till stadgandena om fiskeverks byggande, bland hvilka förekommer det härutinnan tillämpliga

(Byggningsbalken 17 kap. 2 §) om byggnad i strömmar, »som ej kunna delas». När således den gemensamma lägenheten ej kan styckas, inträder jemlikt ifrågavarande lagrum oundvikligen en tvungen gemenskap vid dess nyttjande. Vattenkraften antager karakteren af en samfällighet och på samma gång följer deraf, enligt allmänna rättsgrunder, att hvarje delegare deri bör ega rätt att vidtaga nödiga anstalter för dess tillgodogörande så långt samfälligheten sträcker sig och således jemväl att fästa dammen å den andres grund, derest sådant kan ske utan att denne derigenom lider skada. Vid sådant förhållande framställer sig här för lagstiftaren jemväl nödvändigheten att utfinna en grund för delningen af det vid dammen samlade vattnet. Dervid kunna, såsom bekant är, hufvudsakligen tvenne olika synpunkter göra sig gällande. Enligt den ena bör den genom dambyggnaden åstadkomna förändring i vattenloppet ej vålla någon förändring i strandegarnes ursprungliga rätt. I detta hänseende innebär 12 kap. 4 § Jordabalken att med eganderätten till vattenbäckenet följer nyttjanderätt till vattnet derå, hvarvid grundegaren således har att åtnjuta så stor del i vattenkraften, som den på hans grund hvilande vattenpelarens tryck med hänsyn jemväl till fallhöjd och strömhastighet kan åstadkomma. Med tillämpning af denna åsigt skulle följaktligen hvardera strandegaren äfven efter uppdämningen taga del i det uppdämda vattnet eller vattenkraften i proportion till den andel han före uppdämningen hade deri enligt nyss angifne beräkningsgrund. Ur den andra synpunkten är det åter lämpligare att under nu anförda förhållanden, då en verklig samfällighet eger rum, anse begge strandegarne alltid vara *lika* berättigade till det uppdämda vattnet och följaktligen låta dem deri åtnjuta hvar sin hälft.

Den sist nämnde delningsgrunden har, efter hvad det vill synas, på goda skäl blifvit af 1734 års lagstiftare stadfastad såsom i det förevarande fallet rigtigast och jemväl närmast öfverensstämmande med landslagens stadgande i 33 Byggningsbalken. En delning efter den ursprungliga vattenmassan — hvilken förordats bland annat af den komité, som för närvarande i Norge är sysselsatt med hithörande

ännen — är förenad med praktiska olägenheter, beroende på svårigheten att utforska tillståndet före dämningen, i hvilket hänseende tillfälliga grundbildningar samt vexlingarna i vattenståndet jemte andra omständigheter framkalla en osäkerhet, som knappast kan ens genom mångåriga observationer häfvas. Delningen till hälften är deremot alltid praktiskt utförbar utan dylika svårigheter.

Af det nu anförda framgår att Beredningen anser ifrågavarande föreskrift i 20 kap. 1 § Byggningsbalken innebära att i det fall, då ett i rågången emellan två skilda fastigheter befintligt strömfall är så beskaffadt att för tillgodogörande deraf strandegarne hvar å sin sida hafva af nöden dambyggnad, som icke å hans egen grund kan fullbordas utan måste sträckas in på den andres område, eller, med andra ord, då ingendera kan tillgodogöra sig det förbiflytande vattnet utan att med dambyggnaden öfverskrida rågången, en tvungen samfällighet uppstår, deruti båda strandegarne till hälften hvar taga del. Åsämjas de ej om gemensam byggnad, kan den ene ej hindra den andre från byggnadens företagande och måste fördenskull upplåta det nödiga damfästet. Derigenom varder dock den, som ej genast vill i byggnaden deltaga, icke beröfvad sin rätt till vattnet, hvidan anläggningen i sådant hänseende icke för honom medför någon skada. Om eller i hvad mån deremot annan genom anläggningen orsakad skada, t. ex. sådan, som till äfventyrs någon gång kan uppstå genom upplåtande af grundtill damfästet, bör enligt det i förevarande fall tillämpliga stadgandet i 17 kap. 2 § Byggningsbalken anses utgöra hinder mot anläggningen, framgår ej med önsklig tydlighet ur nämnda lagrum.

Sammanställer man stadgandet i 12 kap. 4 § Jordabalken med den föreskrift 20 kap. 1 § Byggningsbalken innehåller om vattenkraftens delning till hälften i det der afsedda fallet, visar sig, såsom redan är antydt, att detta senare utgör ett undantag från eller en modifikation i den allmänna rättsregel i fråga om vattnets nyttjande, hvilken måste anses framgå ur förstnämnda lagrum. Då Lagkomitén, den äldre Lagberedningen samt efter dem äfven den senare vattenrätts-

komitén ej i sina förslag upptagit bestämmelsen om damvattnets fördelning i lika lotter i det ifrågavarande undantagsfallet, skedde således derigenom en ej oväsentlig ändring i grunderna för 1734 års lag. Enahanda var förhållandet med den första vattenrättskomitén, som genom sitt förslag att, då å ömse sidor om vattendrag voro olika strandegare, desse skulle i *alla* händelser vara berättigade att undfå lika myckenhet af vattnet, upphöjde till allmän regel det stadgande, som i 1734 års lag gälde endast nämnda undantagsfall.

Beredningen har för sin del funnit ifrågavarande lagrum hvila på rigtiga grunder och följaktligen ej haft anledning att deri föreslå någon hufvudsaklig ändring, utan endast afsett att förtydliga och närmare utveckla detsamma i några hänseenden, der sådant visat sig behöfligt. Hvad särskildt angår tvångsrätten till damfäste å annans grund, har Beredningen ej ansett sig böra tillstyrka utsträckning deraf, på sätt vattenrättskomitéerna föreslagit. En dylik tvångsrätt är befogad allenast när en verklig gemensamhet emellan strandegarne förefinnes. Men i den händelse att den ene strandegaren kan inom sin rågång sjelfständigt åstadkomma en fördämning, der han kan nyttja sin andel i vattnet, finnes ingen rättslig anledning att tillerkänna den andre strandegaren, hvars strömfall ej kan af honom sjelfständigt bebyggas, rätt att öfverskrida sin rågång och genom dambyggnad å grannens grund inkräkta på dennes nyttjanderätt till vattnet. Ej heller torde dylika fall vara så ofta förekommande eller i allmänhet af den vikt att något öfvervägande ekonomiskt intresse för det allmänna kan antagas påkalla en sådan utsträckning af nämnde tvångsrätt. Den förman, som genom ett dylikt ingrepp skulle beredas vattenverken, kan utan tvifvel, der den är af vikt, lätteligen ernås genom öfverenskomelse, på hvilken väg de förvecklingar, som en af lagen stadgad tvångsrätt framalstrar, helt och hållet undvikas.

3 §. Sedan i 2 § af Beredningens förslag föreskrifvits den allmänna regel att ene strandegaren ej må genom sin byggnad förnärma den andres rätt öfver vattnet, återstår att närmare, än i 1734 års lag skett, utreda frågan om det *men*, som damfästets upplåtande kan förorsaka.

Det synes härvid Beredningen sannolikt att 1734 års lagstiftare med ledning af erfarenheten antagit att nämnda men sällan kan vara sådant att deraf uppstår någon verklig skada eller förlust, nog betydande att böra hindra anläggningen af ett nyttigt verk. Skulle emot förmodan någon öfvervägande olägenhet yppas, bör den utan tvifvel gälla såsom hinder, men är skadan ej af synnerlig betydighet, bör ene delegaren ej kunna undandraga sig den i samfällighetens natur grundade förpligtelsen att tåla dylikt men, hvilket dock bör till fullo ersättas.

Att den som byggt ej eger använda den andres lott i vattnet längre än till dess denne sjelf gör sin rätt gällande, är uttryckligen utsagdt i 3 §, likasom ock storleken af nämnde lott blifvit i samma § bestämd i enlighet med hittills gällande lag, tolkad på det sätt Beredningen ansett vara det rätta. I 3 § återfinnes slutligen jemväl nu gällande lags föreskrift att Rätten skall bestämma huru byggnaden får göras och begagnas. Den nu föreslagna lydelsen af samma föreskrift skiljer sig något ifrån dess hittills varande. Denna skiljaktighet har sin grund deri att, då Beredningen ansett nödigt att i nästföljande § meddela särskilda bestämmelser om vilkor och tid, hvarunder den som byggt må begagna det vatten, hvilket den andre ej vill använda, Rätten följaktligen härvidlag ej tillkommer att yttra sig om annat än huruledes dammen må byggas och hvardera delegarens lott i vattnet uttagas. På hvad sätt vattenverket i öfrigt inrättas har i förevarande afseende ingen betydelse och bestämmes först i 6 §.

I fråga om tid eller vilkor, hvarunder den, som byggt dammen, 4 §. må begagna sig af den andres lott i vattnet, är den rätt nu gällande lag gifver domaren att efter sitt skön bestämma i detta hänseende utbytt mot ett uttryckligt lagbud, hvilket innefattar att den som byggt måste upphöra med användandet af den andres andel i vattnet, då denne sjelf har behof deraf. Billigheten fordrar dock att något rådium beredes den, som sålunda nödgas afstå från den dittills använda vattentillgången. Om den ene strandegaren ej kunnat förmå

den andre att deltaga i dambyggnaden, bör det ej betagas den förre att inrätta sitt verk så att icke någon vattenkraft, såsom obegagnad, går förlorad. Då nu omsider den förut motvillige strandegaren beslutar sig för att begagna sin lott i vattnet, inträder för egaren till det redan anlagda verket en betydlig rubbning i dittills varande förhållanden. Det lär väl således vara fullt i sin ordning att honom gifves någon tid att förbereda sig för denna rubbning och vidtaga erforderliga anordningar för att undgå väsentligt men deraf. En sådan, i nuvarande lag ej omnämnd, men med dess allmänna grunder nära öfverensstämmande anståndstid har i 4 § blifvit utsatt till två år efter det uppsägning skett. Visserligen sammanfaller ej denna tid med den i 16 kap. Jordabalken bestämda fardagstid, hvarmed förvarande fall kunde i viss mån jämföras. Men stadgandena om fardag äro olika för land och stad, hvilket ej vore lämpligt att här efterfölja, och äfven i öfrigt äro förhållandena så skiljaktiga att ifrågasvarande föreskrifter, i hvad de afse uppsägnings- och afträdestid, ej behöfva göras lika. De anmärkningar, som försports emot föreslagna bestämmelsen i 4 §, gå ej heller ut derpå att tiden skulle vara för långt tilltagen, utan i motsatt riktning. Det kan ej nekas att en ännu längre anståndstid, t. ex. fem eller tio år, skulle kunna gifva den, som byggt dammen, tillfälle att med större trygghet och följaktligen förmanligare använda hela vattenkraften; men detta skulle antaga karakteren af en slags expropriation till förmån för ene strandegaren på den andres bekostnad och synes ej behöfligt, då ändamålet med tidsbestämmelsen endast är att förekomma det den som byggt utsättes för förlust i följd af bristande rådrum.

Att den, som ej deltagit i dammens byggande men sedermera vill begagna sin lott i det vatten, som vid dammen samlas, ej kan få åtnjuta denna förmån utan ersättningsskyldighet, torde ligga för öppen dag och har jemväl antagits af båda vattenrättskomitéerna. Men frågan huru denna ersättningsskyldighet bör beräknas har blifvit olika besvarad. Första komitén föreslog att den strandegare, som lemnat damfäste och sedan ville begagna någon del af det uppdämda

vattnet, borde för rättigheten dertill erlægga lösen för och deltaga i underhållet af dammen efter förhållandet emellan de andelar af vattenmassan hvardera strandegaren för sitt verk behöfde. Såsom skäl härfor anfördes att en dambyggnads storlek, fasthet och dyrbarhet måste i väsentlig mån rätta sig efter den större eller mindre vattenmassa dammen skall uppsamla, och att, då det ena verket behöfver en vidlyftig dam, kan ett annat vara betjenadt med en helt obetydlig, hvartill komme att den strandegare, som anlagt dammen för sitt behof och måste antagas i alla händelser draga nytta af densamma, finge en opåräknad fördel genom den andre strandegarens deltagande i omkostnaderna och följaktligen saknade skälig anledning till klagan, äfven om den angifne grunden för kostnadsfördelningen ej sammanfölle med strandegarnes ömsesidiga rätt till vattnets användande.

I nyss nämnda fråga var en af komiténs ledamöter skiljaktig och ansåg att ersättnings- och underhållsskyldigheten borde bestämmas efter den lott deltagarne egde i vattnet och således till hälften å hvardera sidan. Denne ledamot anförde att, om båda strandegarne förenat sig om gemensam dambyggnad, hade de naturligtvis kommit att dela omkostnaden sig emellan lika i det fall att båda velat begagna hela sin rätt till vattnet, eller ock hade den, som endast behöft en mindre del deraf, nödgats för all tid afstå återstoden emot en motsvarande minskning i sin andel af kostnaden. Den andre, som då haft visshet om en fortfarande besittning af den större vattenkraften och kunnat derefter inrätta sitt verk, hade i sådant fall haft all anledning att beredvilligt åtaga sig hvad af kostnaden återstode. Då deremot någon sådan förening ej kan träffas, kan den, som ensam byggt dammen, aldrig utan risk beräkna sin anläggning för mer än halfva vattenkraften, enär anläggningen, om den vore större, kunde göras mer eller mindre obrukbar genom att den motsatta strandens egare gjorde sin rätt till vattnet gällande.

Senare komitén åter föreslog att, der den, som lemnade damfäste, framdeles ville begagna dammen, skulle hans deltagande i kostnaderna bestämmas »efter den nytta han af dammen hemtar.» Härvid

utgick komitén, såsom i dess motivering anfördes, från den grundsats »att ett större och dyrbarare verk, som eger högre värde, måste i alla händelser anses hemta större nytta af de naturkrafter, som för verket tagas i anspråk, än ett mindre och af ringare värde, så vidt nemligen angår sådana anläggningar, hvilka för begge verken äro erforderliga och sålunda gemensamma.»

Utom det att sist nämnda komiténs beräkningsgrund otvifvelaktigt är synnerligen svår att i praktiken riktigt tillämpa, synes den ej heller i fråga om rättvisa och billighet eller eljest ega något företräde framför de andra ofvan nämnda beräkningssätten. Deraf att ett verk är stort och dyrbart följer ej att dess egare hemtar större nytta af dammen än egaren till ett mindre och billigare verk, som har fullt behof af samma dam.

Den särskilda mening, hvilken, såsom ofvan nämndt är, omfattades af en ledamot i första komitén, synes vara den principiellt riktigaste. Den lider dock af den ofullständighet att någon hänsyn ej togs dertill att dammen kan vara byggd större än den senare tillkomne delegaren behöfver för att till det af honom åsyftade ändamål uttaga sin lott i vattnet. Denna brist har komiténs flertal antagligen velat undvika, men detta skedde på ett sätt, som ledde till en motsatt ytterlighet. Den ene delegaren egde ej rätt att begagna mer än hälften af vattnet, men, sedan dammen var byggd, kunde den andre delegaren bestämma sig för att använda allenast en ringa del af sin lott i vattnet och drabbades derföre allenast i obetydlig mån af kostnaden för dammen, hvilken dock till sin fulla storlek kunde vara lika behöflig för båda delegarne. Att hänsyn togs endast till den använda vattenmängden och ej tillika till behovet af ökad fallhöjd och byggnadskostnad var väl ock en brist i sistberörda förslag.

Beredningen har i sitt förslag sökt lösa förevarande fråga i enlighet med den åsigt, hvilken här ofvan betecknats såsom principiellt riktigast, men med tillika tagen hänsyn till det beaktansvärda, som förefunnits i de båda komitéförslagen. Således skall den senare till-

komne delegaren, efter ty å hans hälft belöper, ersätta dammens värde i det skick, hvari den befinnes då han börjar att densamma nyttja, samt i framtida underhållet taga del, dock att, om dammen pröfvas vara större än för hans verk är nödigt eller nyttigt, ersättnings- och underhållsskyldigheten må i mån deraf skäligen jemkas. Hvad härjemte tillagts derom att, då för sist nämnda verk erfordras att dammen tillökas eller annorledes förändras, egaren af detta verk skall ensam vidkännas kostnaden därför äfvensom för det ökade underhåll, som i följd af ändringen må erfordras, ligger uppenbarligen i sakens natur. Vidare lärer ock vara uppenbart att nyss nämnde delegare, om han på en gång för all framtid uppburit ersättning för olägenheter af dambyggnaden eller upplåtelse af mark dertill, bör återgälda hvad belöper å tiden efter det han börjat nyttja dammen.

Uti 20 kap. 1 § Byggningsbalken är den här ofvan omförmälda 5 §. föreskrift, som afser den tvungna samfällighet, hvilken emellan två eljest särskilda fastigheter uppkommer till följd af det emellan dem liggande strömfallets beskaffenhet, sammanförd med stadgandet om tillgodogörande af vatten när det hörer såsom adpertiens till en enda fastighet, hvilken eges af flera personer gemensamt. I sist nämnda fall, hvilket i Beredningens förslag blifvit skildt från det förra och afses i förslagets 5 §, utgör vattnet en fullkomlig samegendom, som alla delegarne områda gemensamt i ett visst förhållande sins emellan. Denna gemensamhet får enligt lag ej upplösas genom delning, derest en sådan kan leda till förfång för någon af delegarne, men en hvar af dem har rättighet att få samegendomen använd på förmånligaste sätt. Uti nyss nämnde § har hvad i 20 kap. 1 § Byggningsbalken stadgas rörande denna rättighet blifvit utveckladt och förtydligadt, utan att det nu gällande lagbudet till sitt innehåll i någon mån förändrats.

Uti 1 mom. af 6 § har åt det i 20 kap. 2 § Byggningsbalken 6 §. intagna förbud emot vattenverks byggande till men för »annan ofvan

eller nedan» blifvit gifven sådan form att förbudet gäller all slags byggnad i vatten, hvarjemte i fråga om vattenverk en allmän föreskrift meddelats om hvad vid deras inrättande bör iakttagas för att kunna i mån af behof befordra vattnets aflopp. Huru vattenverk böra inrättas särskildt med afseende å fiske sägs i fiskeristadgan.

Det hinder emot industriella anläggningar, hvilket förbudet att medelst uppdämning skada annans jord ovilkorligen medför, äfven om skadan är aldrig så obetydlig, sökte första komitén att aflägsna genom sitt förslag att, om endast ouppodlad jord skulle skadas af uppdämningen och denna skada vore ringa i jemförelse med den nytta, som af uppdämningen vunnes, uppdämningen finge göras emot ersättning till den, som lede skadan. Nämda förslag blef på, såsom det vill synas, goda grunder förkastadt af senare komitén, som återgick till det af Lagkomitén och äldre Lagberedningen efter 1734 års lag upptagna ovilkorliga förbud emot uppdämning, så snart den egde rum å annans jord, som kunde derigenom skadas.

Med användande af den utväg, som i skiftesstadgan genom rättighet till egoutbyte i vissa fall anvisas för undgående af åtskilliga olägenheter, hvilka grannar hafva af hvarandra i anledning af deras egors belägenhet, torde dock jordbrukets och industriens intressen ej sällan kunna sammanjemkas utan att eganderätten förnärmas eller eljest förlust för någondera uppstår. Beredningen har derföre icke tvekat att föreslå samma utväg, hvilken i ej oväsentlig mån kan underlätta anläggningar af industriella verk samt förebygga uppdämningstvister. De förutsättningar, hvarunder egoutbytet må tillåtas, och grunderna för detsammas verkställande angifvas i skiftesstadgan, till hvilken, såsom följd af detta förslag, ett tillägg blifvit gjordt.

7 o. 8 §§. I den svenska rätten har, såsom förut är nämnt, icke någonsin varit vidtagen någon indelning af vattnen i offentliga och enskilda. Äfven det i vår rätt först i sjuttonde århundradet förekommande begreppet *kungsådra*, som ursprungligen afsett allenast att befrämja

fiskens fria upp- och nedgång i vattendragen, eger föga gemensamt med hvad i andra länder kallas offentligt vatten. Men lagstiftningen i vårt land har dock redan af ålder bekräftat att den regel, som framgår ur 12 kap. 4 § Jordabalken i 1734 års lag, att *den eger vatten, som eger strand*, måste tåla inskränkning till förmån för den allmänna samfärdseln; hvarjemte med tiden den åsigt utbildat sig att kungsådran just vore en sådan inskränkning till skydd icke allenast för fisket utan ock för andra allmänna intressen.

De äldsta stadgandena rörande dessa ämnen afse farleden. Så stadgas i Uplandslagen (Wip. B. 22: 3) att, om sund låge emellan byar, härad eller landskap, skulle allmän led hållas ostängd till tio alnars bredd, och båtled vara fem alnar bred. Samma stadgande återfinnes jemväl i Södermannalagen (Byggn. B. 20: 5), hvarjemte der förbjudes att täppa roddrum för vägfarande man samt föreskrifves att, om by egde båda stränderna af ett vattendrag, skulle vid den strand delegarne sjelfve bestående tredjedelen af vattnet »löst löpa», och att, då två byar möttes midt i strömmen, skulle »forryme» — det löst löpande vattnet — ligga såsom båda kommo öfverens. Yngre Westmannalagen (Byggn. B. 22: 3) stadgade att allmänna leden skulle vara tolf alnar bred och båtleden sex alnar. I Helsingelagen (Wip. B. 14: 1) föreskrefs att, der allmän farled till och från hafvet franginge, skulle en tredjedel af vattnet ligga obyggd i djupaste vattnet. Magnus Erikssons landslag (Byggn. B. 26) och Kristoffers landslag (Byggn. B. 34) upptogo yngre Westmannalagens föreskrifter om allmänna ledens och båtledens bredd, hvarvid i Kristoffers landslag tillades att sådan led skulle vara »der mesta djupet är». Sedermera blef sjelfva ordet kungsådra nämndt i lagstiftningen först genom 1643 års riksdagsbeslut och då endast i fråga om skyddande af fisket, men på ett sätt, som berättigar till det antagande, att sjelfva saken ej var ny utan redan då fullt bekant. Under den återstående delen af sextonhundratalet utkommo flera Kongl. resolutioner angående kungsådran, hvilka, ehuru hvarandra till en del motsägende, dock alltid utmärka att, der kungsådra fanns, skulle den hållas öppen.

Genom 1734 års lag blef på samma gång som i 12 kap. 4 § Jordabalken stadgades att, om »å, sjö, eller sund ligga sidolånga byar emellan, de ega halft hvardera», tillika deri gjord den inskränkning, som förefinnes i 20 kap. 3 § Byggningsbalken, att, »der kungsådra af ålder varit, tridiung af vattnet skall lemnas öppen i djupaste vattnet», i sammanhang hvarmed bestämdes viss bredd å segelled och båtled uppenbarligen för de fall, der kungsådran ej egde så stor bredd som för de särskilda slagen af farled ansågs behöflig.

Genom fiskeristadgan den 14 Nov. 1766 gjordes derefter en modifikation i bestämmelserna om den af ålder varande kungsådran i så måtto att den skulle hållas öppen i det djup och den arm eller åder, »hvarrest all slags fisk uppstiga kan», och hufvudsakligen enahanda föreskrift öfverfördes sedermera till fiskeristadgan af den 29 Juni 1852. Af ordställningen synes otvetydigt framgå att den ifrågasvarande modifikationen endast gälde fisket, och densamma torde således böra förstås såsom ett medgifvande till fördel för strandegaren att till kungsådra ej ovilkorligen djupaste vattnet behöfde upplåtas i det fall att intet annat intresse än fiskets vore i fråga och fisken kunde komma fram på annat ställe, der djupet var mindre.

Angående flottled förefinnas deremot lika litet i 1734 års lag som i den äldre lagstiftningen några särskilda bestämmelser, och flottningen måste således anses hafva varit hänvisad till kungsådran och farleden, alltid under förutsättning att flottningens bedrifvande ej hindrade eller motverkade de andra ändamål kungsådran och farleden voro afsedda att befordra. Särskilda lagbestämmelser angående flottled meddelades först genom 1766 års fiskeristadga, der kungsådrans betydelse jemväl i andra hänseenden närmare fastställdes. Nämda stadga i dess 3 kap. 5 §, sådan den lyder enligt den rättelse, som meddelades genom Kanslikollegii kungörelse den 30 September 1767 och Kongl. förklaringen den 24 Januari 1771, innehöll, efter det ordadt blifvit om den kungsådra, som af ålder varit, följande stadgande: »likaledes underhålles hälften mindre öppning eller

till en sjettedel af vattnet, i de strömmar och åar, der af ålder ingen kungsådra varit, så vida något fiske ofvanföre ligger, flottled varit nyttjad eller vattendämning på ofvanför belägna hemmans egor, i brist af sådan öppning, skada förorsakar», hvilken bestämmelse, nästan ordagrant lika, återfinnes i nu gällande fiskeristadga af år 1852, hvarest jemväl åt den nyss nämnda sjettedelsådran uttryckligen gifves benämningen kungsådra.

Af de båda fiskeristadgarnas ofvan omförmälda bestämmelser, jemförda med hvad deri i öfrigt förekommer angående villkoren för strandegares rätt att med fiskebragder eller vattenverksbyggnader inkräkta på kungsådran, framgår otvifvelaktigt att kungsådran skulle finnas till fromma ej endast för fisket utan äfven för samfärdseln eller flottningen samt jordkulturen. Deremot lemna samma bestämmelser i öfrigt mycket att önska i redighet, dervid särskildt den omständighet att ämmen, hvilka med fiskerinäringen ej ega någon som helst gemenskap, intagits i en för nämnda näring afsedd författning ej i ringa mån bidragit att öka osäkerheten om samma bestämmelsers rätta uppfattning och i synnerhet om deras ställning i förhållande till det i 20 kap. 3 § Byggningsbalken qvarstående stadgandet om kungsådra.

Sistnämnda lagrum blef af Lagkomitén i dess förslag till civillag upptaget (1 kap. 8 § Jordabalken) i sammanhang med andra föreskrifter, som afsågo inskränkning i enskild rätt för allmänt bästa; hvaremot i sistberörda förslag ej nämndes något om den genom 1766 års fiskeristadga uppkomna s. k. mindre kungsådran eller eljest om flottled. Äldre Lagberedningen upptog äfven samma lagrum, men fogade till stadgandet om den större kungsådran och farleden det tillägg att, »om i vatten finnes flottled för timmer eller annat, skulle den ock lemnas öppen att framgent begagnas till den storlek och på det sätt, som af ålder brukligt varit eller stadgadt blefve».

Genom första vattenrättskomiténs förslag blef benämningen kungsådra utesluten ur lagstiftningen så vidt angick annat än fisket, hvar emot komitén, som ej tog någon befattning med lagstiftningen för

fisket, föreslog särskilda föreskrifter angående de inskränkningar i eganderätten till vatten, hvilka ansågos erforderliga för de öfriga intressen, vare sig allmänna eller enskilda, som kungsådran afsett att skydda. Af senare vattenrättskomitén åter blef den större kungsådran, sådan den omförmäles i 1734 års lag, bibehållen på det anförda skäl att föreskrifterna om denna kungsådra fortfarit att gälla så lång tid att den borde anses hafva grundlagt rättigheter af lika värde med dem, som ega rum på grund af urminnes häfd. I fiskeristadgans föreskrifter gjorde ej heller denna komité någon ändring, men komitén intog i 7 § af sitt förslag ett så lydande stadgande: »är för vattendrag, der kungsådra ej af ålder varit, genom aftal eller eljest bestämdt, att, för fiske eller flottled eller till förekommande af vattendämning, viss del af vattnet skall hållas öppen, gälle sådan bestämmelse intill dess förändrade förhållanden kunna till ändring deri föranleda». Derigenom blef den mindre kungsådran i sjelfva verket afskaffad så vidt angick allt annat än fisket, samt en antydning gifven att hinder ej mötte för dess borttagande jemväl ur fiskeristadgan.

Af ofvan nämnda föreskrift i 1766 års fiskeristadga, hvarigenom den mindre kungsådran uppkom, synes att berörda inskränkning i strandegarens rätt, så vidt inskränkningen skulle tillgodose flottningens behof, ej sträckte sig till andra vattendrag än dem, der flottled » varit nyttjad », eller med andra ord, der flottning redan var öfelig vid den tid då författningen utkom. Härutinnan har sedermera ej gjorts annan ändring än att 1852 års fiskeristadga, då den påbjuder öppenhållande af den mindre kungsådran på de ställen, » der flottled nyttjas », torde få anses hafva derigenom föreskrifvit samma inskränkning för strandegarne jemväl vid öfriga vattendrag, der flottled redan kommit till stånd och nyttjades vid den tid då sist nämnda stadga fick gällande kraft. Det skydd man medelst kungsådra åsyftade att bereda samfärdseln, flottningen äfvensom åkerbruks- och fiskerinäringarna, var dock, såsom redan är antydt, ej ovillkorligt utan till sin omfattning beroende af skyddets behöflighet sålunda att strandegare, som ville draga nytta af vattnet genom ådrans öfverbyggande,

kunde erhålla tillåtelse dertill under vilkor att byggnaden gjordes så att farled, flottled och fiske ej derigenom blefve lidande.

Hvad deremot jordbrukets intresse af kungsådran angår, äro ifrågavarande bestämmelser i fiskeristadgarna behäftade med den oegentlighet att, ehuru strandegaren särskildt ålagts skyldighet att hålla den mindre kungsådran öppen på de ställen, der vattendämning i brist af sådan öppning kunde skada annans ofvanför belägna egor, lagstiftaren medgifvit samma kungsådras öfverbyggande utan att dervid foga något förpligtande för den byggande att för framtiden sörja för vattenafloppet. Den mindre kungsådrans betydelse och inverkan till förekommande af vattenuppdämning måste vid sådant förhållande vara ganska ringa, om ens någon, och om den, såsom Beredningen föreslagit, skulle i nämnda afseende för framtiden upphöra, sker derigenom ej någon olägenhet, då, på sätt ofvan förmäles, jordbruket är genom 6 § i Beredningens förslag tillräckligt skyddadt mot skadlig uppdämning.

Beträffande fisket har Beredningen, ehuru delande vattenrättskomitéernas åsigt att lagstiftningen derom ej eger något nödvändigt sammanhang med vattenrätten i öfrigt, dock ansett en föreskrift om strandegares skyldighet att på de ställen, der vattenled för fiskens gång bör finnas, lemna den fri från byggnad eller stängsel vara af så allmän civilrättslig natur att den bort i förevarande förslag inrymmas vid sidan af de inskränkningar, som strandegare böra för farled och flottled vara underkastade. I afseende å de närmare föreskrifterna angående fiskeleden — såsom hvarest den bör finnas och till huru stor del af vattnet den sträcker sig — derom skulle fiskeristadgan i den af Beredningen föreslagna lydelse fortfarande gälla. Enahanda föreskrifter återfinnas i de rörande flottled och farled afgifna särskilda författningsförslagen, af hvilka det förra i 2 § tillförsäkrar flottningen det skydd densamma hittills haft af föreskriften om den mindre kungsådran, såsom Beredningen i motiven till samma förslag får tillfälle att närmare framhålla.

På sätt af ofvanstående redogörelse framgår, skulle således väl, enligt Beredningens förslag, den mindre kungsådran till namnet försvinna ur lagstiftningen, men samtliga de intressen, som dermed varit förknippade, under andra former erhålla tillfylllestgörande skydd.

Beträffande åter den s. k. större kungsådran eller den kungsådra, som af ålder varit, delar Beredningen senare vattenrättskomiténs ofvan omförmälda åsigt. Visserligen har i omtvistade fall ofta mött svårighet att afgöra om i ett visst vattendrag kungsådra af ålder varit eller ej; men svårigheten att i detta hänseende åstadkomma utredning och bevisning om sakförhållandet bör ej föranleda till underkännande af de rättigheter, som för sin uppkomst och fortvaro ej ega annan grund än hittills gällande bestämmelser om nämnda kungsådra. Att lemna dessa rättigheter till spillo lär lik litet böra komma i fråga som att i allmänhet upphäfva den lagliga verkan af urminnes häfd derföre att bevisningen för häfden är svår att åvägbringa. Numera torde dock genom laga domar eller annorledes vara i det öfvervägande antalet fall lagligen bestämdt huru vida dylik kungsådra finnes eller ej, och följaktligen tvister derom sällan förekomma.

Utan tvifvel vore det i hög grad önskligt om en allmän utredning kunde åstadkommas, på grund hvaraf, i likhet med hvad i andra länder skett i fråga om de publika vattendragen, åtminstone samtliga de vattendrag, der från det allmännas sida berättigadt anspråk på den större kungsådrans öppenstående väcktes, kunde blifva förtecknade till ledning för strandegarne. En dylik åtgärd, om den eljest är utförbar, hörer dock ej till det nu förevarande ämnet, der, enligt Beredningens åsigt, lagstiftaren hvarken bör eftergifva den förmån hittills gällande lagbud om den af ålder varande kungsådran bereder det allmänna, samt ännu mindre får tillintetgöra de rättsförhållanden enskilde emellan, hvilka under tidernas längd utvecklats sig på grund af samma lagbud. I enlighet med denna uppfattning har det bort i lagen bestämdt utsägas att de rättigheter, vare sig allmänna eller enskilda, som äro beroende af hittills varande föreskrift om dylik

kungsådras öppenställande, skola allt framgent orubbade förblifva. Detta uttalande innehålles i 8 §, der tillika gifves en förklaring hvilka de allmänna ändamål äro, som kungsådran egentligast afser att tjena.

Derjemte är i samma § angifven en allmän regel för bestämmande af ådrans bredd och läge i vattnet, hvilken regel dels upptager hittills gällande bestämmelser och dels åsyftar att bringa reda i en hittills alldeles obeständ och ofta omtvistad fråga, nemligen rörande det vattenstånd, hvarefter kungsådrans bredd skall beräknas.

I sistnämnda hänseende har till berigtigande af den efter Beredningens åsigt med kungsådrans begrepp ej öfverensstämmande tolkning af 20 kap. 3 § Byggningsbalken, enligt hvilken med »tridiung af vattnet» skulle förstås tredjedelen af vattenquantiteten, blifvit bestämdt uttaladt att nämnda mått afser vattendragets bredd vid normalt medelvattenstånd under en viss tidsperiod. Då det föreskrifna beräkningssättet ej kommer till användning i afseende å de kungsådror, hvilkas bredd och läge äro lagligen annorledes bestämda, kan föreskriften ej medföra någon obehörig inverkan på redan befintliga förhållanden. Någon synnerlig svårighet att finna det vattenstånd, hvarefter kungsådran bör beräknas, kan ej heller befaras, enär befolkningen i vattendragets närhet väl alltid kan lemna tillförlitliga upplysningar om så väl lägsta som högsta vanliga vattenstånd, samt bestämmandet dessutom underlättas genom aktgifvande på vegetationen vid stränderna och de derå af vattnet gjorda märken.

Förutom hvad enligt 6 § måste iakttagas för undvikande att enskild rätt varder förnärmad, skall således den, som vill bygga i vattendrag, der det finnes led eller ådra, hvarom i 7 eller 8 § förmåles, ställa sig till efterrättelse de i nyssnämnda §§ gifna föreskrifter till skydd för det allmänna bästa. Att till lättnad för strandegaren undantag från dessa föreskrifter dock kan i vissa fall från det allmännas sida medgifvas under formen af tillåtelse att öfverbygga leden eller ådran, kommer att närmare omförmälas vid 11 §, der dessa fall äro angifna. Då emellertid här tills vidare ej tages

någon hänsyn till berörda undantagsfall, utan fråga är om angifvande af den allmänna regeln, måste följaktligen enligt 7 och 8 §§ den, som vill bygga, lemna farleden och vattenleden för fiskens gång, ja hela kungsådran, om den är större än dessa leder, från byggnad eller stängsel fria, hvarjemte strandegaren i allmänhet blifvit ålagdt att ej i eller invid farled vidtaga åtgärder, hvaraf samfärdseln förhindras eller leden kan försämrast. I allmän flottled, der sådan förefinnes oberoende af farled eller kungsådra, får ej heller byggas på sådant sätt att flottningen hindras. Alla dessa föreskrifter öfverensstämma väsentligen med hittills gällande lag och vidtagen praxis.

De bestämmelser, som angående viss bredd och läge i vattnet äro i fråga om kungsådra och vattenled för fiskens gång gifna i gällande lag, afse de af Beredningen afgifna författningsförslag ej att rubba. Med farleden är förhållandet enahanda. Åt bestämmelserna i sistberörda afseende har Beredningen sökt gifva den lydelse att deraf skulle otvetydigt framgå att desamma uteslutande afse att till skydd mot strandegarnes byggnadsföretag fastställa en viss gräns, utöfver hvilken dylikt företag ej får sträckas, men deremot ingalunda åsyfta att, t. ex. der sjöfart idkas, hindra den sjöfarande från att med sitt fartyg befara vattendraget öfverallt, der det ligger öppet och således äfven i de delar, som falla utom de endast i föreställningen fastställda dimensionerna på segelleden. Uppenbart är jemväl att strandegarens rätt att bygga i vattendraget ej någonsin sträckt sig derhän att han utanför farledens gräns kunnat lagligen göra sådana anläggningar, hvarigenom hinder i då behöflig samfärdsel kunde uppkomma, lika litet som han egt att genom vattenafledning minska farledens djup eller förändra dess lopp. Ett vattendrag, hvarest allmän farled finnes, är följaktligen att anse såsom varande i sin helhet upplåtet för samfärdseln, ehuru benämningen farled endast användes om den inskränkta del deraf, som ej i likhet med öfrige delar får genom byggnader öfverstängas. Äfven utom det för farleden särskildt reserverade utrymme, hvilket utgör ej maximum utan minimum för sjöfartens förmodade behof, kunna anläggningar göras, som äro för samfärdseln

eller farledens bestånd menliga genom uppgrundning, förändring i vattenloppets riktning m. m. Det torde nemligen ej så sällan händt att t. ex. lastbryggor, pålverk eller utfyllningar gjorts så att dylik olägenhet uppstått antingen genast eller åtminstone då anläggningen efter någon tid förfallit och de dertill använda materialier, sten och grus, utrasat. Att sådant ej bör tillstädjas lär ej vara underkastadt tvifvel. I öfrigt komma förhållandena i afseende å farleden att närmare utvecklas vid det författningsförslag, som särskildt afser densamma.

Der flottled finnes, måste ock i allmänhet hela vattendragets bredd vara att påräkna för flottgodsets framförande, derest ej vattendraget är till större eller mindre del öfverbyggt af strandegarne eller ock i flottningens intresse funnits lämpligt att afstänga någon del för att derigenom underlätta flottningen eller förekomma skada. Att vid flottning förebygga all skada för strandegarne är i allmänhet ej möjligt, icke ens om flottgodset skulle utefter hela vattendraget framgå i en särskild afstängning emellan utlagde ledbommar, men deremot skulle en sådan anstalt medföra så stora kostnader att den endast undantagsvis på kortare sträckor kan af särskilda anledningar påbjudas. En bestämmelse om viss bredd och visst läge i vattnet, såsom t. ex. i de fall då flottning bedrifves i vattendrag, der kungsådra eller farled skall lemnas öppen, kan således i fråga om flottled ännu mindre än vid farled afse annat än en begränsning i strandegarnes rätt att med byggnad stänga vattendraget. Till detta ämne återkommer Beredningen i motiven till förordningen angående allmän flottled. I afseende å nu förevarande lagbud torde derföre det redan sagda vara tillfyllest allenast med det tillägg att desamma afse icke allenast befintliga utan äfven framdeles blifvande farleder, flottleder och fiskeleder.

Den i 15 § af gällande fiskeristadga upptagna föreskrift om laga domstol i tvister angående kungsådra, hvilken bestämmelse synes rätteligen hafva sin plats i civillag, har blifvit öfverflyttad till 9 § i förevarande för- 9 §.

fattningsförslag, hvarvid enahanda föreskift utsträckts jemväl till öfriga med kungsådran sammanfallande eller dermed jämförliga vattenleder. Väl har första vattenrättskomitén föreslagit att alla frågor, som anginge de allmänna farlederna och flottlederna, skulle såsom hushållningsmål hänskjutas till de administrativa myndigheterna, men denna åsigt, som ej delats af senare komitén, har jemväl af Beredningen ansetts föra längre, än nödigt är, in på en väg, som torde böra så vidt möjligt undvikas. Visserligen ligger det i sakens natur och i nu gällande författningars anda att åt de administrativa myndigheterna måste uppdragas att pröfva det allmännas behof af vattendragen samt ordna och öfvervaka deras användande dertill. Men om t. ex. en strandegare företager sig att stänga ett vattendrag under påstående att der aldrig varit hvarken kungsådra eller farled, eller fråga uppstår om öppnande af ett stängdt vattendrag på den grund att kungsådra eller farled der af ålder funnits, eller stridighet yppas i hvilken gren eller ådra eller eljest i hvilket läge eller till hvad bredd — vare sig den för segelled eller båtled eller för kungsådra gällande — sådan led eller ådra bör finnas, när dess legala tillvaro ej bestrides, äro uppenbarligen de sålunda uppkomna frågorna rena rättstvister, på hvilkas afgörande beror huruvida strandegaren är lagligen underkastad inskränkning i sin rätt öfver vattendraget och pliktig bland annat att till dess öfverbyggande utverka sig tillåtelse från det allmännas sida. Dessutom stå ifrågavarande tvister i de flesta fall i så oskiljaktigt sammanhang med andra tvister emellan enskilde angående rätt till vattnet, att det ej gerna är möjligt att låta dem pröfvas af olika myndigheter.

På sätt af 11 § framgår skulle deremot frågan om tillstånd från det allmännas sida till öfverbyggande af vattenled eller kungsådra, om hvars tillvaro eller utsträckning någon tvist ej finnes, tillkomma den administrativa myndigheten, likasom ock frågorna om inrättande af nya farleder och flottleder naturligtvis måste åt sådan myndighet uppdragas.

Enligt Beredningens uppfattning står den sålunda föreslagna anordningen väsentligen i öfverensstämmelse med de i gällande författningar, särskildt instruktionen för Kongl. Kammarkollegium, faststälde grunder för pröfningen af frågor om farled och flottled samt med antagen praxis i dessa ämnen.

Vattenverk hindra vanligen i någon mån vattnets fria lopp och 10–12 §§. i följd deraf uppkomma genom anläggning af sådana verk särskilda rättsförhållanden emellan anläggaren och andre vatten- eller strandegare. Våra gamle lagar innehöllo derföre, såsom ofvan är nämnt, åtskilliga stadganden, hvilka inneburo förbud emot vattenverks byggande till skada för annan, som egde rätt till vattnet eller stränder vid vattendraget; men i desse lagar saknas alla föreskrifter om provokatorisk rättegång vid anläggning af vattenverk. Rättens beslut angående lagligheten af en dylik anläggning kunde således antagligen ej ifrågakomma med mindre, sedan anläggningen var fullbordad, någon, som ansåg sig lida skada deraf, väckte fråga om byggnadens utrifvande eller ändring. De gamle lagarnes förbud emot vattenverks byggande till men för annan började emellertid redan på fjortonhundratalet i följd af beskattnings- och näringsförhållanden att tolkas så som skulle med dylikt förbud åsyftas jemväl den minskning i afkastning, hvilken ett nytt verk kunde genom konkurrens tillskynda ett äldre. Otvifvelaktigt var det ock denna tolkning, som väsentligen gaf anledning till 1590 års husesynsordnings föreskrift att, om någon ville bygga ny qvarn, borde han det å tinget angifva, hvarefter härads höfdingen med nämnden skulle hålla undersökning på stället samt, sedan de, som i närheten egde gamla qvarnar, äfvensom grannarne blifvit hörde, meddela beslut, som finge öfverklagas hos landshöfdingen. Genom flera författningar, de tidigaste från början af sextonhundratalet, föreskrefs af enahanda anledning att för anläggning af bergverk skulle bergmästaren på förhand hålla undersökning hvilken omfattade jemväl uppdämningsfrågan. Härefter följde det med husesynsordningens anförda bestämmelse nästan ordagrant lika stadgandet i 20 kap. 4 § Byggningsbalken af 1734 års lag. Då pro-

ceduren var alldeles enahanda äfven för väderqvarnar, synes att fortfarande skattläggningsfrågan var hufvudsak och uppdämningsfrågan endast i mindre grad ansågs af viget samt att den senare på grund af sitt sammanhang med den förra kommit att underställas Konungens Befallningshafvandes pröfning. Genom Kongl. förordningen angående upphäfvande af styrelseverkens domsrätt den 17 April 1828 blef slutligen uppdämningsfrågan hänvisad till de allmänna domstolarne, och ehuru jemlikt Kongl. kungörelsen den 30 December 1863 särskildt tillstånd i beskattningsafseende ej vidare erfordras för anläggning af mjöl- eller sågqvarn, skall dock på grund af sistnämnda två författningar på förhand undersökas af Rätten huruvida af tillämnad anläggning skada kan genom uppdämning eller vattnets begagnande i öfrigt annan tillfogas. Att undersökning i nämnda hänseende i allmänhet skall föregå allt slags med vattenverk jemförlig byggnad, som kan inverka på vattenhöjden i ett vattendrag, framgår af flera särskilda författningar rörande sådana inrättningar. Undantag är gjordt endast för linbråkor och linskäcktor (Kongl. brefvet den 10 Augusti 1819) såsom varande allt för obetydliga för en dylik undersökning; hvarjemte i fråga om qvarn- och såganläggningar i Lappmarkerne några särskilda bestämmelser gälla (Kongl. brefvet den 17 April 1828).

Enär, på sätt af det ofvan anförda framgår, vid vattenverks anläggning skattläggningsfrågan allt ifrån fjortonhundratalet och åtminstone intill år 1828 betraktades såsom hufvudsak, och vid ärendets handläggning hos Rätten talan ej fördes emot någon viss person, erfordrades ej att saken genom stämning gjordes anhängig. På enahanda sätt har jemväl sedermera allt hittills förfarits. Sedan mål af förenämnda beskaffenhet blifvit hos Rätten eller domaren anmaldt, hafva vidare formaliteter för inkallande af dem, hvilkas rätt kunnat vara af frågan beroende, ej ansetts nödiga, än att minst fjorton dagar före undersökningen kungörelse derom skett i ortens kyrkor. Någon skyldighet att stämma den, på hvars rätt frågan kunde inverka, antages ej vara för handen. Det oaktadt har undersöknin-

gen, hvilken enligt lag är obligatorisk, så att, om den ej föregått damanläggningen, denna presumeras vara olaglig, ansetts ega den rättsgiltighet att preklusiv verkan tillagts Rättens beslut. Sedan detta vunnit laga kraft, kan således någon vidare pröfning af anläggningens laglighet, så vidt rätt till vattnets uppdämmande och begagnande angår, ej påkallas af någon sakegare.

Att en dylik anordning i processuelt hänseende måste vara ytterst otillfredsställande lärer väl knappast vara underkastadt tvifvel. Ett för all framtid förbindande beslut meddelas utan att någon garanti gifves därför att den, hvars rätt kan i väsentliga hänseenden derigenom förnärmas, eger kännedom om den ifrågavarande förhandlingen och varit i tillfälle att dervid bevaka sin rätt. Ehuru uppenbarligen en verklig rättstvist föreligger till afgörande, åsidosätts här lagens allmänna föreskrifter om stämning och stämningstid, och domstolen synes icke ens »ex nobili officio» hafva skyldighet att tillse det frånvarande sakegares rätt ej förnärmas.

Med afseende å den mångfald af olika intressen, hvilka kunna beröras af en dambyggnad, vore det obestriddigen af största gagn såväl för dambyggaren som alla andra sakegare om det låte sig göra att på förhand fullständigt och ändamålsenligt ordna alla dessa förhållanden till förekommande af framtida tvister. Kunde genom dambyggarens förpligtande att alltid låta dammens öfverensstämmelse med lag på förhand undersökas de antydde fördelarne vinnas utan äfventyr för någons rätt, borde ej någon tyekan uppstå om lämpligheten af en sådan föreskrift. Men om, å ena sidan, i de fall, då genom dambyggnader skada eller intrång i strid med lag möjligen tillskyndas någon rättegande, dennes rätt kan vid en dylik undersökning snarare förlora än vinna i trygghet, och å andra sidan, då skada ej kan förväntas, ett onödigt tvång lägges å dambyggarens handlingsfrihet och onödiga kostnader tillskyndas honom, torde det böra noga öfvervägas huruvida icke dessa olägenheter till äfventyrs äro så stora att de uppväga fördelarne.

Lagkomitén och äldre Lagberedningen godkände icke en dylik obligatorisk och preklusorisk process. Första vattenrättskomitén åter föreslog att uti ifrågavarande mål borde af landtmätare med biträde af gode män hållas förundersökning med preklusiv verkan, men då komitén icke kunde undgå att finna de formaliteter, som enligt nu gällande lag grundlade processen vid undersökningen, vara allt för knapphändiga, föreskref den att, sedan genom teknisk undersökning utrönts, hvilka personer verkligen voro att anse såsom sakesgare, dessa skulle derom särskildt underrättas med uppmaning att bevaka sina rättigheter. Senare vattenrättskomitén föreslog att en af landtmätare eller annan behörig tjänsteman med biträde af gode män förrättad förundersökning skulle vara obligatorisk vid anläggning af vattenverk i de fall då någon ville begagna annans lott i samfäldt vatten eller fästa dam å annans strand eller nyttja annans dambyggnad; hvarjemte komiténs förslag innehöll den allmänna föreskrift att, om tvist uppstode angående vattenuppdämning för annat ändamål än flottning, skulle saken likaledes göras till föremål för undersökning af omförmälde synemän, dock att synemännen ej skulle ega att utan domstols föreskrift befatta sig med tvist om uppdämning på grund af häfd eller privilegier eller annan särskild rättighet. Sakegarne borde till synen kallas genom kungörelse i kyrkan, men om sakesgare vore bosatt utom socknen, skulle han undfå särskild kallelse med åtnjutande af laga stämningstid. Synemännens utlåtande skulle taga åt sig laga kraft, derest ej den dermed missnöjde instämde sin talan till Rätten inom två månader. Den sålunda af senare komitén föreslagna anordning synes dock behäftad med den olägenhet att, då det är nästan omöjligt att med bestämdhet uppdraga en gräns emellan de fall, då förundersökning af synemän skulle ega rum, och de rättstvister angående uppdämning eller andra med vattnets nyttjande sammanhängande frågor, hvilka fortfarande skulle omedelbart till domstol instämmas, betänkliga förvecklingar i processuelt hänseende svårligen kunde undvikas.

Af första vattenrättskomitén har framhållits såsom ett önskningsmål, »om förundersökningarna kunde bereda ökade tillfällen att, äfven utom den begränsade kretsen af egna rättigheter till vattnets begagnande, genom aftal eller tyst medgifvande förvärfva vidsträcktare uppdämningsrätt, än lagen i allmänhet medgifver». Det sålunda angifna syftet med förundersökningen skulle följaktligen äfven vara att kunna bereda ett mer eller mindre omedvetet, men dock orubb- ligt godkännande åt anspråk, hvilka, ehuru de saknade fullt berättigande, dock lemnades obestridda i följd af en ingalunda ovanlig likgiltighet gent emot mindre omedelbara rättskränkningar eller ock på grund af bristande förmåga att bedöma sakens vikt. Ett sådant mål torde dock ingalunda förtjena att i lagstiftningen framhållas såsom eftersträfvansvärdt. Tvärtom synes det olämpliga i ett stadgande, som kunde föranleda dylika rättskränkningar, ligga i öppen dag, synnerligast om i betraktande tages att i följd af ofullständiga formaliteter för processens grundläggning en rättegande kunde sväfvä i okunnighet om att hans rätt vore i fråga. I sistberörda afseende torde det ofvan omförmälda af komitén föreslagna korrektiv ej gifva tillräcklig garanti, då af den tekniska undersökningen, som ej alltid kan vara absolut säker, skulle bero hvilken person borde åtnjuta förmånen af särskild kallelse att sin rätt bevaka.

Den hittills vunna erfarenheten gifver ock vid handen att i följd af sådana undersökningar och deraf föranledda domar många uppdämningsrättigheter blifvit stadfästade, hvilka sannolikt ej kommit till stånd, derest rätt till klagan efter vattenverkets byggande stått öppen för den, som vid förundersökningen ej förstått att bevaka sin rätt eller ens ansetts hafva något med saken att skaffa. Den trygghet mot befaradt men, hvilken kan af förundersökning för anläggning af vattenverk i vissa fall beredas strandegare eller andre till vattnet berättigade, torde således för dem vida uppvägas af ofvan anmärkta olägenheter; och för nämnda trygghet kan tillräckligt sörjas genom föreskrifter för exekutiva myndighetens ingri-

pande, då sådant för olaga vattenbyggnaders förhindrande eller undanrödjande erfordras.

Någon nödvändighet synes ej heller förefinnas att den, som vill å sin egen grund bygga vattenverk, först ovilkorligen måste låta genom en formlig embetsmannaundersökning utrönas om hans anläggning till äfventyrs kan göra annan enskild person skada. Är han, t. ex. såsom egare af båda stränderna ända ned till vattendragets utlopp, viss på att skada ej sker, bör han ock vara fri från kostnad och besvär, som af undersökningen vållas. Medgifva ej omständigheterna en dylik visshet, är det deremot onekligen för honom af väsentlig vikt att genom provokatorisk rättegång kunna bereda trygghet för anläggningen. Det kan till och med befaras att, om den, som vill anlägga vattenverk, skulle betagas rättighet att få den tillärnade anläggningens laglighet i väsentlige delar på förhand pröfvad och derigenom betryggad, företagsamhetsandan kunde blifva till såväl allmän som enskild skada väsentligen nedtryckt. Ej heller synes det ur formell synpunkt nödigt att förvägra anläggaren förenämnda rättighet, allenast den begränsas så att rättegången ej kan afse andre än dem, hvilka enligt vanlig rättegångsordning äro anläggarens kände och lagligen instämde vederparter. Anläggaren är enligt lagens föreskrift pliktig att se sig före så att han ej genom sin anläggning förnärmar andres rättigheter. Således är det i sin ordning att han, förr än han bygger sitt verk, själf ombesörjer den för sådant ändamål nödiga undersökning. Finner han sina rättigheter i förhållande till någon annans vara tvifvelaktiga, må han emot denne i laga ordning anhängiggöra och utföra sin talan i tvistige delar innan vattenverkets byggande äfventyras. Pröfningen i detta mål kan och bör dock ej vara förbindande emot en i rättegången ej indragen tredje man, hvilken måste vara oförhindrad att, om han, sedan verket blifvit byggt, deraf lider förfång, vinna nödig rättelse. Sålunda beror det, såsom ock billigt är, på anläggaren själf huru stor trygghet det tillärnade företaget vinner genom den provokatoriska rättegången. Äfventyret af ett misstag i afseende å anläggningens möjliga inver-

kan på annans rätt bör ej drabba denne, hvilken ej har någon fördel af anläggningen. Redan den omständighet att han i den provokatoriska rättegången nödgas att på förhand söka åstadkomma den ganska vanskliga utredningen och bevisningen om dambyggnadens förmodade verkan, hvilket naturligtvis är för honom vida svårare än att, sedan byggnaden redan kommit till stånd, ådagalägga dess menliga följder, innebär en ganska betänklig olägenhet. Skall han till fromma för anläggaren underkastas denna olägenhet, blifver dock hans trygghet säkerligen större, då han, genom formlig stämning uppfordrad att försvara sig, är i tillfälle att dertill använda alla lofliga medel och eger åtnjuta en svarandeparts rättsliga förmåner, än då han, såsom hittills nog ofta skett, äfven om han i lyckligaste fall haft vetskap om saken, dock knappast ansett sig hafva annat att göra än öfverlemna allt åt undersökningsmännens förutseende.

På nu anförde grunder har Beredningen ansett sig böra följa en medelväg emellan ofvan antydda ytterligheter och sålunda, utan att i allmänhet föreskrifva någon ovilkorlig och preklusiv förundersökning, genom stadgandet i 12 § anvisat en utväg för den, som vill bygga ett vattenverk, att på förhand bereda sig trygghet för dess framtida bestånd.

I de under 2—5 §§ hänförliga fall måste, för den händelse någon vill lägga damfäste å annans grund eller begagna annans dam eller i allmänhet då anläggningen ej kan uteslutande grundas å anläggarens egen rätt, frågan i brist af åsämjande på förhand pröfvas innan byggnaden företages. I öfriga fall deremot skulle rättegången ej vara obligatorisk, derest hvarken anläggaren eller någon annan ansåge sådan på förhand behöflig och således all anledning att befara framdeles uppstående tvist saknades. Men i samtliga omfördälda fall måste, der anläggaren vill väcka talan, denna vara rigtad emot viss person och processen afse endast rättsförhållandet emellan desse båda parter eller rättare, i likhet med hvad i alla sådana frågor är händelsen, de egendomar, för hvilka personerna föra talan.

I det föregående äro redan antydda de skäl, som föranledt att Beredningen icke, i likhet med vattenrättskomitéerna, föreslagit ett särskildt processuellt förfarande vid ej mindre ifrågavarande än äfven åtskilliga andra mål, deri denna förordning skulle komma att tillämpas, utan ansett sig böra tillstyrka bibehållande af hittills gällande föreskrift om alla dessa måls omedelbara upptagande af de allmänna domstolarne. Det torde icke kunna bestridas att dylika mål väsentligen äro fullständiga rättstvister, eller åtminstone att de frågor, i hvilka en förundersökning af tekniskt bildade personer möjligen kunde vara lämplig, nästan alltid äro oskiljaktigt förknippade med andra rena rättsfrågor, som synemännen ej finge anses behörige att handlägga. Hvad angår de faktiska förhållanden, för hvilkas uppfattande erfordras teknisk bildning, synas de kunna genom tillkallade sakkunniges yttranden blifva för Rätten tillförlitligen utredda.

Beredningens åsigt om obehöfligheten att för ifrågavarande mål inrätta en ytterligare instans medelst åt synemän uppdragen pröfningsrätt står jemväl i öfverensstämmelse med de grunder, som gjort sig gällande i afseende å förundersökningen i torrläggningsmål. I fråga om vattenafledningar och vattenverks utrifning fanns en sådan undersökning redan föreskrifven, och då de för skyldigheten att deltaga i bekostande af dylika företag stadgade allmänna grunder utsträcktes att gälla äfven för dikningarna, gjordes nämnda undersökning obligatorisk hufvudsakligen till fromma för dem, emot hvilka tvångsrätt till deltagande i företagen ifrågakomme, hvaremot i de fall, der tvångsrätten ej anlidades, det stod den, som ville på egen kostnad utföra arbetet, öppet att omedelbart instämma sin talan till Rätten. Hvad åter angår de mål, hvarom förevarande förslag handlar, kan ingen tvingas att deltaga i den byggnad, som annan påyrkar; och en förundersökning af synemän är ej i något fall påbjuden i gällande lag. Vid sådant förhållande synes ej heller något behof eller någon praktisk fördel föranleda till processens förändrande på antydda sätt i vattenbyggnadsmålen.

Ett af de ändamål, för hvilka förundersökningen varit föreskrifven såsom obligatorisk, eller att det tillärnade företaget skulle, förr än det blifvit utfördt, vara allmänneligen bekant, så att de, på hvilkas rätt företaget kunde inverka, komme i tillfälle att i god tid förhindra utförandet, har dock synts Beredningen vara af den vigt att ett stadgande för uppnående af samma ändamål borde här inrymmas. I sådan afsigt har föreskriften i 10 § om skyldighet för den, som vill företaga dambyggnad, att derom göra anmälan och låta den tillämnade byggnaden komma till allmänhetens kännedom blifvit föreslagen. Huruledes den, som vill förhindra en tillärnad byggnad, hvarigenom hans rätt kan förnärmas, eger att i sådant hänseende anlita exekutiv myndighets biträde, derom sägs i 23 §.

Såsom vid 7 och 8 §§ är anmärkt, har den, som vill bygga vattenverk i vattendrag, der det finnes led eller ådra, hvarom i samma §§ förmåles, ej mindre att iakttaga hvad i 6 och 8 §§ föreskrifves till betryggande af enskild rätt, än äfven att ställa sig till efterrättelse de i förstnämnda §§ till skydd för det allmännas intressen gifna föreskrifter. Då emellertid öfverbyggnad af dylik led eller ådra oftast lærer kunna inrättas på det sätt att det åsyftade allmänna ändamålet kan fortfarande vinnas utan att dervid väsentlig olägenhet af öfverbyggnaden uppstår, torde någon svårighet att sammanjemka den enskilda industriens intressen med det allmännas anspråk ej behöfva befaras. Att pröfningen af det allmännas behof i dessa hänseenden ej kan uppdragas åt domstol, utan måste, på sätt 11 § utvisar, förbehållas åt administrativ myndighet, ligger, enligt Beredningens åsigt, för öppen dag. Likaledes synes det vara uppenbart att det från det allmännas sida lemnade tillståndet ej må innebära något hinder för enskild sakesgare att genom rättegång bevaka sin rätt, äfvensom att, derest vare sig den som bygger eller någon annan i berörda hänseende väcker talan, domstolen allenast har att bestämma huru, med iakttagande eller utan rubbning af de utaf Konungens Befallningshafvande såsom vilkor för tillståndet gifna föreskrifter, byggnaden i öfrigt må inrättas.

Stadgandena om viss dag på året för damluckas öppnande och stängande äro utan tvifvel de bland hittills gällande föreskrifter rörande vattenrätten, hvilka varit mest utsatta för anmärkningar. Vid riksdagarne hafva tid efter annan motioner väckts om ändring eller upphäfvande af dessa stadganden. Hvarken Lagkomitén, äldre Lagberedningen eller den senare vattenrättskomitén funno skäligt i lagen upptaga några dylika föreskrifter; och af första komitén bibehöllos de endast för äldre verk, der dämmningsrätten ännu icke blifvit anorledes bestämd. Uppenbart är att särdeles med hänsyn till de klimatiska förhållandena i vårt land det måste vara nästan omöjligt att bestämma en viss dag såsom alltid lämplig i berörda hänseende, och en dylik bestämmelse är ej heller i allmänhet behöflig vid sidan af de i 6 § till förekommande af skadlig uppdämning meddelade stadganden. Ändamålet vinnes säkrare genom utsättande af vattenmärke till betecknande af den tillåtna uppdämningshöjden. Vattnets höjd vid dammen utvisar då alltid, oberoende af årstiden, huruvida luckorna böra uppdragas. I de flesta andra länder äro derföre redan bestämmelser angående vattenmärkens utsättande meddelade, dervid understundom högsta flodvattenytan, stundom åter högsta medelvattenståndet under normala förhållanden, stundom båda dessa vattenhöjder afsetts vid märkets sättande. I vårt land torde numera ej någon tvekan råda om gagneligheten af en på sådant sätt åstadkommen reglering. De, hvilka ega olika vattenverk vid samma vattendrag, erhålla sålunda visshet om den vattenmängd en hvar eger att qvarhålla och befrias från skyldigheten att, oberoende af vattenhöjden, understundom gagnlöst förspilla en dyrbar vattenkraft. Likaledes kunna jordegarna med ledning af vattenmärket lätteligen kontrollera vattenverksegarens åtgärder. Men ehuru regleringen vanligen torde böra ske på det sätt att lofliga vattenhöjden betecknas med ett eller flera vattenmärken, kan den dock äfven åstadkommas genom andra föreskrifter angående vattnets framläppande. Någon gång torde den ock, såsom jemväl Lagkomitén antog, kunna tillfredsställande åvägabringas derigenom att viss tid föreskrifves då den

eller de vid vattenverket befintliga damluckor skola hållas öppna, särdeles om tiden bestämmes icke till visst datum utan t. ex. ställes i sammanhang med inträffad islossning i ofvanliggande vattenbehållare, eller dylikt. Beredningen har derföre ansett att ett sådant regleringssätt, hvilket närmar sig nuvarande lagstiftning, ej borde alldeles uteslutas, utan skulle, om än endast undantagsvis, kunna föreskrifvas.

På grund af hvad nu är yttradt torde vitsord till erhållande af omförmälda reglering böra tillerkännas såväl den, som befarar skada af ett vattenverk, som ock egaren till verket. I den händelse att för något vattenverk skulle finnas privilegium eller annan lagligen tillkommen rätt att obegränsadt stänga vattenloppet eller nyttja vattnet, kan naturligen, emot hvad 27 § innehåller, någon denna rätt förnärmande åtgärd ej ega rum.

Att berörda i 2 mom. af 12 § afhandlade reglering, der den är behöflig, kan och bör företagas i sammanhang med bestämmandet af sättet för verkets inrättande och således åvägabringas vid den provokatoriska rättegång, hvarom i 1 mom. af samma § förmåles, ligger i sakens natur. För den, som vill bygga vattenverk, bör emellertid icke finnas något hinder att inskränka sitt yrkande så att rättegången endast afser reglering af sjelfva vattenflödet och dänningshöjden. De meddelade bestämmelserna gälla i alla händelser allenast för parterne i rättegången, på sätt ofvan är sagdt.

Uti 3 mom. af 12 § meddelas en föreskrift till betryggande af vattenmärkets bestånd och orubblighet. Någon gång torde väl inträffa att i närheten af vattenverket ej finnes berg, jordfast sten eller annat fast föremål, som är lämpligt för vattenmärkets bevarande orubbadt, men genom att bestämma ett visst förhållande emellan ett mindre varaktigt vattenmärke i dammens närhet och en eller flere säkra fixpunkter på längre afstånd derifrån kan en dylik olägenhet lätt undanröjas. Skulle det vid teknisk undersökning anses nödigt att alltid hafva dylika fixpunkter till kontroll å sjelfva vattenmärkets orubbade bestånd, lägges naturligtvis derför icke något hinder genom

ifrågavarande stadgande. Då utan vattenverksanläggningen fråga om vattenmärkes sättande ej behöft väckas, torde det ligga i sakens natur att verkets egare bör bekosta märkets anbringande. Sådant har dock ansetts böra utsägas, enär eljest den omständighet att märket tillkommit på yrkande af en annan möjligen kunnat gifva anledning till någon tvekan i berörda afseende.

Enligt Beredningens förslag skulle alla nuvarande bestämmelser angående viss dag för damluckas öppnande eller stängande upphöra att gälla och det derigenom åstadkomna skydd mot skadlig uppdämning blifva i mån af behof ersatt genom anbringande af vattenmärken eller särskilda föreskrifter om vattnets fransläppande. För att åstadkomma de nya anordningarna måste dock alltid någon tid åtgå och försigtigheten fordrar därför att nödigt rådrum för sådant ändamål lemnas. Utan ett dylikt försigtighetsmått kunde i synnerhet jordegarne vid vattendraget på många ställen utsättas för skador eller förluster samt eljest onödiga stridigheter uppstå. Beredningen har af sådan anledning ansett sig böra vid förordningen foga ett öfvergångsstadgande af innehåll att nuvarande lagbud i fråga om tiden för damluckas öppnande skola under en tid af fem år från det författningen träder i kraft fortfarande i den mån de hittills varit gällande ega tillämplighet i så måtto att den deri föreskrifna tid, då damlucka bör vara öppen, skall iakttagas, så framt ej i laga ordning annan viss tid därför varder bestämd eller vattenmärke sättes eller andra föreskrifter om vattnets fransläppande meddelas. Sådana särskilda föreskrifter kunna åvägabringas genom öfvenskommelser emellan de rättägande eller genom domstols beslut i den ordning 12 § utmärker. Äfven i andra fall, såsom till exempel vid flottningsdammar, kunna särskilda föreskrifter med gällande verkan meddelas af Konungens Befallningshafvande, på sätt 4 § flottningsstadgan närmare utvisar. Nuvarande ansvarspåföljd för försummelse att hålla damlucka öppen skulle ersättas genom de i det särskildt afgifna förslaget intagna bestämmelser.

Genom 13 § tillhållles egare af vattenverk ej mindre att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som till förekommande af skada för annan blifvit meddelade vid den i 12 § omförmälda reglering af vattnet, utan ock att, om än sådan reglering ej skett, eller i förhållande till de personer, som regleringen ej afsett, likväl iakttaga hvad lagen i allmänhet stadgar så att skada för annan genom hinder i vattenloppet förekommes.

Främst bland de föreskrifter, som skola iakttagas, har den, hvilken eger sammanhang med vattenmärke, blifvit stäld.

Vid den rättegång, hvarom i 1 mom. af 12 § förnäles, förekommer naturligen att bestämma huru stor öppning på vattenverkets dam bör lemnas för att kunna bereda nödigt vattenaflopp. Är en sådan bestämmelse meddelad, måste vattenverksegaren anses hafva fullgjort sin pligt, derest han medelst den föreskrifna damluckans uppdragande sökt fullgöra de för honom gällande föreskrifter. Hurudan öppningen på dammen än är beskaffad, och hvilka föreskrifter för vattnets framsläppande än må vara gifna, torde dock ej alltid kunna genom deras iakttagande förekommas att vattnet vid ovanligt häftiga flöden stiger öfver vattenmärket eller eljest, oaktadt damluckan icke för sent blifvit uppdragen, vållar skada för annan; men för dylika verkningar af en oberäknelig naturkraft, som det ej står i vattenverksegarens magt att öfvervinna, kan han naturligen ej göras ansvarig.

Enligt Beredningens förslag skulle, såsom redan är nämnt, nu gällande lags bestämmelse om viss tid för damluckas öppnande och stängande ega tillämpning tills vidare ännu någon tid för att bereda rådrom till åstadkommande af en lämpligare reglering. Skulle nu denna tid förflyta utan att någon ny reglering af hushållningen med vattnet vidtagits, gäller naturligtvis den i förevarande 13 § gifna föreskrift att damlucka skall hållas öppen när sådant till förekommande af skada för annan tarfvas. Är så i ena som i andra af förnämnda fall öppningen på dammen ej i laga ordning bestämd, tillkommer det naturligen vattenverksegaren att tillse det öppningen ej

är för liten för att uppfylla sitt ändamål, derest han vill undgå skyldigheten att ersätta den skada, som uppkommit deraf att öppningen å dammen varit otillräcklig.

14 §. Den i 20 kap. 6 § Byggningsbalken egare af sågqvarn ålagda skyldighet att förekomma affallets utsläppande i vattnet qvarstår väsentligen oförändrad genom stadgandet i 14 § 1 mom. af förevarande förordning. Tillika har med afseende å förhållandenas likartade beskaffenhet enahanda skyldighet ålagts egare af annat verk, vid hvilket uppkommer affall, hvaraf uppgrundning eller annan olägenhet för vattnets begagnande eller för egendom, belägen vid vattendraget, kan förorsakas.

Då sågspånen är afgjort skadlig i berörda afseenden, hafva sågverken kunnat i lagen särskildt angifvas bland de verk, hvilka lemna skadligt affall; hvarjemte i administrativ väg genom fiskeristadgans 16 § föreskrifvits en särskild anstalt — s. k. spånkista — till förekommande af skadan. Huruvida det affall andra verk lemna är af så skadlig beskaffenhet att särskild åtgärd eller anstalt bör vidtagas till skadans förekommande beror väl i allmänhet på beskaffenheten af det vattendrag, hvarvid verket är beläget, och andra tillfälliga orsaker. Af denna anledning har något visst slag af dessa verk ej bort i lagen särskildt utmärkas. Anstalterna för affallets uppsamlande kunna ock vara af mångfaldigt olika beskaffenhet, hvadan någon allmän föreskrift huru dessa anstalter böra inrättas ej lämpligen kan gifvas. Vid sådant förhållande lärers pröfningen häraf böra ske särskildt för hvarje verk; och denna pröfning, hvilken hufvudsakligast afser samfärdseln, fiskerinäringen och allmänna helsovården, har ansetts kunna öfverlemnas åt Konungens Befallningshafvande, som redan har befattning med dessa ämnen.

Sålunda tillhör det egaren till ett verk, som lemnar skadligt affall, att tillse det affallet ej utsläppes i vattnet. Har han försummat detta, ankommer det på Konungens Befallningshafvande att pröfva hvilken åtgärd kan vara nödig till förekommande af den skada affallet förorsakar och att, der ansvar å försummelsen ej finnes sär-

skildt stadgadt, vid vite tillhålla verkets egare att den nödiga åtgärden vidtaga.

I afseende åter å de åtgärder af dylik beskaffenhet, hvilka Kongl. Maj:t kan finna nödigt att, i likhet med hvad i afseende å sågsåpanskista skett, genom allmän författning påbjuda och för försummande hvaraf särskildt ansvar stadgas, lända naturligen derom gifna föreskrifter till efterrättelse.

Genom den Konungens Befallningshafvande tillagda pröfningsrätt hindras ingalunda den, som lider skada af affall, hvarom nu är sagdt, att vid domstol söka ersättning för skadan, ehvad Konungens Befallningshafvande föreskrifvit någon åtgärd till skadans förekommande eller ej. Den omständighet att en dylik föreskrifven åtgärd möjligen visat sig otillräcklig att förekomma skada bör ej heller föranleda till befrielse från den ersättningsskyldighet, hvilken såsom regel åligger verkets egare.

Sedan förslaget i det föregående afhandlat reglerna för den ena hufvudgruppen af åtgärder, som, vidtagna i ändamål af vattnets tillgodogörande, kunna förändra vattenloppet — nemligen vattenbyggnader af olika slag — öfvergår förslaget till den andra gruppen af åtgärder med samma syfte och verkan, men olika de förra i afseende å arbetets beskaffenhet — nemligen vattnets bortledande från vattendragen för att nyttjas på andra ställen vare sig för vattenverk eller annat. Till sistnämnda grupp, der de i 19 § särskildt omnämnda bevattningsanstalterna intaga främsta rummet, hänföras ock allehanda andra åtgärder såsom gräfningar, sprängningar m. m. dylikt, som någon kan företaga med vattenbädden. 16 §.

I afseende å ifrågavarande åtgärder gäller sedan uråldrig tid den allmänna regel, som finnes uttalad i 20 kap. 7 § Byggningsbalken af 1734 års lag, enligt hvilken en dylik åtgärd ej är tillåten, så vidt den leder till förfång för annan, eller samma regel, som gäller om byggnader i vattnet. Denna regel innebär i negativ form den positiva grundsats, som bestämmer strandeganderätten, eller att, så snart vid ett vattendrag finnes mer än en strandegare, vattendraget i dess

helhet utgör en art af samfällighet, der, liksom i hvarje annan sådan, den ene delegaren måste vid utöfningen af sin rätt iakttaga den begränsning, som betingas af de andres likartade rättigheter. En rubbning af de naturliga förhållandena får ega rum endast om och i den mån den kan genomföras utan förfång för dem, hvilka ega att fordra bibehållandet af *status quo*.

Till sitt innehåll är 16 § öfverensstämmande med 20 Kap. 7 § Byggningsbalken. Men ehuru detta lagrum otvifvelaktigt bör så förstås att de der afsedda åtgärder äro förbjudna endast i den händelse de skada andre rättegande samt följaktligen, der sådan skada ej sker, äro tillåtna, lärar likväl den negativa formen i samma lagrum hafva vållat missuppfattning deraf. Med hänsyn till dessa frågors praktiska vikt har Beredningen derför ansett ifrågavarande tillåtelse böra tillika uttryckas i mera positiv form. Dervid har jemväl en närmare antydning gifvits om ett bland de viktigaste villkoren för rättigheten att bortleda vatten nemligen skyldigheten att leda vattnet åter till vattendraget, derest någon, hvars rätt vidtager nedanför det ställe, der sidoledningen upptages, skulle lida men genom afsaknaden af det bortledda vattnet. Denna skyldighet måste enligt sakens natur ega rum äfven om å det ställe, der ledningen upptages, verkställaren deraf ensam råder öfver båda stränderna eller endast bortleder hvad som kan tagas utan förfång för egaren af den motsatta stranden. Att återledningen måste ega rum »innan annans egor möta» — hvilket uttryck blifvit användt af första vattenrättskomitén — återgifver ej med samma tydlighet, som det af Beredningen föreslagna uttrycksätt, ändamålet med återledningen och torde ej heller vara behöfligt för att utmärka det ledningen ej får läggas å annans mark utan dennes samtycke, hvilket i allt fall är uppenbart, då förslaget ej känner till någon tvångsrätt i sådant hänseende.

17 och 18 §§. Att vattendragen ej måtte uppgrundas utan bibehållas i sitt ursprungliga skick är af vikt såväl för jordbruket, som för samfärdseln, vattenverken och fisket. Med afseende å de betydande intressen, hvilka sålunda beröras af uppgrundningarna, har deras undanrödjande

eller den s. k. strömrensningen blifvit ansedd såsom en allmän angelägenhet och författningar utfärdats, som afsett att befordra strömrensningen. De första allmänna bestämmelserna i detta ämne meddelades genom Kongl. förordningen den 20 Februari 1764, hvars ingress tillika lemnar ledning för bedömande af hvad med strömrensning bör förstås. Under återopande af dagliga erfarenhetens vittnesbörd huru strömmar, åar och sjöar årligen igenvallas dels af naturlig belägenhet dels ock af tillflytande flottholmar, vraskskog och fall af jordvallar, hvarigenom vållas öfverflödigt uppdämning, vattenflöden och utskärningar, föreskrifves att alla rikets undersåtar skola vara förbundne att årligen sommartiden såväl å Kronans som enskildes egor upprensa och vidnagthålla alla större och mindre strömfäll, bäckar samt åar vid deras naturliga aflopp; och tillkommer det Konungens Befallningshafvande att i fråga om fördelning af kostnaderna länens innevånare emellan »betämja och efter särskilda förekommande omständigheter besörja». Vidare blef genom Kongl. Krigskollegii kungörelse den 6 April 1786 Konungens Befallningshafvande ålagdt att jemka detta onus emellan de länets innevånare, som hade matlag; och genom Kongl. kungörelsen den 28 December 1822 blef, jemte det bestämmelserna i 1764 års förordning upplifvades, förståndigande meddeladt Konungens Befallningshafvande att genom öfverenskommelser mellan vederbörande eller i brist deraf genom deras åläggande åstadkomma årliga strömrensningar.

Nämnda författningar synas hufvudsakligen hafva afsett att skydda jordbruket emot öfversvämningar och andra olägenheter. Sedan Strömrensningskomitén blifvit bildad, erhöll densamma befattning med strömrensningar, som i kommunikationernas intresse ansågos erforderliga, hvilken befattning åter, efter det bemälda komité upphört, år 1827 öfverflyttades på Stor-Amirals-Embetets tredje afdelning. Numera har Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader jemlikt instruktion den 6 Augusti 1841 att utöfva ett kontrollerande inseende öfver de strömrensningar, som genom särskilda Kongl. resolutioner blifvit åt bolag, menigheter eller enskilda personer upplåtna samt erhållit un-

derstöd af allmänna medel eller särskilda förmåner emot vilkor att till det allmännas nytta och begagnande vidnagthållas.

Jemväl med afseende å fiskerinäringens intresse af strömränsningen hafva särskilda bestämmelser meddelats. Sålunda blef uti 1766 års fiskeristadga föreskrifvet att, enär uppgrundningar och sandbankar uti större och mindre sund, strömmar och åar, men i synnerhet vid deras utlopp hindrade båtfart och fiskens uppgång från hafvet och stora sjöar, alla, som egde del i fisket derstädes och ofvanföre i samma elf eller ström, borde hvar efter sin lott och förmån deraf förena sig att samfäldt uppgräfvä och uppinnuddra sådana utlopp; och skulle Konungens Befallningshafvande föranstalta om verkställighet deraf. Uti Kongl. cirkuläret den 9 Februari 1833 förständigades Konungens Befallningshafvande att dels vidtaga sådana åtgärder, hvarigenom för fisket skadliga uppgrundningar i vattendragens utlopp måtte blifva på bekostnad af länets innevånare, antingen i följd af lagligt åliggande eller genom frivillig öfverenskommelse, upprensade, dels ock anmäla huruvida bidrag dertill af allmänna medel kunde anses lämpliga. Vidare föreskrefs i Kongl. brefvet den 10 Augusti 1836 att Konungens Befallningshafvande borde höra arrendatorer af Kronans laxfisker afvensom alla egare och innehafvare af enskilda fiskerättigheter om borttagande på gemensam bekostnad af uppgrundningar vid vattendragens utlopp eller ofvan i dem, hvarefter Konungens Befallningshafvande skulle ega att fastställa de dervid ingångna föreningar eller, der sådana ej kunnat träffas, förordna så som lämpligast och nyttigast kunde vara. Jemväl i gällande fiskeristadga finnes föreskrift att i fråga om bortskaffande af uppgrundningar i vattendragen och andra hinder för fiskens gång Konungens Befallningshafvande eger behörighet att på omförmälda sätt förordna.

I vårt land har sålunda strömränsningen hittills varit antingen ett allmänt besvär, ålagdt länsmenigheterna och utgående efter matlag, eller ock en jemväl i administrativ väg ålagd skyldighet för vissa af rensningen intresserade, hufvudsakligen fiskedelegare. Någon privaträttslig skyldighet i detta hänseende har icke hos oss, i likhet

med hvad i åtskilliga andra länder eger rum, ålegat strandegarne såsom en följd af eganderätten till stranden, eller andre, hvilka i ett eller annat afseende gjort sig vattnet till godo.

I Lagkomiténs och den äldre Lagberedningens förslag förekommer ej heller något stadgande i sådan syftning. Första vattenrättskomitén åter föreslog att för den händelse vattendrag uppgrundades eller vek ur sitt vanliga lopp och läge, en hvar, som deraf led men, skulle ega rätt att det uppressa eller i dess förra bädd återföra, samt att alla jord-, vattenverks- och fiskeegare eller andra personer, som hade särskild rättighet att begagna vattnet för flottning eller andra ändamål, skulle, i mån af den i penningar uppskattade båtnad rensningen kunde för dem medföra, vara skyldiga att i rensningen deltaga, hvar emot dylik skyldighet i afseende å vattendrags återförande ej egde rum; dock skulle jord-, vattenverks- och fiskeegare ej åligga att deltaga i strömrensning, som skedde för allmän farleds bibehållande eller flottleds skull. Den senare vattenrättskomitén ändrade detta derhän att rättighet såväl att uppressa som att återföra vattendrag skulle tillkomma strand-, vattenverks- och fiskeegare samt att, om flere hade fördel af företaget, de alla skulle i mån deraf vara skyldige att deltaga deri. Derjemte skilde sig komitéernas förslag i en annan punkt. Den förra ansåg att, om återförandet af ett vattendrag ej blifvit verkställt inom fem år från det afvikandet skedde, det sedermera ej finge företagas utan samtycke af alla delegarne såväl i forna som nya vattenbädden. Den senare åter uppstälde såsom vilkor såväl för återförande som rensning att, om någon genom särskild anstalt till vattnets nyttjande eller annorledes hemtat nytta af vattendraget i det skick, som före rensningen eller återförandet befunnits, och sådan nytta fortfarit i fem år, skälig ersättning skulle denne gifvas för skada, som genom rensningen eller återförandet honom tillskyndades.

Hvad nu främst *rensningen* angår, har Beredningen för sin del antagit det ligga i sakens natur att *rättighet* till en dylik åtgärd, hvilken endast åsyftar att bibehålla vattendragen genom undanröd-

jande af de orsaker, som kunna vålla förändring deri, måste tillkomma en hvar, som skulle genom förändringen tillskyndas men i sin lagliga rätt. Den ofvanför varande strandegaren, inom hvars område i vattnet en börjande uppgrundning hotar att gifva vattnets lopp en annan riktning, än den dittills varande, till men för grannen nedanför, bör ej hafva rätt att hindra denne från att å det ställe, der uppgrundningen förekommer, verkställa nödigt arbete till farans afvärjande. Det synes också ligga i sakens natur att en åtgärd, som endast äsyftar bibehållande af *status quo*, icke kan förnärma annans rätt och således hvarken föranleder till skadestånds gäldande eller behöfver underkastas någon preskriptionstid af hvad slag det vara må. I detta hänseende har Beredningen således närmast anslutit sig till den första komiténs åsigt.

I fråga om rättigheten att återföra ett vattendrag, när uppgrundning eller genomskärning af dess strandvallar åstadkommit en så genomgripande förändring att vattnet vikit från sitt förra läge eller tagit sig ett förändradt lopp, uppstår emellan de ursprungliga och de nya förhållandena en kollision af mera invecklad natur. Härvid bör i främsta rummet uppmärksammas att, enligt grunderna för 12 Kap. 4 § Jordabalken likasom enligt den äldre rätten, det torde vara ovedersägligt att, om ett vattendrag utan åtgärd eller vållande af människohand, uteslutande till följd af naturförhållandena flyttar sig från den ene grannens område öfver den lagligen fastställda rågången in på annans egovälde, denne i och med detsamma inträder i strandegarerättens utöfning eller, såsom det heter i yngre Vestgötalagen, »om vatten skär sig sjelft ut öfver annans mark, eger den vattnet, som förr egde marken, som blef utskuren». Enligt denna grundsats, tillämpad i all dess stränghet, skulle således å ena sidan egaren af vattnets förra bädd omedelbart genom vattnets förflyttning förlora all rätt dertill och följaktligen äfven rätten att återföra vattnet, samt å andra sidan egaren af den nya bädden ej heller vara befogad att genom det nya vattenloppets stängande befria sig från en för hans jord skadlig öfversvämning. Detta skulle dock kunna leda till verk-

liga orättvisor, och ifrågavarande grundsats synes därför böra modifieras derhän att hvilken helst, som blifver lidande genom förändringen, må ega att påyrka återställande af det förra tillståndet. Men om en sådan rättighet medgifves, måste den tillika begränsas inom någon viss tidrymd, så att ej de efter afvikandet uppkomna odlingar i den gamla eller anläggningar vid den nya bädden blifva för all framtid underkastade den osäkerhet, som den öfverhängande möjligheten af återförandet innebär. I detta hänseende har Beredningen ansett den af första komitén föreslagna tid af fem år efter afvikandet vara dels allt för knappt tilltagen dels ock allt för svår att till utgångspunkten bestämma i de fall, då afvikandet skett småningom. Lämpligare och säkrare synes då vara att bestämma preskriptionstiden till tio år räknadt från det egaren af den jord, hvarifrån vattnet afvek, eller annan, som genom byggnad eller annorledes gjort sig vattnet i dess nya lopp eller läge till godo, beredt sig en förmån, som skulle genom återförandet gå förlorad. En så beskaffad, under tio år fortfarande ockupation skulle sålunda betrygga odlingarnas eller anläggningarnas tillvaro. Då rättigheten till vattnets återförande är att anse såsom en för ett speciellt fall medgifven tvångsrätt till rubbning i ett å allmän rättsregel grundadt förhållande, bör, enligt Beredningens åsigt, utöfningen af samma rätt alltid vara förenad med skyldighet att ersätta all skada, och något giltigt skäl att i likhet med senare komitén medgifva befrielse från samma skyldighet, derest den ifrågavarande förmånen ej fortfarit under fulla fem år, synes ej vara för handen. Redan den omständighet att dröjsmål med återförandet kan föranleda ökad ersättningsskyldighet innefattar en tillräckligt kraftig maning att påskynda företaget deraf. Den af komitén uttalade farhåga att någon skulle nedlägga kostnader å odling eller anläggning endast i ändamål att förekomma återförandet synes sakna all grund, då en dylik beräkning måste vara i den mån vanskelig att den i verkligheten nästan aldrig torde förekomma. Äfven den af komitén befarade olägenhet att en förmån, som endast en kortare tid fortfarit,

skulle vara svår att värdera, torde i förevarande hänscende ej hafva något att betyda då nämnda svårighet efter vanliga bevisningsregler snarare måste verka till nedsättning än till oskäligen förhöjning i värdet.

Med rättigheten till rensning eller återförande af vattendrag måste ock vara förenad rätt att å angränsande strand upplägga de ämnena, som uppgrävas, dock emot ersättningsskyldighet för skadan, på sätt jemväl vid dikesgräfning och rensning för jords odling blifvit i förordningen angående torrläggning af jord medgifvet.

Beträffande *skyldigheten* att deltaga i strömrrensning eller återförande af vattendrag, der sådant företag bringas å bane af enskild person till fromma för hans eget intresse, har Beredningen icke kunnat dela komitéernas åsigt. En sådan tvångsrätt är fullständigt främmande för vår rätt, och uppskattningen af nyttan är i förevarande fall så vansklig att en berättigad tvekan om dess verkställbarhet eller åtminstone dess lämplighet såsom grundval för en tvångsrätt måste uppstå. Under det att enligt förordningen angående jords torrläggning uppskattningen för bestämmande af delaktighet i torrlägningsföretagen eller särskildt i en strömrrensning, som för jords odling påyrkas, är grundad allenast å ett enda likartadt sakförhållande — jordens förbättring —, skulle åter, derest strömrrensningen ordnades enligt senare komiténs förslag, icke allenast jordförbättring utan äfven vattentillgång för vattenverk, förbättradt fiske, underlättad flottning samt andra sins emellan alldeles olikartade förhållanden eller, rättare sagdt, möjligheter jemföras med hvarandra. En på så osäkra beräkningar grundad tvångsrätt enskilde emellan synes redan af sådan anledning förkastlig och är det ännu mera då ingen tvingande nödvändighet för dess införande kunnat uppvisas.

Den första komitén ansåg till och med sannolikt att, om rättighet till vattendragens upprensande blefve i lag erkänd, ändamålet i allmänhet kunde ensamt derigenom utan tvångsåtgärder, myndigheternas ingripande eller vidlyftigt reglementerande vinnas. Detta måste i ännu högre grad gälla om vattendrags återförande, der de billighets- eller lämplighetsgrunder, som kunna göras gällande i fråga

om rensningen, icke i någon mån förefinnas. Beredningen antager således att man med full trygghet kan åt den enskilde omtanken öfverlemna att med frivilligt biträde af dem, som ega likartade intressen, och med understöd såsom hittills af allmänna medel utföra ifrågavarande arbeten, i den mån de äro nyttiga och nödiga. Härtill kommer att för jordbrukets behof af strömnrensning redan är sörjdt genom gällande speciallagstiftning samt att i fråga om kostnaderna för allmän flottleds upprensande den af Beredningen föreslagna flottningsstadgan innehåller nödiga bestämmelser. Slutligen äro såväl nämnda intressen som ock samfärdseln i farled äfvensom fisket ytterligare i viss mån betryggade genom föreskrifterna om den *allmänna strömnrensningen*, ehuru erkännas bör att gällande bestämmelser derutinnan lida af oklarhet och ej vidare kunna anses fullt tidsenliga. Särskildt gäller detta om skyldigheten för länens innevånare att efter matlag utgöra dagsverken dertill, hvilken skyldighet väl ytterst sällan torde anlitas, men dock ännu qvarstår i lagstiftningen, fastän olämpligheten af en dylik arbetsmetod är uppenbar. Deremot torde sjelfva den grund, hvarifrån 1764 års författning utgår, nemligen att strömnrensningen göres till en kommunalangelägenhet, ej vara oriktig, ehvad den må anses böra åligga den större kommunen — länet —, eller den mindre — häradet eller socknen. I några hänseenden erbjuda ifrågavarande företag en analogi med vägrödjningsbesväret och skulle till äfventyrs, hvad farleden särskildt angår, kunna ordnas enligt hufvudsakligen samma grunder, som vid pågående revision af stadgandena angående nämnda besvär må komma att godkännas. Då likväl den rensningsskyldighet, som här är i fråga och hvilken, ehvad den anses jemförlig med väghållningsbestyret eller, på sätt 1786 års kungörelse antyder, bör likställas med skyldigheten att lemna biträde vid skogselds släckande eller vid skallgång, otvifvelaktigt utgör ett *allmänt onus* eller besvär samt ej eger gemenskap med de *privaträttsliga* förhållandena emellan strandegarne och andre, har Beredningen ansett sig ej tillkomma att afgifva något förslag till förändrade föreskrifter derutinnan; och har i 20 § blifvit intagen en antydning

derom att den allmänna strömrensningen utgör föremål för en särskild lagstiftning, oberoende af den nu föreslagna.

- 19 §. Det ligger i sakens natur att vattens bortledande ur ett vattendrag kan verka förändringar deri, lika skadliga för allmänna och enskilda intressen som de, hvilka möjligen kunna uppstå till följd af olämpliga byggnader i vattnet. Föreskrifterna i 10 § om skyldighet att på förhand göra anmälan om en dambyggnad, i 11 § om skyldighet att utverka tillstånd från det allmännas sida till byggnad, som kan verka till förändring af farled, flottled, fiskeled eller kungsådra, samt i 12 § om rättighet att genom provokatorisk rättegång vinna visshet om byggnadens laglighet samt erhålla vattenmärke m. m. böra följaktligen äfven ega tillämpning å dylika vattenledningar, ehvad de göras för att annorstädes nyttja vattnet såsom drifkraft för vattenverk eller för bevattning eller andra enskilda ändamål. Enahanda är förhållandet med andra på vattendragets naturliga formation eller vattentillgången inverkan å åtgärder, som kunna medföra lika beskaffade påföljder, och särskildt de i 18 § afsedda. Den i 17 § omförmälda rensning är deremot, såsom icke innefattande förändring utan endast bibehållande af vattendrag, ej hänförlig till denna kategori.

Hvad *bevattningsanstalterna* angår, har Beredningen, på sätt redan är anfördt, i en särskild underdånig promemoria sökt utreda de till detta ämne hörande frågor och får derföre allenast hänvisa till de der angifna skäl, hvilka föranledt Beredningen att i afseende å nämnda anstalter föreslå bibehållande af nu gällande lags grunder. Så vidt för dylika anstalter erfordras dambyggnad för vattnets samlande eller åstadkommande af nödig fallhöjd, måste derom gälla enahanda bestämelse som om dambyggnad för andra ändamål. Jemte det sålunda bevattningsanstalterna, hvilka naturligtvis alltid i främsta rummet hafva behof af vattnets bortledande, äro underkastade föreskrifterna för dylik vattenledning, böra de, hvad dambyggnaden angår, likställas med vattenverken.

- 21 och 22 §§. De i 21 och 22 §§ meddelade processuella föreskrifter, hvilka 22 §§. åsyfta dels att i de mål, hvarom förordningen handlar, bereda per-

soner, hvilka ej äro instända, men till äfventyrs kunna lida men af de ifrågasatta företagen, tillfälle att bevaka sin rätt, dels ock att förskaffa Rätten tillgång till upplysningar af tekniskt bildade rådgifvare, öfverensstämma i det närmaste med gällande lag äfvensom med de för torrläggningssmålen gifna föreskrifter.

Äfven de i 23 och 24 §§ föreslagna bestämmelser äro analoga 23 och med gällande lag. Ut i sistnämnda § äro upptagna de fall af enklare 24 §§. och mera brådskande natur, der det ansetts kunna medgifvas den underordnade exekutiva myndigheten att meddela nödig handräckning. I allmänhet är det icke med någon svårighet förenadt att bestämma huruvida vatten stiger upp öfver fastställt märke eller att iakttaga huruvida särskildt meddelade föreskrifter angående viss tid eller viss ordning för damluckas öppnande, stängande eller skötande i allmänhet efterlefvas. Då behovet af hastig åtgärd ofta kan vara så trängande att ändamålet kunde förfelas om handräckning finge å landet sökas endast hos den egentlige utmätningssmannen, kronofogden, eller hos annan, som enligt 4 § Utsökningslagen blifvit förordnad till utmätningssman, har Beredningen ansett det böra medgifvas att å landet länsman, äfven om han icke blifvit särskildt förordnad till utmätningssman, finge meddela handräckning i förevarande fall.

Några bland de frågor, som ega samband med farled, flottled 25 §. och fiskeled, äro af den beskaffenhet att tvekan kan uppstå huruvida de borde hänföras till förevarande förordning eller till de särskilda författningarna rörande dessa vattenleder. I dessa fall har Beredningen till de särskilda förordningarna hänvisat de ämnen, hvilkas förflyttande dit ansetts leda till vinnande af större öfverskådlighet eller reda, men tillika bort i nu föreliggande förordning intaga en erinran derom att denna ej innefattade allt hvad deruti, med en annan uppställning af förslagen, kunnat upptagas.

I fråga om väg- och brobyggnader öfver vattendrag gälla visserligen i allmänhet uti materiellt hänseende samma regler som för andra byggnader, nemligen att de ej få göra förfång för enskild rätt eller för den allmänna trafiken, men för handläggning af frågor om

dylika byggnaders utförande äro bestämmelserna i förslaget ej afsedda, hvilket blifvit anmärkt i förevarande §.

26 §. Redan i missivet till ifrågavarande förslag har Beredningen antydt att fiskebyggnader af hvarjehanda slag, såsom hörande till fiskerilagstiftningen, ej utgjorde föremål för förslagen i vidsträcktare mån än att dylika byggnader, för så vidt de kunde föranleda uppgrundningar, uppdämning eller andra olägenheter för allmänna eller enskilda intressen, borde i sådant hänseende likställas med andra vattenbyggnader. 26 § angifver de §§ i förslaget, som derutinnan äro å fiskeverk tillämpliga, hvarjemte hänvisning skett till 18 § i ändamål att undanrödja eljest möjligen uppstående tvekan huruvida jemväl fiskebyggnad afses med der omförmälda byggnader till vattnets tillgodogörande.

Genom stadgandet i 26 § blifver 4 § i 17 kap. Byggningsbalken öfverflödig. En strängt systematisk uppställning af ämnet borde till äfventyrs kräft att sistnämnda lagrum erhållit en förändrad lydelse, öfverensstämmande med innehållet af förevarande §, men Beredningen har ansett den nu följda anordningen lämpligare ur praktisk synpunkt.

II.

Förordningen angående allmän flottled.

I motiven till förordningen angående jordegares rätt öfver vattenet å hans grund är redan nämnt huru behovet af lagstadganden angående flottning blef tillgodosedt genom 1766 års fiskeristadga. Sedermera blef genom Kongl. brefvet den 23 April 1782 förordnadt för Wermland och Dalsland att landshöfdingen noga skulle tillse att kungsådran efter lag på alla ställen hölles fri och öppen samt att timmerflottningen icke i någon måtto hindrades eller uppehölles. Att i Wermlands län flottningen det oaktadt ej fick obehindradt ega rum framgår af den vid 1809 års riksdag af fullnägtige från länet framförda klagan deröfver att bruks- och sågverksegare, för att göra timmerhandeln till ett monopol för sig, hindrade timmerflottningen förbi deras bruk, sågar och qvarnar, ehuru allmogen icke ville undandraga sig att därför erlägga en billig afgift; och anhöllo fullnägtige att något stadgande härom måtte till efterlefnad utgifvas, deruti en viss afgift för hvarje tolfts flottning genom hela strömmen blefve utsatt, så att emot erläggande deraf timmerflottningen obehindradt kunde få verkställas. Genom Kongl. resolutionen den 11 December 1809 blef härefter ett ytterligare bemyndigande meddeladt landshöfdingen i Wermland att förordna huruvida och med hvad villkor flottning i vattendragen finge ega rum, hvilka ordalag visserligen kunde berättiga till antagande att Konungens Befallningshafvande, oberoende af strandegarnes bestridande, egde att tillåta flottning jemväl i vattendrag, der sådan förut ej idkats. Att ett dylikt antagande dock ej

vore fullt riktigt framgår af hvad här nedan vidare förmäles. Vid sagde riksdag hade nemligen bondeståndet instämt uti ofvan omförmälda klagomål; och anförde ståndet huru som utom annat, som betoge många hemmansegare tillfälle att draga nytta och fördel af deras hemmans läge och beskaffenhet, äfven åtskilliga svårigheter förorsakades dem derigenom att andre hemmansinnehafvare förmedelst åläggande af betydliga tullavgifter dels i kontant dels i varor hindrade dem från fri flottning utföre de strömmar och vattendrag, hvarvid deras hemman voro belägna, så att de förre måste antingen finna sig uti att erlægga en dryg afgift eller ock vid sina skogseffekters eller andra landtmannaprodukters afforsling till försäljning taga långa omvägar; i anledning hvaraf ståndet anhöll att, enär den påstådda rättigheten till tull på de flesta ställen icke hade annan grund än dels egen vilja, dels öfverenskomnelser, som förre egare till ofvanför belägna hemman af enfaldighet ingått, samt all osed, om den ock genom vanan blifvit liksom en lag, borde rättas, Kongl. Maj:t måtte, sedan underrättelse från landshöfdingarne inhemtats om de ställen, hvarest sådan tull eller afgift fordrades, utfärda förbud deremot och tillåta hvar och en fri flottning genom sådana strömmar, der ingen skada tredje man förorsakades, och det utan afseende derpå om der af ålder varit kungsådra eller ej. Öfver denna ansökning hördes Konungens samtliga Befallningshafvande, dervid upplystes att avgifter för flottning förekommo allenast i Wermlands, Elfsborgs, Hallands och Göteborgs län samt voro att anse icke såsom någon tull för rättigheten att flotta utan merendels såsom ersättning för skador och olägenheter, som egare till stränder, fisken och vattenverk af flottningen tillskyndades. Uti afgifvet utlåtande anförde Kammarkollegium att af 1766 års fiskeristadga och förklaringen deröfver den 24 Januari 1771 framginge att för de i nämnda författningar afsedda flott- och farlederna, fastän de gingo genom enskildes egor eller förbi tillättna vattenverk, någon afgift ej finge fordras, deraf dock ej följde att de, som af sådana flott- eller farleder sig begagnade, dervid egde saklöst och utan ersättning tillfoga jord-, strand-,

vattenverks- och fiskeegare någon skada på ett eller annat sätt, såsom med landtramp på åker och äng, flottningars anställande vid sådana tider, då fisken och vattenverk deraf nödvändigt skulle lida men, eller till större myckenhet på en gång, än som i flottleden efter dess lagliga bredd kunde rymmas samt med konservation af byggnader och fiskeverk till afflottning befordras; och hemställde kollegium att hvad genom 1809 års bref blifvit för Wermland föreskrifvet angående åliggande för Konungens Befallningshafvande att efter föregående undersökning pröfva och afgöra med hvad vilkor flottning finge ega run måtte jemväl i öfriga län, der flottning i strömmar och vattendrag vore öflig, varda gällande för de vattendrag, der gifvet och ostridigt vore att flott- och farled förut varit och vara borde. Uti sådana enskilda vattendrag, der flott- eller farled ej förut varit och hvarest vid uppkommande rättgång jord- och strandegare icke heller kunde åläggas att sådana tillåta och öppna hålla, borde det deremot ankomma endast på öfverenskommelse med egarne till samma vattendrag om och med hvad vilkor de till flottning och transport finge nyttjas. I öfverensstämmelse med nämnda utlåtande utfärdades Kongl. brefvet den 8 April 1811, enligt hvilket, i likhet med hvad genom 1809 års bref blifvit för Wermland förordnadt, landshöfdingarne uti de län, der flottning uti strömmar och vattendrag vore öflig, förständigades att för de vattendrag, hvarest flott- och farleder förut varit och vara borde, vid sig derom yppade tvister och efter förrättade undersökningar å hvarje sådant ställe samt vederbörandes hörande genom utslag föreskrifva vid hvilka tider, huruledes och med hvad vilkor flottningen finge utöfvas så att, då den å ena sidan ej obehörigen hindrades eller med oskäligen afgifter betungades, den å andra sidan icke heller komme att lända jord-, strand-, vattenverks- och fiskeegare till skada och förfång; och skulle, i händelse å någondera sidan felades emot dessa föreskrifter, den lidande ega att för skadan söka sin ersättning samt derom tillita domaren, om den ej annorlunda kunde erhållas; och vidkommande sådana enskilda vattendrag, der flott-

och farled förut icke varit och hvarest vid uppkommande rättgång jord- och strandegare icke heller kunde med stöd af lag och författningar åläggas att sådana tillåta och öppna hålla, förklarades att det berodde på öfverenskommelse med egarne till samma vattendrag om och med hvad vilkor de till flottning och transport finge nyttjas.

Uti nu anförda Kongl. bref äfvensom i gällande fiskeristadgas med 1766 års fiskeristadga öfverensstämmande föreskrift att i hvarje elf, ström, å eller sund, der kungsådra ej af ålder varit, men flottled nyttjas, en sjettedel af vattnet skall såsom kungsådra hållas öppen, så ock att, då för vattenverk, som med behörigt tillstånd redan anlagda äro eller framdeles anläggas kunna, oundgängligen tarfvas att öfverbygga kungsådra, sådant för vissa fall kan tillåtas, så framt det sker på sådant sätt att flottled, när den behöfves, utan betalning hålles öppen, innefattas den gällande lagstiftningen i ämnet. De öfverklagade svårigheterna i afseende å flottleds öppnande och begagnande, som föranledde utfärdandet af nämnda Kongl. bref, blefvo likväl derigenom ej till fullo häfda. Konungens Befallningshafvande tillades visserligen rätt och pligt att medgifva och ordna allmän flottning der flott- eller farled varit och vara borde, hvilket, med afseende å innehållet af senare delen i merberörda Kongl. bref, torde, rätteligen tolkadt, betyda allenast der allmän flottning hade häfd för sig och ansågs böra fortfara eller ock eljest antingen kungsådra, segel- eller båtled funnes; men rätt till flottning i öfriga vattendrag, der något dylikt förhållande ej kunde lagligen ådagaläggas, gjordes beroende af strandegarnes medgifvande. Visserligen har understundom den uppfattning gjort sig gällande att ur fiskeristadgarnas ofvanberörda bestämmelse angående den mindre kungsådrens lemmande öppen för flottning skulle kunna deduceras rätt att framtvinga öppnande af nya flottleder på ställen, der flottled ej förut lagligen är till finnandes. Men om ur sammanställningen af 1811 års bref och föreskrifterna i fiskeristadgan skall framgå någon begriplig mening, synas fiskeristadgans föreskrifter böra så fattas att skyldigheten att utan betalning hålla kungsådra öppen för flottled till en sjettedel af

vattnet stadgades endast i afseende å sådana vattendrag, der flottled redan nyttjades vid den tid då författningen utkom. Samma stadgande kan således endast hafva till ändamål att, der flottled i laga ordning tillkommit, förläna den ett skydd mot intrång af strandegarne genom att fastställa den gräns, öfver hvilken desse ej få sträcka sina byggnader. Den omständighet att timmer nedlägges någonstades i ett vattendrag och lemnas att der framflyta eller, med andra ord, att någon skogsegare egenmäktigt företager sig att nyttja vattendraget såsom flottled kan icke rimligen grundlägga skyldighet för strandegarne att hålla kungsådra öppen för sådant ändamål, och, om så varit, hade väl all klagan öfver svårigheten att öppna flottled varit obefogad; hvaremot strandegarne å sin sida torde hafva haft fullgiltiga skäl till klagan. Ehuru strandegarne väl i allmänhet fått åtnjuta tillbörligt skydd i detta hänseende, hafva dock ifrågavarande författningar vid särskilda tillfällen olika tolkats såväl i administrativ som i domstolsväg. Härigenom har i fråga om de stridiga intressenas, strandegarnes och de flottandes, ömsesidiga rättigheter och skyldigheter uppstått en förderflig osäkerhet, som under senare tiden blifvit allt mera insedd och öfverklagad.

Då frågan om flottningsrätten kom under behandling hos de båda komitéer, hvilka fått åt sig uppdraget ordnandet af den s. k. vattenrätten, voro de båda i hufvudfrågan ense derom att eganderätten till vattnet i allmänhet ej borde utgöra hinder emot vattendragets upplåtande till allmän flottled. Så föreslog första komitén att Konungens Befallningshafvande skulle ega att utan hinder af strandegarnes bestridande tillåta flottning i alla vattendrag och delar deraf, så vida ej allmän farled, bro, fiske och vattenverk, som vore för orten och det allmänna nödigare och nyttigare än flottningen, skulle deraf omintetgöras eller väsentligen skadas; och enligt senare komiténs förslag inrymdes åt Konungens Befallningshafvande befo genhet att, då flottningen kunde ske utan skada för annan eller då flottleden skulle för orten medföra väsentlig fördel, gifva lof till flottleds inrättande och begagnande.

Sedan de ifrågavarande komitéernas förslag afgåfvos, har flottningsfrågan jemväl förevarit inom riksdagen. Vid 1874 års riksmöte väcktes nemligen tre motioner, af hvilka en åsyftade att senare delen af 1811 års bref, som rörde enskildes rätt att förhindra flott- och farled, måtte upphävas och hvad i förra delen deraf stadgades förklaras utan undantag gällande, samt de öfriga afsågo att för Gefleborgs, Westernorrlands, Jemtlands, Wester- och Norrbottens län måtte antagas ett af motionärerne framställt, med den finska lagstiftningen i ämnet i det närmaste öfverensstämmande förslag till förordning angående flottning af skogsalster. Vid behandlingen af nämnda motioner uttalade lagutskottet den åsigt att, då egaren af stranden jemväl egde vattnet, den åsyftade inskränkningen i sistnämnda eganderätt till förmån för ett mera enskildt intresse ej läte förena sig med aktningen för eganderättens helgd, men hemställde under erinran om olämpligheten att i förevarande ämne lagstifta allenast för landets norra provinser, då behof af flottleder förefunnes, ehuru mindre allmänt, äfven i andre delar af riket, att riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande huruledes allmän flottled i de vattendrag, der den ej redan funnes, men vore af behofvet påkallad, måtte, der Konungens Befallningshafvande pröfvade det nödigt, enligt de i afseende å jords eller lägenhets afstående för allmänt behof eller dess begagnande endast för utläggning af elektriska ledningstrådar stadgade grunder, kunna anläggas och begagnas. Denna hemställan afslogs af båda kamrarne, af hvilka dock den första antog ett uti en reservation emot utskottets betänkande framställt förslag att, med ändring af hvad 1811 års bref innehölle angående flottning i enskilda vattendrag, der flott- och farled förut icke varit, fråga derom finge väckas hos Konungens Befallningshafvande, som skulle, efter det undersökning på stället skett och vederbörande blifvit hörde, ega att pröfva huruvida, med afseende å ortens och det allmännas fördel, flottning i sådant vattendrag finge ega rum, samt i öfrigt meddela erforderliga föreskrifter, på sätt stadgadt vore i afseende å vattendrag, der flott- och farled förut

varit. Frågan, som vid sådan utgång förfallit, återkom vid nästpåföljande riksmöte, då motion väcktes om antagande af en författning, till innehållet öfverensstämmande med omförmälda af Första kamraren vid föregående riksdag gillade förslag. Lagutskottet hemställde då i anledning af motionen att riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande huruledes allmän flottled i de vattendrag, der den ej redan finnes, men vore af behovet påkallad, måtte enligt de i afseende å jords eller lägenhets afstående för allmänt behof eller dess begagnande endast för utläggning af elektriska ledningstrådar stadgade grunder kunna anläggas och begagnas. Båda kamrarne biföllo ett uti reservation emot utskottets hemställda framställt förslag till underdånig skrifvelse med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande huruledes allmän flottled i de vattendrag, der den ej redan finnes, men vore af behovet påkallad, måtte, utan förbiseende af strandegares och vattenverksegares rätt, kunna anläggas och begagnas, samt till riksdagen göra framställning om den lagstiftningsåtgärd, som för ändamålet finnes erforderlig.

Efter denna öfversigt af föregående tidens lagstiftningsarbete på ifrågavarande område öfvergår Beredningen till en framställning af den uppgift lagstiftningen i ämnet synes i främsta rummet hafva att lösa.

Flottningen eger omedelbart samband med trävaruhandeln och har följaktligen sin egentliga betydelse allenast i de orter, hvarest skogstillgångar förefinnas i större ymnighet, samt blifver derstädes under vissa förhållanden en förutsättning för möjligheten af nämnde handelsgren. Såsom bekant är, upptages vårt lands yta till största delen af skogbärande mark. För ej lång tid tillbaka togos de rika tillgångarne på skog i anspråk förnämligast för förbrukningen inom landet och rönt föga efterfrågan från andra länder, hvadan ock skogsalstren egde ett jemförelsevis ringa värde. Under de senaste årtiondena åter hafva de svenska trävarorna erhållit en omfattande marknad i utlandet och följaktligen ett ökadt värde. Hvilken framstående

plats trävaruexporten intager i vår handel med andra länder inhemtas af följande ur Kommerskollegii berättelser för åren 1871—1877 hemtade uppgifter:

	Värdet af hela utförseln.	Värdet af utförda oarbetade, sågade eller tillhuggna trävaror.
År 1871	161,023,008	57,780,790 eller 35,9 %
» 1872	199,815,440	80,468,456 » 40,3 »
» 1873	221,903,633	96,192,933 » 43,3 »
» 1874	233,332,229	103,927,682 » 44,5 »
» 1875	206,552,259	85,326,471 » 41,3 »
» 1876	226,239,205	103,945,956 » 45,9 »
» 1877	215,912,700	113,401,645 » 52,5 »

Då, på sätt nämnda siffror utvisa, trävaror numera blifvit rikets förnämsta exportartikel, inses lätt vigten af denna näring. Till ytterligare belysning af trävarurörelsens vigt för det allmänna torde här jemväl böra erinras om hvad Kongl. Skogsstyrelsens underdåniga berättelse för år 1877 innehåller angående de allmänna skogarne i riket. Af nämnda berättelse synes att ytvidden af kronoparker och flygsandsplanteringar utgör 21,842,976 qv.ref; att kronoöfverloppsmarker och oafvittrade kronomarker utgöra 15,244,448 qv.ref duglig skogsmark samt att, med beräkning jemväl af de staten tillhöriga skogar, hvilka äro anslagna dels till bergshandteringens understöd dels ock till vissa sågverk i ersättning för mistad privilegierad stockfångst, äfvensom af de till militära, civila och ecklesiastika boställen, öfriga utarrenderade kronoegendomar, allmänna inrättningar och häradssallmänningarna hörande skogsmarker, sammanlagda ytvidden af samtliga omförmälda allmänna skogar vid 1877 års slut utgjorde omkring 49,053,634 qv.ref. Inkomsten af statens skogar har vid de fem senaste statsregleringarna blifvit beräknad till 1,000,000 kronor.

För möjligheten att göra det i landets skogar liggande kapital fruktbärande erfordras tillgång på billiga transportmedel. I saknad af sådana blifva skogstillgångarne, om ej alldeles värdelösa, åtminstone af ringa värde i jämförelse med hvad de kunde betinga, der

ej svårigheten eller omöjligheten i afseende å deras fortskaffning inskränkte afsättningen till närmast omkring liggande trakter. Ut i vårt land hafva visserligen under senaste årtiondena kommunikationerna i väsentlig mån förbättrats, men detta gäller förnämligast de delar af landet, der odlingen gjort de största framstegen, hvaremot många af de län, der den skogbärande markens yta öfverstiger arealen af åker och annan odlad jord — hvilket är förhållandet i alla län med undantag af Malmöhus, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Skaraborgs län — ännu ej på långt när kommit i åtnjutande af tillräckliga kommunikationer. Vägar finnas särdeles i de norra länen allenast uti ett i förhållande till desse landsdelars yta ringa antal, men, äfven om de förefunnes i större utsträckning, skulle svårigheterna i afseende å skogsprodukternas transport ej derigenom vara afhjelpat. Ty i anseende till dessa produkters skrymmande beskaffenhet och tyngd i förhållande till deras värde kan landvägatransport deraf å längre sträckor icke utan för stor kostnad ega rum. Till och med om jernvägar funnes att tillgå, blefve behofvet af billiga transportmedel för skogseffekterna derigenom endast till en viss grad tillfredsstäldt. Erfarenheten har nemligen ådagalagt att åtminstone för närvarande det oförädlade virket ej förnår bära kostnaden för ett dylikt transportsätt å längre sträckor.

Under sådana förhållanden är vattenvägen den enda lämpliga och flottningen det bästa medlet för transport af skogens alster till den plats, der de skola förädlas eller utskeppas. De mest skogbärande landskapen äro, såsom bekant, tätt genomskurna af större eller mindre floder, hvilka åter hafva en mångfald af tillflöden genom mindre åar och bäckar. Intet annat transportmedel för skogsprodukter kan i bekvämlighet och billighet täfla med det, som dessa vattendrag erbjuda *). Också har staten med hänsyn till flottledernas betydelse i ekonomiskt afseende för kronan och för den enskilde skogsegaren

*) Ungefärliga kostnaden för flottning ned till hafvet har uppgifvits i medeltal utgöra å Ljusne elf från riksgränsen 24 öre, å Ljunga elf från Storsjön i Herjeådalén 1 å 1,50 kr. samt å Indals elf 50 öre per stock.

vidtagit åtskilliga åtgärder i syfte att göra dem tillgängliga för allmän flottning, i hvilket afseende må erinras huru som genom afvittningsstadgan för Westerbottens och Norrbottens län den 30 Maj 1873 kronan och andre virkesegare förbehållits rätt till flottning genom eller förbi de afvittrade områdena i alla de vattendrag, der flottled finnes eller kan upprensas. Härjemte hafva för strömnrensningar till flottningens underlättande anslag blifvit anvisade af allmänna medel *). Jemväl de enskilde skogsegarne hafva låtit sig angeläget vara att i den utsträckning, som under nu gällande lagstiftning i ämnet varit möjlig, göra vattendragen flottbara för skogens alster. **)

Ännu finnes dock på detta område stort utrymme för den enskilda företagsamheten. Men denna hämmas af nu gällande lagbestämmelser, enligt hvilka rättigheten till flottning i en stor del vattendrag torde få anses vara beroende på samtycke af strand- och vattenverksegarne. Äfven om skogsegarne vilja underkasta sig den beskattning, som strandegarne bestämma, kan detta samtycke ej alltid förvärfvas, i hvilken händelse skogarne omkring vattendraget till största delen blifva utan användning. Skulle ock en och annan timmerhandlande kunna förskaffa sig nämnda samtycke och sålunda bereda sig utväg att bringa de af honom inköpta skogstillgångarne i marknaden, komma dock sjelfve egarne af skogarne ej alltid i åt-

*) Dessa anslag uppgå för tiden från och med år 1841 till ett belopp af 110,277 kronor. Härförutom hafva vid riksdagarne 1872, 1875 och 1876 anslag af tillhopa 28,000 kronor blifvit anvisade till undersökning af vattendrag i Norrbottens län samt uppgörande af planer och kostnadsförslag för deras upprensning.

**) Enligt en Konungens Befallningshafvande i Westernorrlands län meddelad och i dess årsberättelse för perioden 1871—1875 intagen uppgift skulle på rensning i Ljunga elf blifvit nedlagda minst 600,000 kronor, deraf 350,000 under nämnda period. I de uti Ljungan utnynnande smärre vattendrag skulle upprensningskostnaden hafva uppgått till omkring 3,500,000 kronor, hvaraf omkring 60 % blifvit använda under berörda tid. I Indals-elfven med tillhörande bifloder skulle vederbörande flottningsskompani hafva uppförat omkring 1,500,000 kronor i upprensningskostnad, deraf 50 % utgått under åren 1871—1875. Minst 300 mil vattenvägar, alla betjenande den i Sundsvall och trakten deromkring koncentrerade trävarurörelsen, lära vara upprensade med en kostnad af 8,000,000 kronor.

njutande af det pris desamma kunnat betinga, derest rättighet till flottning i vattendraget stode en hvar öppen. Vanligen tillgår det nemligen så att den, som förvärfvar sig flottningsrätten, tillika betingar sig att ensam blifva i åtnjutande deraf, hvaraf följden blifver att all konkurrens i trävaruhandeln omkring vattendraget omintetgöres och skogsegaren nödgas att, der han vill afyttra sin skog, åtnöja sig med det pris, som innehafvaren af flottningsrätten finner skäligt bestämma.

Då, på sätt visadt blifvit, det såväl för staten och de företrädesvis skogbärande landsdelarne i allmänhet som ock särskildt för den enskilde skogsegaren och alla, som hafva någon gemenskap med trävarurörelsen, är af största vikt att landets tillgångar på skog må kunna tillgodogöras med minsta kostnad och svårighet, samt möjlighet dertill förefinnes allenast under förutsättning att vattendragen få i vidsträcktare mån, än hittills kunnat ske, tagas i anspråk för skogsprodukternas framflottning, torde den främsta uppgiften för en ny lagstiftning i ämnet vara att söka underlätta vattendragens användande för flottning, i den mån sådant kan ske utan förfång för andres rättmätiga intressen; och har vid lösningen af denna uppgift Beredningen utgått från den förutsättning att allmän flottleds öppnande uteslutande bör grundas å dess nytta och nödvändighet för det allmänna, hufvudsakligen i öfverensstämmelse med de i fråga om upptagande af allmän väg redan gällande äfvensom de i afseende å allmän farleds inrättande af Beredningen föreslagna bestämmelser.

På sätt i det följande närmare angifves, företer det transportsätt, som genom flottningen förmedlas, mångahanda egendomliga förhållanden och skiljer sig särskildt från sjöfarten derigenom att, då denna i allmänhet ej medför någon skada eller fara för strandegarne, flottningen deremot endast undantagsvis kan ega rum utan dylika olägenheter. Jemte det dessa förhållanden böra noggrant tagas i betraktande när fråga om inrättande af ny flottled uppstår, måste de också föranleda dertill att åt de intressen, som kunna komma att

genom flottningen blifva i större eller mindre grad lidande, bör beredas det särskilda skydd, som af omständigheterna påkallas. Den nya lagstiftningens andra hufvudsakliga uppgift blifver följaktligen att, så vidt det är möjligt genom lagbestämmelser, söka ordna flottningen så att skador förebyggas och, der sådana ej kunna undvikas, skadeersättningens utbekommande underlättas och betryggas.

Såsom den nya lagstiftningens sista uppgift framträder ordnandet af flottningen i allt öfrigt och särskildt hvad angår de flottandes inbördes förhållande på ett tillfredsställande sätt.

Transporten af virke å vattendragen bedrifves på tvenne sätt, i det att virket föres antingen genom vattnets egen kraft löst block för block (lösflottning, stycketalsflottning, flottning i egentlig bemärkelse, Flösserci, Trift, flottage à bûches perdues), eller sammanlagdt i styrde flottar, som, der vattnets egen rörelsekraft ej är tillräcklig, framföras genom rodd, segel eller bogsering (sjöfart med flotte, Flossfahrt, flottage en train). Hvilkendera af dessa metoder man bör begagna beror dels af vattendragets beskaffenhet, dels ock af den utveckling, som det omgifvande landets kultur eger. Sedan en så liflig trafik uppstått å vattendraget, att samtidigt dermed den primitiva lösflottningen ej kan ega bestånd, måste trävaruflottningen besörjas med styrde flottar. Stycketalsflottningen bibehålles slutligen allenast i vattendragens öfversta lopp, hvarest flottledens mindre bredd och djup samt tillvaron af forsar och andra hinder ej medgifva annat transportsätt.

De styrde flottarne äro i följd af sin natur närmast jemförlige med fartyg och hemfalla följaktligen under de bestämmelser, som gälla angående begagnande af allmän farled. Ifrågavarande lagförslag afser sålunda allenast lösflottningen, hvilken i anseende till sin egendomliga beskaffenhet påkallar särskilda lagstadganden. För att underlätta uppfattningen af dessa stadganden torde emellertid här böra lemnas en framställning af hufvuddragen i det förfarande, som vid lösflottning

vanligen iakttages inom de trakter af landet, der sådan i största omfång förekommer.

Sedan det till flottning afsedda virket blifvit afverkadt, hvilket vanligen eger rum under vintern, nedföres detsamma omedelbart därefter till flottleden och upplägges på isen i sjöar eller andra lugnvatten (spakvatten, sel), der sådana för ändamålet lämpliga finnas i vattendraget. I brist deraf utväljas upplagsplatser å tjenlig mark invid flottleden, hvilket mången gång sker äfven i det fall att utrymme å flodbädden ej saknas. Anledningen dertill är att virket, om det finge medfölja islossningen, skulle kunna förorsaka uppdämning äfvensom skador å stränder och byggnader samt sjelf taga skada, hvarförutom virket, om det i någon större myckenhet hopas på isen, nedtrycker densamma och blifver oåtkomligt för märkning och intumning. För virkesupplaget väljes en brant strand invid en jämförelsevis djup och spak del af vattendraget, hvarefter platsen befrias från skog, stenar och andra hinder för virkets nedstörtande i vattnet. Enär emellertid härför lämpliga platser (s. k. timmervältor) äro rätt sällsynta, inträffar stundom att så stora virkesmassor samlas vid vältorna att upplaget sträcker sig flera hundra fot inåt skogen. Beröfvade det skydd, som vegetationen förut skänkt, blifva dessa platser utsatta för underskärning af vattnet och förvandlas snart till lodräta väggar. Rättighet att begagna dylika upplagsplatser förbehålles vanligen vid skogs- eller virkesköpen, och frågan derom äfvensom om ersättning för de skador, som genom platsens begagnande uppstå, hemfaller icke under lagstiftningen angående flottled, hvartill endast de arbeten eller åtgärder, som afse virkets framförande i vattnet och deraf uppkommande skador äro att hänföra.

De första egentliga flottningsarbetena för året bestå i utbrytning af de massor virke, hvilka under nästföregående års flottning fastnat emot de i vattendraget befintliga klippor eller grund eller emot stränder och byggnader samt der hopat sig till s. k. bråtar, hvilka vårfloden ej alltid är mäktig att lyfta och sätta i rörelse. Underlåtenhet att vidtaga sådan utbrytning skulle hafva till följd att desse bråtar

vid påsläppning af nytt virke ytterligare tillväxte samt till slut alldeles stängde vattendraget och sålunda vållade att vattnet toge sig ny väg på sidan om virkesmassan, hvilket åter skulle kunna föranleda betydliga skador. Är vattenståndet på hösten sådant att man vandande eller med båt kan uppnå bråtarne, företages arbetet med deras undanrödjande då, men vanligen begagnas på de farligaste punkterna den brygga, som isen bildar, för att åtkomma samt lösbryta och åtskilja virket så att det bortföres i den mån floden stiger. I de mindre vattendragen kan man vanligen under flottningstiden hindra dylika bråtars uppkomst eller undanröjda dem. Deremot hindras i dessa vattendrag flottningen ofta långt efter det istäcket å det rinnande vattnet försvunnit dels af den på stränderna liggande isen, hvilken genom svallet under vintern erhållit flere fots mäktighet, dels äfven af isen på sjöarne och spakvattnen, der islossningen ej sällan eger rum först lång tid efter det värme och flodvatten inträffat. Vid sådana förhållanden hotar flottningen för året att mer eller mindre misslyckas, om ej ishindrens undanrödjande kan påskyndas. För detta ändamål användes understundom damvattens påsläppande för att lyfta och bortföra de svårare ishindren, eller upptagande af rännor i isen på sjöar och sel, hvilka åtgärder dock naturligen endast på kortare sträckor äro verksamma. Flottningen kan således icke komma i gång förr än vattendraget blifvit fullt isfritt, hvarefter virket nedvältas till så stor mängd, som vattendraget rymmer och försigtigheten tillåter. Derpå öppnas dammarne och flottningsmanskapet posteras dels derstädes för att utsticka virket genom utskofsöppningarna dels ock vid stränderna för att inleda virket i flottningsrännor, der sådana befunnits nödiga, äfvensom för att hindra virket att fastna vid uddar, grund och byggnader. Möter i flottleden en sjö, måste vid dess öfre ända särskilda åtgärder vidtagas främst till förekommande af virkets spridning kring sjöns stränder till skada för dessa och hinder eller kostnad för flottningen samt vidare för virkets transporterande öfver sjön fram till dess utlopp. Dessa åtgärder bestå i anläggande antingen af en »magasinsbom» så nära inloppet att virket

må kunna med strömmens tillhjälp, oberoende af vindens rigtning, derifrån införas i ringbommar, hvilka omsluta virket under transporten öfver sjön, eller ock af starka fästen, vid hvilka ringbommar utläggas för att, den ene efter den andre, upptaga det nedkommande virket. En sådan ringbom, inom hvilken rymmas ända till femton tusen block, föres öfver sjön på det sätt att å en pråm eller en af bjelkar eller timmer hopfäst s. k. spelflotte, som fortskaffas genom rodd eller segel och förankras två till tre hundra famnar från ringbommen, uppreses ett gångspel, med hvars tillhjälp den vid ringbommen fästade varptrossen upplindas. På stora sjöar användas numera oftast ångbåtar, hvilka antingen omedelbart bogsera ringbommen eller ock, förankrade i moringar på vissa afstånd, fortskaffa den genom varpning medelst särskildt ångspel. Användandet af ångkraften medför naturligtvis fördelen af ej blott snabbare utan jemväl säkrare transport. Finnes ångbåt att tillgå för transport af ringbommen, blifver återforslingen deraf för ytterligare användande ej förenad med någon nämnvärd kostnad, och göres den då så omsorgsfullt att den kan nyttjas flera resor. Eljest varder den vid framkomsten sönderslagen och det till bommen använda virket utsläppes i flottleden jemte det öfriga flottgodset.

Flottningsmanskapets arbete, hvilket hufvudsakligen består uti att hålla virket från land samt hindra detsamma att samlas till bråtar (lossning, brötning), pågår i de mindre flottlederna endast under den tid damvattnet är tillräckligt, men i de större floderna hela sommaren, dervid dock, under det floden är i stigande, allenast vakt hålles och mindre arbeten utföras af det skäl, att man icke anser sig behöfva offra möda och besvär på lossande af bråtar och borttagande från stränderna af virke, som floden måhända själf nästa timme lyfter och bortför. Under sjunkande flod deremot måste lossningen pågå med så mycket större påpasslighet, enär virket under den sänkning af vattenytan, som på en enda dag eger rum, kan blifva qvarliggande långt uppe å land. Detta förekommes dels genom virkets skyndsamma utvältning från stranden dels genom för tillfället utlagda ledbommar å de sträckor, der fasta led-

bommar eller skyddskistor saknas, dels ock genom s. k. landbråtar, hvilka bestå af virke, som får lägga sig emot uddar, klippor och skär snedt upp emot närmaste land, hvarigenom likasom en provisionell skyddskista bildas, som leder allt efterföljande virke förbi hindret. Desse landbråtar få i de mindre vattendragen qvarligga till dess den sista rensningen för året öfvergår flottleden, men utbrytas och nedflottas i de större floderna en eller två gånger under sommaren i syfte att förekomma att det först utsläppta virket må, till skada för egarne deraf, blifva längst qvarliggande och möjligen ej under året uppnå hafvet.

Vid höstens annalkande företages den slutliga lossningen, hvar efter intet virke vidare utsläppes i vattendraget. Allt åtkomligt virke medtages då och stränderna rensas från flottgods. Förefinnes ej utsigt att få ned virket till flodens utlopp eller bestämmelseorten innan vattendraget blifver isbelagdt, införes virket i magasinsbommar för öfvervintring. Sjelfva floden blifver, der flottningen är väl skött, vanligen ren, hvilket ock är nödvändigt för erhållande af kontroll på flottningsentreprenörernes arbete samt säkerhet att ej en del virke blifver öfverårigt.

I sammanhang med hvad ofvan blifvit anfördt må jemväl omnämnas att vid flera af de stora floderna brukar så tillgå att strandegarne efter öfverenskommelse åtaga sig rensningen emot ersättning, deri jemväl ingår godtgörelse för strandskador, landtramp eller annat, renhållning af notvarp m. m. En sådan anordning länder båda parterne till gagn, då å ena sidan främmande arbetskraft ej kan anskaffas så billigt som deras, hvilka bo i granskapet af flottleden och af ifrågavarande arbete hafva en biförtjenst, samt tvister om strandskador och ersättning därför nästan alldeles undvikas, och å andra sidan befolkningen sjelf bäst fredar sina intressen och undgår de obehag och det intrång, som, då lösa arbetare användas, svårigen kunna helt och hållet undvikas. Ett allmännare användande af ett dylikt entreprenadsystem på de ställen, der sådant lämpligen kan ske, torde verksamt bidraga att häfva den motvilja mot flottningen, hvilken, om än mindre under närvarande än föregående tider, förspörjes

hos strandbefolkningen, der denna ej är för sin utkomst hufvudsakligen beroende af flottningsarbetet.

De svåraste hindren för flottningens jemna gång härleda sig från byggnader i vattendraget, såsom broar, fiskebyggnader samt qvarnar, sågar och andra industriella verk med tillhörande dammar. För virkets obehindrade gång genom en bro fordras en välbelägen och lämplig öppning, motsvarande virkets största längd, äfvensom starka och efter strömrigteningen afpassade skyddsbommar, hvilka leda flottgodset till öppningen. För passerande af fiskebyggnader erfordras likaledes ledbommar. Vid de industriella verkens dammar måste vanligen virket föras förbi fallet i en vid ena landfästet lagd flotträna, så vida ej sjelfva utskofsöppningen kan begagnas till flottled.

Sedan virket omsider uppnått hafvet eller den sjö, i hvilkens närhet dess förädling skall ega rum, återstår det mest tidsödande arbetet eller virkets skiljande och fördelning mellan de olika egarne. Endast undantagsvis finnas vid flodmynningarna så vidsträckta bassiner af sjöar och skyddade fjärdar, att tillräckligt utrymme är att tillgå för virkesmagasin och sorteringsplatser; och denna brist åstadkommer stora svårigheter för virkets sortering. Härtill fordras nemligen dels en magasinsbom, tillräcklig att emottaga allt nedflytande virke, dels omedelbart nedom magasinet en sorteringsplats, hvarest virket särskiljes och sammanlägges i flottar eller omslutes af ringbommar för vidare forsling. Den ytvidd, som erfordras för magasinet, är beroende utaf afståndet till närmast ofvan liggande sjö eller spakvatten, som kan tjena såsom regulator för virkets tillopp, hvilket afstånd vanligen är betydligt, enär i vårt land de sjöar, genom hvilka de stora floderna flyta, i allmänhet ligga långt inne i landet. Under sådana förhållanden måste i magasinet rum beredas för ett särdeles betydligt antal virkesblock; och härtill åtgår ofta en vattenyta af ända till tolf hundra qvadratref. Den nedanför liggande sorterings- eller flottplatsens storlek åter är beroende dels af antalet virkesegare dels af mångfalden af de virkesslag, som samtidigt skola särskiljas. De förres antal vexlar i våra hufvudfloder högst betyd-

ligt. Äro nu egarne t. ex. sextio, ett antal, hvilket ej är ovanligt, erfordras för virkets läggande i flottar, med en bredd motsvarande virkets längd och i längd vanligen ej öfverstigande tvåhundra fot, sextio flottplatser, om egarne åtnöjas med att taga alla virkesslagen blandade i samma flotte. Längden af den yta, som vid sorteringen tages i anspråk, utgör således, med beräkning att flottarne kunna läggas två i bredd på ömse sidor om en gemensam sorteringsränna, sex tusen fot. Skola åter för hvarje egare tillika särskiljas de tre olika virkesslagen af kort timmer, långt timmer och bjelkar eller sparrar, som vanligast förekomma, blifva flottplatsernas antal och följaktligen jemväl den rymd de upptaga tredubbelt större. Här af framgår att flottningens behof af utrymme är störst vid flodmynningarna, hvarest just stränderna äro mest odlade samt fiskena talrikast och mest gifvande och således det svåraste intrånget i strand- och fiskeegares rätt uppkommer. Men då flottningens regelbundna bedrifvande och snabbhet hufvudsakligen beror på möjligheten af ett väl ordnad sorteringsarbete, måste de flottandes behof af tillräckliga sorteringsplatser anses oafvisligt.

Lika nödvändigt är att med dels fasta dels rörliga bommar sträcka en länsa tvärs öfver hela vattendraget i sned riktning för virkets inledande i magasinsbommen i ändamål att hindra virkets brådstörtade gång till hafvet. En sådan anläggning är dock af ringa men för fisket, enär de pålar, vid hvilka ledbommarne fästas, kunna förläggas på ett afstånd af femtio till hundra fot från hvarandra. Finnes farled i vattendraget, tillgodoses dess intressen derigenom att en sträcka af bommen göres rörlig och att ständig vakthållning eller andra likartade åtgärder anordnas för bomledningens skyndsamma öppnande, då sådant erfordras. Är belägenheten sådan att virket ej behöfver flottläggas, sorteras det i ringbommar. Befintligheten af en jemn och lagom stark ström i sorteringsrännan underlättar arbetet och är ett oeftergiftigt vilkor för sorteringens snabbhet och billighet. Ej sällan inträffar att virkesmängden är för stor i förhållande till utrymmet vid flodens mynning och förty ej kan derstädes

sorteras, i hvilket fall man måste tillgripa den utväg att ur magasinet utsticka en del virke i ringbommar utan sortering, hvarefter desse bogseras till skyddade vikar i nedanför liggande fjärdar, der sorteringen så anordnas att den kan ske i två eller flera riktningar allt efter rådande vind, hvars biträde här oundgängligen erfordras. Dylik sortering blifver dock alltid tidsödande och dyr samt användes derföre endast såsom nödfallsutväg.

De skador och olägenheter, som af flottningen vållas, beröra flera olika intressen, bland hvilka i främsta rummet märkes samfärdseln å vattendraget. I farlederna besväras ång- och segelfartygen af stötar från flottgodset och af virkessamlingar, som måste undvikas, hvarförutom understundom kan inträffa att virket fullständigt stänger vattendraget. Flottas virket obarkadt, kan ock genom den lossnade barken uppgrundning i vattendraget åstadkommas. I allmänhet äro dock de hinder, som flottningen förorsakar i segelleden, obetydliga i jämförelse med dem, som vållas i båtled i mindre vattendrag, hvilka under pågående flottning ofta nog blifva för samfärdseln obrukbara. Om ock detta ej blifver helt och hållet händelsen, återstå dock många andra olägenheter såsom båtarnes instängning, svårighet att begagna årorna, nödvändighet att draga båten öfver bommar m. m., hvilka hinder äro rätt betungande, särdeles då andra kommunikationsmedel saknas. Nämnnda olägenheter blifva i synnerhet känbara der behof förefinnes att ofta komma öfver till motsatta stranden vare sig för jordens brukande, kreaturs betning eller annat ändamål. Jemväl uti rymliga, men strida floder, hvarest färd med båt uppför strömmen kan ega rum allenast i det s. k. bakvattnet vid stränderna och medelst stakning af båten, omöjliggöres färden genom virkesmassor, som fäst sig vid uddarne, eller stockar, som flutit till land. Båten, som då måste styras utanför dessa hinder, föres dervid ofta af den starka strömmen långt nedom utgångspunkten samt är i följd af strömhvirfveln och tillstötande virke utsatt för faran att kantra.

De medel, som förefinnas till afhjelpande af ofvan omförmälda utaf flottningen förorsakade hinder i segelled, bestå i utläggning af

bommar, hvarigenom den del af vattendraget, som användes för flottningen, hålles afskild från sjelfva segelleden, eller ock i virkets kring Slutning af ringbommar eller sammanläggande i flottar. Säkrate hjelpmedlet för segelledens öppenåållande är dock att söka i en varsam påsläppning af virket ur närmaste regulator i förening med ordnad skötsel och lossning af virke, som sammanhopat sig. Blifva nämnda försigtighetsmått noggrant iakttaga, böra några afsevärda hinder ej uppstå för segelledens begagnande. De olägenheter åter, hvilka, på sätt ofvan anförts, möta i båtleden, kunna väl i någon mån minskas, men sällan fullständigt undanrödjäs.

De skador å stränder, som genom flottningen vållas, äro af många-handa slag och bero på olika orsaker. Genom virkets nötning emot stränderna undergräfvås dessa och nedrasa delvis i flottleden, hvilket dock ofta inträffar redan genom strömmens egen inverkan eller i följd af desse båda faktorer gemensamt. Jemväl der stränderna äro skyddade genom ledbommar kan virkets kollision med stranden ej alltid undvikas, enär virket ofta går fram under bommen. Vidare verkar det på land uppkastade virket samt, der virket flottas obarkadt, de massor af bark, som under flottningen lossna från stockarne och vid flodens fallande ståna på stränderna, förstörande eller åtminstone hämmande på vegetationen derstädes. Härtill kommer den skada, som genom flottningsmanskapets beträdande af stränderna vållas å derstädes växande gräs- och sädesgröda. Slutligen må nämnas den skada, som förorsakas dels af läckvatten från flottrännor, anlagda öfver land, dels af vattenuppdämning och damvattnets allt för häftiga påsläppning. Af läckvatten och uppdämdt vatten, som ej för länge qvarstår å marken, skadas dock ej ängsmark i allmänhet, utan kan sådant vatten, om det i rätt tid får afrinna, till och med verka välgörande. För skog och åkerjord är vattnet deremot alltid skadligt. När de genom fördämningar skapade vattensamlingarna utsläppas, höja de ofta vattenståndet och vattnets hastighet utöfver hvad vid vårfloden eljest vanligen eger rum samt förorsaka i förening med is- och virkesmassor förödelse på stränderna och deras vegeta-

tion. Dessa dämningar förekomma dock vanligen i närheten af vattendragets källor, der stränderna oftast äro sterila, samt följaktligen hvarken marken eller det, som derå växer, eger synnerligt värde.

Broar och vattenverk kunna i likhet med stränderna ej alltid genom bommar med säkerhet skyddas mot stötar af virket och dermed följande nötning. Hvad fiskebyggnader angår, blifva de ofta förstörda eller gjorda onyttiga genom de virkesmassor, som hopas emot dem, hvarförutom märkes att skyddsbyggnader understundom beröfva dem nödig vattentillgång, så att fisken ej vidare tager väg dit. Genom flottningen omöjliggöres eller försvåras ock fiske med nät, not och ref, enär redskapen bortföres af flottgodset eller, der detta flottas obarkadt, öfverhöljes af lossnad bark.

Att flottningen vållar minskning af tillgången på fisk i vattendraget har blifvit påstådt, och till stöd för denna åsigt har anförts att i följd af uppdämningarna romläggningen kommer att ega rum å platser, som genom vattnets användande för flottningen blifva torra innan rommen blifvit utkläckt, samt att genom förändringarna i vattendraget och i följd af det buller, som flottningen förorsakar, fisken mister sin trefnad. Hvad den fullväxta fisken angår, torde dock ej vara sannolikt att den i någon väsentlig mån omedelbart skadas af flottgodset. Frågan i hvad mån den omständighet att virket flottas obarkadt kan inverka menligt å fisktillgången hörer till de mest omtvistade inom förevarande lagstiftningsområde. Ett mycket upplysande svar derå afgafs för ej länge sedan af dåvarande Fiskerintendenten, från hvilken utlåtande infordrades i anledning af ett för vissa vattendrag inom Westerbottens län meddeladt påbud om virkets afbarkning. Uti utlåtandet anfördes: att genom de sedan 1864 vid Norrlands elfvar verkställda fiskeriundersökningar blifvit till fullo ådagalagdt att bark och affall från timmer så belägrat de fleste lekplatserna i elfvarna att laxen numera egde högst få fullt lämpliga sådana; att bark af timmer, nedsjunken till botten af vattendragen, derstädes icke rutnade eller gäfve anledning till alstring af sådan vegetation eller djurverld, som kunde tjena ynglet till föda,

men deremot lemnade skydd och gömställe för de djurarter, som vore fiender till laxyngel och laxrom; att de terpentinhaltiga ämnen, som förnänligast från barkens kåda utspriddes i vattnet, förorsakade att fisk, synnerligast lax, skydde de orter, hvarest vattnet blifvit med dylika ämnen bemängdt; samt att man trodde sig hafva utrönt att dylikt förskämdt vatten dödade fiskens befruktade rom.

Af hvad här ofvan blifvit anfördt angående förfarandet vid flottning framgår nödvändigheten deraf att vattendraget på åtskilliga ställen upprellas och fördjupas samt att till underlättande af flottningen och förekommande, så vidt ske kan, af hinder för sjöfarten eller skador å stränder, vattenverk eller annan enskild egendom, åtskilliga byggnader af olika slag uppföras i vattendraget, såsom dammar, strandskoningar, flottrännor, ledbommar, skyddskistor m. m. Alla dessa åtgärder, hvilka naturligtvis måste föregå vattendragets upplåtande till flottning, pläga innefattas under den gemensamma benämningen *strömrrensning* (*strömbyggnad*). Till följd af sin vidsträckta omfattning kräver strömrrensningen, på sätt i det föregående är antydt, betydliga kapital, och har den hittills någon gång bekostats af enskilde timmerhandlare eller skogsegare, men vanligare verkstälts af bolag (strömrrensningarsbolag), bildade af flera personer, hvilka såsom egare af skogstillgångar i närheten af vattendraget haft gemensamt intresse af flottleds inrättande derstädes samt för sådant ändamål förenat sig om gemensamma åtgärder. I de flesta fall kan strömrrensningen ej genomföras utan att ej allenast den rätt till vattnets begagnande, hvaraf strand-, vattenverks- eller fiskeegare m. fl. förut varit i ostördt åtnjutande, i större eller mindre mån inskränkes, utan äfven i annat afseende intrång å deras egendom göres. Då desse senare ej skäligen kunna förpligtas att till förmån för allenast enskilda intressen lida ett dylikt intrång, måste naturligen såsom vilkor för rättigheten att verkställa så beskaffad strömrrensning, hvartill

nämnde rättsegande ej samtyckt, förutsättas att flottleden är, såsom ett allmänt transportmedel, nyttig eller nödvändig eller eljest eger det allmänna intresse, som ensamt kan grundlägga anspråket att den enskildes rätt därför må vika. Vid sådant förhållande kan det ej heller vara den, som bekostat strömnrensning i ett för allmän flottning upplåtet vattendrag, tillåtet att för sig monopolisera nyttan deraf. Flottleden måste, såsom allmän, vara öppen för hvar och en, som deraf vill sig begagna, och den, som verkställt strömnrensningen, får ej, vare sig direkt genom förbud eller indirekt genom godtyckliga afgifter, utesluta andre från begagnande af de för flottningen vidtagna anstalter, hvaremot å andra sidan en skälig godtgörelse för de kostnader dessa anstalter medfört bör af öfrige flottande, som dem begagna, till honom utgifvas. Då dessutom, huru ändamålsenliga nämnda anstalter än må göras, svårligen torde kunna helt och hållet förekommas att skada genom flottningen tillskyndas strandegare eller andre, måste desses rätt till skadestånd fullt betryggas. Att i nämnda hänseenden ordna förhållandet dels emellan den, som verkställt strömnrensningen, och de öfrige flottande, samt dels emellan samtliga flottande och dem, som af flottningen kunna lida skada, är onekligen för alla de ifrågavarande intressena af yttersta vikt, på samma gång som det med afseende å de många egendomliga förhållanden, som vid flottning förekomma, är med synnerlig svårighet förenadt.

Såsom ersättning för de omkostnader, som blifvit å allmän flottled nedlagde, har Konungens Befallningshafvande hittills vanligen, med stöd af 1811 års bref, medgifvit den, som bestridt kostnaderna, rättighet att under viss tid uppbära bestämd afgift för hvarje stycke flottgoods, som i vattendraget framforslats. I afseende åter å sjelfva flottningsarbetet samt gäldandet af kostnaden såväl därför som för flottledens underhåll samt af ersättning för skador, som af flottningen förorsakats, har på särskilda ställen olika förfarits. Vid en del flottleder har den person eller det bolag, som bekostat strömnrensningen, fått sig beviljad uteslutande rätt (oktroj) att under viss tid ensam ombesörja all flottning med skyldighet att likaledes ensam ansvara

för alla omförmälda dermed förenade kostnader emot åtnjutande af den afgift, som enligt fastställd taxa skolat af de flottande erläggas. Vid andra flottleder åter har denna taxeaavgift ansetts innefatta godtgörelse allenast för ränta och amortering å anläggningskostnaden och stundom äfven för underhållet, men öfrige kostnader deremot blifvit med det belopp, hvartill de i verkligheten uppgått, utdebiterade å de flottande i mån af det flottgods, som för en hvar af dem under året framforslats; och har sjelfva flottningsarbetet och utdebiteringen af deraf föranledda kostnader vid några bland dessa senare flottleder ombesörjts af strömrrensningssbolaget, men på andra af de flottande sjelfve genom en af dem utsedd styrelse. Vid strömrrensningsskostnaden återgäldande genom den fastställda taxeaavgiften har i några fall ingen kontroll egt rum huruvida strömrrensaren derpå under den bestämde tiden vunnit eller förlorat; i andra fall åter har med de årligen influtna afgifternas belopp först guldits ränta å kostnadskapitalet och derefter detta senare så långt afgifterna räckt till, dervid afgifterna skolat utgå intill dess hela kostnaden blifvit betald, men ej längre.

När första vattenrättskomitén skulle ordna förhållandet emellan de strömrrensande och de flottande, upptog komitén det s. k. *oktrojssystemet* d. v. s. meddelande af tillstånd för viss tid åt enskild person eller bolag att uppressa flottled med å ena sidan skyldighet att derstädes ombesörja förekommande flottning och att ansvara för de derigenom vållade skador, samt å andra sidan rättighet till ersättning enligt fastställd taxa för såväl anläggning och underhåll af flottleden, som för flottningsarbetet jemte utbetalda skadeersättningar. Undantagsvis skulle oktroj i inskräntare mening med taxa, innefattande allenast amortering af kostnaderna för flottledens inrättande och underhåll, kunna ifrågakomma i de fall, då flottningskostnaden, hvori jemväl skadeersättningarna inbegrepos, icke kunde tillförlitligen på förhand beräknas, utan borde utgå enligt särskilda deröfver förda räkenskaper. Från komiténs förslag i denna del var en ledamot skiljaktig. Reservanten, som ansåg det af pluraliteten antagna oktroj-

systemet opraktiskt och föranledande till sakens onödiga inveckling, föreslog i stället att alla de, som flotta å ett vattendrag, borde gemensamt ombesörja flottningen genom en af dem för hvarje år utsedd styrelse, som hade att å de flottande utdebitera och från dem infordra nödigt förlag såväl till bestridande af flottningskostnaden, hvartill utgifter för flottledens underhåll och ersättning för inträffade skador äfven hänfördes, som ock till ränta och amortering å anläggningskostnaden.

Öfver komiterades förslag till lag angående flottled och flottning infordrades utlåtande från vederbörande administrativa myndigheter samt landstingen i de län, der flottning i större utsträckning idkades; och uttalades dervid af flertalet den åsigt att reservantens förslag egde företräde framför pluralitetens. Denna åsigt delades också af senare komitén, och lika med denna anser jemväl Beredningen strömningsningens och flottningens ordnande i enlighet med de af reservanten angifne grunder erbjuda vida större fördelar än oktrojssystemet.

Till förmån för detta senare har hufvudsakligen blifvit anfördt huru som, då oktrojinnehafvaren, såsom entreprenör både för flottningen och för flottledens underhåll, vore pliktig att i första hand ansvara vederbörande strand-, bro-, vattenverks- och fiskeegare för all dem genom flottningen tillskyndad skada, ehvad den hade sin grund i försummelse vid flottledens underhåll eller vid sjelfva flottningen, större lätthet bereddes den skadelidande att utbekomma sin ersättning än om han skulle därför hålla sig till de flottande. Full säkerhet för ersättningen förefunnes jemväl, enär oktrojinnehafvarne antagligen i de flesta fall komme att utgöras af större sågverksbolag, de der nedlagt kostnader å flottleden och förty ej kunde antagas sakna förmåga att bestrida skadeersättningarna, hvars behöriga utgörande borde innefatta villkor för oktrojens fortvaro. Då oktrojinnehafvaren, som bekostat de för flottningen erforderliga byggnader, äfven ålades skyldighet att desamma underhålla samt ansvara för all med eller utan försummelse tinad skada, skulle härigenom, jemte det en mängd stridigheter undvekos, en större enkelhet i förvaltning

gen vinnas och de förvecklingar och tvister förebyggas, som vore att befara, om en särskild association, som byggt flottleden, skulle därför ega att uppbära amortering af en årligen växlande flottningsförening. Härtill komme att oktrojssystemet vore för allmänheten fördelaktigare derutinnan att flottningskostnaden i allmänhet skulle kunna till bestämdt belopp på förhand beräknas, hvilket ej läte sig göra då samma kostnad utginge i öfverensstämmelse med verkliga utgifterna för flottningen. Dessa vore nemligen till beloppet växlande allt efter mer eller mindre gynsamma förhållanden under det år, då flottningen egt rum, samt kunde förty blifva högst betungande för den, hvilken deltog i flottningen allenast under ett år, då t. ex. ett ringa belopp flottgods förefunnes, men i följd af någon naturhändelse betydligare skada tillfogats flottningsbyggnader eller annan egendom. Slutligen och då sådane tillfälligtvis flottande ej tvingades att bidraga till dyrbara byggnadsföretag och amortering af kostnader därför, blefve möjligheten af deras utestängande från flottledens begagnande undanröjd och faran för flottledens monopolisering följaktligen ingen.

Emot hvad sålunda blifvit till försvar för oktrojssystemet anfördt må till en början erinras att, då samtliga å ett vattendrag eller del deraf flottande bilda en förening, kan genom föreningens förpligtande att utse en syssloman, hvilken eger att utan särskildt uppdrag å föreningens vägnar svara i mål, som angå flottningen, tillfälle beredas den till ersättning berättigade att utsöka densamma hos föreningen med lika lätthet som hos en oktrojinnehafvare. Under förutsättning att flottningsföreningens medlemmar, såsom Beredningen af skäl, hvilka här nedan vidare utvecklas, ansett sig böra föreslå, blifva solidariskt ansvarige för all skada, som af flottningen timar, torde jemväl den skadelidande härigenom ega vida större säkerhet för utbekommande af sin ersättning, än han vid oktrojssystemet kan påräkna. Att de personer eller bolag, hvilka erhålla oktroj å en flottleds inrättande och trafikerande, i allmänhet komma att utgöras af egare till större skogsegendom eller sågverk, lärers väl kunna antagas, men, utom det att äfven dessas obestånd ligger inom möjlighetens område, torde

delaktigheten i oktrojen i allt fall ej kunna göras med skogsegendomen och sågverken oskiljaktigt förenad. Det kan således vara att befara att, innan oktrojen utlöper, densamma kan komma att innehafvas af personer, hvilka ej af flottningen hafva annan fördel än den inkomst den bestämda taxeafigften lemnar, och hvilka måhända sakna både vilja och förmåga såväl att åt flottningens ordentliga skötande egna nödig omsorg som att gälda deraf föranledda skadeersättningar. Skulle derjemte dessa ersättningar, till följd kanske just af oktroj innehafvarens oförmåga att bestrida de för flottningen och dervid nödiga skyddsbyggnaders underhåll erforderliga omkostnader, uppgå till så höga belopp, att full godtgörelse därför genom de flottandes afgifter ej vore att påräkna, torde dessutom den garanti för skadeersättningens gäldande man velat finna i det för underlåtenhet deraf stadgade äfventyret af oktrojens förlust komma att sakna all betydelse. I alla händelser, äfven om de här antydda vådor ej inträffa, utan oktrojen fortfarande bibehålles af en eller flere bland de större skogs- eller sågverksegarne, lär den skadelidande ej kunna undgå att känna sig mera tryggad då alla de flottande äro för betalningen af den honom tillkommande ersättning ansvarige, än om han därför eger att hålla sig till endast en eller annan bland dem. Otvifvelaktigt kan ock vid en väl ordnad flottning samma enkelhet i förvaltningen göra sig gällande då flottningen besörjes af en utaf de flottande utsedd styrelse, som då den skötes af en oktroj innehafvare; och sedan det en gång blifvit bestämdt huru mycket den, som verkställt strömmrensningen, skall af de flottande årligen uppbära, äro några tvister i detta afseende ej att befara, synnerligast om de flottande jemväl öfvertagit skyldigheten att underhålla de redan befintliga byggnaderna och uppföra de nya, som kunna erfordras.

Oktrojsystemet medför i öfrigt den väsentliga olägenhet att flottningsafgiftens bestämmande är förenad med mycken svårighet. Uppenbarligen måste dervid hänsyn tagas till omfånget af de skador, som dels genom naturhändelser eller sjelfva flottningen kunna tillfogas

flottleden och dertill hörande byggnader eller anstalter, dels ock genom flottningen vållas å annans egendom. Men dessa skador kunna, så vidt de af olycksfall orsakas, aldrig, och äfven i andra händelser endast undantagsvis förutses, än mindre till beloppet beräknas. Häraf blifver en följd att afgiften måste, på det oktrojnehafvaren under alla förhållanden må varda tryggad emot förluster, sättas så hög att fara är det de taxeflottande undertryckas och oktrojnehafvaren erhåller monopol å flottleden.

Denna olägenhet undvikas väl i någon mån der oktrojsystemet i dess ofvan omförmälda inskräntare form användes och den egentliga så kallade flottningskostnaden (d. v. s. hufvudsakligen arbetskostnaden för virkets framdrifvande) utgår enligt deröfver förda räkenskaper. Genom en sådan tillämpning af oktrojsystemet, hvilken, med afseende å svårigheten att vid taxeafgiftens bestämmande taga tillbörlig hänsyn till framdeles inträffande skadeersättningar, torde kunna antagas blifva den vanligaste, försvinner emellertid den väsentligaste af detta systems fördelar, eller den att de flottande kunna på förhand beräkna flottningskostnadens belopp. Sådane flottande, hvilka ej tillika äro oktrojnehafvare, synas ock derigenom komma att blifva väl mycket beroende af åtgärder, i afseende å hvilka de sakna all bestämningsrätt. De måste nemligen deltaga i omkostnaderna för flottningen och gäldandet af ersättning för deraf föranledda skador utan att ega någon talan vare sig angående flottningens ordnande och vidtagande af de till skadas förebyggande nödiga försigtighetsmått, eller ens i fråga om skadeersättningens belopp, hvilket, enligt hvad ofvan blifvit antydt, stundom kunde för oktrojnehafvaren vara fullkomligt likgiltigt. Att till följd häraf missnöje å de flottandes sida samt förvecklingar och tvister emellan dem och oktrojnehafvaren ofta skola uppstå är lätt att inse. Så vida flottningskostnaden skall drabba samtliga de flottande gemensamt, synes därför naturligast att äfven flottningens verkställande göres till föremål för deras gemensamma omsorg, i hvilket fall densamma sannolikt ock lär

komma att ordnas på det för dem alla i ekonomiskt afseende mest fördelaktiga sätt.

För vinnande af det åsyftade ändamålet torde emellertid äfven flottledens underhåll, hvartill naturligtvis måste hänföras icke allenast nödiga reparationer å befintliga byggnader utan ock nybyggnad af sådana, som genom nötning eller olycksfall blifvit obrukbara, böra lika med öfrige flottningskostnader öfvertagas af de flottande.

Att, såsom ifrågasatt blifvit, väl låta de flottande sjelfve genom sin styrelse draga försorg om flottningen, men lägga omsorgen om flottledens underhåll å den eller dem, som bekostat strömmrensningen, mot ersättning, som borde i den fastställda taxeaifgiften ingå, synes nemligen vara synnerligen betänkligt. Utom det att å ena sidan sättet huru flottningen verkställes ej kan undgå att utöfva väsentligt inflytande å kostnaden för flottledens underhåll, är å andra sidan af den större eller mindre omsorg, som åt underhållet egnas, i hög grad beroende om och i hvad mån skador af flottningen må kunna förebyggas. Komme således underhållet att från flottningen åtskiljas, måste också ansvaret för inträffade skador fördelas emellan den underhållsskyldige och de flottande efter det förhållande, i hvilket en hvar af dem kan anses hafva varit till skadan vållande. Att tillförlitligen utröna detta måste dock i de flesta fall blifva ytterst svårt, och vid tvister härom kunde lätt, till följd af ovisshet om och i hvad mån skadeersättningen borde drabba den ene eller den andre, inträffa att den skadelidandes rätt att skyndsamt utfå ersättningen komme att äfventyras. Emot underhållsbestyrets öfverlåtande åt de flottande har emellertid blifvit anmärkt att, då kostnaden för underhållet vore vexlande och, såsom beroende af mer eller mindre gynsamma förhållanden, kunde det ena året vara obetydlig, men ett annat uppgå till synnerligen högt belopp, flottningskostnaden skulle härigenom utfalla särdeles ojemnt och en tillfälligtvis endast under ett år flottande kunna blifva betungad med dryga utgifter för arbeten, af hvilka han framdeles ej hade någon fördel. Ytterligare har erinrats att, då rensnings- och öfriga underhållsarbeten borde vara verkställda innan flott-

ningen för året kunde börjas och således möjligen å en tid, då ännu ovisst vore, hvilka kunde komma att i flottningen deltaga, något bidrag till utgifternas bestridande ej skulle kunna från desse infordras. Den första af de anmärkta olägenheterna torde dock lämpligen kunna undanrödjas genom en föreskrift, enligt hvilken utgifterna för nödiga om- eller nybyggnader, rensningsarbeten m. m. d. skulle, i händelse de stege till betydligare belopp, kunna till utgående under flera år fördelas, så att de, som först under ett följande år inträdde såsom deltagare i flottningsföreningen, finge vidkännas sin vederbörliga andel i förut verkställda arbeten, hvaraf jemväl de hade gagn. Hvad den senare anmärkningen angår, synes den omständighet att flottledens försättande i fullgodt skick utgör ett villkor för flottningens fortsättande innefatta tillräckligt stöd för antagandet att, i händelse för sådant ändamål några vidlyftigare arbeten i en äldre flottled finnas nödiga, de af flottningen mest intresserade skola i detta fall, lika väl som då strömmrensning för inrättande af en ny flottled ifrågakommer, finna med sin fördel förenligt att förskjuta därför erforderliga utgifter, så vida rättighet dem medgifves att därför framdeles af öfrige flottande undfå godtgörelse för hvad deraf å desse må belöpa. Genom reglementariska föreskrifter om tiden då de, som ämna i årets flottning deltaga, böra sådant anmäla, kan dessutom i väsentlig mån förekommas att desse äro okände, då underhållsarbetet måste taga sin början. Att flottningsföreningen är oförhindrad att låta å entreprenad verkställa sådana arbeten, för hvilka kostnaden bör på flera år fördelas, torde vara lika uppenbart, som att föreningen eger att mot arrende eller hyra bereda sig tillgång till nödiga upplagsplatser, bostäder eller andra byggnader äfvensom till de för flottningen till äfventyrs erforderliga ångbåtar, pråmar eller annan materiel, derest det möjligen ansåges mindre kostsam att sålunda fylla behovet än genom inköp.

Enligt Beredningens åsigt och i öfverensstämmelse med den mening, som uttalats af mera sakkunnige, synes således oktrojsystemet, åtminstone för våra större floder, ej vara ändamålsenligt. Visserligen

torde detsamma, i ett eller annat afseende modifieradt, hafva visat sig användbart vid de mindre vattendragen, der flottning idkas af allenast några få personer; och det är säkerligen ej olämpligt att den, som helt och hållet bekostat en flottleds inrättande, eger ett öfvervägande inflytande i fråga om flottningsbyggnadernas underhåll och flottningens bedrifvande. Men med hänsyn till hvad här ofvan blifvit yttradt har Beredningen desto mindre ansett sig för dessa mindre vattendrag böra föreslå något undantag i nämnda hänseende, som, äfven i det fall att de flottande, organiserade till en förening, ombesörja berörda angelägenheter, den större skogsegaren, hvilken såsom ojemförligt mera intresserad af flottledens inrättande, bevarande och ordnade bruk, kan genom bestämmelser i föreningens reglemente tillförsäkras ett sådant inflytande att hans intresse icke förnärmas af de mindre virkesegarne, men desse å andra sidan skyddas ifrån att af den mäktigare helt och hållet undertryckas.

I fråga om lagbestämmelsernas formella anordning har Beredningen i likhet med senare komitén ansett att de stadganden, som afse rättigheten att inrätta och begagna flottleder samt vilkoren derför, så vidt strand-, fiske- och vattenverksegares eller andres rätt deraf beröres, bort med afseende å dessa stadgandens inverkan å egande- och nyttjanderätten blifva af civillags natur; och hafva de erhållit plats i förordningen angående allmän flottled. De bestämmelser åter, som angå de flottandes inbördes ställning, flottledens tekniska anordning och flottningens bedrifvande samt de flottandes förhållande till dem, som bekostat strömmrensning och andra dylika åtgärder m. m., hafva ansetts vara af öfvervägande administrativ beskaffenhet och därför blifvit sammanförda i flottningsstadgan. I några få fall, der de föreslagna bestämmelserna till sin natur varit sådana att tvekan möjligen kunnat uppstå huruvida ur strängt formell synpunkt desamma bort hänföras till civil- eller administrativ lag, har den anordning, som synts i praktiskt hänseende lämpligast, erhållit företräde. Vid denna fördelning af lagbestämmelserna har Beredningen dock ej alltid i fråga om stadgandenas egenskap af admini-

strativ- eller civillag hyst åsigter öfverensstämmande med nämnda komités.

Innan Beredningen härefter öfvergår till motivering af de särskilda lagrummen anser Beredningen sig böra meddela en kort öfversigt af den viktigaste utländska lagstiftningen i ämnet.

Den *finska* lagstiftningen om flottning innehålles uti förordningen angående flottning af skogsalster den 24 Mars 1873 och ordningsstadgan angående flottning af skogsalster den 8 April 1875. Med afseende å den likhet i naturförhållanden, som eger rum emellan Finland och de nordligare delarne af vårt land, torde böra lemnas en något fullständigare framställning af nämnda författningars innehåll äfvensom af de förslag till ändring deri, som sedermera framkommit.

Enligt 1873 års förordning är det en hvar tillåtet att under iakttagande af förordningens föreskrifter verkställa flottning af skogsalster i alla naturliga vattendrag, och följer härmed rättighet för flottningsmanskabet att, då sådant är för flottningen nödvändigt, beträda eller med flottgods lägga till vid stränderna af flottled samt der anbringa bomfästen och vidtaga andra för ändamålet erforderliga åtgärder.

På ställen, hvarest allmän farled för ång- eller segelfartyg nyttjas eller bro, sluss, vatten- eller fiskeverk eller annat fiske, som regelbundet idkas, kan skadas, eller annan värdefullare anläggning förefinnes, eller skogsalster icke kunna utan uppdämning fortskaffas, får dock flottning icke bedrivas förr än syn och pröfning föregått, så vida saken icke uteslutande angår enskilde sakegares rätt och desse samtycka till flottningen. Sådan syn och pröfning verkställles efter hand på statsverkets bekostnad i vattendrag, som till flottled allmänare begagnas. I händelse någon önskar verkställa flottning i dylikt vattendrag innan syn och undersökning genom administrativ myndig-

hets försorg kunnat anställas, eller uti annat sådant vattendrag, hvar-
est flottning ej utan föregången undersökning får utföras, eger han
söka att sådan förrättning må på hans bekostnad verkställas. Kan
genom bevis af kronobetjent eller magistrat eller två trovärdige män
styrkas att i vattendraget befintliga broar eller vattenverk äro af
ringa vikt och betydelse och att för flottningen annat hinder af före-
nämnda beskaffenhet ej möter, må guvernören, sedan vederbörande
sakegare blifvit hörde, tillåta flottningen utan att syn föregått, derest
sökanden ställer godkänd säkerhet för ersättande af den skada, som
genom flottningen kan vållas.

Den syn, hvarom ofvan är nämndt, förrättas af distriktsingeniö-
ren eller annan dertill förordnad sakkunnig person med biträde af
forsttjensteman samt två gode män. Vid synen undersökes huru i
vattendraget befintliga broar, slussar, vatten- och fiskeverk eller annat
fiske skola skyddas äfvensom hinder genom flottning för farleds öppen-
hållande förekommas; huruvida flottning bör under någon del af året
förbjudas; om virket bör vara afbarkadt äfvensom huruvida det får
fortskaffas löst eller sammanbundet i flottar; huruvida, då dyrbarare
egendom genom flottning kan äfventyras, säkerhet för befarad skada
bör affordras virkesegare, innan flottning får företagas; om flottning
bör verkställas för samtliga virkesegares gemensamma räkning och
huru flottningen i sådant fall bör ordnas; huru flere egare tillhörigt
virke, som flottas för gemensam räkning eller blifvit sammanblandadt,
skall för delegarnes räkning på lämpliga ställen åtskiljas och uttagas;
huruvida expropriation af mark, vattenområde eller vattenverk är
nödvändig för anläggning af de anstalter, som erfordras för att göra
flottleden farbar eller skydda dervid belägna inrättningar; och bör
derjemte komma under pröfning kostnaden för dessa anstalters an-
läggning och underhåll, tiden för deras verkställande och afgiften för
deras begagnande. Så vidt görligt och nödigt är samt vederbörande
sakegare sådant påyrka, skall jemväl undersökas och föreslås huru
långt och med hvad vilkor flottningsmanskabet må berättigas att be-
träda enskilde jordegares område. Sedan förrättningsmannen på stäl-

let afgifvit yttrande och förslag i ärendet samt tillstådeskomne sak-egare lemnats tillfälle att framställa anmärkningar, insändes protokollet till guvernören, hvilken i ärendet meddelar utslag, deri bestämmas de villkor och föreskrifter, som för flottning i vattendraget böra iakttagas, äfvensom den afgift, som skall erläggas af dem, hvilka begagna i vattendraget nödiga flottningsanstalter. Tillåtelse att börja flottningen, ehuru utslaget ej vunnit laga kraft, kan meddelas emot villkor att borgen ställes för all ersättning, som kan ådömas, i händelse ändring i utslaget vinnes. Förändrade förhållanden kunna föranleda till ny undersökning af flottleden eller delar deraf, hvarefter nytt utslag meddelas.

Kronan eger företrädesrätt att anlägga de anstalter, hvilka äro behöfliga för flottningens underlättande eller skyddande af andres egendom. Samma rättighet tillkommer dernäst enskilda personer eller bolag, hvilka efter guvernörens bepröfvande säkrast förmå inom beräknad lämplig tid utföra arbetet samt ställa säkerhet för de skador, som kunna härröra deraf att flottningsanstalterna ej blifvit i ändamålsenligt skick underhållna. Afsyning af arbetena verkställas af distriktsingeniören. Befinnes sådan af enskilda personer eller bolag anlagd inrättning bristfällig, eger guvernören förpligta innehafvaren att afhjelpa bristerna eller förklara honom sin anläggningsrätt förlustig, i hvilket fall inrättningen skall genom offentlig auktion öfverlätas åt andre, som pröfvas lämplige att den förestå och vidmagthålla samt därför ställa säkerhet; och eger guvernören, derest flottledens begagnande innan de anmärkta bristerna blifvit afhjelpa kan förorsaka betydligare skada, emellertid förbjuda flottningen.

Vid samtidig flottning af flere tillhörigt virke är en hvar af dem pliktig att låta verkställa flottningen så att han derigenom icke åstadkommer för annan virkesegare hinder eller olägenhet, som skäligen kan undvikas; i annat fall inträder skyldighet att ersätta skada och uppehåll. Den, som efter erhållet tillstånd uppfört anstalter för flottningen, är skyldig att godtgöra all skada, som kan förorsakas genom hans försummelse att hålla desamma i behörigt stånd. För all skada

eller olägenhet, som inträffat genom virkessegarens eller flottningsmanskapets förvällande eller genom det flottade virket, är virkessegaren ansvarig. Ega flere del i virke, som förorsakat skada, skola de alla eller den af dem, som tillgång eger, svara för ersättningsgäldande. Vid flottning på sådana ställen, der förutses kan att flottningsmanskap måste beträda annans egor eller att skada kan uppstå genom det flottade virket, är den förman, hvilken bör utses att förestå flottningen, skyldig att derom underrätta vederbörande strandegare antingen genom kungörelse i ortens kyrka eller genom särskild anmälan hos strandegaren eller dennes ombud. Timar sedan skada, skall förmannen för flottningsmanskapet, innan det flottade godset får från trakten vidare framskaffas, erbjuda sig att godtgöra skadan. I brist af åsämjande om ersättnings belopp skall detta bestämmas af tre gode män, af hvilka hvardera parten utser en och desse två den tredje. Desse gode män ega jemväl bestämma arfvodet för deras förrättning och af hvem det bör gäldas. För det utdömda beloppet skall, der det ej genast utbetalas, ställas säkerhet, som pröfvas af offentlig myndighet. Part, som ej åtnöjes med värderingen, eger att vid domstolen i orten, der skadan skett, söka rättelse inom viss tid. Underlåter förmannen att erbjuda och fullgöra ersättning, kan den, som skada lidit, erhålla qvarstad å så stor del af det under förmannens inseende ställda virke, som motsvarar ersättningen; och må, derest virkessegaren ej inom fyra veckor derefter godtgör skadan och annan deraf föranledd kostnad, virket till betäckande deraf säljas å offentlig auktion.

Uti ordningsstadgan för flottningen innehållas hufvudsakligen föreskrifter för guvernören och distriktsingenjören med afseende å deras befattning med flottleds öppnande och vidmagthållande.

Såsom förut är nämnt, har fråga redan varit väckt om ändring af 1873 års förordning utan att dock detta ännu ledt till något resultat. På samma gång 1872 års ständer till regeringen öfverlemnade förslaget till den sedermera påföljande år utfärdade förordnin-

gen, uttalade ständerna den önskan att sakkunniga personer måtte lemnas tillfälle att på grund af den erfarenhet, som vid tillämpning af nämnda förordning vunnits, yttra sig om dess lämplighet och, der förändrade stadganden i en eller annan del funnes af behovet påkallade, inkomma med förslag till ny författning i ämnet, hvilket förslag borde föreläggas dernäst sammanträdande ständer. I anledning af nämnda önskan nedsattes en komité, hvilken år 1876 aflemnade sitt betänkande. Inom denna komité hade en helt annan uppfattning angående flottningsrättens förhållande till strandeganderätten gjort sig gällande än den, som hyllades af 1872 års ständer. Ut i det af komiténs flertal afgifna yttrande framhålles nemligen huru som väl under den korta tid 1873 års förordning i hela dess vidd tillämpats ganska ringa erfarenhet kunnat vinnas om dess lämplighet, men att den åsigt dock stadgat sig och klagan deröfver försports att uti sagda förordning strand- och vattenegares intressen samt eganderättens helgd blifvit för befrämjande af skogsindustrien för nära trädde; och hade komitén, som i hufvudsak delade denna åsigt, förty ansett sig böra utarbета förslag till ny författning i ämnet. Olikheterna mellan detta förslag och 1873 års förordning bestodo förnämligast derutinnan att enligt förslaget rättigheten att i alla naturliga vattendrag, äfven utom kungsådra, framflotta virke förenades med skyldighet att för flottning uti annan tillhörigt vatten i hvarje fall utverka sig tillstånd samt att för begagnande af annans enskilda vattenområde och beträdande af annans mark invid flottled utgifva ersättning, om sådan fordrades; att i förslaget de flottandes rättigheter att beträda eller med flottgods lägga till vid stränderna af flottled samt der anbringa bomfästen eller vidtaga andra erforderliga åtgärder gjordes beroende af antingen öfverenskommelse eller ock pröfning i sammanhang med ansökning om tillstånd till flottnings bedrifvande; att till förordningens föreskrift att, der flere äro delägare i flottningsvirke, de skola solidariskt ansvara för skadeersättning det tillägg gjordes att enahanda ansvarsskyldighet borde åligga alla, som vid tiden, då skada timat, deltagit i flottningen på stället;

att, då förordningen tillät flottning i allmänhet under hvarje årstid liksom äfven flottning af obarkadt virke, der ej guvernören vid flottledens ordnande häri vidtagit inskränkningar, enligt förslaget all virkesflottning borde i elfvar, strömmar och åar, der lax, taimen och sik förekomme och vore fridlyst, inställas under dessa fiskslags lektid, samt virke, som utlades eller framflottades i annan tillhörigt vattendrag, dessförinnan hafva undergått fullständig afbarkning, guvernören dock obetaget att i särskilda fall tillåta af förhållandena betingade undantag från dessa föreskrifter; att den uti förordningen förman för flottningsmanskap ålagda skyldighet att till vederbörande sakegare erbjuda godtgörelse för skada, som genom virkesflottning orsakats, utbytts emot förpligtelse för förmannen att på anfordran genast erlägga hvarje slag af ersättning; samt att i förslaget panträtt uti det flottade virket för ersättningar och utgifter i följd af flottningen ansågs böra uttryckligen medgifvas.

Till 1877 års landtdag afläts derefter proposition om antagande af en med komiténs förslag till största delen nästan ordagrant öfverensstämmande författning i ämnet. Af förekommande olikheter må här omnämnas allenast att propositionen införde den princip att flottningsvirke, som, utan att vara samladt i flotte eller inom bommar, blefve qvarliggande på eller vid strand utöfver åtta månader, skulle anses såsom öfvergifvet och tillfalla jordegaren.

Lagutskottet, som till behandling förehade omförmälda proposition, tillstyrkte förslagets antagande med några modifikationer och tillägg. I sådant afseende må här nämnas att utskottet förordade att guvernören skulle ega att på särskild ansökning, oberoende af utslaget om flottleds ordnande, efter omständigheterna tillåta flottning af icke afbarkadt virke, samt att tillåtelsen i hvarje fall borde gälla visst slag af virke och medgifvas endast då flottningen kunde verkställas på bestämd kortare tid. Vidare ansåg utskottet att den tid af åtta månader, inom hvilken, på sätt ofvan är nämnt, landsatt eller i land drifvet löst virke borde borttagas, vore för kort och förty möjligen kunde leda derhän att virke, som flottades i mindre

vattendrag, der detsamma icke lämpligen kunde förenas i flottar eller inom bommar, kunde komma att oförskyldt gå förloradt för egaren till följd af långvarig vinter eller vattenbrist i flottleden, hvadan nämnda tid borde utsträckas till ett år; att sjunket virke jemväl borde betraktas såsom öfvergifvet och tillfalla egaren af vattendraget eller annan, som ville detsamma upptaga, hvaremot virkesegare eller flottningsförman vore pliktig att på tillsägelse ofördröjligen undanskaffa virke, som i sjunkande tillstånd vore i vattnet upprättstående; samt att, om sådant underlättes eller obekant vore hvem sådant sjunkande virke tillhörde, vattenegaren eller annan hugad person finge upptaga och behålla detsamma, dervid dock virkesegaren, om han vore eller sedermera blefve känd, åläge att ansvara ej mindre för upptagningskostnaden än ock för all skada virket kunde hafva förorsakat.

Inom landtdagen godkände preste- och bondeståndet utskottets betänkande med några mindre ändringar, men inom de båda andra stånden, ridderskapet och adeln samt borgareståndet, framställdes mot författningsförslaget många anmärkningar. Så framhölls att förslaget genom stadgandet om skyldighet att utgifva ersättning för ett vattendrags begagnande till flottning gifvit åt enskild eganderätt öfver vatten en omfattning, som vore alldeles främmande för den nordiska rättsutvecklingen; att bestämmelsen det rätt till strandens beträdande icke ovilkorligen åtföljde flottningsrätten, utan skulle vara beroende på aftal eller särskild pröfning, lätteligen kunde förhindra all flottning o. s. v., och att i allmänhet tillgodogörandet af landets skogsprodukter sannolikt skulle i allt för hög grad försvåras, derest sådana stadganden, som de i propositionen föreslagna, blefve till efterrättelse utfärdade. Följden af dessa anmärkningar blef ock att utskottets hemställan af sistnämnda båda stånd förkastades; och då sålunda två stånd stannat mot två, hade frågan förfallit.

I *Norge* har alltid rättigheten att i rikets flottbara vattendrag idka flottning af virke ansetts stå öppen för en hvar, hvadan egaren af vattendraget ej är berättigad fordra ersättning för dess begag-

nande i berörda afseende och icke heller för flottningsskiffers be-
trädande af stränderna under flottningen. Deremot är omtvistadt
huruvida flottningsrätten sträcker sig äfven till andra vattendrag än
de nyss nämnda. Uti några af Høieste Ret under senare tiden fällda
domar är uttalad den åsigt att ovilkorlig rätt till flottning eger rum
endast i de vattendrag, hvilka i följd af sin naturliga beskaffenhet
egna sig för flottning, men att ett vattendrag bör anses såsom flott-
bart så snart tillräckligt utrymme och vatten för timret finnes, äfven
om någon rensning eller sprängning kräfvades för flottningens under-
lättande. Likaså råder ovisshet angående skyldigheten att ansvara
för den skada, som genom flottningen uppstår. Af de rättslärde har
i allmänhet hyllats den åsigt att flottningen är en ovilkorlig rättig-
het för skogsegarne och att desse förty icke äro pligtige att ersätta
den skada, som förorsakas af timret under dess framflottning, så vida
icke någon tillräckelig försumlighet egt rum. Praxis synes ock hafva
gått i samma riktning ända till senaste tider, men uti en år 1873
meddelad dom har Høieste Ret förklarat att flottningsrätt är med-
gifven blott under vilkor att flottningen icke vållar någon skada
eller att, i motsatt fall, skadan ersättes.

I fråga om sättet för flottningens bedrifvande har inom de större
vattendragen sedan längre tid tillbaka flottning för timmerhandlan-
denas gemensamma räkning varit regel. Några lagstadganden härom
blefvo dock först gifna genom Lov indeholdende Bestemmelser med
Hensyn til Flødnings- og Flodrensningsvæsenet den 26 Augusti 1854,
hvarigenom bestämts, att pluraliteten af dem, för hvilkas räkning
flottning bedrifves, kunna fatta beslut att flottningen i hela vatten-
draget eller särskilde delar deraf skall ske gemensamt och under ge-
mensam styrelse äfvensom stadga huru flottningen vidare skall ord-
nas och utgifterna fördelas, hvilka beslut dock, der någon af intres-
senterne det äskar, skola underställas Konungens pröfning. Sedan
afgjordt blifvit att flottningen skall ske under gemensam styrelse, är
det en hvar förbjudet att släppa virke i vattendraget på annan tid
eller annat sätt än föreningen eller dess styrelse bestämt, men ej är

det någon utom föreningen stående förment att, emot erläggande af afgift för nyttjande af de till flottningens underlättande företagna arbeten och gjorda anläggningar, sjelf flotta sitt virke, allenast det sker utan att den gemensamma flottningen dervid hindras. Ej heller må någon, som vill underkasta sig de för flottningen gällande stadganden, förmenas att på samma villkor som öfrige i flottningen intresserade deltaga i den gemensamma flottningen eller begagna de för flottningens underlättande gjorda anläggningar. Arbeten till flottningens underlättande må, under iakttagande af de i förordningen den 17 Oktober 1794 (se här nedan) eller lagen den 31 Maj 1848 gifna föreskrifter, verkställas af dem, för hvilkas räkning flottningen sker, om de vilja bestrida de dermed förenade utgifter. Önska skogsägare eller andre af saken intresserade att dylika arbeten, som vederbörande flottningsstyrelser ej vilja åvägabringa eller hvartill nödiga medel saknas, måtte varda utförda emot att kostnaderna drabba det virke, som vid en viss tid flottas genom vattendraget, kan bestämelse derom meddelas af Konungen, så vida pluraliteten af kommunalstyrelser i de distrikt, från hvilka virket framdrifves, önska att sådana arbeten må komma till stånd. De stadganden, som prövas nödiga på det båt- eller skeppsfart på elf eller insjö må kunna försiggå jemte timmerflottningen, meddelas af Konungen, efter det flottningsstyrelsen, der förening angående flottning i vattendraget är ingången, afgifvit yttrande.

Ofvan nämnda förordning af den 17 Oktober 1794 handlar om anläggning och underhåll af de för timmerflottningen nödiga bommar eller länsor och innehåller att det är egaren af stranden förbehållet att derå anlägga bommar och göra ytterligare nödiga inrättningar till bekvämlighet för timmerflottningen emot att därför njuta billig godtgörelse eller afgift af vederbörande sågverksegare eller timmerhandlande. Kan öfverenskommelse om afgiftens belopp ej träffas, bestämmes detta genom laga syn. I händelse strandegaren bestrider att bom må varda anlagd, ehuru godtgörelse därför blifvit honom bjuden, ega de, som påyrka sådan anläggning, med syn ådagalägga

att dylik anstalt är nödvändig eller till nytta för flottningen. Befinnes detta vara förhållandet, men vägrar strandegaren icke desto mindre att inrätta bommen, äro de, hvilka fordra att anläggningen måtte komma till stånd, berättigade att sjelfve verkställa densamma emot ersättning till strandegaren för skadan. Kräfves för flottningen upptagande af kanaler, anläggande af fördämningar o. d., behandlas frågan derom i expropriationsväg, och skyldigheten för jordegaren att emot ersättning afstå för anläggningen nödig mark och tåla uppkommande skada inträder således icke förr än Konungen gifvit sitt tillstånd till företagets utförande.

Den norska vattenrätten, deri äfven inbegripen lagstiftningen rörande flottning, är för närvarande föremål för omarbetning; och är för ändamålet tillsatt en särskild komité, hvilken dock ännu icke afgifvit slutligt betänkande i frågan.

I *Baiern* är genom Gesetz vom 28 Mai 1852 über die Benützung des Wassers art. 66—72 stadgadt att floder och bäckar, som vid tiden för lagens trädande i kraft användas för lösflottning af timmer eller kastved, äro att anse såsom allmänna flottleder (Triftgewässer). Likaledes kunna floder och bäckar, der lösflottning förut ej egt rum, varda af regeringen förklarade för allmänna flottleder under vilkor att ett allmänt intresse derigenom befordras och att godtgörelse i expropriationsväg lemnas till dem, som måste afstå mark eller eljest lida intrång i följd af vattendragets flottbargörande. Någon skilnad i förevarande hänseende göres icke mellan allmänna vattendrag — sådana, der farled finnes eller flottning med sammanbundne flottar eger rum — och enskilda. I allmän flottled är en hvar berättigad att idka lösflottning. Strandegaren är pliktig att afhålla sig från allt nyttjande af vattnet, hvarigenom flottningen lider intrång, så ock att utan ersättning tåla att hans stränder beträdas af flottningsmanskapet, så vidt för flottgodsets fortskaffning nödigt är. De flottande äro å sin sida pliktige att godtgöra all skada, som omedelbart genom flottningen tillfogas vattenverksegare och strandegare, så vida ej skadan är en naturlig följd af försummelse att underhålla

vattenverket eller skydda stranden, hvilket senare vid de allmänna floderna åligger staten och vid de enskilda strandegaren; och skall sådan godtgörelse i brist af öfverenskommelse bestämmas af domstol. Regeringen utfärdar reglementen för flottningen inom hvarje särskildt vattendrag samt fastställer de ersättningar och afgifter, som böra utgå för hinder i vattenverkens drift och för begagnande af de för flottningen gjorda anläggningar; dock är det vederbörande obetaget att vid domstol söka den högre godtgörelse, hvartill de må anse sig berättigade.

Jemlikt Allgemeines Landrecht, som strängt fasthåller skilnaden mellan offentliga (= segelbara, schiffbare) och enskilda vattendrag, tillkommer uti *Preussen* nyttjanderätten till de förra staten ensam såsom en dess regalrättighet. Lösflottning uti dylika vattendrag får således icke utöfvas af enskilde utan tillstånd af staten. Öfver enskilda vattendrag råder egaren. Regeringen kan dock förpligta egaren att upplåta vattendraget till lösflottning för allmänheten, men måste i ty fall draga försorg om att egaren erhåller fullt skadestånd. De närmare bestämmelserna angående förhållandet emellan de flottande samt egaren af sålunda till lösflottning upplåtna vattendrag meddelas i Gesetz v. 28 Februar 1843 über die Benützung der Privatflüsse. De flottande ega att begagna stranden för flottgodsets nedförande till eller upphemtande ur vattendraget äfvensom för godsets fortskaffning och kunna jemväl fordra att vattenverksegare tillhandahåller dem den för virkets framdrifvande nödiga vattenmängd. För all derigenom vållad skada så ock för skador å stränder, byggnader till strandens skydd, bryggor och andra anläggningar skall staten gifva full ersättning. Beloppet af flottningsavgiften, hvilken fastställles af regeringen, är beroende af myckenheten af flottgodset och får ej sättas högre än som erfordras för godtgörelse till dem, som äro till ersättning berättigade, samt för betäckande af kostnaden för nödig tillsyn öfver flottningen. Likaledes bestämmer regeringen hvilket förfarande bör vid flottningen iakttagas och hvilka anordningar böra vidtagas till vattendragets skydd.

Enligt *Österrikes* Reichsgesetz vom 30 Mai 1869, betreffend die der Reichsgesetzgebung vorbehaltenen Bestimmungen des Wasserrechtes, kan regeringen förklara att vattendrag, som befinna sig i enskild ego samt lämpa sig för framforsling af timmer i sammanbundne flottar, skola vara att anse såsom offentlig egendom, i hvilken händelse dylik timmerforsling derstädes må liksom i öfriga offentliga floder idkas jemlikt de bestämmelser, som meddelas i särskilda reglementen. Uti das Forstgesetz vom 3 December 1852, hvilken gäller för största delen af monarkien, äro bestämmelser gifna angående lösflottning (Holztrift). För rättighet dertill likasom för uppförande af flottningsbyggnader kräfvdes alltid tillstånd af administrativ myndighet. Är fråga om rätt till lösflottning i ett annan tillhörigt enskildt vattendrag, fordras derjemte att vattendragets användande på nämnda sätt skall vara oundgängligen nödvändigt för virkets framforslande ur skogen; och bör i ty fall flottningen så ordnas att den gör minsta möjliga olägenhet för vattendragets egare. Ifrågakommer afstående af mark, användes expropriationsförfarandet. Tillstånd till flottning beviljas af de lägre administrativa myndigheterna för högst tre år. Regeringen kan dock lemna medgifvande äfven för längre tid, dock i intet fall utöfver tretio år. Förefinnes bestående rättighet att med andras uteslutande flotta i ett vattendrag, kan, under tiden för samma rättighets bestånd, utan sakegarens medgifvande rätt till flottning i samma vattendrag ej varda annan person beviljad. Den, som erhållit tillstånd till flottningen, är dock pliktig att af öfrige, som vilja flotta, öfvertaga efter i orten gängse pris deras virke eller ock emot skälig afgift besörja flottning deraf, så vidt flottning af eget gods ej derigenom uppehålls. Tillåtelse till flottning eller till uppförande af flottningsbyggnader kan allenast i den händelse vägras att flottningen kan medföra någon större fara eller påkalla undanrödjande af andra redan bestående anläggningar, hvilka från det allmännas synpunkt äro af större eller åtminstone lika vikt och ej kunna förläggas till annan ort, eller ock flottningen antagligen kom-

mer att förorsaka skador, hvilka sökanden efter all sannolikhet ej skulle kunna ersätta. Göres af flere ansökan om rätt till flottning och kan ej öfverenskommelse dem emellan träffas, bör det medgifvas en hvar att flotta under viss tid eller, om detta ej låter sig göra, företräde lemnas den, hvars flottgods är af största värde. Denne eger jemväl företräde till rättighet att anlägga flottningsbyggnader, med hvilken rättighet är förenad skyldighet att tillåta en hvar till flottning berättigad att begagna samma byggnader. De flottande ega rätt att emot skälig godtgörelse nyttja äldre flottningsbyggnader. Sådana böra anläggas öfverallt, der stränder, byggnader och vattenverk hotas med skada af flottningen; och äro de flottande icke desto mindre pligtige att ersätta den skada, som inträffat, ehuru skyddsbyggnader blifvit uppförda. Af sådana skador åter, hvilka ej förorsakas af flottningen allena, böra de flottande och den, som lidit skadan, vidkännas en proportionerlig andel hvar. Säkerhet för uppfyllande af de med rättigheten till flottning förenade villkor, särskildt med afseende å skadeersättningar, kan affordras dem, som söka tillstånd till flottningen, hvilken säkerhet pröfvas af offentlig myndighet. Flottningsmanskaper må ej förvägras att, så vidt för flottningen nödigt är, beträda annans mark; dock skall ersättning gifvas för all derigenom vållad skada. Sedan flottningen för hvarje gång är afslutad, skall anmälan derom göras hos vederbörande myndighet, som derefter förelägger alla, hvilka kunna hafva anspråk på skadestånd i följd af flottningen, att inom fjorton dagar inkomma med anmälan derom vid äfventyr af förlust utaf rätt till ersättning. Beloppet af skadeståndet pröfvas af gode män, och må den, som med deras utslag ej åtnöjes, påkalla frågans pröfning af domstol.

Genom ordonnanser af åren 1669 och 1672 blef i *Frankrike* lösflottning medgifven i vissa vattendrag, särskildt de, som kunna förse Paris med virke; och är lösflottningen der att anse såsom en af lagen till förmån för skogshandteringen stadgad servitut å vattendraget. Af denna servitut följer rättighet för de flottande att beträda vattendragets stränder, för hvilket ändamål egarne af stranden äro förplig-

tade att tillhandahålla de flottande en fyra fot bred väg derå. De flottande få dock ej nedhugga derstädes befintliga träd, så vida dessa ej hindra flottningsmanskapet att komma fram. Likaledes må de flottande ej vid stränderna uppföra pålverk, som äro afsedda att hindra flottgodset att afvika från strömfåran. Deremot äro de flottande berättigade att på stränderna upplägga det virke, som är afsedt att flottas. Jemväl ega de rätt att uppföra dammar äfvensom inrätta kanaler, som finnas nödiga för virkets fortskaffande, så ock att för sådant ändamål afleda vatten ur enskildes dammar. Alla dessa förmåner må dock åtnjutas allenast emot ersättning för vållad skada. Ifrågavarande slag af flottning är vanligen blott tillåten från November till påföljande Mars månad. Omtvistadt är huru vidt bestämmelserna i 1669 och 1672 års ordonnanser få tillämpas och om för lösflottning i ett vattendrag, der dylik flottning förut icke egt rum, erfordras särskildt tillstånd af regeringen. Praxis hos domstolarne lærer gå i den senare rigtningen.

Beredningen öfvergår nu till en närmare redogörelse för de i förordningen angående allmän flottled intagna särskilda bestämmelser.

En flottleds egenskap af att vara allmän innebär, på sätt i 1 § 1 § ansetts böra utsägas, att en hvar eger att i öfverensstämmelse med de föreskrifter, hvilka finnas meddelade i förevarande förordning äfvensom i flottningsstadgan, låta flottgods utan flottläggning löst framflyta i flottleden. Virkets framforslande på det sätt att, sedan det blifvit sammanlagdt till flottar, desse styras nedför strömmen, faller deremot ej under samma lagbestämmelser som lösflottningen, utan är att hänföra till sjöfart, hvilket ock är anmärkt i 14 §. Hvad deremot angår den ofvan beskrifna »ringbomsflottningen», der virket löst sammanföres inom bommar, är den allenast en bland de arbets- eller transportmetoder, som användas vid lösflottning, och således alltid hänförlig under de för denna gällande föreskrifter.

2 §. I nu gällande lag förekommer ej den i förevarande förordning begagnade benämningen allmän flottled, och vid sådant förhållande torde här icke böra saknas en bestämmelse, som angifver å hvilka hittills för flottning nyttjade vattendrag den nya lagen bör ega tillämpning. Härvid synes ej någon tvekan kunna uppstå derom att vattendrag, som, vare sig på grund af häfd, privilegium, förbehåll vid afvittring eller annan i laga ordning tillkommen föreskrift, redan är öppnadt och nyttjas för flottning, hvori en hvar, som det åstundar, eger att deltaga, utgör allmän flottled och fortfarande bör såsom sådan bibehållas.

Då allmän farled skall hållas öppen för varutransporter eller samfärdsel i allmänhet, har man hittills antagit att, äfven om leden icke är uttryckligen eller ursprungligen afsedd för det särskilda transportsätt, lösflottning, hvarom här är fråga, nämnda transportsätt dock icke bör anses otillåtet, så vidt det ej kommer i kollision med sjöfarten och inverkar menligt å densamma. Af sådan orsak har jemväl, i öfverensstämmelse med hvad sålunda hittills ansetts lagligt, uttryckligt förklarande meddelats att farleden tillika är att anse såsom allmän flottled, derest ej särskilda förhållanden föranleda till undantag från denna regel. Härvid är uppenbart att, om sjöfarten och lösflottningen äro oförenliga med hvarandra, den senare måste vika såsom varande det mera underordnade eller tillfälliga. I allmänhet låta de dock, derest särskilda försigtighetsmått till sjöfartens betryggande iakttagas vid flottningen, utan svårighet sammanjemka sig, såsom erfarenheten från de stora elfvarna nog samt utvisar. I de farleder, der flottningen allaredan vunnit insteg, hafva förhållandena naturligtvis i mer eller mindre fullständig grad blifvit ordnade, och det, som i sådant hänseende ännu brister, kan, på sätt flottningsstadgan utvisar, lätteligen afhjelpas. Uppstår deremot fråga om lösflottning i en farled, der sådan ännu ej är öflig, måste det stå den myndighet, som i allmänhet har inseende och vård öfver samfärdseln, öppet att, derest ej, på sätt ofvan är antydt, omsorgen om sjöfartens intressen kräfver att flottningen alldeles förbjudes, föreskrifva villkoren

för flottningens bedrifvande och i sådant hänseende bestämma hvilka anstalter till betryggande af sjöfarten eller af enskild strandegares rätt böra vidtagas innan flottningen må taga sin början. Den pröfningsrätt, som sålunda är åt Konungens Befallningshafvande uppdragen, skiljer sig följaktligen i väsentlige delar från den pröfning, som i 3 § omförmäles.

Hvad här blifvit anfördt i fråga om rätt till lösflottning i farled har dock allenast afseende å de farleder, som redan finnas vid den tid då denna förordning träder i kraft. Efter Beredningens åsigt bör i omförmälda hänseende en bestämd åtskilnad göras emellan sådana äldre farleder och de nya, som enligt 2 § i den föreslagna förordningen angående allmän farled kunna varda inrättade. Rätten till lösflottning i de förra har ansetts vara i gällande lag och häfdvunna förhållanden så grundad att samma rätt ej lämpligen bort upphöra. Ett sådant skäl förefinnes icke i fråga om de nya, och när man tager i betraktande huru betydligt större tunga och äfventyr för strandegarne tillvaron af en flottled vållar i jemförelse med farleden, synes den omständighet att ett vattendrag varder upplåtet till farled ej skäligen böra utan vidare pröfning föranleda till vattendragets förklarande för allmän flottled, helst frågor om inrättande af farled och flottled ej skola bedömas enligt alldeles likartade grunder. Vid sådant förhållande har det ansetts vara lämpligast att uti sådan farled, som kommer att inrättas enligt den föreslagna nya lagen, flottled ej skulle *a priori* anses befintlig, utan vattendragets användande såsom flottled göras beroende af sådan pröfning, som föreskrifves i 3 §.

De skäl, som blifvit återopade i afseende å lösflottning i *äldre* farled, ega ock naturligen tillämpning å kungsådra, som af ålder varit och förty framgent, på sätt i 8 § af föreslagna förordningen angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund innehålles, bör för samfärdseln och varutransporten lemnas öppen.

Hvad särskildt angår den mindre kungsådra, som enligt fiskeristadgan skall hållas öppen till en sjettedel af vattnet, »der flottled nyttjas», är den flottningsrätt, som grundar sig å nämnda bestäm-

melse, hvars rätta mening Beredningen i det föregående sökt ådaga-lägga, inbegripen under det i första punkten af denna § intagna all-männas stadgandet. Således skall, der en lagligen tillkommen flottled varit stäld under det skydd samma bestämmelse medfört, enahanda skydd fortfarande densamma tillkomma.

- 3 §. Den synpunkt, ur hvilken man bör bedöma frågan om inrättande af ny flottled i de vattendrag, der sådan ej enligt de i 2 § gifna stadganden finnes, är naturligtvis i väsentlig mån densamma som i afseende å allmän farled och erbjuder en obestriddig analogi med anläggning af allmän väg. Hufvudsakligen enahanda grunder, som äro nedlagde i 25 kap. 1 § Byggningsbalken, sådant detta lagrum lyder i Kongl. förordningen den 19 Februari 1824, synas ock böra ega tillämplighet i fråga om flottled redan af det skäl att flottleden, hvad timmerforslingen från produktionsstället angår, är fullt jemförlig med allmänna landsvägen för annan varutransport. Då enligt nämnda lagrum Konungens Befallningshafvande eger att förordna om inrättande af allmän väg till hamn, lastplats, varunederlagsplats samt emellan farleder och *flottleder* äfvensom till alla andra ställen, der väg pröfvas vara för varutransporten af *allmän nytta och nödvändighet*, måste det anses uppenbart att samma »allmänna nytta och nödvändighet», som kan föranleda till inrättande af väg t. ex. emellan två redan befintliga flottleder, följdriktigt bör föranleda jemväl dertill att Konungens Befallningshafvande må ega att förordna om inrättande af nya flottleder emellan de ställen, der allmänna transporten af skogsprodukter ej kan förmedlas annorledes än genom lösflottnig. Härvid är ock uppenbart att likasom den enskilde jordbrukarens behof af förbättrad kommunikation, huru stort än detta behof må vara, icke i och för sig grundlägger rättighet för honom att påyrka anläggning af allmän väg, lika litet bör den enskilde skogsegarens behof af transportmedel i och för sig utgöra tillräckligt skäl att tvinga annan att upplåta sitt vattendrag till allmän flottled. I båda fallen erfordras lika mycket att den nya kommunikationsleden eger den allmännyttighet, som ensam kan rättfärdiga att intrång genom den

nya ledens upptagande tillskyndas den, inom hvars område anläggningen göres.

Hvad detta intrång beträffar bör dock icke förgätas att strandegarens rätt öfver vattnet i allmänhet icke enligt lag är lika ovilkorlig som jordegarens till den fasta marken, utan alltid i större eller mindre grad varit underkastad vissa inskränkningar, som, till följd af vattendragens naturliga bestämmelse att vara kommunikationsleder och deras beskaffenhet i öfrigt, måste ega rum till skydd för allmän och enskild rätt, samt att, med ett lämpligt anordnande af flottningen, vattnet vanligen kan fortfarande om ock med något mindre lätthet begagnas såsom drifkraft och för öfriga nyttiga ändamål.

På grund häraf har Beredningen föreslagit att Konungens Befallningshafvande skulle ega att förordna om ny allmän flottleds inrättande i de fall då sådant pröfvades vara af nöden samt kunna medföra väsentligt gagn för orten eller eljest lända till nytta för det allmänna. Med dessa ordalag, hvilka i någon mån skilja sig från dem, som angående farled blifvit begagnade, har afsetts att bestämdare, än i fråga om farled ansetts nödigt, lemna den pröfvande myndigheten en antydning om hvad vid pröfningen borde uppmärksammas särskildt med hänsyn till de rubbningar i bestående förhållanden, som kunna genom flottningen uppstå. Under det att farledens begagnande i allmänhet icke vållar någon rubbning i vattnets nyttjande för fiskerinäringen eller industrien eller i strändernas kultur, låter det deremot ganska väl tänka sig att genom flottningen desse och andra berättigade näringsgrenar kunna störas i så väsentlig mån att vid jämförelsen emellan det gagn flottningen medförde för skogshandteringen och de olägenheter, som i annat hänseende dervid uppstode, de senare kunde anses öfvervägande. Vid sådant förhållande kunde flottningen, om än ostridigt nyttig i ett afseende, likväl ej anses medföra väsentligt gagn för ortens näringslif.

Genom uppställande af omförmälda villkor för inrättande af nya flottleder och under förutsättning att dessa frågor prövas med den omfattande sakkännedom och den opartiskhet, som man eger all an-

ledning att hos ifrågavarande administrativa myndighet förvänta, synes den understundom uttalade farhågan att för olika delar af riket olika lagbestämmelser om flottled skulle erfordras vara fullständigt undanröjd. Uppenbarligen måste vid den föreskrifna pröfningen hänsyn tagas just till de olika förhållandena i de särskilda orterna. I de norrländska bygderna på de ställen, der skogshandteringen utgör den hufvudsakliga eller nästan uteslutande näringen och der antagligen till följd af jordmånens beskaffenhet och det hårda klimatet någon högre kultur icke är att förvänta, utan skogsbruk är att anse såsom det egentliga medlet för den fåtaliga befolkningens ekonomiska utveckling, lärar väl ej hos den pröfvande myndigheten kunna uppstå någon tvekan derom att inrättandet af en behöflig flottled länder orten till väsentligt gagn. På andra ställen åter, der bergsbruk, åkerbruk eller andra näringar öfvervägande idkas, är frågan om flottledens gagnelighet ej lika själfklar, för den händelse flottleden kan inverka störande å dessa näringar, hvilka utgöra det förnämsta medlet för en tät befolknings tillvaro och välmåga. I senare fallet lärar väl ej finnas någon skälig anledning att befara det bemälda myndighet skulle, med åsidosättande af alla öfriga genom flottningen förnärmade intressen, obetingadt anse flottningen väsentligen gagnande. Utan någon särskild erinran derom i lagtexten lärar således uppenbarligen hänsynen till de på olika orter eller i olika provinser öfvervägande olika näringarna samt till redan befintliga kommunikationer af sig sjelf föranleda dertill att en annan uppfattning gör sig gällande när fråga är om flottled i Skåne, än när frågan afser flottled i Norrland. Säkerligen blifver det ett lika sällsamt undantag att ny flottled beviljas t. ex. genom skånska slättbygden, som att begäran om flottleds inrättande afslås t. ex. i de norrländska länens skogsbygd. Ändamålet vinnes således utan anlitan af den alltid vanskliga, mången gång förhatliga utvägen att lagstifta på olika sätt för olika delar af landet.

Under denna frågas handläggning hos Beredningen hafva från trävaruhandteringsens sida yrkanden framstälts bland annat derom att

med afseende å natur- och kulturförhållandena inom norra delen af Wermland samt Dalarne och Norrland virkessegare måtte medgifvas obetingad och ovilkorlig rätt till flottning i alla der varande vattendrag, hvarest flottled finnes eller kunde upprentas. Härvid synes man dock icke hafva tagit tillbörlig hänsyn till den olikhet i berörda förhållanden, som på skilda ställen inom sjelfva de ifrågavarande provinserna redan eger rum, och ännu mindre till den framtida utveckling i jordbruk, industri och andra näringar, hvaraf samma provinser tvifvelsutan äro mäktiga. Ur rättslig synpunkt betraktadt står sagda anspråk i uppenbar strid med de i vår lagstiftning i allmänhet gällande grunder i fråga om strandegares rätt öfver vattnet och den eljest vedertagna principen att den enskildes rätt ej bör vika för en annans enskilda intressen utan endast för det allmännas nytta. Vore de ifrågavarande landskapen ännu i det tillstånd, hvori de befunnos innan odlingen hunnit bryta bygd derstädes, kunde ett sådant anspråk möjligen haft skäl för sig, men under nuvarande, mera ordnade rättsliga förhållanden synes det ej kunna förtjena något afseende. Möjligheten att erhålla flottled på de ställen, der sådan är behöflig och kan lända till verkligt gagn, lærer, på sätt förut är anfördt, vara genom den föreslagna bestämmelsen fullt betryggad. Den likaledes från flottningsintressets synpunkt framställda anmärkning att lydelsen af nämnda stadgande lemnade rum för tvekan, huruvida flottled kunde komma till stånd i det fall att de betydligaste skogstillgångarne vid ett vattendrag tillhörde endast en eller några få enskilda personer, torde icke heller vara befogad. Uppenbarligen är här icke fråga uteslutande om den omedelbara kontanta vinst, som timmerhandlaren kan hemta af sin rörelse. Då nemligen *orten* i sin helhet icke gerna kan tänkas såsom egande skog — äfven om enskilde kommuner skulle ega sådan — måste otvifvelaktigt med »gagn för orten» förstås i främsta rummet den fördel innevånarne, jemte möjligheten att framflotta och tillgodogöra egna skogseffekter, kunna hemta af tillgång till ökad arbetsförtjenst vid timmerfällning, forsling och flottning, tillfälle att

till arbetsmanskabet afyttra landtmannaprodukter m. fl. indirekta förmåner eller i korthet till hela den förkofran ortens innevånare i allmänhet kunna antagas vinna i ekonomiskt hänseende genom flottleden. Der en dylik förkofran i någon väsentlig grad tillskyndas orten, måste det följaktligen vara likgiltigt om skogsegarne äro flere eller färre.

Medan sålunda af en del bland flottningsintressets målsmän det af Beredningen föreslagna stadgandet ansetts i allt för ringa mån gynna nämnda intresse, hafva dock äfven anmärkningar i motsatt syfte försports från personer, som befarat att deras »enskilda» flottleder, hvarest de hittills till följd af öfverenskommelser med strand- och vattenverksegare eller såsom sjelfva rådande öfver vattnet haft uteslutande rätt till flottning, ej vidare skulle kunna hållas stängda för allmänt begagnande. Ur det allmänna synpunkt lär väl ej någon tvekan kunna uppstå derom att upphörandet af dylika förhållanden utgör en verklig fördel. I juridiskt hänseende är naturligtvis en dylik uteslutande flottningsrätt ej i någon mån mera förtjent af skydd än alla andra enskilda rättigheter öfver vattnet, och den, som genom en enskild flottleds förändrande till allmän utsättes för en konkurrens, hvarifrån han förut varit befriad, är icke mer att beklaga än den, som i enahanda afseende blifver lidande derpå att en ny jernväg eller annat nytt samfärdselsmedel anlägges i trakter, som förut ej varit för den allmänna rörelsen tillgänglige. Den likaledes uttalade farhågan att den ökade konkurrensen skulle leda till skogssköfling och således ej böra genom lagstiftningen underlättas torde ej heller förtjena afseende.

I sammanhang härmed bör anmärkas att lika litet som den förlust, hvilken, på nyss antydda sätt, genom konkurrens i timmerhandeln kan uppstå, bör ersättas af dem, som undfå rätt att begagnas till allmän förvandlade enskilda flottleden, lika litet är i allmänhet den, som råder öfver vattnet, berättigad att fordra någon betalning för dess begagnande såsom transportmedel för flottningen. En dylik skyldighet att betala afgift för vattnets blotta nyttjande, vare

sig för samfärdsel eller flottning, är fullkomligt främmande för vår rättsuppfattning. Det är allenast i den händelse *skada* uppstår genom begagnandet eller genom någon särskild anläggning eller åtgärd för flottledens inrättande, som skyldighet till ersättnings gäldande inträder, hvilket uppenbarligen är något helt annat än en dylik afgift.

På sätt i 9 § flottningsstadgan finnes närmare angifvet, har det ansetts böra åt den, som verkställt för flottningen nödiga eller nyttiga byggnader eller andra arbeten i ett vattendrag före eller efter dess upplåtande till allmän flottled, förunnas rättighet att uppbära ersättning därför af dem, som begagna flottleden och dervid hafva fördel af de ifrågavarande arbetena. En dylik ersättning, som till sin natur är närmast jemförlig med sådana hamn- eller kanalaavgifter, bropenningar m. m. d., som enskilda personer tillåtas uppbära, bör naturligtvis ej förblandas med en afgift för vattnets begagnande. Till frågan härom återkommer Beredningen vid 9 § flottningsstadgan, der hithörande bestämmelser intagits, och erbjuder sig dervid tillfälle till en närmare redogörelse för det rättsförhållande, som uppstår då en af enskild person bekostad flottled öfvergår till allmän.

Bland de förhållanden, hvarunder allmän flottleds öppnande i ett vattendrag borde af Konungens Befallningshafvande medgifvas, upptog senare vattenrättskomitén jemväl att flottningen kunde ske utan skada för annan. Någon dylik bestämmelse återfinnes ej i Beredningens förslag dels af det skäl att lösflottning nästan aldrig med visshet kan antagas ega rum utan någon, om än obetydlig skada för strand-, bro-, vattenverks- eller fiskeegare, dels ock emedan det torde vara mindre lämpligt att administrativ myndighet sålunda på förhand meddelar en bestämmelse, som innebär att flottningen ej får anses vålla någon skada. Ett sådant förklarande kan till äfventyrs temligen öfverensstämma med verkliga förhållandet vid den tid, då det afgifves, men en förändring i strändernas odlingsgrad eller anläggningen af en fiskebyggnad kan i den mån omskapa vattendragets beskaffenhet att grunden för förklarandet varder fullkomligt oriktig. Om än vid den pröfning, som enligt 3 § blifvit Konungens Befallningshafvande om-

betrodd, hänsyn till det men strandegare eller annan kan komma att lida af vattendragets upplåtande till allmän flottled ej bör lemnas å sido, är dock nämnda pröfning, såsom hufvudsakligen afseende företagets allmännyttighet, helt olik den, som enligt senare komiténs öfverförorda stadgande skulle af Konungens Befallningshafvande verkställas.

- 4 §. Den skada, som genom de för flottleden nödiga anläggningar och åtgärder tillskyndas strandegare eller andre, är antingen sådan att derigenom egendom frånges egaren för att begagnas för flottledens ändamål eller ock af beskaffenhet att egaren, ehuru han lider mer eller mindre intrång i nyttjanderätten, dock fortfarande kan göra sig egendomen till godo.

Det är således två olika kategorier af skada, som här måste vid lagstiftningen uppmärksammas, under förutsättning nemligen att flottledens inrättande eller ordnande anses vara ett företag af den allmännyttighet att den enskildes rätt att behålla sin egendom fri från dylik skadegörelse anses böra stå tillbaka. Den ena af dessa kategorier — den först antydda — sammanfaller med den expropriation i egentlig mening, hvarom 1 § i 1866 års expropriationslag handlar, nemligen det fall då egaren tvingas att *upplåta* jord eller lägenhet till *begagnande* för allmänt behof. Den senare kategorien åter, som för egaren innebär skyldighet att allenast underkasta sig ett *intrång* på det område, hvaröfver han rätteligen eger att förfoga, eller tåla en olägenhet, som härflyter af anläggningens nyttjande för afsedt ändamål, antager närmast egenskapen af en hans egendom ålagd *servitut* och är endast så till vida att anse jemförlig med expropriation, som en förminskning i egendomens värde derigenom vållas. I fråga om det förstnämnda slaget eller expropriation i egentlig mening uppställer gällande lag i allmänhet den regel att endast Konungen eger att gifva tillstånd dertill samt att den egendom, som för ändamålet afstås, skall lösas af den, som fått tillstånd att exproprieras. Undantagsvis är dock i fråga om jords eller lägenhets begagnande för utläggning af elektriska telegraftrådar befrielse från skyldigheten

att lösa egendomen medgifven för den händelse att genom anläggningen eller dess framtida skötsel och vård något synnerligt men i nyttjanderätten icke tillskyndas egaren, hvilken dock alltid har rätt till ersättning för det intrång han får underkasta sig. Endast i det fall nyssnämnda föreskrift angående elektriska telegrafrådar afser anvisar expropriationslagen någon utväg att ålägga egendom bördan af en servitut; och då samma lag, såsom varande en undantagslag, ej får gifvas en extensiv tolkning, har Beredningen ej kunnat dela den någon gång uttalade meningen att äfven i andra fall servituter skulle enligt expropriationslagen kunna tillskapas.

Då emellertid, enligt sakens natur, för flottleds inrättande och nyttjande ovilkorligen måste förutsättas att servituter af ifrågavarande slag kunna lagligen åläggas, framträder till besvarande frågan huruvida åläggandet deraf bör tillgå på alldeles enahanda sätt, som då jord eller lägenhet skall enligt expropriationslagen afstås, och således bero uteslutande af Konungens tillåtelse samt medföra skyldighet att lösa den egendom, som därför göres till föremål. Denna fråga har i förevarande förslag med hänsyn till de för flottningen egendomliga förhållanden, som i åtskilliga stycken göra tillämpningen af expropriationslagens allmänna grunder i praktiskt hänseende alldeles otjenlig, blifvit besvarad på det sätt att pröfningsrätten i de fall, då egentlig expropriation ej ifrågakommer, uppdragits åt samma administrativa myndighet, som enligt förslaget eger att förordna om allmän flottleds inrättande — hvilken pröfningsrätt dock icke får sträcka sig in på det område, der enligt gällande expropriationslag Konungen ensam har och bör hafva en dylik rätt — samt att skyldighet att lösa den med servituten belastade egendomen ej ålagts utan endast skadeersättning ansetts böra ega rum. Det är nemligen härvid uppenbart att, om för rättigheten att anlägga en flottled och deri idka flottning uppställes såsom villkor att de flottande skulle expropriera all den egendom, såsom stränder, fisken, vattenverk m. m. d., hvarå skada genom flottledens inrättande och begagnande kunde uppstå, så betydande kostnader skulle för ändamålet erfordras att i de flesta

fall flottleds öppnande derigenom blefve omöjligt. Säkerligen skulle ock den, som rådde öfver vattendraget, vara illa till freds, om icke allenast all hans rätt till vattendraget och vattnets nyttjande jemte alla deri anlagda verk och inrättningar, utan äfven sjelfva stranden, så vidt den i någon mån af flottningen skadades, kunde genom expropriation honom fräntagas. I de fall, då allmän flottled ej kan inrättas eller begagnas med mindre enskild egendom, utan att för flottningen helt och hållet tagas i anspråk, allenast i någon mån tillskyndas skada eller olägenhet vid nyttjanderättens utöfning eller eljest, kan ändamålet vinnas derigenom att å ena sidan egaren förpligtas att tåla ett sådant intrång, hvilket dock bör göras så ringa och litet betungande som möjligt är, och å andra sidan de flottande åläggas att lemna full ersättning för all skada, som må inträffa. Det ingrepp, som härigenom för det allmännas intresse kan komma att ske i den enskildes rätt, torde i de flesta fall blifva vida mindre, än om egendomen för samma ändamål skulle från honom exproprieras, och synes således på enahanda grund som expropriationen kunna från rättslig synpunkt försvaras.

Enligt den senare komitén skulle i de fall, då genom flottleds *inrättande* skada tillskyndades enskild egendom, denna efter expropriation lösas, der ej egaren åtnöjdes att taga ersättning för skadan. Häremot möter dock, bland annat, den betänklighet att genom flottledens *begagnande* ofta enahanda och ej sällan vida större skador uppstå än genom flottledens inrättande; och det skulle vid sådant förhållande vara mindre följdriktigt att stadga expropriation i det ena men ej i det andra fallet. Jemväl måste det vid många tillfällen vara tveksamt huruvida en skada uppstått genom inrättandet eller begagnandet af flottleden. Så synes just vara förhållandet med det af komitén sjelf anförda exempel på skada, som kunde blifva föremål för antingen expropriation eller endast skadeersättning allt efter den lidandes fordran, nemligen uppdämning å annans jord. Väl synes otvifvelaktigt att sjelfva damanläggningen, för hvilken damfästet måste, i saknad af godvillig öfverenskommelse, exproprieras,

hörer till inrättandet af flottleden, men deremot torde en ingalunda obefogad tvekan kunna uppstå huruvida den åsyftade och åstadkomna vattenuppdämningen eller med andra ord dammens begagnande vid vissa tider eller tillfällen hörer till inrättandet eller begagnandet af flottleden.

Skulle under de af senare komitén afsedda fall, i hvilka expropriationsskyldighetens inträdande vore beroende på den lidandes eget val, subsumeras jemväl det fall då, till följd af den inrättade flottledens begagnande för ändamålet, skador uppkomma, hvilka således medelbart vållas genom flottledens inrättande, blefve en sådan regel ännu mera olämplig. Dylika skador kunna mången gång ej förutses, än mindre till sitt omfång på förhand beräknas, utan inträffa det ena året på ett ställe och det andra året på ett annat, i följd hvaraf expropriationsfrågan för en flottled skulle tidt och ofta återkomma och icke kunna anses fullständigt afslutad förr än omsider hela vattendraget och stränderna derinvid blifvit för flottleden inlösta.

Till följd af skadornas nyss nämnda beskaffenhet har Beredningen ej heller ansett sig kunna förorda det af lagutskottet vid riksdagarne 1874 och 1875 framställda förslag, enligt hvilket i fråga om dessa skador borde tillämpas de i expropriationslagen gifna bestämmelser angående intrång i följd af utläggning och skötsel af elektriska ledningstrådar. Jemte det nemligen de skador, som af nämnda intrång uppstå, äro försvinnande ringa, kunna de ej mindre till stället än äfven till beskaffenheten så noggrant beräknas, att någon svårighet ej möter att på förhand genom expropriationsnämnd bestämma ersättningen. Detta kan deremot uppenbarligen icke ske i fråga om största delen af de utaf en flottleds anläggande eller begagnande föranledda skador.

I anledning häraf har Beredningen således antagit att, om man ej vill att all den egendom, hvarå skada i någon mån göres genom flottleds inrättande och begagnande, skall exproprieras, annan gräns för expropriationen ej lämpligen kan bestämmas än den allmänna, som finnes uttryckt i gällande expropriationslag jemte det till den-

samme af Beredningen föreslagna tillägg. Rättighet och skyldighet att lösa skulle följaktligen endast i der afsedda fall ega rum. All annan skada må kunna godtgöras utan att egarens rätt till egendomen honom frångår. Denna anordnings stora praktiska ändamålsenlighet torde ock kunna anses ådagalagd derigenom att expropriation för flottled, efter hvad erfarenheten hittills utvisat, högst sällan behöft anlitas, till och med då jord eller lägenhet verkligen tagits i anspråk för flottleden, utan har öfverenskommelse om egendomens förvärfvande eller om skadestånd nästan utan undantag emellan parterne träffats. Under de senaste tjugu åren, inom hvilken tid en mängd nya flottleder blifvit öppnade i vårt land, har nemligen, efter hvad Beredningen erfarit, allenast i fem fall ansökan om expropriation för sådant ändamål blifvit hos Kongl. Maj:t framställd. *)

Då man inskränker expropriationsskyldigheten så som Beredningen föreslagit, torde man ock utan tvekan kunna jakande besvara frågan huruvida det kan anförtros åt en underordnad myndighet att lemna tillstånd till flottleds öppnande samt till de anläggningar och åtgärder, som, vare sig derför eller för utvidgande eller förbättrande af äldre flottled, äro nödiga. De i afseende härå i 4 § meddelade föreskrifter innefatta icke någon afvikelse från hvad hittills i lag varit stadgadt och i praktiken egt rum. Lika litet som tillförene lär det hädanefter vara behöfligt eller lämpligt att åt alla dessa frågor gifva den mera omständliga behandling, som blefve en nödvändig följd af deras anhängiggörande omedelbart och i hela dess vidd hos Kongl. Maj:t. Det är lätt att inse hvilken mångfald af tekniska detaljbestämmelser, som vid dessa frågors lösning måste gifvas. Skulle för alla dessa fall Kongl. Maj:ts beslut inhemtas, måste de underordnade myndigheterna otvifvelaktigt dessförinnan höras och derigenom en omgång uppstå, som vid brådskande åtgärder i synnerhet i de flottleder, der flottning redan pågår, skulle blifva högst

*) Tre af dessa ansökningar, af hvilka en afsåg allenast ändring i vissa delar af förut meddeladt tillstånd till expropriation, blefvo bifallna. I fråga om de två ansökningar, hvilka ej biföllos, var afslaget å den ena grundadt å formella skäl.

betänkelig, på samma gång som ett dylikt arbetssätt skulle onödigtvis blifva särdeles betungande för den högsta myndigheten. Konungens Befallningshafvande äro otvifvelaktigt bäst i tillfälle att i första hand egna åt dessa ärenden den sorgfälliga handläggning de kräfva, och genom 4 och 7 §§ är deras pröfningsrätt uttryckligen så begränsad, att den ej bör komma i kollision med det tillstånd till expropriation, som endast af Kongl. Maj:t kan meddelas.

Till området för ifrågavarande förslag hörer naturligen ej den pröfningsrätt, som kan Konungens Befallningshafvande såsom öfver-exekutor tillkomma för det fall att flottning i nyinrättad flottled börjas innan expropriation, der sådan bort föregå, egt rum samt i anledning deraf ansökan om flottningens inställande göres. Endast de anläggningar och åtgärder, för hvilka expropriation ej är erforderlig, eger sökanden att verkställa i enlighet med det utaf Konungens Befallningshafvande lemnade tillstånd, hvilket alltid måste gifvas under förutsättning att sökanden i behörig ordning förvärfvar sig rätt till den egendom, som för flottleden måste tagas i anspråk. Öfverskrida de flottande sin rätt i detta hänseende och göra inkräkningar, hvartill de hvarken genom egarens samtycke eller vunnen expropriation ega befogenhet, hemfaller deras åtgörande naturligtvis under exekutiva myndighetens eller vederbörande domstols pröfning.

Uppenbarligen bör lagstiftningen, så vidt möjligt är, söka förekomma att de olägenheter, strandegare och andre få vidkännas i följd af ett vattendrags upplåtande till allmän flottled eller ett redan till allmän flottled upplåtet vattendrags begagnande för sådant ändamål, blifva mera betungande, än oundgängligt är. Derföre bör, i likhet med hvad hittills varit stadgadt, Konungens Befallningshafvande åligga att, då fråga uppstår om inrättande, utvidgande eller förbättrande af allmän flottled, föreskrifva hvilka anläggningar eller åtgärder böra till skydd för strandegare eller andre vidtagas af dem, som begagna flottleden, och huru densamma i öfrigt må så inrättas och skötas att skada förekommes, eller, der den ej kan undvikas, i möjligaste mån

inskränkes. Emellertid kan det ej sällan inträffa att kostnaden för skyddsanstalter skulle uppgå till ett i förhållande till värdet af den egendom, som är afsedd att skyddas, oskäligt belopp. I sådan händelse måste befrielse från förpligtelsen att bereda skydd medgifvas, så framt ej rättigheten att öppna flottleden skall blifva fullkomligt illusorisk. Senare komiténs förslag, enligt hvilket de flottande under alla förhållanden skulle vara pligtige vidtaga erforderliga åtgärder så att skada genom flottningen ej annan tillskyndades, torde därför böra något modifieras. Att skada oaktadt alla skyddsåtgärder kan uppstå, lärer väl vara obestriddigt och har äfven af sagda komité antagits. Vid sådant förhållande torde allas rätt fullt tillgodoses derigenom att dels åt Konungens Befallningshafvande öfverlemnas pröfningen i hvilka fall och på hvad sätt skyddsanstalter böra af de flottande bekostas och huru flottningen i öfrigt bör ordnas, allt med hänsyn dertill att ändamålet må utan oskälig kostnad för de flottande vinnas med minsta olägenhet för annan, hvars rätt är i fråga, dels ock den lidande tillerkännes rätt till ersättning för all skada, som, oaktadt skyddsåtgärder, genom flottningen vållas. Till frågan om skyddsanstalter särskildt för de vattenverk eller dylika byggnader, som af strandegarne uppföras i ett till allmän flottled redan upplåtet vattendrag, återkommer Beredningen vid 11 §.

- 5 §. Rättighet för dem, som ombesörja flottningsarbetet, att ega tillträde till stränderna vid flottleden i ändamål att afvärja skada eller framhjelpa flottgodset är oundgänglig för flottningens ordentliga bedrifvande. Vore det möjligt att på förhand bestämma de ställen å stranden, der ett sådant tillträde behöfves, borde utan tvifvel i afseende derå förfaras i enlighet med grunderne för 4 § eller så att Konungens Befallningshafvande i hvarje särskildt fall på förhand lemnade tillstånd till vissa platsers beträdande. Men då en dylik bestämmelse uppenbarligen ej kan på förhand meddelas, bör i lagen uttryckligen utsägas att tillträde ej må förmenas flottningsmanskapet, der nödigt är, och att i sådan händelse egaren af marken måste, dock emot ersättning, underkasta sig den skada, som deraf

kan följa. Det bör emellertid tillses att detta intrång ej onödigtvis tillskyndas markens egare, och har förty tillåtelsen för flottningsmanskapet att beträda annans mark blifvit i analogi med 7 § fiskeristadgan inskränkt sålunda att väg öfver annans tomt, åker, äng, plantering eller andra egor, hvilka kunna deraf skadas, må tagas allenast i de fall, der nödigt tillträde ej kan annorledes beredas utan väsentligt hinder eller tidsutdrägt. Flottningsmanskapet är följaktligen förfallet till ansvar enligt 24 kap. 11 § Strafflagen, derest under andra förhållanden än de nyss nämnda dylik väg tages.

Grunderne för de uti 6 och 7 §§ intagna stadganden äro förut 6 och 7 §§. angifne. Någon ändring i nu gällande expropriationslag särskildt för flottleds skull har ej ansetts böra ifrågakomma. Den i 6 § intagna bestämmelsen att skada skall ersättas till högsta skäligen belopp har erhållit denna, med expropriationslagens 1 § öfverensstämmande lydelse, på det att i afseende å all af flottleds inrättande eller begagnande orsakad skada samma uppskattningsgrund må följas.

Att, der för flottled expropriation från enskild man, menighet eller inrättning erfordras, förfarandet för ersättningsbestämmande bör vara lika med det för öfriga fall af expropriation stadgade torde vara uppenbart.

I händelse det ifrågakommer att kronans egendom måste för flottleden begagnas, lärers upplåtelse af hvad nödigt är böra ske under de villkor, som enligt grundlagen och särskilda föreskrifter skola iakttagas, då sådan egendom för annat allmänt ändamål skall begagnas eller kronan afhändas.

8 och 9 §§ innehålla bestämmelser om förfarandet för utbekommande af ersättning för skador, som vållas af flottningen, dock med undantag af dem, som äro att hänföra under stadgandena i 7 § och hvilka fortfarande böra bedömas efter de särskildt i fråga om expropriation gifna föreskrifter, såsom nyss är nämndt. På grund af 1811 års bref har Konungens Befallningshafvande hittills understundom utöfvat en viss pröfningsrätt i fråga om dessa skadeersättningar i så måtto att Konungens Befallningshafvande genom samma utslag, 8 §.

som ordnade flottningen i ett visst vattendrag, tillika bestämt vissa årliga ersättningsbelopp, som de flottande hade att utgifva. I likhet med de båda vattenrättskomitéerna har Beredningen ansett alldeles olämpligt att administrativ myndighet sålunda skulle bestämma godtgörelse för skador, som enskilda personer genom sina åtgöranden tillfoga andres egendom. Då emellertid offentlig myndighets beslut, hvarigenom allmän flottled förklaras skola finnas i ett vattendrag, medför skyldighet för strandegare och andre att tåla det skada tillfogas deras egendom, fordrar billigheten att ersättningen för denna skada så skyndsamt och så säkert som möjligt kommer den lidande till handa. För ernående af skyndsamhet har den afvikelse från den allmänna rättegångsordningen blifvit föreslagen, att skadeersättningen skall, der det äskas af den, som fordrar ersättning, i första hand bestämmas af skiljemän, hvilkas beslut, oafsedt att part dermed ej åtnöjes, får genast verkställas. Det är således en rättighet endast för den genom flottningen lidande att anlita skiljemän till skydd för sin rätt, derest han anser med sin fördel förenligt att ej omedelbart vid domstol anhängiggöra sitt anspråk; och det finnes intet skäl att med afvikelse från den vanliga rättegångsordningen bevilja de flottande en dylik rättighet.

Användandet af skiljemannainstitutionen för pröfning af ersättningstvister i flottningsmål har redan länge förekommit i praxis samt finnes nästan allmänt föreskrifvet i flottningsreglementena. Detta förfarande har vanligen jemväl visat sig egnadt att lösa dessa tvister på ett för båda parterne tillfredsställande sätt. Också har Beredningen från flere flottningens målsmän fått emottaga hemställan icke blott att ersättningsanspråkens pröfning af skiljemän måtte varda i lag föreskrifven såsom regel utan jemväl att sådan verkan måtte synemännens domslut tillerkännas att klagan deröfver ej skulle få ega rum. Men ehuru det ej kan förnekas att fördelen af en snabb rättsskipning skulle lättast ernås på detta sätt, möta dock deremot väsentliga betänkligheter. Vid syneförrättningen förekommer nemligen icke allenast att till beloppet uppskatta en viss skada utan af-

ven och i främsta rummet att pröfva i hvad mån skadan vållats af flottningen eller af andra orsaker. För afgörande af derom uppkommande tvist emellan parterne hafva skiljemännen ej tillgång till den vittnesbevisning och all den öfriga utredning, som stå en domstol till buds. Att vid sådant förhållande den part, som förmenar deras domslut vara grundadt på origtiga förutsättningar, skulle beröfvas rättigheten att få fullfölja tvisten till domstol och der förebringa tillgänglig bevisning, synes ej vara med rättvisans fordringar förenligt.

Äfven om sålunda en mindre betydande verkan tillägges skiljemännens beslut, är dock efter Beredningens åsigt en af dem i första hand företagen pröfning af skadeersättningens belopp egnad att bereda skyndsam godtgörelse åt den, som sådan fordrar. Helt visst skola, enligt hvad erfarenheten ock utvisat, nästan alla tvister dervid finna sin lösning samt ett efterföljande anlitande af domstolarne följaktligen mycket sällan förekomma. Finnes sig endera parten ej kunna åtnöjas med den af skiljemännen bestämda godtgörelse, blifver det med förrättningen åsyftade ändamål i allt fall väsentligen vunnet, då det varder ersättningstaganden medgifvet att erhålla verkställighet å skiljemännens dom.

I afseende å sättet för väljande af skiljemän har Beredningen, med frångående af senare komiténs åsigt att skiljemännen skulle utses allenast af den, som lidit skadan, hvilket synes medföra faran af ett allt för ensidigt tillgodoseende af dennes intressen, föreslagit att parterne måtte hvardera utse en skiljeman och desse två den tredje, äfvensom att, i händelse den ersättningsskyldige undandrager sig att utse skiljeman eller de utsedde ej kunna om valet af den tredje sig förena, Konungens Befallningshafvande eller underrätten eller utmätningssmannen i orten skall ega att om valet förordna. Ett sådant förfarande, hvilket hufvudsakligen öfverensstämmer med det, som enligt 321 § Sjölagen skall iakttagas vid utseende af skiljemän, äfvensom med den praxis, som vid domstolarne följes, då ersättningsfrågor af dem öfverlemnas till gode mäns afgörande, lemnar ock största säkerhet för att båda parternes rätt varder behörigen bevarad. Så-

som af 11 § flottningsstadgan synes, bör föreningen af de flottande på förhand utse skiljemän för hela flottleden, så att, när en jordegare önskar få skadan uppskattad af skiljemän, han må vara befriad från att behöfva först vända sig till flottningsstyrelsen. Någon gång har i flottningsreglementen stadgats att äfven för de ersättningstagande en gemensam skiljeman skulle utses socknevis å kommunalstämma. Förutom att uppenbart torde vara det ett dylikt ärende icke kan anses såsom någon kommunens gemensamma angelägenhet, synes någon bestämmelse om gemensamt väljande af skiljemän icke böra meddelas, då de ersättningstagande icke hafva någon gemensam talan utan en hvar, som lidit skada, har sitt särskilda intresse att bevaka. Från flottningsintressets sida har väl den önskan uttalats att Konungens Befallningshafvande måtte för hvarje flottled eller viss del deraf årligen utse den tredje skiljemannen. Detta förslag har Beredningen dock ej kunnat biträda. Oafsedt svårigheten för Konungens Befallningshafvande att i hvarje särskild ort finna någon till ett dylikt uppdrag villig och för bedömande af alla der förekommande ersättningsfrågor fullt lämplig person, synes skäl ej förefinnas att i detta mer än i andra likartade fall låta offentlig myndighet deltaga i valet af skiljemän, med mindre sådant påkallas af någondera partens tredska eller af bristande öfverensstämmelse emellan de två af parterne utsedde skiljemännen i valet af den tredje.

Skulle vid valet af skiljemän fel hafva blifvit begånget, kan öfverexekutor, hvilken det jemlikt 46 § Utsökningslagen åligger att, innan verkställighet å skiljemannadom meddelas, tillse att densamma tillkommit i sådan ordning att den emot parterne eger förbindande kraft, vägra verkställighet å domen.

I senare komiténs förslag var viss preskriptionstid stadgad, inom hvilken de flottande, der de ej åtnöjdes med synemännens värdering, borde anhängiggöra talan vid Rätten. Enär för ett dylikt stadgande analogi ej saknas inom vår lagstiftning samt, vid det förhållande att skiljemännens dom får sättas i verkställighet, talan om återbekommande af den utaf dem fastställda ersättning är att anse såsom när-

mast jämförlig med en återvinningsprocess i likhet med den, som i åtskilliga andra fall är medgifven, har Beredningen ansett sig böra föreslå fastställandet af en frist af nittio dagar, inom hvilken klander talan emot skiljemannadomen bör instämmas vid äfventyr att rätt till klander eljest anses försuten. Från flottningsintressets synpunkt har framställts anmärkning om behöfligheten att bestämma en viss tid, inom hvilken den, som lidit skada och vill anlita skiljemän för värdering deraf, bör densamma påkalla, och hvilken tid föreslagits, då skadan afsåge växande gröda, till åtta dagar före dess afmejande, samt, då fråga vore om annan skada, till slutet af det kalenderår, hvarunder skadan timat. Något giltigt skäl torde dock ej förefinnas att ensidigt till förmån för flottningsintresset på sådant sätt afskära den tid lagen i allmänhet medgifver för skadestånds utsökande, och en sådan tidsbestämmelse vore dessutom alldeles gagnlös, om ej en likartad föreskrift meddelades jemväl angående ersättningstalans anhängiggörande vid domstol. Uppenbarligen ligger det i ersättnings-tagarens intresse att ej uppskjuta med talans anhängiggörande, ty i samma mån dröjsmål eger rum försvåras ock för honom möjligheten att ådagalägga skadans omfång och beskaffenhet.

Hvad angår kostnaden för synen, derom skiljemännen jemväl måste ega att yttra sig, torde det kunna förefalla uppenbart att den, som vållat skadan, alltid borde ensam vidkännas samma kostnad. Tillämpningen af denna grundsats kan dock understundom medföra verklig obillighet. Då det nemligen ofta torde inträffa att den ersättningsskyldige för att undvika syn och dermed förenade kostnader förlikningsvis erbjuder sig att med visst belopp godtgöra skadan, bör, der den lidande ej dermed åtnöjes utan påkallar syn, samt ersättningen dervid ej sättes högre utan lägre eller till lika belopp som det erbjudna, synekostnaden ej drabba den ersättningsskyldige ensam. Då den skadelidande dock ej kan på förhand anses hafva saknat allt fog att påkalla synemännens uppskattning innan han med den erbjudna ersättningen åtnöjdes, har för detta fall föreslagits att parterne skola hvaradera vidkännas hälften af synekostnaden.

Den i 8 § intagna bestämmelse att den domstol, inom hvars domvärjo skadan timat, är rätt domstol i fråga om ersättningstalan hvilat å samma grund som den dermed jemförliga i gällande expropriationslag.

9 §. En ytterligare förmån i afseende å utbekommande af skadestånd innehålles i 9 §.

Erfarenheten har ådagalagt att vissa skador i följd af flottleds inrättande och begagnande äro i den mån stadigvarande att värdet deraf kan på förhand bestämmas. Detta bekräftas jemväl dels af de emellan strandegarne och de flottande ofta förekommande aftal om skadeersättning på en gång eller i årlig afgift, dels ock deraf att vid flottleds öppnande offentlig myndighet understundom ansett sig kunna på förhand fastställa viss skadeersättning åt strandegarne. Till skador, hvilkas värde oftast kan på förhand lika säkert som efteråt beräknas, äro att hänföra de fall då genom utläggande af flottningsbommar och dylikt eller genom virkessamlingar begagnandet af enskilda rodd- och farleder försvåras samt strandegarne beröfvas lämpliga landningsplatser och färjeställen; då af dylik anledning vattning af kreatur eller vattenhemtning hindras eller varder förenad med svårigheter; då genom flottrännor eller flottningsdiken hinder eller svårighet göres i den emellan grannar öfliga samfärdseln till lands eller i begagnandet af de vägar inom egorna, som för dessas skötsel äro nödiga; då i följd af flottningen tillgången på fisk eller åtminstone fångsten deraf minskas eller fiske med nät och not i vattendraget försvåras eller alldeles omöjliggöres; då för flottningen användes någon del af den tillgång på vatten, som är behöflig för vattenverk, m. m. d. I vissa fall kunna jemväl skador genom landtramp, uppdämning, synnerligast då i följd deraf skog tager rötta och förvisnar, strandskärningar samt läckvatten från rännor eller spardammar på förhand till värdet beräknas. På det nu den lidande må besparas de olägenheter och besvär, som äro förenade med att årligen begära uppskattning af dylika skador, har det ansetts böra lemnas honom öppet att i den ordning, som i 8 § är föreskrifven,

d. ä. vare sig hos skiljemän eller domstol, påkalla pröfning huruvida värdet af den honom tillskyndade skada kan på förhand beräknas samt få den honom tillkommande godtgörelse bestämd att utgå antingen genom årlig afgift under den tid skadan kommer att fortfara eller under några vissa år eller ock med visst belopp på en gång. Äfven om, såsom antagligt är, de skador, hvilka sålunda kunna på förhand värderas, endast utgöra en mindre del af de skador, som genom flottningen vållas, torde deri ej ligga någon giltig anledning att, på sätt från flottningsintressets sida blifvit påyrkadt, helt och hållet förkasta en anordning, som i de hvarken få eller ovigtiga fall, der den utan allt tvifvel är användbar, länder till säkerhet för strandegaren och till förekommande af tvister.

Rättigheten att låta flottgods löst framflyta i ett vattendrag för att genom vattnets egen kraft föras till bestämmelseorten synes, på sätt redan är anmärkt, böra med afseende å detta transportmedels egendomliga beskaffenhet och den våda för annans egendom, som dermed är förenad, medgifvas af lagstiftningen allenast under vilkor att den, som deraf tillskyndas skada, beredes full säkerhet att skyndsamt få densamma ersatt. Detta vilkor kan ej anses uppfyllt allenast derigenom att den skadelidande lemnas öppet att söka sitt åter hos egaren till det virke, hvaraf skadan vållats. Det är nemligen lätt att inse huru som, der flere tillhörigt virke sammanblandadt framflyter i en flottled och skada dervid vållas, den lidande, hvars bostad ofta kan vara flera mil aflägsen från det ställe, der skadan timat, endast undantagsvis kan erhålla kännedom huruvida denna förorsakats af den ene eller andre egarens virke. Än svårare blifver det honom att i händelse af tvist förebringa erforderlig bevisning i berörda afseende. Om strandegaren äfven lyckas att ådagalägga hvilket virke, som varit i beröring med hans strand, är det i allt fall icke säkert att den der skedda skadan bör tillskrifvas just detta virke, som måhända endast till följd deraf att annat virke sammanhopat sig eller skadat befintliga skyddsbyggnader blifvit fördrut ur den

10 §.

rätta flottleden. Båda vattenrättskomitéerna antogo därför att ersättning för skador, som af flottningen föranleddes, borde drabba de flottande gemensamt utan afseende huruvida den enes eller andres virke kunde anses hafva i större eller mindre mån dertill gifvit upphof. Första komitén, hvilken hyllade oktrojsystemet, föreslog i sådant hänseende, att skadeersättningen väl skulle i första hand gäldas af oktrojnehafvaren, men att denne skulle få sitt åter antingen genom en på förhand med hänsyn till dessa ersättningar bestämd årlig afgift af de flottande eller genom ersättningsbeloppets utdebitering å dem. Den senare komitén åter intog i sitt förslag uttryckligt stadgande derom att de, som under året deltagit i flottning å det ställe, der skada timat, skulle en för alla och alla för en ansvara för ersättningens gäldande.

Vid den granskning, som sistnämnda komités förslag undergick i Högsta Domstolen, blef väl af en ledamot anmärkt att ett dylikt stadgande icke öfverensstämde med de grunder, som hittills i fråga om godtgörelse af skada följts och hvarpå de lagstadganden, som finnas, hvila, så vidt det solidariska ansvaret skulle komma att drabba äfven andra än gerningsmännen eller dem, som på ett verksammare sätt i skadans tillfogande deltagit. Af den här ofvan gjorda redogörelse för förfarandet vid flottning framgår emellertid att allt virke, som är afsedt att under året i ett vattendrag framflottas, måste, så vida den ene egarens rätt ej skall tillbakasättas för den andres, nästan samtidigt införas i vattendraget; och då härtill kommer att en del virke kan hastigare af strömmen nedföras, under det en annan del uppehålls af åtskilliga hinder, torde, särdeles i de större flottlederna, en sammanblandning af de särskilde egarnes virke ej kunna förekommas. Vid sådant förhållande måste också, så vida ej någon erhållit oktroj att på sitt ansvar ensam ombesörja flottningen, alla de, som deri deltaga, hafva lika skyldighet att genom flottningens öfvervakande och tillsyn derå att nödiga skyddsanstalter behörigen vidmagthållas söka förebygga att skada annan tillskyndas. Då det helt och hållet är beroende af en tillfällighet om den ene eller andre stocken mer

eller mindre omedelbart föranledt en uppkommen skada, kan denna ej tillräknas den ene af de flottande mer än de öfrige, utan bör anses såsom af dem alla gemensamt vållad. Om än den försummelse, som härvid ligger de flottande till last, med afseende å den nära till omöjlighet gränsande svårigheten att kunna hindra det skada genom flottningen uppstår, ansetts ej ovilkorligen böra till kriminelt ansvar föranleda, synes deraf ej nödvändigtvis påkallas en afvikelse äfven i fråga om skadeersättningen från de derom i allmänhet gällande grunder. Enär enligt desse grunder alla, som i förening vållat en skada, äro därför solidariskt ansvarige, torde tillämpningen af en dylik ansvarighet äfven i nu ifrågakvarande fall ej heller sakna berättigande. Grundsatsen om de flottandes solidariska ansvarighet, som redan finnes uttalad i flera flottningsreglementen, har också blifvit af domstolarne omfattad (se Kongl. Maj:ts dom den 27 Oktober 1864; Naumanns Tidskrift II, sid. 733) och återfinnes såväl i den norska som till någon del i finska lagstiftningen. Hvad särskildt Finland angår, har en af hufvudannmärkningarna mot 1873 års flottningslag varit att solidaritetsprincipen icke blifvit nog fullständigt genomförd, och det till 1877 års ländtdag framlagda förslaget upptog därför samma bestämmelse i ämnet, som finnes i senare vattenrättskomiténs förslag. Icke heller har, så vidt Beredningen varit i tillfälle att erfara, flottningsintresset haft något att erinra mot ett stadgande i sådant syfte, hvilket erfarenheten utvisat vara den enda möjliga utvägen att, der flottning idkas för gemensam räkning, komma till rätta med de flottandes ansvarighet och bereda full säkerhet för ersättningens utbekommande.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har i Beredningens förslag såsom villkor för tillåtelsen att i vattendrag låta flottgods löst framflyta stadgats skyldighet för alla, som under samma flottningsperiod af en sådan tillåtelse sig begagna, att en för alla och alla för en ansvara för all derunder genom flottningen uppkommande skada.

Ett undantag från denna regel torde emellertid böra medgifvas i de fall att full visshet kan erhållas derom att den ene eller andre

flottandes flottgods omöjligen kunnat i någon mån medverka till den skada, som inträffat. Dylik visshet kan allenast i den händelse vara för handen att antingen flottgodset framgått i flottleden å sådan tid att det ej kunnat till skadan bidra, vare sig att detsamma ännu ej blifvit i flottleden utlagdt eller redan nedkommit till flodens mynning eller ock framflottats under iakttagande af sådana särskilda försigtighetsmått, som uteslutit all möjlighet att godset kunnat åstadkomma eller medverka till den skada, hvarom fråga är. Att under sådana förhållanden befrielse från delaktighet i skadans gäldande bör medgifvas egaren af nämnda flottgods påkallas af obestridlig billighet. Genom dylik befrielse sker icke något intrång i den skadelidandes rättmätiga anspråk på ersättning. Det sålunda medgifna undantaget från den solidariska ansvarigheten medför ej heller för honom någon ökad bevisningsskyldighet, enär det enligt sakens natur bör åligga den, som yrkar befrielse från ansvarigheten på grund af nyss nämnda förhållanden, att styrka det dessa varit för handen.

För den händelse de flottande, såsom i 10 § flottningsstadgan förutsättes, ingå förening om flottningens utöfvande för gemensam räkning genom en af dem utsedd styrelse, kan och bör den solidariska ansvarigheten utan minskning i den ersättningstagandes trygghet, men till väsentlig lättnad för de flottande, sålunda begränsas, att i nämnda fall för skadeståndets utbekommande annan deras egendom än flottgodset ej finge tagas i anspråk, med mindre sig visat att de tillgångar, som styrelsen för de ersättningsskyldige omhänderhar, varit för ändamålet otillräckliga. Föreningens styrelse lär ej underlåta att med begagnande af den rätt, som i 13 § flottningsstadgan medgifves, i tid från de flottande infordra erforderligt förslag till gäldande af inträffande skador, för hvilkas ersättande flottgodset dessutom väl nästan alltid utgör tillräcklig säkerhet. Vid sådant förhållande torde ej någon af deltagarne i föreningen behöfva frukta att utsättas för äfventyret att nödgas ensam i första hand utgifva ersättning för någon inträffad skada och måhända låta all sin egen-

dom gå i mät därför. Härigenom är ock den väsentligaste olägenheten af den solidariska ansvarigheten fullständigt undanröjd.

Skyldighet för de flottande att ingå sådan förening, som ofvan förmåles, ehuru enligt 10 § flottningsstadgan afsedd att blifva ovilkorlig vid alla nya flottleder, har dock ej ansetts kunna föreskrifvas för de redan befintliga, der flottningen blifvit annorledes ordnad. Men så vida flottningsbestyret ej blifvit på grund af oktroj öfverlåtet åt viss person eller bolag utan besörjes af de flottande sjelfve, är det dem obetaget att i enlighet med flottningsstadgan ingå förening om flottningens bedrivande för gemensam räkning. Om emellertid desse flottande skulle underlåta att bilda en förening eller dermed dröja, måste naturligtvis, till betryggande af ersättningstagarens rätt, den solidariska ansvarigheten å dem tillämpas utan den begränsning, som under förutsättning af en dylik förening blifvit deltagare deri medgifven, hvilken omständighet i sin mån torde komma att utgöra ett kraftigt motiv för de flottande att ej eftersätta fullgörandet af föreskriften om bildande af flottningsförening.

I de fall, då någon enligt hittills gällande bestämmelse erhållit oktroj för viss tid å flottningens ombesörjande mot afgift af flottgodsets egare, lär den oktroj ej utan innehafvarens medgifvande kunna före den bestämda tidens utgång rubbas. Att under denna tid, då omsorgen att öfvervaka flottningen uteslutande åligger oktroj-innehafvaren, grundsatsen om de flottandes skyldighet att solidariskt ansvara för de skador, som genom flottningen orsakas, ej kan vinna tillämpning, ligger i sakens natur. Härtill kommer att frågan om och i hvad mån oktroj- eller föreningssystemet må kunna framdeles användas faller helt och hållet inom den administrativa lagstiftningens område, och att följaktligen, äfven om den nu föreslagna flottningsstadgan vinner nådigt godkännande, Kongl. Maj:t ej är betaget att sedermera, i händelse omständigheterna dertill föranleda, med ändring af densamma gifva tillåtelse till oktrojers meddelande. Af denna anledning har ett undantag från stadgandet om de flottandes solidariska ansvarighet ansetts nödigt för det fall då flottningen om-

besörjes af oktrojnehafvare, samt ifrågavarande § blifvit så affattad att dess tillämpning ej må vara beroende af de anordningar, som kunna i administrativ väg meddelas.

Emellan de flottande inbördes hafva utgifterna för skadornas gäldande ansetts böra lika med flottningskostnaden fördelas efter en hvars andel i flottgodset. Den, som i följd af den solidariska ansvarigheten för skadeersättning kommit att gälda mera än på hans andel belöper, är således berättigad att af öfrige flottande undfå godtgörelse därför. Denna rättighet bör dock icke honom tillkomma i det fall att han genom underlåtenhet att fullgöra gifna föreskrifter eller genom någon sin åtgärd varit till skadan särskildt vållande. Ehuru sådant ej bör ega inflytande på den skadelidandes rätt att af flottningsföreningens styrelse eller de flottande gemensamt uttaga sin ersättning, torde dock de öfrige flottande hafva rättmätigt anspråk att den, som vållat skadan, också i sista hand ensam drabbas af ansvarigheten därför och således, om ersättningen blifvit af honom utgifven, ej heller eger att af de öfrige någon del deraf återfordra.

- 11 §. Föreskrifterna huru i vattendrag, hvarest allmän flottled är, dam eller annan byggnad, som ej erfordras för flottleden, må göras, höra hufvudsakligen till de stadganden, hvilka afse jordegares rätt öfver vattnet å hans grund. De hafva följaktligen ej behöft i förevarande författning vidröras i vidsträcktare mån än genom en erinran dels om deras tillvaro dels ock derom att den strand- eller vattenverks-egare, som vid byggnad i vattendraget öfverskrider de lagliga föreskrifter, hvilka han bort ställa sig till efterrättelse, ej eger att göra anspråk på ersättning af de flottande för den skada flottningen kan förorsaka å en dylik olaga byggnad. Jemte en sådan erinran hafva ock i 11 § införts vissa undantag eller modifikationer, som i öfrigt i nämnda hänseende funnits nödiga i fråga om den de flottande i allmänhet ålagda skyldighet att ersätta skada, som genom flottningen vållas. Dessa undantag hafva nemligen sin grund ej endast deri att strandegaren kan företaga sig att bygga i vattendraget annorledes än med lag eller särskilda föreskrifter öfverensstämmer, utan äfven deri att

strandegaren, hvilken, jemlikt grunderne i 4 § i förevarande författning, bör ega rätt att påkalla pröfning huruvida särskildt anstalt till skydd för nya lagliga byggnader bör bekostas af de flottande, möjligen underlåter att bereda sig det skydd, som kunnat lagligen medgifvas.

Klart är emellertid att i båda dessa fall till och med den omständighet att byggnaden finnes vara emot lag stridande icke kan berättiga de flottande att densamma egenmäktigt förstöra eller genom uppenbar vårdslöshet vid flottningen skada. Bedrifves åter flottningen så som en väl ordnad och tillbörligen öfvervakad flottning bör skötas, kan någon tvekan ej uppstå derom att de flottande ej äro att anse såsom till skadan vållande när byggnaden i sig själf är olaglig.

Frågan om och i hvad mån det kan åligga de flottande att bekosta anstalter till skydd för en byggnad, som lagligen tillkommit i vattendraget sedan det börjat nyttjas såsom allmän flottled, besvaras ej lika lätt. Första vattenrättskomitén, hvilken, såsom förut är nämnt, lät flottledens inrättande och begagnande bero af oktroj, som af administrativ myndighet beviljades för viss tid, föreslog att oktrojnehafvaren ej skulle vara skyldig bekosta skyddsanstalter för de nya byggnader strandegarne kunde under oktrojtiden komma att uppföra, men att vid förnyelse af oktroj skulle den, som erhöll oktrojen, vara pliktig öfvertaga och sedermera underhålla alla då befintliga och såsom behöfliga ansedda skyddsanstalter, hvilka strandegarne själfve under förra oktrojen bekostat. Genom en sådan föreskrift torde dock strandegarens rätt allt för mycket till spillo gifvas för flottningsintresset. Lika naturligt som det är att de flottande tillåtas att utan särskild afgift begagna det vatten, som ej för annat ändamål användes, är det ock att desse ej derigenom kunna förvärfva sig den vidsträcktare rättigheten att antingen förhindra strandegare från att göra byggnad för användande af vattnet eller ock nödgä honom att bekosta anstalter till skydd för en sådan byggnad, och detta äfven om byggnaden ej vore till hinder för flottledens begagnande.

Omformällda intrång i strandegarens rätt eller skyldigheten för honom att själf skydda sina byggnader, som tillkommit senare än flottleden, skulle likväl vid användande af oktrojssystemet ega rum allenast under viss tid, och följaktligen blefve missförhållandet rättadt vid hvarje ny reglering af flottningen. Så är deremot icke förhållandet enligt den af senare komitén föreslagna anordning. Nämnda komité gick nämligen ännu längre i undertryckande af strandegarnes rätt då i 15 § af dess förslag intogs stadgandet att i vattendrag, der allmän flottled vore, ingen finge bygga till men för flottningen, och att, äfven om den nya byggnaden ej medförde något sådant men — och således vore att anse såsom fullt laglig — den byggande själf skulle stånda den skada, som byggnaden kunde lida genom flottningen. Detta stadgande synes hvila på den grund att i allmän flottled flottningen, om än aldrig så obetydande, likväl *a priori* utan vidare pröfning måste antagas ega ett större intresse och mera vigt för det allmänna än hvarje annan näring, till hvars utveckling vattendraget kunde användas. Industriens, jordbrukets och fiskets behof af vattnet och förmåga att, till gagn för det allmänna och för enskilde, tillgodogöra dess nyttiga krafter skulle således ovilkorligen stå tillbaka för flottningen. Om ett så beskaffadt stadgande hade blifvit meddeladt t. ex. samtidigt med utfärdandet af 1766 års fiskeristadga, hvarigenom flottningsrätten erhöll en dittills saknad bestämning, skulle säkerligen vid de äldre flottlederna den ekonomiska utvecklingen hafva stannat vida efter hvad den nu blifvit. Men så vidt känt är, har en dylik uppfattning af flottningens absoluta företrädesrätt ej gjort sig gällande ens hos de flottande, utan synas äfven de i allmänhet hafva ansett uppenbart att en jemkning emellan de olika intressena borde försiggå, dervid de flottande ej finge undandraga sig att, i den mån sådant pröfvades skäligt, skydda lagligen tillkomna byggnader i vattendraget, äfven om dessa tillkommit senare än flottningen börjat. Man synes allmänt hafva insett att flottningsrätten i en allmän flottled icke eger privaträttslig natur utan är att anse närmast såsom en under vissa villkor af staten beviljad koncession,

vid hvars utöfning det intrång, som oundvikligen måste göras i andra näringar eller i enskilda intressen, bör inskränkas till det minsta möjliga. Likasom strandegaren måste för det allmännas fördel tåla vissa obehag och svårigheter till följd af flottningen, böra ock billigtvis de flottande å sin sida underkasta sig vissa olägenheter för strandegarens skull. Dessa senare olägenheter böra dock ej heller göras tyngre än nödigt, och lagstiftningen måste derföre söka förekomma att strandegarne genom uppförande af en mängd måhända temligen värdelösa byggnader, hvilka ej vore att anse såsom olagliga, skulle kunna ådraga de flottande oskäligen kostnader för skyddsanstalter. Erfarenheten har nemligen utvisat att strandegarne understundom missbrukat sin rätt till onödigt förfång och hinder för flottningen. Särskildt gäller detta i fråga om en del fiskebyggnader, som äro nästan omöjliga att skydda eller der åtminstone skyddet skulle kosta vida mer än sjelfva byggnaden.

I öfverensstämmelse med nu uttalade åsigter antager Beredningen att både strandegarnes och de flottandes intressen kunna rättvist tillgodoses och i mån af behof sammanjemkas, derest det stadgas att strandegare, som vill bygga i en allmän flottled, bör hafva skyldighet att bereda de flottande tillfälle att på förhand anbringa skyddsanstalter; att han följaktligen, så vidt han vill komma i åtnjutande af den rätt till skadestånd, som i fråga om lagligen tillkommet verk utgör regel, har att hos Konungens Befallningshafvande, såsom den myndighet, hvilken utöfvar kontrollen öfver flottningen, på förhand begära utredning och föreskrift huruvida de flottande böra anses, jemlikt de i allmänhet i 4 § nedlagde grunder, pligtiga att bekosta skyddsanstalter för den tillämnade byggnaden; samt att, om strandegaren försummar att begagna denna rätt, han utsätter sig för det äfventyr att sjelf stånda den skada, som å byggnaden kan genom flottningen timas. Detta stadgande innebär naturligtvis tillika att, så snart Konungens Befallningshafvande meddelat sitt beslut i ämnet och ehvad deruti föreskrift om skyddsanstalter lemnats eller icke, det normala

förhållandet, då de flottande måste ersätta all genom flottningen orsakad skada å strandegarens byggnad, åter inträder.

Med nyss nämnda fråga sammanhänger på det närmaste en annan, som redan i det föregående är till någon del vidrörd och i 11 § blifvit besvarad. I vissa fall finnes redan i gällande lag en begränsning i strandegarens rätt att bygga i vattendraget föreskrifven i så måtto att, der kungsådra af ålder varit, en tredjedel, men eljest den till en sjettedel af vattnet bestämda mindre kungsådran måste lemnas öppen, d. v. s. ej får af strandegaren öfverbyggas eller eljest stängas. Sträcker strandegaren således ej sina byggnader öfver de två tredjedelar eller fem sjettedelar af vattendraget, som han eger öfverstånga, är byggnaden laglig, och sedan en sådan byggnad blifvit uppförd är flottleden således inskränkt till den återstående delen af vattendraget. Innan åter en dylik byggnad skett, äro dock naturligen de flottande ej förpligtade att hålla flottgodset qvar inom en viss del af vattnet, hvilket ju är uppenbarligen omöjligt. Orimligheten af den någon gång försporda uppfattningen att de flottande till äfventyrs kunde vara pligtige att genom bomledningar eller dylika anstalter förekomma flottgodsets kringspidande utom kungsådrans egentliga område, äfven om någon byggnad ej finnes i vattnet, ligger för öppen dag, då föreskriften om kungsådrans dimensioner tydligen endast är gifven för att en gång för alla begränsa strandegarnes byggnadsföretag. Enahanda är förhållandet med farled, hvilken får begagnas såsom flottled. Ifrågavarande begränsning skulle enligt förslagets 2 § fortfarande gälla redan befintliga flottleder, hvarest den, såsom en gång i laga ordning tillkommen, måste, ehuru föga lämplig, lemnas att, till den kraft och verkan med hittills gällande lag öfverensstämmer, fortfarande lända till efterrättelse intill dess antingen strandegaren jemlikt 11 § i vattenrättsförordningen vinner tillstånd att bygga öfver begränsningen eller ock de flottande enligt 4 § i förevarande lag undfått lof att göra anläggningar, som inkräkta på det vattenområde, hvaröfver strandegaren förut kunnat fritt förfoga. Hvad deremot angår de nya flottleder, som på grund af 3 § i den nu föreslagna

lagen skulle komma att inrättas, har någon bestämmelse att vattendraget skulle till viss del eller viss bredd, lika för alla dessa flottleder, lemnas obebygdt eller fritt från stängsel ej ansetts böra i lagen intagas. Uppenbarligen måste i de olika vattendragen vattensmängden, strömhastigheten, vattendragets formation, flottgodsets myckenhet och beskaffenhet jemte åtskilliga andra omständigheter tagas i beräkning innan det är möjligt att på ett tillfredsställande sätt bestämma till huru stor del vattendraget behöfver reserveras för flottningens behof och hvilken begränsning i strandegarnes rätt att bygga måste i mån deraf inträda. Otvifvelaktigt lär härvid ett visst alntal, såsom vid farled, eller en tredjedel eller en sjettedel, såsom vid kungsådra, ibland vara för mycket, ibland åter för litet, och det skulle i sjelfva verket vara en ren tillfällighet om ett sådant mått ens någon gång vore fullt lämpligt. Undantagen skulle här sannolikt blifva regel. Men det vore icke ens möjligt eller lämpligt att på en gång vid en viss flottleds inrättande gifva en dylik bestämmelse för hela dess längd, utan inträder behofvet deraf först då det visar sig att någon strandegare anmäler sig vilja i vattnet uppföra en byggnad af visst uppgifvet slag. Det bör då, med hänsyn till flottningens behof samt jemlikt de i förevarande lagförslag i allmänhet angifne grunder och i öfverensstämmelse jemväl med det i förordningen angående jordegares rätt öfver vattnet föreslagna förfarande, åligga Konungens Befallningshafvande att till efterrättelse för den, som vill göra en dam eller annan byggnad, bestämma lämpliga inskränknin- gar, hvarigenom således en normal skyddsgräns beredes flottleden, så vidt i det förevarande speciella fallet är behöfligt. Derjemte eger Konungens Befallningshafvande, om sådant äskas, att i sammanhang dermed företaga till pröfning frågan om och under hvad vilkor det må kunna tillåtas den, som vill bygga, att öfverskrida denna norma- la skyddsgräns eller med andra ord att öfverbygga den sålunda konstaterade flottleden, t. ex. under vilkor att flottgodset föres förbi fördämningen medelst en öfver landfästet lagd ränna eller på annat lämpligt sätt. På samma gång kan och bör jemväl frågan om skydds-

anstalter för de lagliga byggnaderna enligt angifne grunder företagas till pröfning utan vidare omgång, och således hela byggnadsfrågan på grund af samma utredning och i samma beslut komma till afgörande.

- 12 §. Det måste ligga i sakens natur att sådana anläggningar eller andra åtgärder, hvartill Konungens Befallningshafvande jemlikt 4 § gifvit lof, i allmänhet ej böra, så vidt de kunna på annans rätt inverka, få verkställas, innan nämnda myndighets beslut derom vunnit laga kraft. Det har dock funnits nödigt medgifva att under vissa förhållanden undantag från berörde grundsats må ega rum. Under flottningens fortgång kan det t. ex. understundom visa sig behöfligt att till förekommande af skada å vattenverk eller annan egendom vidtaga på egarens eller möjligen någon annans rätt inverkande åtgärd, hvars behöflighet ej varit förut ifrågasatt. Om, sedan tillstånd till anläggningen blifvit af Konungens Befallningshafvande meddeladt, klagan öfver beslutet finge utgöra hinder emot verkställighet deraf, skulle mången gång den befarade skadan ej kunna afvärjas. Följaktligen bör Konungens Befallningshafvande ega att förordna det beslutet må, utan hinder af deröfver förd klagan, gå i verkställighet, hvilket medgifvande dock bör betingas af skyldighet att ställa säkerhet för den skada, som möjligen kan genom åtgärden tillskyndas den, å hvars rätt den inverkar.

I afseende å godtgörelse för de skador, som vållas af anläggningar eller andra åtgärder, hvartill Konungens Befallningshafvande jemlikt 4 § meddelat tillstånd genom laga kraft egande beslut, kan jemväl fråga uppstå huruvida den skadelidandes rätt behöfver betryggas genom ställande af dylik säkerhet. Föreskriften i 22 § flottningsstadgan att, derest flottningen ej bedrifves så som sig bör eller fastställda ersättningar ej gäldas, Konungens Befallningshafvande eger pröfva om och på hvad vilkor flottningen vidare må tillåtas innebär visserligen ett i allmänhet ganska verksamt korrektiv emot de flottandes försunlighet. Sådana fall kunna emellertid förutses, då äfven tyret af flottningsrättens förlust varder fullkomligt utan betydelse för

ernående af det syfte, hvarom fråga nu är. Detta skulle kunna inträffa t. ex. då någon, som erhållit tillstånd att verkställa anläggningar för flottleds inrättande, påbörjat åtskilliga arbeten eller vidtagit andra åtgärder, hvaraf skada för andra kan uppstå, men sedermera af någon anledning, såsom försämrade konjunkturen, öppnande af andra kommunikationsleder eller dylikt, ej vidare är intresserad af arbetenas fullbordande och flottledens trafikerande samt följaktligen ej beröres af ett förbud emot flottningen. I sådant fall, der någon flottning ej kommer till stånd och följaktligen ej heller någon säkerhet genom flottgodsets utnätande kan beredas, skulle ock strandegare och andre, hvilkas egendom skada tillskyndats genom dylika påbörjade arbeten, vara för utbekommande af godtgörelse hänvisade allenast till den personliga vederhäftigheten hos den, som erhållit tillstånd att inrätta flottleden, och således möjligen kunna gå miste om dem tillkommande skadestånd. Möjligheten häraf måste i lagstiftningen förekommas. Onekligen skulle detta lättast låta sig göra genom att i analogi med stadgandet i 24 § af expropriationslagen meddela en allmän föreskrift om skyldighet att jemväl i de fall, der expropriation enligt nämnde lag ej eger rum, ställa säkerhet för ifrågavarande skador innan något arbete finge företagas. En sådan föreskrift har Beredningen dock ej funnit nödig eller ens lämplig. Ty dels torde det antagande ej vara oberättigadt att de, som företaga sig att inrätta eller förbättra en flottled, i allmänhet äro vederhäftige för ifrågavarande ersättningar, dels skulle skyldigheten att prestera borgen eller annan säkerhet för de ofta högst betydliga belopp, hvarå mången gång anspråk utan giltiga skäl kunde komma att väckas, alldeles gagnlöst försvåra nya flottleders öppnande och, hvad som vore ännu betänkligare, nödiga förbättringar å äldre flottled. På dessa grunder har Beredningen ansett lämpligast, att på omständigheterna i hvarje särskildt fall må bero huruvida en dylik skyldighet bör finnas eller ej, och följaktligen inskränkt densamma till de fall, då Konungens Befallningshafvande finner sådant vara till betryggande af ersättningstagares rätt af behovet påkalladt. I fråga

om löseskillings eller ersättnings gäldande i de fall, då egentlig expropriation eger rum, qvarstå de derutinnan gällande föreskrifter naturligtvis oförändrade.

Hvad angår den skada, som genom sjelfva flottningen vållas, har den skadelidande, på sätt vid 10 § blifvit anfördt, i allmänhet tillfyllestgörande säkerhet i de flottandes solidariska ansvarighet, och det i 12 § åt Konungens Befallningshafvande lemnade bemyndigande att föreskrifva ställandet af pant eller borgen lär väl i sådant fall sällan behöfva tillämpas. Der åter, såsom vid oktrojflottning, en dylik solidaritet ej eger rum, lär väl samma bemyndigande ej kunna anses öfverflödigt.

III.

F ö r o r d n i n g angående allmän farled.

I sammanhang med ett lands materiella framåtskridande ökas behovet att använda de naturliga vattendragen för samfärdseln. I följd häraf kan fråga uppstå att för sjöfart öppna vattendrag, der sådan förut ej förekommit och ej heller kungsådra utgjort hinder emot vattendragets stängande. Skyldigheten för strandegarne att, då det allmännas intresse påkallar öppnande i sådant vattendrag af allmän farled, underkasta sig detta torde ej kunna sättas i fråga. Hvad i motiven för den föreslagna förordningen angående allmän flottled blifvit yttradt om strandegares skyldighet att under vissa förhållanden tåla det ett vattendrag upplåtes till allmän flottled eger i ännu högre grad tillämplighet i fråga om vattendragets upplåtande till allmän farled. Gällande lag lemnar väl i förordningen den 14 April 1866 föreskrift om förfarandet då Konungen finner nödigt att jord eller lägenhet skall för farled begagnas, men gifver i öfrigt ingen bestämd anvisning huru vattendrag, der allmän farled ej finnes, må kunna dertill upplåtas utan att egarens rätt till grunden afstås. Af första vattenrättskomitén meddelades stadganden derom, hvaremot senare komitén ej upptog några bestämmelser i ämnet. Vid granskning i Högsta Domstolen af sistnämnda komités förslag anmärktes ock att detsamma helt och hållet saknade föreskrifter för öppnande af nya allmänna farleder och att, derest förslaget blefve lag, till följd af

denna brist i lagstiftningen ej annan utväg skulle återstå än att genom öfverenskommelse med vederbörande strandegare söka vinna målet, hvilken åtgärd likväl icke syntes vara egnad att befordra utsträckandet af vattenkommunikationerna inom riket och derigenom medelbart gagna jordbruket. Omförmälda brist har Beredningen nu sökt afhjelpa.

I förevarande förslag har till en början bort utmärkas hvad med allmän farled skall förstås. Såsom utgångspunkt har dervid antagits det sakförhållande att sjöfart *allmänligen* idkas eller att, om den vare sig afstannat eller ock ej ännu kan anses hafva börjat — hvilket särdeles i de fall, der vattendragets öppenhållande beror af kungsådras befintlighet, till äfventyrs understundom kan inträffa — sjöfart är enligt gällande lag tillåten. Enligt vedertaget språkbruk är här »sjöfart» naturligtvis att uppfatta i den vidsträcktare meningen af fart ej endast i sjö utan ock i elfvar eller åar äfvensom vid hafvets stränder och i sunden emellan der belägna skär och holmar. På de ställen, der vid den tidpunkt, då den föreslagna bestämmelsen skulle träda i kraft, allmän farled vore att anse såsom lagligen befintlig, skulle den ock framgent lemnas fri från inkräkting eller inskränkning genom strandegarnes byggnadsföretag eller andra anläggningar, dervid den ideella gräns, som strandegarne ej finge öfverskrida, skulle förblifva densamma som hittills varit gällande. I detta hänseende har nuvarande lag i 20 kap. 3 § Byggningsbalken i allmänhet reserverat ett minimiutrymme åt segelled af tolf alnar och åt båtled af åtta alnar, hvarjemte sjöfarten på de ställen, der kungsådra skulle hållas öppen och kungsådrans bredd öfversteg minimidimensionerna å segel- eller båtled, egde åtnjuta det sålunda betryggade större minimiutrymme. Utan tvifvel hafva dock på många ställen de sålunda lagbestämda måtten för inskränkningen i strandegarens dispositionsrätt undergått förändringar genom dom eller särskilda föreskrifter. Den sålunda lagligen tillkomna norm för förhållandet emellan strandegarnes och det allmännas rätt har hvarken bort eller ens kunnat rubbas utan måste fortfarande ega af uttrycklig lag skyddad giltighet till

dess en förändring deri sker i laga ordning. Härvid bör dock, på sätt redan i det föregående är anmärkt, den missuppfattning ej tillåtas göra sig gällande att sjöfarten borde, äfven om vattendraget ej är bebyggt, hålla sig inom den bestämda gränsen. Allenast på de ställen, der strandegaren byggt ut till denna emot honom gällande gräns, måste sjöfarten hålla sig inom den sålunda bestämda segelrännan.

Men om än sålunda för redan befintlig farled nu gällande norm bort tills vidare lemnas orubbad, har dock erfarenheten utvisat att en så beskaffad, för alla vattendrag lika begränsning icke kan tillfredsställa trafikens behof. Särskilda förhållanden kunna till och med föranleda dertill att inom samma vattendrag på olika ställen olika mått böra fastställas. Pröfningsrätt i sådant hänseende är derföre i förslaget uppdragen åt Konungens Befallningshafvande. I fråga om anläggningar eller åtgärder af hvarjehanda slag, såsom bortsprängning af grund, uppmuddring eller annan strömmrensning, utläggning af förhöjningsringar, duc d'alber m. m., öfverensstämma de föreslagna föreskrifterna för farled och flottled med hvarandra. Den särskilda proceduren med anlitande af skiljemän för ersättningsarnas bestämmande har dock med afseende å olikheten i förhållandena derutinnan ej blifvit upptagen i förevarande förslag, då någon anledning till ett dylikt undantag från den allmänna rättegångsordningen ej förefinnes.

Hvad flottled angår, är i det föregående anmärkt att flottningen till följd af detta transportsätts egendomliga beskaffenhet, äfven om den bedrifves med oklanderlig ordning och iakttagande af alla föreskrifna försigtighetsmått, kan förorsaka skador, hvilka således ej kunna tillskrifvas någon vårdslöshet eller försummelse hos de flottande. Vid farledens begagnande på ett med gifna föreskrifter öfverensstämmande eller i allmänhet ordentligt och varsamt sätt kan deremot ej någon skada uppstå, hvilken bör gäldas af de sjöfarande. Vål har i andra länders lagstiftning fråga uppstått derom att de rubbningar, som möjligen tillskyndas strandbrädden genom svallvåg från ångbåtar eller andra fartyg, borde sålunda ersättas, men efter Beredningens åsigt

tala öfvervägande skäl emot en dylik ersättningsskyldighet. Nästan aldrig torde ifrågavarande skador framkallas endast af vågsvallet utan samverkan af andra naturliga orsaker, såsom isgång, starkare strömsättning m. m., hvilka i öfvervägande grad dertill bidraga, och skadan är i alla händelser främst att tillräkna jordmånens lösare beskaffenhet, som är en egendomen vidhäftande naturlig olägenhet. Det ligger dessutom i farledens eget intresse att genom strandskoning förebygga dylika skador, enär eljest dyrbarare uppmuddringar kunna blifva nödiga. Frågan huruvida bullret af ångbåtstrafiken inverkar till förminskning af fiske är omtvistad och hörer i allt fall mera till den speciella fiskerilagstiftningen. Vid nu antydda förhållanden förefinnes ej någon anledning att i afseende å farleds begagnande stadga särskild ersättningsskyldighet utöfver den allmänna, som åligger den, hvilken afsigtligt eller genom vårdslöshet tillskyndar annans egendom skada.

I fråga om det intrång eller hinder, som tillvaron af en farled kan vålla vid anläggningar af industriella verk med spänd vattenkraft, bör erinras att dylika verk till följd af sakens natur nästan aldrig kunna med någon fördel byggas annorstädes än der strömmens lopp afbrytes genom forsar och fall, eller således på de ställen, der någon naturlig farled ej i allmänhet kan finnas. Några väsentliga materiella olägenheter eller hinder mot anläggning af nya industriella vattenverk torde således ej behöfva befaras såsom följd af den nya lagstiftningen angående farled.

Vidare må erinras att, ehuru vid farleds inrättande understundom erfordras dragvägar å stränderna, det intrång, som derigenom förorsakas, är så permanent och i öfrigt så beskaffadt att rättighet till upptagande af dylik väg icke kan likställas med det åt flottningssmanskap medgifna tillträde till stränderna vid flottled utan bör, om väg behöfves, hvilket i vårt land ej särdeles ofta torde vara fallet, densamma åstadkommas i enahanda ordning som annan allmän väg med anlåtande af expropriation utaf marken, derest ej strandegaren, såsom antagligt är, föredrager att godvilligt upplåta mark till begagnande därför.

Att, der allmän farled framgår till eller ifrån hamn eller lastningsplats, sjelfva hamnutrymmet i vattnet är oskiljaktigt förenadt med farleden eller rättare utgör en del af farleden sjelf, torde uppenbarligen öfverensstämma med nuvarande rättsuppfattning. Hittills hafva lithörande förhållanden nästan uteslutande blifvit ordnade genom administrativa föreskrifter, men omsorgen om de ytterst viktiga intressen, som äro förenade med hamnarnas bibehållande och utvidgande, såsom för landet oumbärliga anstalter, synes fordra att dessa förhållanden ordnas genom civilrättsliga bestämmelser. Enligt det i förslaget intagna stadgande är förklaradt att hamnbassinen med det utrymme i vattendraget, hvilket är genom föreskrifter i hamnordningar eller annorledes lagligen bestämdt, utgör en integrerande del af farleden. Till följd deraf åtnjuter hamnbassinen samma lagliga skydd mot inkräktningar af strandegaren som genom de nu föreslagna författningarna är tillförsäkradt den egentliga farleden, och frågor om dess utvidgande eller ordnande äro underkastade samma processuella förfarande som gäller i afseende å farled.

I allt öfrigt äro de föreslagna bestämmelserna om farled i den mån öfverensstämmande med motsvarande stadganden angående flottled att Beredningen får hänvisa till den för de sistnämnda redan lemnade motivering.

IV.

Förordning

om

tillägg till Kongl. förordningen den 14 April 1866 angående jords
eller lägenhets afstående för allmänt behof.

För åtskilliga allmänna ändamål kan det stundom vara af nöden att vatten ur vattendrag bortledes för att annorstädes nyttjas. Såsom exempel derpå må nämnas de numera allt talrikare förekommande vattenledningarna i ändamål att förse städer eller andra mera befolkade orter med deras behof af vatten. För farled och flottled erfordras jemväl understundom att ur vattendrag bortleda större eller mindre del af vattnet för att begagnas i kanaler eller rännor utanför flodbädden. Sällan torde emellertid dylika ledningar kunna göras utan att strandegarne deraf lida någon, om än ringa olägenhet. Och då ej mindre nu gällande lag i 20 kap. 7 § B. B. än äfven den i stället för nämnda lagrum föreslagna 16 § i vattenrättsförordningen förbjuder till och med den, som eger del i ett vattendrag, att derur bortleda vatten, så vidt derigenom annan strandegare tillskyndas men, skulle således de nu nämnda företagen, om än den deraf för strandegaren uppkommande olägenhet vore aldrig så obetydlig, kunna af en enda obillig strandegare alldeles förhindras, derest ej rättighet till vattnets bortledande kunde genom expropriation förvärfvas.

Då gällande expropriationslag bland exemplen på de fall, då jord eller lägenhet bör för allmänt behof upplåtas, jemväl upptager den då dylik upplåtelse erfordras för åstadkommande af »strömrensning,

farled eller annan vattenledning», utgår den otvifvelaktigt i allmänhet från den grundsats att äfven den enskilda rätten öfver vattnet måste i nämnda fall vika för det allmännas behof. Sålunda lär obestriddligen ett i vattendragets bädd befintligt vatten- eller fiskeverk eller sådant, jemlikt gällande föreskrift angående hemmansklyfning och jordafsöndring, från hemman eller lägenhet afsöndradt vattenfall eller fiske, hvilket antagit karakteren af sjelfständig lägenhet, kunna i expropriationsväg undanrödjas, om vattendraget ej kan ty förutan på det ifrågavarande stället göras tjenligt för det afsedda ändamålet. Expropriationsrätten emot en så beskaffad lägenhet måste naturligtvis ock innebära rättighet att vidtaga nödiga förändringar i bottnen af vattendraget äfvensom att genom fördämningar eller slussar reglera den till lägenheten förut hörande vattentillgången. Men enligt den uppfattning, som synes hafva gjort sig gällande hos Kongl. Maj:t vid pröfning af så beskaffade frågor, sträcker sig ej expropriationsrätten derhän att vattentillgången får ledas bort för att nyttjas på annat ställe än inom dess egentliga bädd. *) I det speciella fallet att fråga väckes om upptagande af en kanal eller vattenledning, för hvars behof vattnet måste tillföras från annat vattendrag, skulle således enligt gällande expropriationslag visserligen den mark, igenom hvilken den nya ledningens bädd uppgräfdes, kunna genom expropriation erhållas, men vattnet ej få ditledas med mindre än att genom fullständig expropriation af bottnen och stränderna till det vattendrag, hvarifrån vattnet leddes bort, dispositionsrätt öfver vattentillgången deri vunnas.

*) I anledning af ansökan om rättighet att för vattenledningsanläggning i staden Lund få för stadens räkning afleda behöfligt vatten från källsprång och vattendrag å kringliggande landsbygd har Kongl. Maj:t genom resolution den 24 Okt. 1873 förklarad att enligt gällande lagstiftning befogenhet ej kunde staden medgifvas att för nämnda ändamål genom expropriation förvärfva rättighet af omförmäld beskaffenhet. Likaså har en ansökning att för enahanda anläggning i staden Sundsvall få för stadens räkning förvärfva vatten ur en bredvid staden belägen sjö och å blifvit af Kongl. Maj:t genom resolution den 22 Mars 1878 förklarad icke vara af beskaffenhet att böra emot vederbörande strandegares bestridande beviljas i den ordning, som blifvit ifrågasatt.

Att under sådana förhållanden många nyttiga företag af ofvan antydda beskaffenhet skola komma att omöjliggöras eller åtminstone i väsentlig mån förhindras ligger i öppen dag. Med hänsyn till det viktiga inflytande de ega för den allmänna helsovården och samfärdseln har derföre Beredningen trott sig ej böra underlåta tillse om ej till deras befrämjande en utsträckning af expropriationslagens nuvarande bestämmelser må vara af behovet påkallad.

I en del främmande länder har åt expropriationslagstiftningen gifvits den vidsträckta omfattning att på grund deraf den enskilde jordegaren, utan vare sig rättighet eller skyldighet att afstå från eganderätten till sin jord, måste underkasta sig de servituter derå, som för allmänt behof finnas nödiga, och således äfven tåla att för allmänt ändamål dispositionsrätten öfver det å hans grund befintliga vatten inskränkes eller honom afhändes. I andra länder åter finnas speciallagar om expropriation af dispositionsrätten till enskildes vatten. Så är i Baiern genom Gesetz vom 28 Mai 1852 über die Benutzung des Wassers medgifvet att källvatten, som är behöfligt för allmänt ändamål eller för en kommuns oundgängligen nödiga hushållsbehof, må kunna genom expropriation förvärfvas. I Norge är rättighet till expropriation af vatten för vattenledning till stad medgifven genom Lov den 28 Aug. 1851, hvarjemte genom Lov den 3 Juni 1874 enahanda rättighet medgifves för det fall att vid egenom på landet behöfves ledning för vatten till husbehof.

I motiven till de föreslagna författningarna om flottled och farled har Beredningen redan varit i tillfälle att utveckla sin åsigt om den enskilde strandegarens pligt att i afseende å nyttjanderätten till vattnet underkasta sig de inskränkningar, som för den allmänna samfärdseln pröfvas nödiga; och i nämnda författningsförslag har åt Konungens Befallningshafvande uppdragits att i förekommande fall meddela närmare föreskrift i berörda hänseende. Att i de fall, då för ändamålet erfordras att vatten ur vattendrag bortledes för att å annat ställe begagnas, staten äfven skulle hafva rätt till en dylik åtgärd mot ersättning för den skada, den enskilde strandegaren der-

igenom kunde tillskyndas, finnes äfven i samma förslag förutsatt. Men då ett sådant bortledande af vatten kan, såsom ofvan är antydt, ej blott för inrättande eller förbättrande af kommunikationsleder utan äfven för andra allmänna ändamål vara af behovet påkalladt, samt frågor om enskilde jordegares skyldighet att till det allmänna upplåta vattnet å hans grund synas, ehvad expropriation af sjelfva vattenbädden i sammanhang dermed påkallas eller icke, böra, i ena som andra fallet, efter samma grunder bedömas och i enahanda ordning behandlas, har Beredningen ansett de i detta ämne nödiga bestämmelser lämpligast kunna gifvas i form af tillägg till gällande expropriationslag.

Ehuru den olägenhet, som strandegare jemlikt 1 § af förevarande författningsförslag kan blifva pligtig att tåla, väl i allmänhet ej torde vara af någon synnerlig betydighet, kan den dock någon gång verka derhän att en anstalt, som strandegaren vidtagit för att tillgodogöra sig vattnet å sin grund, blifver obrukbar eller i väsentlig mån försämras. I sådan händelse har i 2 § egaren till en dylik anstalt tillförsäkrats rätt att mot lösen afstå densamma; och har genom 3 § denna rätt likstälts med den i 14 § af expropriationslagen omförmälda. Detsamma bör ock gälla om andra likartade lägenheter t. ex. sådant från hemman eller lägenhet afsöndradt strömfall eller fiske, som afses i 15 § af Kongl. förordningen den 6 Augusti 1864.

V.

F ö r o r d n i n g

angående ansvar för underlåtenhet att öppna damlucka.

Då de i hittills gällande lag befintliga ansvarsbestämmelser för underlåtenhet att hålla damlucka öppen å stadgad tid bort ersättas med nya, har det visat sig af nöden att i väsentlig mån höja ansvaret för nämnda försummelse. Om den skada, som kan uppkomma genom olaga uppdämning å annans egor, jemföres med den skada de i viss mån likartade förseelser, hvilka omförmålas i 24 kap. Strafflagen och särskildt i dess 1 och 14 §§, kunna medföra, torde den föreslagna ansvarspåföljden icke böra anses högre tilltagen än för ändamålets vinnande är nödigt. Ehuru åt samma ansvarsstadgande till äfventyrs kunnat beredas plats i nämnda kap., har det dock ansetts lämpligare att intaga detsamma i särskild författning.

I öfverensstämmelse med nu gällande lags grunder har allenast ett sådant lagstridigt qvarhållande af vatten, som har sin orsak i underlåtenhet att hålla damlucka öppen under föreskrifven tid eller ock då vattnet stiger öfver fastställdt märke, gjorts till föremål för ansvarsbestämmelsen. Denna har följaktligen icke tillämplighet å sådana vanligen mindre vådliga och på samma gång mindre uppenbara öfverträdelser, till hvilka någon eljest gör sig skyldig i afseende å gifna föreskrifter om hushållningen med eller framsläppandet af vattnet.

VI.

Förordning

angående ändring i vissa delar af gällande Fiskeri-stadga.

Då i den föreslagna, emot 20 kap. Byggningsbalken svarande vattenrättsförordningen blifvit upptagna allmänna föreskrifter såväl om de inskränkningar i strandegarens rätt, som härleda sig från det allmännas fordran att kungsådra, farled och flottled skola hållas öppna, som ock angående enskildes rätt att uppdämma vatten, har det synts följdrigtigast att ur fiskeristadgan borttaga allt hvad den innehåller rörande dessa ämnen så att nämnda stadga uteslutande afser fiskerinäringen.

På grund häraf och jemte det åt 2 kap., hvilket således numera skulle afse allenast den för fiskens gång i vattnet nödiga led, gifvits en dermed öfverensstämmande rubrik, hafva 11, 13, 14, 15 och 30 §§ erhållit ny lydelse, dervid dock förra innehållet, så vidt fråga är om fisket, blifvit i allt hufvudsakligt lemnadt oförändradt, enär en revision af grunderne för samma stadganden, om än, såsom det vill synas, i vissa hänseenden påkallad, ej legat inom det Beredningen gifna uppdrag.

VII.

K u n g ö r e l s e

om förändrad lydelse af 58 § i gällande Stadga om skiftesverket i Riket.

I afseende å förevarande förslag hänvisar Beredningen till hvad om skälen dertill är yttradt i motiven till 6 § af förordningen angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund, och får endast tillägga att, då ifrågavarande egoutbyte till följd af bestämmelsen i 56 § skiftesstadgan ej får ske i annat fall, än då den, som skall afstå jord, kan i vederlag erhålla annan lämplig jord och ej genom flyttning i läget lider märkligt men, samt full ersättning gifves honom, i händelse den jord han mister är bättre än den han får i stället, någon anledning ej synes vara för handen att egoutbytet i detta fall mer än eljest skall kunna medföra någon olägenhet.

VIII.

Flottnings-Stadga.

Såsom i det föregående blifvit anfördt, är enligt förslaget till 1—3 §§. förordning angående allmän flottled åt administrativ myndighet, Konungens Befallningshafvande, öfverlemnadt att afgöra huruvida ett vattendrag bör till allmän flottled upplåtas samt att meddela nödiga bestämnelser angående flottningens bedrifvande i de allmänna flottlederna och i sådant afseende dels föreskrifva hvilka åtgärder böra vidtagas för skyddande af strandegares och andres rätt, dels ordna flottningen emellan de flottande inbördes. Reglerna angående det processuella förfarande, som vid dylika frågor handläggning• bör iakttagas, äro meddelade i 1—7 §§ af ifrågavarande stadga.

Af nämnda ärendens beskaffenhet följer att i de flesta fall Konungens Befallningshafvande icke läser kunna meddela utslag deri förr än en undersökning på stället förrättats af sakkunnige män och Konungens Befallningshafvande derigenom erhållit nödig vägledning för sitt omdöme. Enligt senare vattenrättskomiténs förslag hade Konungens Befallningshafvande att i hvarje särskildt fall bestämma huruvida en dylik undersökning borde försiggå. Beredningen har deremot för sin del ansett att, då fråga väckes om vattendrags upplåtande till allmän flottled, syn å vattendraget alltid bör föregå Konungens Befallningshafvandes pröfning af ärendet, men att, enär för afgörande af de frågor, som ega sammanhang med flottning i redan befintlig allmän flottled, nödig utredning stundom kan utan föregå-

ende syn erhållas samt i sådana fall syn följaktligen skulle komma att medföra allenast onödig kostnad, det i dessa fall får på Konungens Befallningshafvandes godtfinnande bero huruvida syn å vattendraget må vara erforderlig.

Synens ändamål är att lemna Konungens Befallningshafvande nödigt material för ärendets pröfning och att bereda parterne tillfälle att träffa förening. Denna förrättning får således icke uppfattas såsom något helt för sig, såsom en instans; och då synemännens utlåtande ej innefattar något för parterne bindande, behöfver det ej af dem öfverklagas, derest de icke finna sig belätne med det resultat, hvartill synemännen kommit.

Då särskilda tekniska insigter erfordras för att leda synen samt dessa torde vara att i främsta rummet finna hos officerare vid Väg- och Vattenbyggnadskåren, böra företrädesvis bland desse förrättningsmän utses. Enär emellertid biträde af sådan tjänsteman ej alltid kan vara att påräkna, har det ansetts böra medgifvas att jemväl annan, som är i vattenbyggnad kunnig och i öfrigt för uppdraget lämplig, må till förrättningsman förordnas.

Någon uttrycklig föreskrift att undersökningen skall förrättas af ojäfviga personer har icke ansetts vara behöflig, då, såsom nyss är nämnt, förrättningen afser allenast att åstadkomma en utredning i ärendet och ej tager åt sig laga kraft. Uppenbart är emellertid att äfven utan en dylik föreskrift Konungens Befallningshafvande icke lär till synemän utse personer, till hvilkas omdöme vare sig på grund af de i lag upptagna jäf eller andra förhållanden Konungens Befallningshafvande anser sig ej kunna hysa fullt förtroende.

Genom Kongl. brefvet den 24 Mars 1871 är föreskrifvet att, då i de norrländska länen eller Stora Kopparbergs län fråga uppstår om fastställande af flottningstaxa för vattendrag, som utgör flottningsled för virke från kronan tillhörig mark, Konungens Befallningshafvande skall förordna vederbörande skogstjänsteman att närvara vid den syn, som för frågans utredning kan komma att hållas, eller, i händelse sådan syn icke eger rum, i allt fall lemna skogstjänstemannen till-

fälle att i frågan sig yttra. Denna bestämmelse är upptagen i 2 §, och har derjemte föreslagits att äfven eljest, så snart utredning erfordras angående virkestillgången å de till vattendraget gränsande skogar, skogstjensteman bör tillkallas. Denne är nemligen redan på grund af sin instruktion pliktig att taga kännedom om beskaffenheten af äfven enskilde skogar inom revieret och bör vara den, som kan lemna de säkraste och mest opartiska upplysningar. Åt nämnde tjänsteman torde dock ej alltid kunna öfverlemnas att bevaka de intressen kronan eller allmän inrättning såsom strandegare kan hafva, eller det allmännas rätt i afseende å farled, fiske m. m., utan lärers annat allmänt ombuds närvaro vid synen för sådant ändamål stundom vara erforderligt.

4 § afser att lemna en instruktion för synemännen och innefattar 4 §.
dels i inledningen en allmän erinran angående ändamålet med förrättningen och de synpunkter, hvarifrån synemännen dervid böra utgå, dels ock under särskilda afdelningar föreskrifter om hvad vid förrättningen *företeckadesvis* bör blifva föremål för utredning. Instruktionen är således icke uttömmande, utan har allenast till ändamål att meddela en anvisning om de omständigheter, hvarvid synemännen i främsta rummet böra fästa sin uppmärksamhet. Då de föreslagna bestämmelserna finna sin förklaring af hvad i motiven för förordningen om allmän flottled blifvit anfördt angående förfarandet vid flottning samt de deraf vållade hinder och skador äfvensom af stadgans föreskrifter i öfrigt, torde någon motivering af samma bestämmelser ej vara af nöden. Föreskriften att, der någon, som af flottledens inrättande förväntar skada, vid synen äskar uppskattning deraf, synemännen böra verkställa sådan uppskattning har tillkommit för att i möjligaste mätto bereda parterne tillfälle att under synemännens ledning träffa öfverenskommelse om ersättningsens belopp.

Båda föregående komitéerna hafva bland synemännens åligganden upptagit jemväl skyldighet att tillse huruledes anstalt, som till förekommande af åverkan å kronans mark pröfvades nödig, borde inrättas. Denna bestämmelse synes sakna allt värde och återfinnes der-

före ej i Beredningens förslag. En dylik anstalt är nemligen icke hänförlig till de anordningar, som röra den allmänna flottningen. Naturligtvis är det i allt fall kronan ej betaget att i sådana genom kronans skogar gående vattendrag, der flottning bedrifves, vidtaga nödiga försigtighetsmått af antydd beskaffenhet, i den mån sådant kan ske utan förfång för andra löfliga intressen. Härvid bör ock märkas att, derest olofligen afverkadt timmer skulle i någon betydligare myckenhet till vattendraget nedföras, det väl i allmänhet torde vara afsedt för export och följaktligen komma att nedflottas till flodens utlopp, der kronan kan återtaga virket i utsorteringsbommen vid flodmynningen, i hvilken händelse kostnaden för virkets återfående blifver mindre och försäljningspriset för virket kan betingas högre än längre upp i vattendraget.

Om beloppet af den ersättning, som synemännen böra ega att åtnjuta, torde särskilda föreskrifter böra meddelas. Till skogstjänsteman, som förordnas att vid synen närvara, lærer i alla händelser ersättningen böra utgå af allmänna medel, liksom ock, der det allmännas rätt kräver annat kronoombuds närvaro vid synen, kronan bör vidkännas kostnaden därför.

- 5 §. Det förfarande, som för närvarande plägar iakttagas vid handläggning hos Konungens Befallningshafvande af vissa ekonomimål af mera omfattande beskaffenhet, eller att Konungens Befallningshafvande håller sammanträde, dervid samtliga parter ega tillstädeskomma och andraga hvad de för sin rätts bevarande akta nödigt, har ansetts lämpligt så snart fråga är om flottleds öppnande. De många stridiga intressen, som i dylika ärenden förefinnas, böra vid ett sådant sammanträde lättare kunna sammanjemkas, än om förfarandet vore uteslutande skriftligt, likasom Konungens Befallningshafvande ock får bättre tillfälle att förskaffa sig kännedom om alla omständigheter, som böra på ärendets slutliga afgörande inverka. Uppenbart är att part har sig obetaget att, om han sådant föredrager, hos Konungens Befallningshafvande skriftligen utveckla sin talan. Är åter fråga om gammal flottled, synes ett sammanträde inför Konungens

Befallningshafvande icke alltid vara erforderligt, utan bör behöfligheten deraf, likasom af föregående syn å vattendraget, pröfvas i hvarje särskildt fall.

Huru förfaras skall då det vattendrag, om hvars upplåtande till allmän flottled ansökning blifvit framstald, flyter genom flera län, framgår af landshöfdinge-instruktionen den 10 November 1855, enligt hvilken i fråga om ämnen, som röra menigheter inom flera län och äro af beskaffenhet att böra i ett sammanhang pröfvas, landshöfdingarne i dessa län böra gemensamt besluta.

Om och i hvad mån expropriation ifrågakommer kan ej alltid 6 §.
bedömas vid tiden för pröfning af frågan om vattendragets upplåtande till allmän flottled eller då de för flottleden nödiga anläggningar och andra åtgärder skola föreskrifvas. Väl ligger det i sakens natur att vid den i 1 § föreskrifna syn kommer att utredas, hvilken jord eller lägenhet bör för ändamålet tagas i anspråk, men synemännen kunna ej då erhålla kännedom huruvida expropriation må vara af nöden. Detta blifver uppenbart först sedan allmän flottled förklarats skola finnas i vattendraget eller föreskrift meddelats om de nödiga anläggningarna och åtgärderna samt derefter sig visat att öfverenskommelse emellan vederbörande ej kunnat träffas. Vid sådant förhållande har Konungens Befallningshafvande att i sammanhang med bifall till ansökningen meddela sökanden underrättelse om hvad han, derest expropriation skulle visa sig behöflig, har att iakttaga för erhållande af Kongl. Maj:ts tillstånd dertill. Är fråga om kronan tillhörig jord eller lägenhet, bör ock sökanden hänvisas att sin begäran hos Kongl. Maj:t framställa till det afseende den kan för tjena. Då Konungens Befallningshafvande ej tillkommer någon pröfningsrätt i fråga om beviljandet af expropriation och följaktligen, äfven om Konungens Befallningshafvandes beslut är grundadt på den förutsättning att expropriation måste ske, beslutet derutinnan ej medför någon rätt till expropriations verkställande, har det ej heller ansetts erforderligt att, på sätt senare komiténs förslag innehåller, Konungens Befallningshafvandes beslut underställes Kongl. Maj:ts pröfning.

- 7 §. Den skilnad, som blifvit gjord i afseende å behandlingen af de i 7 § omförmälda frågor och dem, hvarom i 1 § handlas, är redan i det föregående omnämnd.

Hvad angår andra momentet af 7 §, torde det visserligen ligga i sakens natur att, om föreskrifna anordningar icke visat sig tillfyllestgörande, det förra beslutet ej bör utgöra hinder för nya bestämmelsers meddelande; dock har till förekommande af tvekan derutinnan sådant blifvit bestämdt utsagdt.

- 8 §. Med afseende å den fara för samfärdsel och egendom, som skulle kunna uppstå, om flottning i ny flottled finge ega rum innan visshet erhållits att föreskrifna skyddsbyggnader blifvit på tillfredsställande sätt verkställda, har det ansetts nödigt föreskrifva att sådan flottled icke får till allmänt begagnande upplåtas förr än dessa arbeten blifvit afsynade och godkända.

Har Konungens Befallningshafvande föreskrifvit anläggning af nödiga skyddsbyggnader i redan befintlig allmän flottled, torde det, med hänsyn till den större eller mindre våda, som underlåtenhet af deras verkställande må kunna medföra, böra på Konungens Befallningshafvande ankomma att bestämma på hvad villkor flottningen må fortgå under tiden intill dess arbetena blifvit fullbordade. Varda skyddsbyggnader verkställda af de flottande utan att de genom förut meddelad föreskrift fått sig sådant ålagdt, må naturligtvis flottningen fortgå, så vida ej förbud deremot meddelas af Konungens Befallningshafvande.

Nödvändigheten i vissa fall att företaga ny värdering af de för flottleden verkställda arbeten motiveras i nästföljande §.

- 9 §. I 9 § har den redan i det föregående vidrörda frågan om förhållandet emellan de flottande och dem, som verkställt eller bekostat de för ett vattendrags användande såsom flottled nödiga eller nyttiga arbeten, kommit under behandling.

Härvid torde i främsta rummet de rättsförhållanden, som uppstå då en *enskild* flottled förklaras för allmän, böra tagas i betraktande. Enligt förslaget till förordning angående allmän flottled måste till

den enskilde rättägande, som lider skada genom arbeten för flottleds inrättande, ersättning därför utgifvas. Detta stadgande, hvilket dock, såsom i motiven blifvit erinradt, icke afser att ålägga de flottande skyldighet att betala afgift för vattnets begagnande, eller att ersätta den indirekta förlust, hvilken genom vattendragets upplåtande för allmän konkurrens i trävaruhandeln kan tillskyndas någon, som förut haft uteslutande rätt till flottning, gäller naturligtvis jemväl i allo till fördel för egaren af den enskilda flottled, hvilken sedermera öfvergår till allmän. Skulle t. ex. någon af honom verkställd anläggning till äfventyrs befinnas så hinderlig för den större trafik, som efter flottledens öppnande för allmänheten kan förväntas, att anläggningen måste undanröjas, bör otvifvelaktigt, derest en dylik åtgärd medför någon skada, ersättning därför enligt nämnda förordnings 6 § honom tillerkännas. Likaledes kan honom tillhörig jord eller lägenhet ej emot hans bestridande honom fräntagas annorledes än i den ordning 7 § dersammastädes föreskrifver, d. v. s. i expropriationsväg och emot der stadgad godtgörelse. Den sålunda honom i likhet med alla andre enskilde sakesgare tillförsäkrade rätt till ersättning ur rent privaträttslig synpunkt är dock ej till fyllest, utan måste, med hänsyn till billighetens fordringar, suppleras genom en för honom särskildt gällande ytterligare ersättningsrätt, hvilken till sin grund och beskaffenhet hufvudsakligen faller utom det privaträttsliga området.

Om uti ett vattendrag, som förklaras för allmän flottled, vissa för flottningens underlättande eller för enskild egendoms skyddande afsedda byggnader, såsom bomledningar, flottrännor, dambord, skyddskistor, eller vissa andra arbeten, såsom rensning, muddring, sprängning, rätning af vattnets lopp m. m. d., äro nödiga, måste naturligtvis alla de, som ännu idka flottning derstädes, eller åtminstone de bland dem, som hafva det största intresset af flottningen, draga försorg om deras verkställande. Desse måste för sådant ändamål tillskjuta nödiga medel under förutsättning att framdeles kunna bereda sig godtgörelse för samma kostnader, och de, hvilka ej sålunda i för-

skott lemnat bidrag till kostnadernas bestridande, kunna ej rimligen undandraga sig att frandeles, i den mån de begagna flottleden och dervid draga fördel af de verkställda arbetena, medverka till kostnadernas återgäldande. Denna grundsats, hvarå oktrojssystemet hvilar och som jemväl vid öfriga strömningsningssystem blifvit allmänt antagen, måste naturligtvis äfven tillämpas i det fall, då ifrågavarande arbeten redan äro af enskild person verkställda innan det af honom disponerade vattendraget uppläts för allmänheten. Genom en dylik upplåtelse är visserligen förre innehafvaren ej förhindrad att fortfarande begagna flottleden för framforsling af sitt virke, och upplåtelsen medför i berörda hänseende ej någon skada för honom utan kan till och med bereda honom en lättnad i den mån underhållskostnaden för honom minskas derigenom att andre flottande taga del deri. Men uppenbart är ock att, om de öfrige flottande befriades från allt deltagande i den före upplåtelsen gjorda kostnaden, skulle derigenom dem beredas en oskäligen fördel i så måtto att deras flottningskostnad i sjelfva verket blefve lindrigare än den, som förre innehafvaren måste för sitt flottgods beräkna för att kunna småningom amortera sina redan hafda utgifter. Vidare bör märkas att å ena sidan förre innehafvaren naturligtvis måste vara juridiskt oförhindrad att förstöra eller bortföra de af honom gjorda anläggningar, i hvilket fall de öfrige flottande måste bekosta nya, men att han å andra sidan derigenom endast fördyrar för sig sjelf flottningskostnaden, hvadan denna hans juridiska rätt praktiskt saknar allt värde. Hvad de öfrige flottande angår, är det visserligen uppenbart att, om t. ex. förre innehafvaren låter en honom tillhörig stenkista, som afser skydd för vattenverk eller fiskebyggnader, qvarstå, han ej kan förekomma att de öfrige deraf utan någon kostnad för sig hemta den fördel att flottningen af deras timmer ej vållar skada och således ej åsamkar dem ersättningsskyldighet, men de äro ändock alltid underkastade olägenheten af att ej med visshet kunna förfoga öfver skyddsanstaten eller förekomma dess borttagande. Uppenbarligen böra dessa förhållanden regleras med hänsyn till båda parternes ömsesidiga bästa.

Härför erfordras dock icke att i privaträttslig väg ålägga förre innehafvaren att afstå sina byggnader till de flottande. En sådan tvångsrätt blifver obehöflig, om såsom villkor för koncessionen till flottleds inrättande stadgas att förre innehafvaren eger rätt till ersättning för de nödiga eller nyttiga arbeten han verkställt för att försätta flottleden i det skick, hvori den finnes då den öfvergår till allmän. Omsorgen om egen fördel framkallar då skyndsamt den reglering, hvaraf hans rätt till ersättning beror, och, sedan den blifvit verkställd, hafva jemväl de öfrige flottande vunnit trygghet i fråga om förenämnda byggnaders begagnande.

Någon tvekan har ej heller yppats derom att rätt till godtgörelse för verkställda arbeten bör tillerkännas den, som desamma bekostat. Deremot har meningsskiljaktighet försports dels huruvida en dylik rätt borde bekräftas genom civil- eller administrativ lag dels ock i fråga om sättet för godtgörelsens uttaxering. Stadganden i detta hänseende hänfördes af senare komitén hufvudsakligen till civillagens område, vid hvilket förhållande tvister i dessa frågor antagligen skolat tillkomma domstols pröfning. Derutinnan var dock en ledamot af komitén skiljaktig och ansåg att ej mindre nyss nämnda frågor än äfven frågan angående ersättningens belopp borde tillkomma Konungens Befallningshafvandes pröfning och att bestämmelserna derom borde införas i flottningsstadgan. Vid granskning i Högsta Domstolen af komiténs förslag anmärktes att omförmälda af komitén till civillagen hänförda föreskrifter ej bort der intagas, och denna åsigt har jemväl omfattats af Beredningen. Enligt den redogörelse, som ofvan blifvit lemnad för det förhållande, hvilket uppstår, då enskild flottled öfvergår till allmän, har samma förhållande naturen af en reglering utaf de flottandes inbördes rättigheter och skyldigheter, och en dylik sker otvifvelaktigt i detta liksom i öfriga fall lämpligast genom administrativa eller reglementariska föreskrifter. I öfverensstämmelse härmed hafva i flottningsstadgan inrymts bestämmelserna om ersättningsskyldighetens omfång och sättet för ersättningens utgörande, i sammanhang hvarmed pröfningen af dessa frågor öfverlemnats åt

Konungens Befallningshafvande. Hithörande anordningar, hvilka stå i nära analogi med fastställandet af trafiktaxor, hamn- och kanal-ungälder samt andra dylika på den allmänna samfärdseln inverkande afgifter, skola följaktligen tillhöra den myndighet, som i allmänhet har att bestämma sättet för flottledens bebyggande och underhåll äfvensom att öfvervaka det trafiken ej genom oskäligen afgifter betungas. Uppstår åter tvist om värdet af det, som skall inlösas eller ersättas, och om ersättningens deraf beroende belopp, finnes ej någon anledning att för pröfning deraf föreskrifva annan ordning än den vanliga vid vederbörande domstol.

Beloppet af kostnad, som blifvit nedlagd å den egentliga strömningsningen, eller sprängning, muddring och andra dylika arbeten, hvilkas omfattning är svår att efteråt närmare urskilja, torde den, som verkställt rensningen, oftast vara i tillfälle att med räkenskaper styrka. Lösen för byggnader i enskild flottled bestämmes åter efter byggnadernas värde i det skick, hvari de befinnas, då flottleden varder till allmänt begagnande upplåten.

Hvad här är sagdt angående innehafvaren af en enskild flottled, som öfvergår till allmän, gäller naturligtvis ännu påtagligare om den, som tillskjuter de medel, hvilka erfordras för ny flottleds inrättande i vattendrag, der ingen flottning ännu idkas, likasom ock om den, som, efter det allmän flottning blifvit tillåten, verkställt arbeten, hvilka kunna lända öfrige flottande till gagn. Båda dessa äro uppenbarligen att anse såsom förlagsgifvare till flottleden. Då fråga är om kostnad, nedlagd i redan befintlig allmän flottled, synes det dock vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande att, i händelse vid tiden, då flottningen derstädes varder efter nu föreslagna bestämmelser ordnad, den, som kostnaden gjort, därför redan blifvit genom uppburna afgifter eller bidrag till kostnadens betäckande i större eller mindre mån godtgjord, ersättningen jemkas så att ersättningstaganden ej beredes oskäligen vinst på de blifvande flottandes bekostnad.

Något sådant afdrag från arbetenas uppskattningsvärde i befintligt skick bör deremot, då enskild flottled öfvergår till allmän, ej

ifrågakomma redan af det skäl att det ej kan vara lämpligt att söka utforska huruvida genom den enskilda vinst innehafvaren haft å företaget kostnaden för arbetet möjligt blifvit betäckt.

Att den, som inrättat en ny allmän flottled eller i en gammal sådan bekostat arbeten för flottleden, ej kan påräkna att annorledes än genom viss årlig amortering få sina kostnader åter torde ligga i sakens natur och är med antagen praxis öfverensstämmande. Skulle dylik kostnad med huru stort belopp som helst af de flottande godtgöras på en gång, måste, vid det förhållande att ofta nya flottande tillkomma för hvarje år, ett följande års flottande erlägga till det föregående årets flottande hela det belopp desse senare i sådant afseende utgifvit, med afdrag allenast af hvad å deras flottning kunde belöpa, men med tillökning af hvad de derutöfver under sitt flottningsår kostat å nya anläggningar för flottleden. På samma sätt måste i sådan händelse allt vidare år från år fortgå, hvilket blefve ett allt för inveckladt och i synnerhet för de efter hand tillkommande flottande särdeles betungande liqvidationssätt, som lätt kunde leda till flottledens monopoliserande åt några få personer. Att det jemväl är naturligt och lämpligt att likaledes genom årlig amortering verkställa liqid för kostnaderna å en enskild flottled, som öfvergår till allmän, torde framgå ej mindre af hvad nyss är sagdt än äfven af hvad tillförene yttrats angående förhållandet emellan flottledens förre innehafvare och de andre flottande. Då han inrättade flottleden, kunde han ej påräkna att få kostnaden därför ersatt på annat sätt, än genom snåningom fortgående amortering i mån af den fördel han hade af flottledens begagnande. Han kunde vid beräkning af denna fördel ej med skäl taga hänsyn till annat än sin egen skogstillgång. Var hans beräkning riktig, så att flottledens inrättande skulle löna sig med afseende å nämnda skogstillgång, måste anläggningskostnaden så mycket säkrare och skyndsammare blifva amorterad, då amorteringen grundas på jemväl andres skogstillgångar; och detta förhållande kan ej synnerligen förändras af den omständighet att, då flottleden blifver mera trafikerad, nya inrättningar till

äfventyrs blifva behöfliga, för hvilka kostnaden jemväl bör amorteras. I följd häraf kan han billigtvis ej begära att på en gång utfå den honom tillkommande ersättning, utan bör åtnöjas med att genom viss årlig afgift erhålla sin godtgörelse, derest den ej är så ringa att den kan läggas å första årets gemensamma flottning utan att denna oskäligt betungas.

Af hvad här ofvan blifvit anfördt följer jemväl att de arbeten, som skola lösas eller ersättas, äro, sedan flottleden upplåtits för allmän trafik, att anse såsom flottledens tillhörighet; och en sådan anordning länder i sjelfva verket till fördel för den, som bekostat samma arbeten. Derigenom att hans eganderätt till flottningsbyggnaderna frångått honom på bestämda villkor, som måste uppfyllas af dem, hvilka begagna flottleden, befrias han från en mängd stridigheter med desse om byggnadernas underhåll och de i anledning af brist deri uppkommande skador. Vidare betryggas han mot faran att, såsom ej sällan inträffar, genom byggnadernas fullständiga förstöring af häftigt vattenflöde eller annan naturhändelse gå miste om deras återstående värde. Uppenbart är nemligen att, så framt ej flottningen alldeles upphört genast efter en sådan olyckshändelse, de, som vilja fortfara med flottningen, måste, äfven om de nödgas uppföra nya byggnader i stället för de förstörda, ändock fullgöra bestämmelsen om betalningen af dessa senare till förre egaren. I den föga sannolika händelse, som nyss nämndes, eller att flottningen skulle upphöra innan amorteringen af kostnaden för flottleden vore fullbordad, blefve flottledens anläggare ej i sämre ställning än om han hela tiden varit ensam om flottningen. Hans beräkning att flottledsanläggningen skulle vara lönande har i sådant fall visat sig vara origtig, då han ej ens sjelf eger något flottgods att i flottleden framföra. Att flottningsbyggnaderna ej förfalla genom försummelse af underhållet kan han jemväl såsom antagligen större delegare i flottningsföreningen öfvervaka, och i nödfall står honom öppet att hos Konungens Befallningshafvande dylik försummelse beifra. Vid sådant förhållande har det ej heller ansetts nödigt att, såsom någon gång blif-

vit yrkadt, ålägga de flottande att alltid ställa borgen eller annan dylik säkerhet för amorteringens fullgörande. Den uti 13 § flottningensföreningens styrelse tillerkända rättighet att till säkerhet för nödiga tillskott qvarhålla och låta försälja flottgodset bidrager ock i sin mån till tryggheten för fullgörande af amorteringen. Konungens Befallningshafvande kan naturligtvis ock enligt 22 §, om så i något undantagsfall skulle finnas nödigt, föreskrifva såsom vilkor för den allmänna flottningens fortvaro att borgen ställes för den oguldna anläggningsekostnaden.

Här anförde grunder ega i lika grad tillämplighet äfven å den, som nedlagt kostnad i redan befintlig allmän flottled eller för inrättande af ny sådan. Genom denna författnings tillämpning å äldre allmän flottled förändras ej väsentligen förhållandet emellan de flottande och dem, som bekostat strömningsarbetena. Äro dessa arbeten bekostade af ett bolag, kan detta bestå för sig och blifver, likasom en enskild anläggare af flottled, förlagsgifvare för de flottande.

Att flottningsbyggnad eller annat dylikt, som skall lösas eller ersättas, ej bör anses tillhöra allenast dem bland de flottande, som bidragit till löseskillingen eller ersättningsbeloppet, utan är för all framtid sjelfva flottledens tillhörighet, hvadan anläggningen, sedan lösen eller ersättningen blifvit till fullo gulden, må utan vidare afgift nyttjas äfven af sedermera tillkomne flottande, öfverensstämmar med förut inom administrationen i särskilda fall följd grundsats.*) Skälet dertill är otvifvelaktigt att de flottande, äfven om individerna årligen vexla, dock, kollektivt betraktade, ej kunna vara pliktige att betala anläggningen mer än en gång. Skulle deremot den, som endast någon kortare tid flottat, dervid på grund af den erlagda amorteringen anses hafva förvärfvat sig eganderätt till någon viss del af flottleds-

*) Sälunda har, sedan Konungens Befallningshafvande i Jemtlands län genom utslag den 17 Mars 1874 såsom vilkor för meddelad oktroj å flottning i Fyrån föreskrifvit att byggnaderna i flottleden skulle, efter oktrojtids slut och sedan full godtgörelse därför enligt stadgade grunder erhållits, anses tillhöra flottleden, den öfver beslutet fullföljda klagan blifvit af Kongl. Maj:t ogillad.

anläggningen, måste ock deraf följa att han, då han upphörde med flottningen, egde fordra att hans andel i arbetenas värde måtte till honom amorteras af dem, som fortsatte flottningen. Amortereringen skulle sålunda fortgå i oändlighet, synnerligast hvad anginge sådana arbeten, som ej vore underkastade försämring, såsom stensprängning och annat dylikt. Emot stadgandet att de i flottleden gjorda anläggningar skulle anses såsom flottledens tillhörighet har väl blifvit anmärkt att samma stadgande skulle hafva till följd att flottleden blefve sämre underhållen. Farhågan därför torde dock, såsom redan är antydt, vara ogrundad, då underhållet är af vigt icke allenast för dem, som flotta under amorteringstiden, utan äfven för dem, som efter samma tids utgång ärna fortsätta med flottningen.

Det måste vara angeläget att, då en flottled blifvit för allmän förklarad, den ock varder så fort som möjligt öppnad för allmän trafik. Skulle rättegång väckas om värdet af det, som skall lösas eller ersättas, bör ej deraf något hinder mot flottledens begagnande uppstå, ty den vid flottsytten gjorda uppskattning af redan verkställda eller föreslagna arbeten i flottleden kan i afbidan på tvistens utgång tills vidare lända till efterrättelse vid bestämmande af amorteringsbeloppet och tiden för amorteringen. Skulle emellan flottledssytten och den tidpunkt, då flottleden öppnas för allmän trafik, förändrade förhållanden hafva inträdt, i det att t. ex. vid den föregående sytten befintliga byggnader sedermera försämrats eller bortflutit eller kostnaden för föreslagna arbeten uppgått till annat belopp än det beräknade, erfordras naturligtvis rättelse i den förut gjorda beräkningen af arbetenas värde samt i följd deraf till äfventyrs jemväl ändring i den fastställda amorteringsplanen.

Vidkommande föreslagna nya arbeten, i afseende hvarå den vid flottledssytten verkställda kostnadsberäkning naturligen är osäkrast, enär det ej sällan måste inträffa att den verkliga kostnaden afviker från kostnadsförslaget, kan upplysning om förändringen i uppskattningsvärdet lätteligen vinnas i sammanhang med arbetenas slutliga

afsyning; och har derföre bestämmelse om ny värdering för nämnda fall blifvit intagen i 8 §.

Då, såsom tillförene är yttradt, amorteringen af de så kallade strömnrensningskostnaderna hittills skett på flera olika sätt, hvilka alla äro användbara, och det en gång inom en ort antagna och vanliga sättet sannolikt der anses för det lämpligaste, har det lemnats de lokala myndigheterna öppet att derom förordna inom den begränsning af amorteringstiden och räntefoten, som i författningen utstakats.

Såsom redan är nämnt, kan det ej undvikas att virke, tillhörigt dem, som flotta i samma flottled, sammanblandas. Kostnaden för flottningen och den allmänna utsorteringen af virket blifver derföre gemensam för alla flottande, likasom ock, då de alla hafva nytta af flottningsbyggnaderna, utgifterna för dessa och för deras underhåll jemväl blifva gemensamma. Redan i följd af den gemensamhet, som under sådana omständigheter eger rum emellan de flottande, måste de utgöra en förening, äfven om laglig föreskrift angående skyldighet för dem att konstituera sig till en sådan skulle saknas. Med afseende å de rättsförhållanden, som uppstå emellan de flottande och andre, hvilkas rätt af flottningen beröres, är det emellertid såväl lämpligt som nödigt att åt föreningen gifva legal stadfästelse. Föreningen erhåller derigenom ej någon förändrad karakter, utan fortfar att vara en association, hvars medlemmar kunna vexla för hvarje år, men hvilken såsom sådan består så länge flottning å vattendraget idkas. För besörjande af föreningens angelägenheter bör naturligtvis finnas en styrelse, hvarförutom medlemmarnes inbördes ställning bör genom reglemente bestämmas.

Från regeln att alla flottande skola deltaga i gemensam flottning torde, i enlighet med hvad i många flottningsreglementen redan finnes stadgadt, ett undantag under vissa villkor böra medgifvas till förmån för strandegare, som begagnar flottleden allenast för transport af husbehovsvirke från egen skog. Billigheten fordrar nemligen att denne ej må till följd af vattendragets upplåtande till allmän flottled

vidkännas större utgifter än förut för ifrågavarande virkes framflottande, hvilket kunde blifva förhållandet, derest han nödgades deltaga i den gemensamma flottningen. Då undantaget gäller endast husbehovsvirke, som flottas från egen skog, torde något missbruk eller svek icke böra kunna ifrågakomma. Någon olägenhet för den stora flottningen bör ej heller uppstå, då såsom vilkor för befrielsen blifvit föreslaget att strandegarens virke ej får sammanblandas med det öfriga flottgodset och ej heller eljest vålla något hinder för den allmänna flottningen. Då strandegaren vanligen endast har en jemförelsevis ringa myckenhet virke att framföra och sådant lätteligen kan ske på kort tid samt han dessutom endast behöfver använda flottleden på en kort sträcka, torde dessa vilkor ofta nog kunna uppfyllas och stadgandet således bereda strandegaren en verklig förmån. Strandegaren måste dock i afseende härå vara underkastad de närmare föreskrifter, som i reglementet eller eljest kunna meddelas, såsom att han endast får flotta före eller efter den stora flottningen o. s. v.

- 11 §. Föreskriften att föreningens styrelse skall hafva sitt säte inom den ort, der flottleden är, hvaraf ock följer att föreningen i allmänhet skall i mål, som densamma angå, svara vid den i reglementet närmare uppgifne domstol, hvilken sålunda blifver föreningens lagliga forum inom nämnde ort, har tillkommit på det att den, som vill emot föreningen föra talan i berörda mål, ej måtte blifva nödsakad att anhängiggöra sin talan vid domstol å aflägsen ort. I fråga om forum för talan om ersättning för skada genom flottning äro, på sätt af 8 § i förordningen angående allmän flottled inhemtas, särskilda bestämmelser gifna.

Om det med tillsättning af syssloman afsedda ändamål af minskadt besvär för vederbörande vid utförande af talan om skadestånd m. m. skall vinnas, torde det vara behöfligt att en syssloman tillsättes i hvarje län, der flottningen bedrifves. Äfvenledes har det ansetts nödigt att genom särskilda föreskrifter angående anmälan om val af syssloman och underrättelse derom i länskungörelserna samt

påföljd, om sådant försummas, göra stadgandet om sysslomans tillsättande fullt verksamt.

Har flottningsföreningen ej utsett skiljeman, är föreningen underkastad den påföljd, som i ty fall för tredskande part stadgas i 8 § af förordningen om allmän flottled.

Flottgodsets afskiljande till de särskilde egarne måste, för att 12 §. kunna försiggå med erforderlig noggrannhet och fullständigt kontrolleras, vara en angelägenhet, som det åligger föreningens styrelse att anordna och öfvervaka. Kostnaderna för den egentliga flottningen kunna naturligtvis allenast till ungefärligt belopp på förhand beräknas. Följaktligen kan ej heller i reglementet bestämmelse om kostnaden för flottning af de olika slagen af flottgods meddelas i vidsträcktare mån än att, då dessa allt efter sin beskaffenhet vålla större eller mindre svårighet vid flottningen samt förty böra belastas med större eller mindre andel af flottningskostnaden, grunden angifves, enligt hvilken samma kostnad bör på hvarje slag af flottgods fördelas. Tillämpning af helt andre grunder ifrågakommer vanligen vid fördelning af utgifterna för flottgodsets sortering. I de flesta fall verkställles sorteringen efter beting, dervid betalningen är bestämd att utgå med visst belopp för olika slag af flottgods, hvadan, då verkliga kostnaden för utsortering af en hvars flottgods sålunda är fullkomligt känd, samma kostnad omedelbart honom påföres. Härom bör dock reglementet jemväl innehålla nödiga föreskrifter.

Såsom förut blifvit nämnt, sker utsorteringen af virket till de olika egarne i allmänhet i närheten af flodmynningen. För mången virkesegare varder det emellertid nödigt att, innan hans virke uppnått den derstädes belägna gemensamma utsorteringsbommen, bekomma detsamma, vare sig emedan hans sågverk är beläget uppe i vattendraget eller af annan anledning. För detta ändamål måste å det ställe, der afskiljandet till sådan virkesegare skall ega rum, allt flottgods uppsamlas inom en särskild bom samt underkastas den både omständliga och kostsamma undersökning, som erfordras för att kunna urskilja det ifrågavarande flottgodset från det öfriga, som skall vidare

framläppas. Att kostnaden för denna anstalt äfvensom för sjelfva afskiljandet bör drabba samma virkesegare ensam torde vara uppenbart. Afskiljandet bör dock af styrelsen ombesörjas på det säkerhet må förefinnas att ej det öfriga flottgodset dervid må oskäligt uppehållas.

- 13 §. På sätt förut är yttradt, kan det ofta inträffa att för flottleden arbeten blifva nödiga, hvilkas verkställande icke kan på flera år fördelas utan måste genast ega rum, hvadan kostnaden därför, derest ej någon enskild person eller, såsom vanligen är fallet, ett af enskilde flottande bildadt strömbyggnadsbolag skulle förskjuta den, måste af de under året flottande gäldas. Det är ock förut anmärkt att kostnaden för dylikt arbete understundom kan blifva högst betungande för de under året flottande, hvilka, i händelse de ej vidare ämna flotta å vattendraget, ej heller framdeles komma att hemta fördel af samma arbete, och att följaktligen billigheten fordrar att de under följande år flottande deltaga i kostnaden för samma arbete, hvaraf jemväl de hemta nytta.

Af sådan orsak har föreslagits att under nämnda förhållanden fördelning af kostnaden för arbetet på flera år bör ega rum jemlikt de i 9 § stadgade grunder. Den, som deltagit i flottningen under det år, då arbetet verkstälts, blifver således i viss mån att anse såsom förläggare åt följande års flottande och eger att för hvad å dem belöper uppbära ersättning. Härvid är att märka att såväl i 11 § som uti 2 mom. af 13 § alla arbeten för flottleden, de må vara nybyggnader eller allenast underhållsätgärder, blifvit likställda. Då följaktligen samtliga dessa kostnader åligga samma personer, förefinnes ej någon nödvändighet att bestämma hvad som skall såsom nybyggnad eller allenast underhåll anses, hvilken fråga stundom kan vara svår att lösa och möjligen kunde leda till förvecklingar vid uppgörande af flottningsföreningens räkenskaper.

För att skydda mindre virkesegare och tillfälligtvis flottande mot att oskäligt betungas genom föreningens beslut om grunderne och sättet för uttaxering af kostnaderna måste möjlighet förefinnas att

påkalla rättelse derutinnan hos Konungens Befallningshafvande, såsom den myndighet, hvilken jemväl i öfrigt har att på lämpligaste sätt ordna de flottandes förhållande inbördes.

Anmälan om myckenheten och beskaffenheten af det virke, som 15 §. är afsedt att flottas, så ock om det distrikt af flottleden, der virket kommer att aflemnas, är nödig med afseende derå att utdebitering af förlag och öfriga kostnader för flottningen måste grundas på kännedom om nämnda omständigheter. Att i likhet med senare komitén föreskrifva att virket alltid skall aflemnas på flott vatten har Beredningen ansett mindre lämpligt, enär strändernas beskaffenhet ofta är sådan att virket hvarken kan nedforslas till vattendraget eller, utan att taga skada, nedvältas på isen. Virket bör derföre få aflemnas jemväl å stranden, men det står flottningssällskapet fritt att i reglementet intaga en emot stadgandet i 12 § ej stridande och, såsom det vill synas, fullt berättigad föreskrift att kostnaden för virkets nedvältande, sedan vattendraget blifvit isfritt, icke tillhör de gemensamma flottningsskostnaderna, utan måste bäras af virkets egare enskildt.

Att dubbla umgälder böra drabba det virke, som är omärkt eller 16 §. försedt med otydligt eller ej godkändt märke eller ej blifvit till flottning anmaldt, har sin grund deri att mycket besvär vållas för sådant virkes särskiljande och bevarande. I afseende å virke, som ej blifvit till flottning anmaldt, tillkommer jemväl det skäl att, då egaren der-till genom underlåtenhet att anmäla virket till flottning kan undgå att tillskjuta förlag för flottning deraf, något korrektiv emot sådan underlåtenhet måste förefinnas.

Af försäljningssumman för okänd egares virke bör uttagas jemväl kostnaden för tillvaratagandet deraf. Öfverskottet tillhandahålles förre egaren af virket, då han sig annäler och styrker sin rätt att utfå medlen.

Då det såväl för det allmännas som för enskildes intressen är af 17 och största vikt att underhållet af skyddsbyggnaderna ej försummas och 18 §§. att vattendragen ej uppgrundas eller belamras med virke i sjunkande tillstånd, bör Konungens Befallningshafvande utöfva tillsyn deröfver

samt, der felen, oakadt anmaning skett, ej afhjelpas, låta verkställa hvad eftersatt blifvit. Faran för egendom i följd af försummadt underhåll blifver emellertid stundom öfverhängande, hvadan Konungens Befallningshafvandes beslut i ämnet ej kan afvaktas. I sådant fall bör den, hvars egendom hotas af fara, ega att, sedan tillsägelse skett hos dem, som ombesörja flottningen, men bristfälligheterna det oakadt ej varda afhjelpa, på de flottandes bekostnad vidtaga därför nödiga åtgärder. Sådan rättighet bör ock i afseende å virke, som sjunkit eller i sjunkande tillstånd står upprätt i flottleden, tillkomma strandegare, trafikerande eller annan, hvilken kan af virkets qvarlemnande lida men.

19 §. Under flottningen inträffar ofta att virke uppkastas på stränderna af flottleden. Äro dessa gräsbevuxna och får virket qvarligga någon längre tid, förstöres gräsväxten. Äfven i andra fall kan strandegaren hafva olägenhet af sådant uppflutet virke. Det bör således tillhöra de flottande att, så snart ske kan, föranstalta att virket återföres i vattendraget. Förhållandena kunna emellertid understundom vara sådana att längre tids anstånd dermed billigtvis bör medgifvas. Detta inträffar i synnerhet vid de tillfällen då, efter det en ökad vattenmassa i floden öfversvämmat vidsträckta ytvidder, floden faller och det normala vattenståndet inträder. En mängd virke varder dervid qvarliggande å land. Återförandet af virket till vattendraget är under sådana förhållanden förenadt med kostnader, som öfverstiga virkets värde eller uppgå till ett oskäligt belopp i förhållande till den skada virket gör. Uppskof med virkets borttagande bör därför kunna medgifvas till dess högre vattenstånd åter inträder, och, då härvid förhållandena äro olika snart sagdt för hvarje särskildt fall, kan ej någon allmän regel gifvas, utan bör det bero på Konungens Befallningshafvande att på anmälan af den, som af virkets qvarlemnande lider men, i hvarje fall pröfva inom hvilken tid virket bör af de flottande borttagas.

20 §. På sätt uti inledningen blifvit yttradt, kan af barken å det flottade virket vållas uppgrundningar i vattendraget, skador å strän-

derna derinvid, svårighet att i vattendraget fiska samt minskad tillgång på fisk derstädes. Dessa skador och olägenheter, för så vidt de förorsakas af bark från flottadt virke, skulle följaktligen uteblifva om förpligtelse stadgades för de flottande att afbarka virket innan detsamma utlades i vattendraget. Redan första vattenrättskomitén antog att barken menligt inverkade å stränder samt fisken, men ansåg att, då enligt erfarenhetens vittnesbörd barken i allmänhet ej lossnade förr än å andra året från virkets fällning samt skada deraf först uppkomme endast der äldre virke flottades, de flottande ej genom en allmän föreskrift om virkets afbarkning borde belastas med en ej obetydlig utgift, utan skulle Konungens Befallningshafvande ega att förbjuda flottning af obarkadt virke på de ställen, der skäl der till vore för handen. Enahanda bestämmelse meddelades ock af senare komitén.

Inom administrationen har på senare tiden den mening gjort sig gällande att flottning af obarkadt virke bör tillåtas endast undantagsvis, der något betydligare men deraf ej kan uppstå. *) Af några bland flottningsintressets målsmän har framhållits huru som utgifterna för barkningen skulle blifva högst betydande. Enligt de upplysningar Beredningen varit i tillfälle att inhemta skulle dock kostnaden för afbarkningen — utom hvad angår Norrbottens län, hvarest i anseende till der rådande brist på arbetskraft samma kostnad ställer sig ej obetydligt högre — i medeltal ej uppgå till mer än 15 öre per stock, derest afbarkningen eger rum först efter det timret blifvit framforsladt från skogen och sammanlagdt i hopar, hvilka i så fall naturligtvis måste utrifvas, men till allenast hälften af nämnda be-
lopp, i händelse, såsom i allmänhet lämpligast vore, afbarkningen

*) Genom utslag den 31 December 1877 har Kongl. Maj:t ogillat de besvär, som anförts öfver vederbörande myndighets föreskrift om barkning af virke, afsedt att flottas å Ljunga elf. Likaledas har Kongl. Maj:t under sistlidna år ogillat den klagan, som förts öfver enahanda påbud angående virke, som flottas å Skellefteå, Riekleå, Byske, Åby och Öre elf, Säfvars å samt Umans och Windelns vattendrag äfvensom Umeå elf. Härförutom finnes i flera flottningsreglementen, deribland i det för Dalclfvärnes-Thorsång flottningsförening gällande, föreskrift meddelad om virkets afbarkning.

verkställdes i sammanhang med trädets fällning. Häremot kunde egaren vanligen anses vara åtminstone i det närmaste godtgjord för afbarkningskostnaden derigenom att efter afbarkningen virket kunde lättare utdrifvas ur skogen samt vore mindre utsatt för att i flottleden fastna emot klippor och grund äfvensom kunde vid utsorteringen lättare särskiljas från andre egares virke, hvartill komme att, hvad anginge furuvirke, detsamma snarare blefve till beskaffenheten bättre, derest det flottades afbarkadt. Virkets afbarkning kan följaktligen i allmänhet icke anses oskäligt betungande för de flottande. På denna grund och i öfverensstämmelse med den i 4 § af förordningen angående allmän flottled gifna allmänna regel för de flottandes skyldighet att skydda andre för olägenhet af flottningen har Beredningen föreslagit att allt virke, som i allmän flottled framflottas, skall, innan det i vattendraget utlägges, hafva undergått afbarkning, men att undantag från denna allmänna föreskrift må kunna i särskilda fall beviljas. Äro nemligen förhållandena sådana att genom flottningen någon nämnvärd skada ej är att befara, böra de flottande billigtvis befrias från den med afbarkningen förenade utgift. Detta inträffar då t. ex. farled ej finnes i vattendraget eller farleden är sådan att uppgrundning deraf ej är sannolik eller stränderna vid flottleden äro ofruktbara eller så höga, att virket eller barken ej kan derå inkomma, eller om fisket i vattendraget är af föga betydelse, eller flottledens längd så ringa att virket passerar densamma på kortare tid än som erfordras för att barken må lossna från virket, hvilket i allmänhet endast till någon del lärer ega rum under första året från virkets fällning. Någon gång är jemväl vattendragets vidd så stor i förhållande till mängden af det virke, som derstädes flottas, att någon betydligare skada ej kan vållas af barken. Understundom är ock virket till sin beskaffenhet sådant att detsamma genom att flottas afbarkadt blefve i betydligare grad försämradt eller alldeles oanvändbart för det dermed afsedda ändamål. I dessa och andra dylika fall må på vederbörande myndighet bero att efter derom af

de flottande framställd anhållan medgifva undantag från föreskriften om virkets afbarkning.

I likhet med senare komitén har Beredningen ansett sig icke 21 §. tillkomma att föreslå ansvarsbestämmelse för oloflig flottning i vattendrag, der allmän flottled icke är.

För olofligt stängande af allmän flottled finnes ansvar stadgadt i 19 kap. 15 § Strafflagen. Om de åtgärder, hvilka i dylikt fall må vidtagas för flottledens befriande från oloflig stängsel, stadgas i förslaget till förordning angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

Hvarken nyss nämnda lagrum af Strafflagen, ehuru jemväl innefattande ansvar för den, som i segel- eller flottled utkastar barlast eller annat, som kan förorsaka uppgrundning, eller bestämmelserna i 19 kap. 21 § samma lag eller 31 § af gällande fiskeristadga torde kunna tillämpas å den, som i flottled utlägger obarkadt virke, om än barken sedermera lossnar och, bland andra olägenheter, jemväl vållar uppgrundning. Denna uppfattning synes ock hafva delats af myndigheterna, då de ansett sig oförhindrade att i vissa fall bevilja tillstånd till flottning af obarkadt virke. Beredningen har derföre, jemte det i 20 § meddelats föreskrift om virkets barkning, föreslagit ansvarsbestämmelse mot obarkadt virkes utläggande i flottled. Enahanda straffpåföljd måste jemväl inträda, om virket obarkadt nedföres i vattendraget, sedan det blifvit isbelagdt. Afbarkas åter virket å isen eller så nära stranden att barken kan af vattenflöden nedsköljas, bör detta förfarande enligt enahanda grunder anses straffbart, men straffpåföljden kan ej lämpligen sättas till visst bötesbelopp för hvarje stock.

Bestämmelsen i 22 § innebär påföljder för de flottande, derest 22 §. de icke noggrant ställa sig till efterrättelse de i afseende å flottleden samt flottningen meddelade föreskrifter eller i öfrigt fullgöra de med rättigheten till flottning i vattendraget förenade förpligtelser. Att bland de ersättningar, hvarom i denna § nämnes, ingår jemväl

amortering af kostnader för flottleden är redan antydt vid motiveringen af 9 §.

23 §. Af ett vattendrags upplåtande till allmän flottled följer skyldighet för dem, som öfver vattendraget råda, att underkasta sig de olägenheter, som vållas af flottledens inrättande och begagnande, och derföre måste civillagen angifva de allmänna grunder, som berättiga till ett sådant upplåtande. Deremot är flottleden, sedan den blifvit öppnad, underkastad administrativ myndighets förfogande för så vidt angår dem, som inrättat eller begagna flottleden. Aflysande af flottleden innefattar endast att den ej vidare behöfver hållas öppen för det allmännas behof och att således strandegarne återtaga sin dittills inskränkta dispositionsrätt öfver vattnet samt hörer följaktligen till den ekonomiska, ej till den civila lagstiftningen.

Aflysning af flottled kan ifrågakomma af den orsak att sådana förhållanden yppat sig att flottningen kan anses såsom alldeles nedlagd. Till ett dylikt antagande berättigar naturligtvis ej den omständighet allena att under någon tid flottning ej idkats i vattendraget. En betydligare inskränkning i flottningen eller till och med upphörande dermed för någon tid kan nemligen hafva sin grund i rådande konjunkurer i trävarurörelsen eller i andra tillfälliga omständigheter. Äro åter de skogar, som beröras af vattendraget, redan så anlitade att virke, afsedt till flottning, ej vidare är att derifrån påräkna, eller har jordbruk eller annat näringsfång undanträngt skogs-handteringen, eller förefinnas andra förhållanden, som göra det antagligt att flottningen är att anse såsom nedlagd, bör den omständighet att vattendraget någon tid begagnats såsom allmän flottled ej fortfarande utgöra hinder för detsammes användande för andra ändamål, utan offentlig myndighet ega att aflysa flottleden. Om än någon gång vid tiden för ett sådant aflysande af flottled någon kostnad för flottledens inrättande ännu skulle återstå ogulden, har dock naturligtvis den omständighet, att t. ex. skogstillgången tagit slut, redan beröfvat den, som bestridt kostnaden, möjlighet att få den åter, hvadan några viktiga intressen ej kunna anses lida genom ett dylikt

på fullgiltiga skäl grundadt beslut. Beredningen har därför ansett att pröfningen i detta fall kan och bör öfverlemnas åt Konungens Befallningshafvande, som enligt 22 § har sig en något liknande pröfning ombetrodd i följd af den allmänna uppsigt öfver flottleden, hvilken ej torde kunna lämpligen uppdragas åt någon annan. Det har ej heller ansetts nödigt föreskrifva att beslutet underställes Konungens pröfning. För den, som tilltror sig kunna ådagalägga att giltig anledning till beslutet ej förefinnes, står det nemligen öppet att i vederbörlig ordning deröfver föra klagan, hvarförutom samma beslut ej utgör hinder för allmän flottleds framtida öppnande å nyo i vattendraget, derest sådant t. ex. i följd af skogens återväxt kunde finnas behöfligt.

Vidare kan ett ändamål, som från det allmännas synpunkt är af öfvervägande nytta, såsom t. ex. en ny farleds öppnande, en kanal-anläggning för sjöfart, en vattenaftappning eller sjösänkning, påkalla flottleds aflysande, medan flottningen ännu är i full gång. Pröfningen af dylik, med expropriation jemförlig fråga bör naturligen omedelbart tillkomma Konungen. Redan uti det af Beredningen utarbetade förslag till förordning angående torrläggning af jord har blifvit hemställt att bestämmelserna angående ändring eller utrifning af vattenverk ej må i fråga om byggnad eller anstalt för flottning eller eljest i fråga om flottled vinna tillämpning, med mindre Konungen pröfvar öfvervägande nytta för det allmänna genom vattenafledningen vinnas. I sådana fall, derom särskilda stadganden äro eller kunna varda meddelade, må den enskilde vara underkastad att hans fördel af flottningen förklaras böra vika för det allmännas intresse af att andra ändamål än skogshandteringen varda befordrade, dervid uppenbart är att ersättning måste utgå, när fråga är om torrläggning af jord, enligt därför stadgade grunder och eljest enligt gällande lag i fråga om expropriation i allmänhet.

Föreskriften i 24 § är af betydelse hufvudsakligen med afseende 24 §. å flottningen i de vattendrag uti Wermland, hvilka under någon del af sitt lopp flyta genom norskt område, hvadan flottning i dessa

vattendrag ofta idkas af norske undersåtar. Då utländing ej kan i tvistemål, som ega sammanhang med flottning, stämmas till svensk domstol samt, i händelse han är ensam flottande å ett vattendrag, det ej åligger honom att utse syssloman att för honom svara i mål, som röra flottningen, varder det nödigt att i afseende å sådan flottande stadga särskilda förpligtelser på det möjlighet må förefinnas att af honom utbekomma skadeersättningar m. m. För rätt till flottning inom norskt område kan ock svensk man varda underkastad enahanda förpligtelser som de af Beredningen föreslagna. Enligt den norske Lov af den 25 Oktober 1815 skall nemligen svensk undersåte väl ega rätt att, så länge enahanda rättighet är norske undersåtar medgifven i Sverige, nyttja vattendrag i Norge för framforsling af skogsalster; dock skall den flottande iakttaga de föreskrifter, som kunna varda meddelade till förekommande af missbruk och olägenheter.

25 §. I fråga om de vattendrag, der flottning för närvarande idkas, gäller såsom allmän regel att, om någon flottande påyrkar förändrad organisation i enlighet med denna stadgas bestämmelser, hvilket af skäl, som finnas anförda i motiven till 10 § af förordningen angående allmän flottled, antagligen ej kommer att underlåtas, han bör ega rätt att erhålla sådan. Ett undantag från denna regel måste emellertid göras för de fall, då oktroj å flottningen är för viss tid beviljad. Oktrojen innebär att staten tillförsäkrar oktrojinnehafvaren vissa särskilda rättigheter och bör af sådan anledning hållas i helgd. Väl bör staten kunna fordra att, i händelse de såsom villkor för oktrojen meddelade föreskrifter sedermera befinnas ej lemna tillräckligt skydd för allmän eller enskild rätt eller ock förändrade förhållanden, såsom t. ex. en ökad användning af vattendraget såsom farled, påkalla anläggningar och åtgärder i flottleden utöfver de förut föreskrifna, oktrojinnehafvaren må vara underkastad hvad i sådant afseende kan blifva af offentlig myndighet bestämdt. Ett ensidigt häfvande åter af oktrojen bör kunna ifrågakomma allenast för de fall att oktrojinnehafvaren brister i fullgörande antingen af hvad i sammanhang med oktrojens meddelande blifvit honom uttryckligen ålagdt

eller af förpligtelser, hvilka enligt sakens natur tillhöra honom såsom oktrojinnnehafvare. Emot aflysning af flottleden får dock den meddelade oktrojen ej utgöra hinder. Äro sådana omständigheter för handen att flottningen är att anse såsom alldeles nedlagd, torde oktrojinnnehafvaren ej hafva något att erinra mot aflysningen; och pröfningsgen huruvida dylika omständigheter förefinnas torde väl komma att föregås af en så sorgfällig utredning af frågan att möjligheten af att oktrojinnnehafvaren genom aflysningen beröfvas någon verklig fördel varder utesluten. Blifver åter flottleden aflyst såsom hinderlig för ändamål af öfvervägande nytta för det allmänna, erhåller oktrojinnnehafvaren naturligtvis ersättning för sin förlust.

Genom gränsregleringstraktaten den 20 (8) November 1810 blef 26 §. under åberopande af Kongl. brefvet den 13 September 1791 laxfisket i Torneå elf för en tid af ett hundra år tillerkändt dess dåvarande egare, i sammanhang hvarmed förklarades att landshöfdingen i Norrbottens län samt guvernören i Uleåborgs län skulle hindra att något nytt påverk gjordes, om icke genom inbördes öfverenskommelse mellan de intresserade, samt att i allmänhet intet intrång finge ske i det privilegium, som af dåvarande innehafvare af nämnda fiske egdes. Så länge denna bestämmelse eger bestånd kan flottningen uti Torneå elf och dess biflod Muonio elf utefter den sträcka, der dessa elfvar äro gräns mot storfurstendömet Finland, icke ordnas annat än genom internationell öfverenskommelse mellan båda staterna, och i 26 § är derföre föreslaget att förevarande stadga icke skall ega tillämpning å nämnda elfvar. Motsvarande bestämmelse återfinnes i finska flottningsslagen.

Frågan om dessa elfvars öppnande för lösflottning är emellertid för närvarande föremål för handläggning utaf en för ändamålet tillsatt svensk-finsk komité. Sedan omkring 1860 ett trävarubolag i Torneå företagit sig att i Muonio och Torneå elfvar flotta timmer löst ned till kusten, genom hvilken flottning skada tillfogades stränder och laxfiskebyggnader, blef efter samråd emellan landshöfdingen i Norrbottens och guvernören i Uleåborgs län en kungörelse utfärdad

i Sverige den 12 och i Finland den 22 April 1864 af innehåll att lösflottning förbjöds i Torneå elf vid vite af 50 öre för hvarje stock. Denna kungörelse visade sig emellertid svår att tillämpa och ansågs jemväl ej behöfva tillämpas i alla delar af elfven, hvadan, efter framställning i ämnet af Konungens bemålde Befallningshafvande till guvernören i Uleåborgs län, ny stadga angående flottning uti ifrågavarande vattendrag utfärdades i båda länen den 18 April 1874. Enligt denna stadga skulle uti de ofvanför Turtula belägne delar af Torneå och Muonio elfvar skogsalster af alla slag få flottas antingen lösa eller hopbundna intill den 1 Oktober hvarje år; och skulle ofvanför Turtula en insamlingsbom utläggas samt rättighet att anlägga bommen meddelas af Konungens Befallningshafvande och guvernören. Berörda stadga vann i Sverige laga kraft, men blef i Finland i anledning af förd klagan upphäfd genom Kejserliga senatens utslag den 7 Maj 1875, hvadan för närvarande olika föreskrifter angående flottningen äro gällande å svenska och finska sidan om ifrågavarande vattendrag. Sedan Konungens Befallningshafvande i Norrbottens län derefter under år 1877 begärt att åtgärder måtte vidtagas för häfvande af nämnda missförhållande, inleddes underhandlingar med ryska regeringen om nedsättande af en svensk-finsk komité för att utarbета förslag ej mindre till nya för Sverige och Finland gällande bestämmelser rörande flottningen af skogsalster i Torneå och Muonio elfvar, än äfven till en öfverenskommelse angående verkställande i berörda vattendrag af byggnader och rensningar till flottningens underlåtande; och har, efter det Kejserliga regeringen bifallit nämnda framställning samt finske ledamöter i sagda komité blifvit utsedde, Kongl. Maj:t den 9 Augusti 1878 tillsatt svenske ledamöter i samma komité.

I anledning deraf, att uti åtskilliga af de flottleder, hvarest flottning af obarkadt virke nu är tillåten, det vid tiden för ifrågavarande stadgas utfärdande der befintliga virket antagligen ej uppnår sin be-

stämmelseort och förty ej varder från flottleden aflägsnadt förr än efter längre tids förlopp, har det ansetts nödigt att vid författningen foga ett öfvergångsstadgande af innehåll att föreskriften om förbud emot flottning af obarkadt virke och om påföljd för öfverträdelse af samma förbud ej må i afscende å dylika flottleder tillämpas förr än tre år efter det denna stadga erhållit gällande kraft. Under tiden kunna de flottande medhinna att, om de akta nödigt och skäl därför finnas, i den ordning 20 § angifver utverka sig tillstånd att äfven frangent flotta virket obarkadt.

IX.

K u n g ö r e l s e

angående tillstånd från det allmännas sida till vattenafledning
i vissa fall m. m.

Uti det af Beredningen afgifna förslag till förordning angående torrläggning af jord har blifvit hemställt att en hvar, som för sin jords odling eller förbättring eller för vinnande af odlingsbar mark vill sänka eller uttappa sjö, upprensa, fördjupa, utvidga eller räta elf, å eller annat vattendrag eller vatten eljest derifrån afleda, skall vara pliktig att söka tillstånd till företaget från det allmännas sida i fall, der sådant vore föreskrifvet. Derjente erinrades i motiven till förslaget att ej mindre bestämmandet af de fall, då dylikt tillstånd borde anses vara af nöden, än ock de särskilda föreskrifter, som kunde erfordras i fråga om förfarandet vid tillståndets beviljande, icke tillhörde allmänna lagen utan fölle inom administrationens område.

I enlighet med denna uppfattning hafva i förevarande kungörelse intagits de stadganden, som i nämnda afseende synts behöfliga och äro afsedda att träda i stället för dem, som innehållas i 14 § af Kongl. förordningen den 20 Januari 1824. I 1 § angifvas de fall, då tillstånd från det allmännas sida till företag af ifrågakvarande beskaffenhet bör sökas. Förslaget är till sina hufvudsaklige grunder derutinnan öfverensstämmande med förstnämnda §. Stadgandet i sist-

nämnda lagrum om ovilkorlig skyldighet att söka dylikt tillstånd vid hvarje afledning af ström eller å har dock ansetts kunna tåla någon inskränkning och närmare förklaring. Derest med »ström eller å» skulle betecknas allenast något mera betydande vattendrag till skilnad från smärre, under den varma årstiden ofta utsinande bäckar och rännilar, brister nämnda uttryck otvifvelaktigt i nödig bestämdhet. Då ändamålet med en dylik föreskrift måste antagas vara att skydda vissa allmänna intressen, som kunna till sina hufvuddrag särskildt angifvas, har derföre skyldigheten att söka omförmälda tillstånd, hvilken, i likhet med hvad nu gällande lag stadgar, ovilkorligen bör ega rum när fråga är om sänkning eller uttappning af sjö, i öfrigt blifvit inskränkt till vissa uppräknade fall.

I 3 § angifvas några mera betydande menliga verkningar för det allmänna, hvilka kunna förväntas uppkomma genom ifrågavarande företag och förty böra af Konungens Befallningshafvande beaktas. Utaf jemförelsen emellan å ena sidan de olägenheter, som blifva en följd af företaget, och å andra sidan den fördel för det allmänna, som den påräknade jordförbättringen förväntas medföra, framgår huruvida företaget i dess helhet kan anses vara af den öfvervägande nytta för det allmänna att ansökningen må vinna bifall. Jemlikt grunderne för 1824 års förordning anser Beredningen Konungens Befallningshafvandes utlåtande böra hemställas till Kongl. Maj:ts pröfning så snart tillstånd lemnats till ett företag, der någon som helst olägenhet af det i 3 § angifna slag kan förväntas. Särskildt bör erinras att, jemlikt förslaget till förordning angående torrläggning af jord, vattenafledning, som kan medföra rubbning af flottled eller flottningsbyggnader, ej är tillåten, med mindre Konungen pröfvar öfvervägande nytta för det allmänna genom företaget vinnas.

Då i dessa mål Konungens Befallningshafvandes beslut skulle omedelbart hemställas till Kongl. Maj:ts pröfning, måste ock den afvikelse från den allmänna administrativa processordningen medgifvas att besvär få fullföljas omedelbart till Kongl. Maj:t.

I öfrigt torde någon särskild motivering af ifrågavarande bestämmelser ej erfordras. Det i 9 § omförmälda register är afsedt icke allenast att lemna en nödig öfverblick öfver torrläggningens målen utan ock att, på sätt af det under N:o 10 framlagda förslaget framgår, upptaga jemväl alla öfriga administrativa frågor, som rörande vattendragen anhängiggöras hos Konungens Befallningshavande.

X.

K u n g ö r e l s e

angående särskilda föreskrifter för handläggning af frågor om farled
och vissa vattenbyggnader m. m.

De i denna författning intagna bestämmelser äro, på sätt deras innehåll utvisar, föranledda af de i vattenrätts- och farledsförordningarna föreslagna civilrättsliga stadganden och ansluta sig till de i flottningsstadgan meddelade likartade processuella föreskrifter.

Såsom i missivet till förslagen redan är antydt, skulle ifrågasvarande bestämmelser gälla vid sidan af redan befintliga föreskrifter angående farlederna och hamnarna i riket. De åsyfta således icke att göra någon ändring i Marinförvaltningens öfverinseende öfver örlogshamnarna eller Lotsstyrelsens befattning med ärenden rörande rikets öfriga hamnar eller Styrelsens för allmänna väg- och vattenbyggnader befattning med sistnämnda slag af byggnader eller eljest i någon för hithörande frågor särskildt stadgad procedur.

Likaledes skulle angående brobyggnad öfver farled eller flottled hvad i fråga derom är stadgad genom Kongl. kungörelserna den 9 Mars 1824 samt den 7 November 1873 fortfarande ega tillämpning.

Vid behandlingen af dessa ämnen har Beredningen ej undgått att inse det mycken lättnad skulle beredas såväl myndigheterna som allmänheten genom sammanförande, ordnande och fullständigande i nödige delar af nu gällande bestämmelser härutinnan. Likaledes hafva för Beredningen framstått de svårigheter, som mången gång skola

uppstå för Konungens Befallningshafvande att, jemte den mångfald af andra olikartade bestyr, som äro dem uppdragna, kunna åt vattendragen egna den omvårdnad som vederbör, helst på de ställen, der, såsom i de norra länen, tillgången på sakkunnige rådgifvare står i uppenbart missförhållande till mängden af viktiga bestyr i dessa hänseenden. Frågorna om och på hvad sätt en förändrad organisation af tillsynen från det allmännas sida öfver vattendragen eller en omarbetning af öfriga administrativa föreskrifter i ämnet bör genomföras lär dock ej falla inom det Beredningen lemnade uppdrag.

Särskild underdånig Promemoria om ängsvattning.

I de flesta utländska lagstiftningar intaga bestämmelserna om vattens nyttjande för bevattning af jord en framstående plats. I vårt land åter hafva dylika bestämmelser hittills nästan alldeles saknats. Den enda särskildt om anläggning af bevattningsanstalter handlande föreskrift, som förekommer i nu gällande lag, är den som innefattas i Kongl. brefvet den 1 Juni 1849, hvarigenom Kongl. Maj:t, i anledning af Rikets Ständers derom gjorda framställning, förklarar att Kongl. Maj:t i likhet med Ständerna ansett någon tvekan ej böra uppstå om tillämpligheten äfven i afseende på inrättandet af ängsvattningsanstalter af hvad i 20 kap. 1 § samt 17 kap. 2 § Byggningsbalken äfvensom Nådiga brefvet den 28 December 1822 vore om anläggning af qvarnar och vattenverk stadgadt. Det är således endast om och i den mån för en dylik anstalt erfordras dambyggnad, jemförlig med de vid vattenverken förekommande, som lagstiftningen specielt vidrört detta ämne. I allt öfrigt gälla derom de i allmänhet i 20 kap. nämnde balk meddelade bestämmelser, bland hvilka den vigtigaste är den i 7 § gifna, hvarigenom rätten att vare sig för bevattning eller andra ändamål afleda vatten ur vattendrag göres beroende deraf att sådant kan ske utan men för någon rätttegande.

Frågan om ytterligare stadganden i ämnet väcktes först genom Åttonde Skånska Landtbruksmötets underdåniga memorial den 6 April 1862. Då derefter frågan kom under behandling i den första vattenrättskomitén, blefvo visserligen ej i dess förslag inryckta några särskilda bestämmelser om bevattningen, men bland de i dess 1 kap. intagna allmänna grunder finnas några tillämpliga jemväl derå och

innefattande ändring af eller tillägg till gällande lag. Sålunda innehåller 6 § att strandegare väl har rätt att ur vattendrag bortleda det vatten han eger nyttja, men är pliktig att åter bereda detsamma aflopp till vattendraget innan annans egor på samma sida möta, hvarjemte det är honom förbjudet att bortleda det vatten, som är för farled eller lagligen tillkommet vattenverks drift nödigt; att enahanda rätt tillkommer *annan* än strandegare, så vida vatten, som ej är begagnadt, kan, utan strandegares och andre vattenberättigades skada, ur vattendrag bortledas; men att, »om någon, som vid vattendraget är», vill och kan af sådant öfverflödsvatten göra bruk, denne eger rätt att fordra det afledningen upphör. Någon rätt för den, som ville anlägga bevattningsanstalt, att för sådant ändamål leda vattnet öfver annans mark emot hans bestridande eller utrifva eller ändra för anläggningen hinderliga vattenverk var ej i förslaget medgifven, och den enda väsentliga ändringen i gällande lag var således införandet af ofvannämnda rätt för annan än strandegare att göra sig till godo »öfverflödsvattnet» i vattendraget.

Emot förslagets omförmälda bestämmelser framställdes åtskilliga anmärkningar, hvilka, sammanfattade i Landtbruksakademiens utlåtande af den 17 Februari 1868, hufvudsakligen gingo ut derpå att jordbrukets fordringar icke blifvit vederbörligen tillgodosedda och särskildt att stadgandet angående öfverflödsvattnets tillgodogörande ej medförde något gagn i dess förevarande form. Sedermera, då den senare vattenrättskomitén tillsattes för att omarbета den förra komiténs förslag, erhöi den ock särskild föreskrift att föreslå nödiga stadganden rörande ängsvattning; och till ledamot i samma komité förordnades en af statens landtbruksingeniörer, som egde vidsträckt erfarenhet om ifrågavarande anläggningar så inom som utom landet och hvars yttrande i ämnet särskildt blifvit af Landtbruksakademien åberopadt.

De afvikelser eller tillägg i nu gällande lag, som den senare komitén förordat och hufvudsakligen i ett särskildt kapitel om jords bevattning sammanfört, äro väsentligen följande:

1:o) att jemväl den, som ej eger del i vattendraget, kan undfå tillåtelse att derur för sin jords bevattning afleda vatten, om sådant kan ske *utan men* för annan, som till vattnet är berättigad, samt under vilkor i öfrigt att, om någon af strandegarne sjelf har lägenhet till bevattning af sin jord, utredning först bör, om strandegaren det äskar, verkställas huru dylik anstalt skall göras för hans jord, hvar efter allenast det vatten får afledas, som ej för sådan anstalt användes (37 §);

2:o) att, om för bevattningsändamål tarfvas att ledning göres öfver annan jordegares mark till eller från vattendraget, sådant är tillåtet med undantag allenast för tomt eller trädgård, dock emot ersättningsskyldighet till markens egare såsom vid dikning (40 §); samt

3:o) att, om vattenverk är till hinder för bevattningsanstalt, den, som vill göra sådan anstalt, eger rätt fordra att verket ändras eller utrifves, under enahanda vilkor, som i dylika fall äro stadgade om företag till jords torrläggning (65 §); och skulle likaledes fiskeverk samt annan byggnad för vattnets nyttjande äfvensom inkomstgifvande rättighet vika för bevattningen i händelse af behof (66 §).

Derjemte äro i nämnda kapitel intagna åtskilliga andra bestämmelser, afsedda att ordna förhållandet emellan flere i dylika anläggningar intresserade jordegare, hvarvid dock bör märkas att vattens bortledande för bevattning visserligen af komitén likställes med afdikning i nyss nämnda hänseenden, men att komitén deremot, enär ifrågavarande kulturmetod ännu på flere orter inom riket endast i mindre utsträckning var använd, ansett att, i olikhet med hvad i fråga om dikning var föreslaget, det ej borde åläggas någon jordegare att emot sin vilja taga del i bevattningsanstalt och kostnaden därför, äfven om anstalten kunde af honom med förmån begagnas.

Ängsvattningens stora betydelse för jordbruket, der de lokala förhållandena medgifva användandet deraf samt såväl jordmånen som vattnets beskaffenhet äro dertill lämpliga, synes ej vara underkastad något tvifvel. Utlandet har mångenstädes att uppvisa lysande resul-

tat af denna odlingsmetod och äfven inom vårt land har den flerstädes — ehuru i en jemförelsevis mindre skala — blifvit använd, företrädesvis, såsom det vill synas, å Skånes slättbygder samt inom några delar af Norrland, bland hvilka särskildt märkes Norrbottens län. Dervid lära hufvudsakligen trenne sins emellan olika sätt för bevattningens verkställande blifvit begagnade, allt efter ortens vanor och naturliga förhållanden samt tillgångar på nödigt kapital för anläggningskostnadens bestridande. I främsta rummet märkes den ojemförligt mest lönande, men också mest kostsamma och svårskötta *öfversilningen*, dervid vattnet från ett vattendrag intages på högsta punkten af den äng, som skall bevattnas, och, regleradt genom dambord, vidare fortledes i en tilloppsgraf samt sprides från densamma genom mindre vattnings- och fördelningsrännor så att hela fältet öfversilas. För att ett fält med framgång skall kunna förvandlas till siläng läser erfordras att det har den sluttning och det läge att det kan mellan hvarje vattning fullständigt torrläggas. Vattningen verkställles hufvudsakligen höst och vår, dervid höstvattningen väsentligen har till ändamål att tillföra jorden de närande beståndsdelar, som skola bidra att följande vår framkalla en kraftig brodd, hvaremot vårvattningen egentligen afser att skydda den späda och tidiga brodden mot nattfroster.

Ett annat slag af bevattning är den s. k. *öfverdämningen*, som verkställles höst och vår. När ängens läge ej medgifver öfversilning, men det deremot är möjligt att genom uppdämning eller invallning qvarhålla det från ett angränsande vattendrag påsläppta vattnet stillastående någon tid å ängen för afsättning af de i vattnet uppslammade närande beståndsdelar, användes för gräsväxtens befordrande det sölunda beskrifna bevattningssättet, som, med urskilning begagnadt, äfven läser hafva lemnat goda resultat, om ock ej jemförliga med öfversilningen.

Slutligen torde ock till dylika företag böra hänföras den mångenstädes, efter uppgift, i synnerhet inom Westerbottens län brukliga odlingsmetod för mossars förändrande till ängsmark derigenom att

mossen under några på hvarandra följande år sättes under vatten, hvilket nuder vintern får bottenfrysa, dervid mossen sammanpackas och afjemnas genom isens tyngd, hvarefter vattnet under sommaren får qvarstå till minst en half alus höjd för att påskynda förruttnelsen af mossväxterna. Denna metod, som förutsätter godt fall och ymnig tillgång på vatten, lär hafva blifvit med framgång använd, i synnerhet der tillfälle gifvits att tillika öfversila mossfälten.

Ehuru fördelarne af en väl ordnad och skött ängsvattning teoretiskt sedan långliga tider varit allmänt erkände, har denna kulturmetod dock i praktiken ej erhållit den användning, som kunnat förväntas. Att detta förhållande icke är att tillskrifva allenast en i vårt land saknad speciell lagstiftning i ämnet är dock ovedersägligt. Erfarenheten har ådagalagt att, oaktadt den rika tillgången på vattendrag och fastän jordegarna egt oinskränkt dispositionsrätt öfver vattnet, dylika anläggningar ändock icke kommit till stånd i den myckenhet eller utsträckning, som de lokala förhållandena medgifvit. Snarare vill af offentliga uttalanden i ämnet vid förhandlingar, som egt rum inom Landbruksakademien, synas som om, åtminstone inom några delar af landet, intresset för dessa företag varit jemförelsevis lifligare hos de praktiske jordbrukarne för några tiotal af år tillbaka än nu, och att åtskilliga då verkställda anläggningar sedermera fått förfalla.

Dessa förhållanden, för hvilka lagstiftningen ej gerna kan göras ansvarig, äro sannolikt att härleda ur andra orsaker af flerfaldig beskaffenhet.

Det är sålunda antagligt att vattendragen i vårt bergbundna land icke lika allmänt eller i lika hög grad, som förhållandet lærer vara i andra bördigare länder, medföra de närande beståndsdelar, af hvilka ängsvattningens välgörande verkningar i väsentlig mån bero; och det skall hafva visat sig att dessa verkningar företrädesvis framträdtt der det använda vattnet från ladugårdar eller eljest på artificiell väg erhållit nödigt tillskott af gödningsämnen. Vidare bör ock märkas att jordmänen icke heller alltid är lämplig för bevatt-

ning, för så vidt jorden innehåller ämnen, hvilkas upplösande i vatt-
net icke befrämjar utan kanske till och med motverkar växtligheten.
Dertill kommer att i synnerhet de *konstgjorda* ängsbyggnaderna, der,
efter grässvålens borttagande, marken omlägges och utplaneras till
önskad form, ofta äro svåra och dyrbara att anlägga samt fordra ett
ytterst noggrant underhåll, och slutligen att såväl vid dessa som vid
de i allmänhet mindre kostsamma öfverdämningarna, der dock dam-
men och tilloppsgrafven stundom kunna medföra ej obetydlig kost-
nad, erfordras omsorgsfull skötsel och mycken påpasslighet för vatt-
nets påsläppande och aftappande i rätta ögonblicket.

Under sådana förhållanden är ej oförklarligt att jordbrukarne
mångenstädes tvekat att anlägga bevattningsanstalter och att det un-
derstundom, i synnerhet vid ombyte af egare, inträffat att sådana
anläggningar snåningom lemnats att förfalla. Att af dylika enstaka
företeelser draga någon allmän slutsats om ängsvattningens obehöf-
lighet eller olämplighet i vårt land vore dock säkerligen obefogadt.

Under förutsättning att ängsvattningen är förtjent af allt det
understöd från statsmagternas sida, som lämpligen kan deråt beredas,
ställer sig den fråga, som nu är att lösa, hufvudsakligen sålunda:

Är nuvarande lagstiftning ej tillfyllest för möjliggörande af ängs-
vattningsanläggningar, och hvilka särskilda bestämmelser äro i sådant
fall för ändamålet af nöden?

och kunna dessa bestämmelser införlifvas med vår rätt utan
rubbning af de allmänna grunderne derför?

Huruledes dessa frågor blifvit af de tvenne vattenrättskomité-
erna olika besvarade är redan i det föregående angifvet. Sålunda
ville den första komitén ej åt ängsvattningen inrymma någon undan-
tagsställning och ansåg att en större erfarenhet af dess praktiska
tillämpning i Sverige, än den som hittills vunnits, vore af nöden
innan en fullständig ängsvattningsslag kunde, med någon utsigt att
blifva för landets egendomliga förhållanden lämplig, härstädes till
antagande förekomma. Att de af komitén föreslagna allmänna be-
stämmelser, hvilka uppgåfvos åsyfta att möjliggöra ängsvattningens

införande, voro dertill föga tjenliga, har framgått af den kritik förslaget underkastades af Landtbruksakademien och andra auktoriteter i ämnet. Ängsvattningen var då redan från längre tid tillbaka i landet införd och förslagets bestämmelser innefattade i några hänseenden förändringar i strandegarnes lagliga dispositionsrätt öfver vattnet, snarare ledande till hinder än till lättnad för ängsvattningen.

Då senare komitén deremot ansåg sig böra tillerkänna ängsvattningen den vikt för jordbruket att åt den, till och med i likhet med hvad som allmänneligen är förhållandet i utlandets lagstiftning, borde i vissa fall inrymmas företräde framför vattnets nyttjande såsom drifkraft eller för industriella ändamål, fann den ej annan utväg för frågans lösning än att införa åtskilliga för vår rätt hittills okända tvångsrätter.

Den främsta bland dessa är, såsom förut blifvit nämnt, den åt annan än delegare i vattendraget medgifna rätt till öfverflödsvattnets nyttjande. Komitén säger sig dervid icke hafva förbisett den företrädesrätt till vattnets begagnande, som rätteligen tillkommer egaren deraf, utan endast åsyftat att betaga denne rättigheten att, utan gagn för sig, utestänga andre från möjligheten att af vattnet jemväl hemta nytta genom att begagna det vatten, som egaren antingen ej vill eller ock på grund af naturförhållanden ej kan sjelf använda. Denna egarens företrädesrätt skulle enligt förslaget skyddas genom bestämmelsen att afledningen ej finge ske till *men* för honom, och skulle i händelse af tvist genom syn utrönas, hvilken vattentillgång vore att för anstalten påräkna, samt för sådant ändamål vattenmärke sättas till betecknande af det lägsta vattenstånd, vid hvilket afledning för bevattning vore tillåten. Resultatet af en dylik utredning, hvilken hade till ändamål att bereda åt »icke-delegare» en »fortfarande» rätt till vattnets användande, kunde visserligen blifva att vattnet vore ensamt för egaren behöfligt, och i sådan händelse skulle »icke-strandegaren» endast hafva rätt att begagna det vatten strandegaren tillfälligtvis ej använde samt fortvaron af den förres rätt således blifva beroende af den senares godtycke. Men resultatet kunde äfven blifva

att vattnet vore för båda fullt tillräckligt och i detta fall skulle enligt förslaget »icke-strandegarens» rätt blifva lika okränkbar som strandegarens. Sistnämnda händelse skulle, enligt hvad komitén antog, ofta inträffa vid ledningar från större vattendrag och vid tillfällen af häftigare flöden, samt lagen således i denna del ej sakna gagnelig inverkan på jordbruket.

Det sätt, hvarpå komitén sålunda karakteriserat den förväntade nyttan af ifrågavarande bestämmelse, synes icke innebära att komitén själf antagit att den åt »icke-strandegare» förunnade rätten egde något synnerligt värde. I alla de fall, der strandegarens *godtycke* är bestämmande öfver »icke-strandegares» rätt, torde ock den föreslagna anordningen mera skada än gagna, ty under sådana förhållanden hade det otvifvelaktigt för anstaltens anläggare varit förmänligare om han på förhand genom aftal förvärfvat sig rätt till vattnets nyttjande. Säkert är att, på sätt Landtbruksakademien anmärkt, ingen omtänksam landtbrukare lär afventyra anläggningen af en mera dyrbar anstalt, om strandegarens *godtycke* kan omindetgöra ledningens fortvaro.

Denna olägenhet skulle nu enligt förslaget förebyggas genom en föregående utredning af bädas ömsesidiga behof och vattnets tillräcklighet för dessas fyllande. Härvid synes komitén hafva antagit att, t. ex. om ett strömfall vore obegagnadt och således ej kunde betraktas såsom någon inkomstgifvande rättighet, egaren kunde utan ersättning beröfvas detsamma utom i det fall att det vore för vattning behöfligt. En dylik *godtycklig* expropriation emot vattenegaren är dock fullkomligt stridande emot grunderne för den svenska rätten. Med den af komitén själf uttalade princip, att strandegarens *företrädesrätt* väl kan hvila men ej bör upphävas, låter ej heller väl förena sig att strandegaren *för alltid* skulle beröfvas sina rättigheter, allenast derföre att han ej i ett visst tidsmoment gjorde bruk deraf.

Det bör härvid ej heller lemnas oanmärkt att, då komitén såsom öfverflödsvatten definierat sådant som »till följd af naturförhållanden» ej kunde af egaren användas, denna uppfattning af saken ej lemnar

någon synnerlig ledning för omdömet. Så vidt naturförhållandena medgifva att en »icke-strandegare» kan använda vattnet, lærer det väl sällan vara omöjligt att ju icke vattnet äfven kan begagnas vare sig af strandegaren sjelf för ett eller annat ändamål eller ock af någon granne, å hvilken strandegaren öfverlåter sin rätt, hvilket väl icke får anses vara honom betaget, allenast sådant kan ske utan att de, som ega del i vattnet, förnärmas i sin rätt.

Vidare är att märka att, enligt hvad komitén sjelf antagit, det egentligen skulle vara endast vid de större vattendragen och vid tillfällena af häftigare flöden, som den föreslagna bestämmelsen skulle kunna komma till tillämpning och medföra åsyftad verkan. Ingen omtänksam landtbrukare lærer dock vara benägen att nedlägga kostnader på en ängsvattningsanstalt, som endast vore användbar vid häftigt vattenflöde. Hvad de större vattendragen angår, torde erfarenheten ej minst från Malmöhus län, der ängsvattningarna talrikast förekomma, hafva till fylllest ådagalagt att det icke är de stora sjöarne och elfvarna, som företrädesvis lämpa sig till bassiner för ängsvattningsens behof. Det är just de i vårt land så talrika mindre åarna och bäckarne, hvilka dels på den grund att vattnet är rikare på gödningsämnen dels af andra orsaker äro dertill mest passande och behöfliga, men till följd af den mindre vattentillgången sällan kunna lemna något öfverskott eller öfverflödsvatten sedan strandegarnes behof blifvit fylldt.

Slutligen torde ock böra beaktas att, derest en »icke-strandegare» skall kunna göra bruk af den medgifna rätten till öfverflödsvatten, vanligen torde erfordras att dambyggnad göres i vattendraget på strandegarens grund, med rättighet till fäste för dammen å stränderna, eller att, om strandegarne redan hafva dam i vattendraget, »icke-strandegare» tillåtes att för sitt behof använda samma dam. En dylik tvångsrätt för »icke-strandegare» finnes dock ej i förslaget omnämnd, och synes således komitén hafva ansett ett sådant ingrepp i strandegarens rätt icke böra tillstädjas. Men uppenbart är ock att blotta rätten att *afleda* öfverflödsvattnet ej är af mycken betydelse,

om utväg saknas att genom dambyggnad uppsamla detsamma och reglera dess användande.

När då härtill kommer att, i samma mån de egor, som skola bevattnas, äro belägna på afstånd från vattendraget, kostnaden och svårigheten jemväl ökas såväl för tillledningen som för vattnets återförande till vattendraget, vill det således synas som om de af komitén föreslagna stadganden om rätt till öfverflödsvatten mycket sällan skulle kunna vinna tillämpning i de fall, der en dylik rätt verkligen kunde leda till något praktiskt resultat, och att, om ängsvattningsanläggningar möjligen på grund af samma rätt komme till stånd, tryggheten för ett stadigvarande bruk deraf vore så ringa, att emot en lagstiftning i sådant syfte med fog kunde anmärkas att den inledde jordbrukaren i företag, der utan hans eget förvållande den nedlagde kostnaden lätteligen kunde blifva alldeles förspild.

Med det nu sagda sammanhänger på det närmaste frågan huruvida för undanrödjande af de hinder för bevattningsanstalts anläggning, som yppas genom vattenverk m. m. d., tvångsrätt till *ändring eller utrifning* deraf bör ega rum. Att denna fråga är af vigt för möjligheten att åstadkomma dylika anstalter vitsordas af ängsvattningens målsmän, hvilka till stöd för yrkandet om en sådan tvångsrätt åberopat att åtminstone inom de mera bebyggda och odlade delarne af landet nästan aldrig påträffas ett i afseende å vattenmängd och fallhöjd för ängsvattning användbart vattendrag, hvilket icke redan begagnas såsom drifkraft för något större eller mindre vattenverk, som antingen har omedelbart behof af hela vattentillgången eller ock skulle komma att lida af bakvatten genom en nedanför verkställd uppdämning för ängsvattningen.

Till stöd för den i 65 § af senare komiténs förslag medgifna så beskaffade tvångsrätten anföres af komitén endast att, då aftappning af vatten för jords odling eller förbättring afser samma ändamål som tillledning af vatten för jords bevattning, tvångsrätt under enahanda vilkor i begge fallen borde ega rum. Detta skäl torde dock finnas mindre hållbart. Visserligen syfta alla dylika åtgärder

ytterst till åstadkommande af ökad afkastning af jorden. Men då aftappningen innebär en stadigvarande förändring af naturförhållandena, en reglering af vattenloppet, som afser att för all framtid förekomma öfversvämningar, frostländighet och andra en hel bygd besvärande olägenheter samt utgör den egentliga grundvalen för allt jordbruk, är deremot ängsvattningen endast en mer eller mindre tillfällig odlingsmetod, närmast jemförlig med jords förbättrande i allmänhet genom gödningsämnen påförande, och hvars verkningar icke i något hänseende sträcka sig utöfver den bevattnade jordens gränser. Ängsvattningen saknar således den karakter af öfvervägande allmännyttighet, som måste anses befintlig vid torrläggningsföretagen. Den ifrågavarande tvångsrätten eger föga mer analogt med den vid torrläggning medgifna, än t. ex. en tvångsrätt för den ene grannen att från den andre exproprieras ett kalk- eller skifferbrott, en mergel-, sand- eller lertäkt, som han för sin jords förbättring behöfver men ej har att tillgå inom eget område. Bevattningen är dessutom ett vida mer tillfälligt och till resultaten osäkert sätt att tillgodogöra vattnet än dess nyttjande såsom drifkraft. En jordegare, som användt vattenkraften för att drifva ett tröskverk eller en qvarn i ändamål att hastigare eller lämpligare kunna tillgodogöra sig produkterna af sitt jordbruk och dymedelst öka inkomsterna deraf, borde åtminstone ej behöfva vika för annan jordbrukare, som vill komma till samma mål på en annan väg. I synnerhet förefaller det mindre välbetänkt att, på sätt uti senare komiténs 65 § skett, det lemnas öppet åt *en hvar* — den, som själf *icke* eger någon del i vattnet, ej ens undantagen — att erhålla ändring eller utrifning af lagligen tillkommet vattenverk, när hinder mot anläggning af ängsvattningsanstalt deraf möter. Om detta varit komiténs mening, hvilket ordalagen synas innebära, skulle således en »icke-strandegare» hafva magt att utrifva strandegarens vattenverk och sedermera såsom *öfverflöds-vatten* tillgodogöra sig den sålunda disponibla vattentillgången för en ängsvattningsanstalt. En dylik tvångsrätt, till grund för hvilken ej kan åberopas någon nytta eller något behof för det allmänna utan

endast den ene individens enskilda fördel, lärer dock vara alltför främmande för rättsuppfattningen i vårt land för att kunna med dess lagstiftning införlifvas.

I fråga om den af komitén föreslagna tvångsrätten att för ängsvattning gräfva upp diken eller rännor eller eljest göra ledning å annans mark har komitén anført att förhållandet derutinnan vore fullt jemförligt med afledning för jords odling. Att det sålunda angifna skälet icke är tillfredsställande torde framgå af den ofvan påpekade olikheten emellan dessa båda slag af företag, hvaremot det ingalunda bör förnekas att en dylik tvångsrätt är för ängsvattningen understundom både nyttig och nödig.

Utan tvifvel kan å andra sidan till försvar för de föreslagna tvångsrätterna anmärkas att de till sina verkningar äro lindrigare än motsvarande tvångsrätter vid torrlägningsföretagen. Det ligger nemligen i sakens natur att ängsvattningen i allmänhet ej kan bära kostnaden för utrifning af större eller dyrbarare verk, utan att följaktligen endast mindre och enklare, vid obetydliga vattendrag befintliga sågar och qvarnar skulle nödgas vika för ängsvattningens behof. Likaledes är det uppenbart att ledningarna för ängsvattningen i allmänhet vålla mindre intrång än torrlägningsdiken och lätteligen kunna anbringas genom rännor, lagda ofvan jorden, eller rörledningar i jorden. Och slutligen kan i afseende å öfverflödsvattnets tillgodogörande det sägas vara »icke-strandegares» ensak, om han inlåter sig på ett byggnadsföretag, hvars tillvaro ej är för framtiden betryggad.

Att utlandets erfarenhet kan åberopas till fromma för ängsvattningen är redan antydtt. Hvad särskildt de andra skandinaviska länderna angår, har i *Norge* redan genom lagen af den 28 Juli 1824 blifvit stadgadt att, när egare eller brukare af jord är för dess bättre skötsel i behof af vatten och sådant kan erhållas utan skada för dem, som ega eller nyttja vattnet, och utan fara för öfversvämning eller dylik olägenhet för angränsande mark, är det honom tillåtet att leda vattnet till sin egendom öfver annan mans grund och för ändamålet der lägga graf eller ränna, dock emot skyldighet att ersätta skadan,

om någon sådan uppstår. Huruvida denna tilledningsrätt är fullt jämförlig med den rätt, hvars införande senare komitén föreslagit, synes dock tvifvelaktigt. Åtminstone gifver olikheten i naturförhållanden och odling anledning till antagande att ifrågavarande vattenledningar i Norge i allmänhet måste vara af helt annat slag än de endast å jemnare jordmån t. ex. i Skåne befintliga konstbyggda öfversilningsanstalterna. I *Danmark*, hvars förhållanden deremot mera likna våra slättbygders, har, enligt lagen den 29 Juli 1846 angående »Vands Afledning eller Afbenyttelse til Jorders Forbedring», den, som sjelf eger vatten eller genom öfverenskommelse med egaren förvärfvat sig rätt att nyttja dennes vatten, jemväl rätt att för ängsvattnings åstadkommande lägga graf eller ränna å annans grund. Någon expropriationsrätt emot qvarnar, fiskeverk och andra dylika verk är dock ej medgifven, utan ankommer derutinnan saken på godvillig öfverenskommelse med dessas egare.

Vid öfvervägande af de skäl, som sålunda kunna åberopas för eller emot de föreslagna nya tvångsrätterna, har Beredningen för sin del tvekat att tillstyrka en lagstiftningsåtgärd i den syftning senare komiténs förslag angifvit. Utan att underkänna ängsvattningsens värde såsom kulturmetod har Beredningen ansett det vara tvifvelaktigt huruvida öfvertygelsen om nödvändigheten att för denna methods allmännare införande tillskapa nya tvångsrätter ännu vunnit en så allmän utbredning i landet, att de lagstiftande myndigheterna kunna antagas benägna att inrymma dessa i lagstiftningen. En ytterligare anledning till tvekan tillkommer derutinnan att den utväg till beredande af ängsodlingar, som i Beredningens förslag till förordning angående torrläggning af jord anvisades genom tillåtelsen att anlägga *invallningar*, ej vunnit Kongl. Maj:ts godkännande. För anläggning af dylika invallningar, hvilka hade till ändamål att genom fördämningar utestänga högt flodvatten och, enligt sakkunniges omdöme, skulle, om de allmännare användes, göra det möjligt att flerstädes erhålla bördiga ängar af ansenlig vidd, erfordrades ej annan tvångs-

rätt än den att i nödfall fästa vallbyggnaden å annans grund. Denna nya tvångsrätt, hvilken endast skulle få utöfvas när mer än hälften af de intresserade jordegarna voro derom ense och som för öfrigt hade till syfte att, så vidt möjligt vore, minska kostnaden för en tillämnad torrläggning samt undvika större rubbningar af naturliga vattendrag äfvensom utrifning eller ändring af hinderliga vattenverk, innefattade tvifvelsutän vid mindre ingrepp i enskild rätt, än de nya tvångsrätter senare komitén likaledes för ängsodlingens höjande förordat.

Beredningen har följaktligen, på sätt allmänna vattenrättsförordningen utvisar, ej föreslagit några hufvudsakliga ändringar eller tillägg i de å ängsvattningsanstalter tillämpliga grunder nu gällande lag i 20 kap. Byggningsbalken innefattar. Det är således endast delegare i vattendrag eller den, hvilken genom aftal dertill förvärfvar sig delegarnes tillåtelse, som eger att anlägga dylik anstalt, i afseende å hvars byggande och nyttjande de i allmänhet om dambyggnader gifna föreskrifter lända till efterrättelse. I fråga om rätten att bortleda vattnet gäller likaledes den allmänna regeln att sådan åtgärd får vidtagas endast af delegare eller hans rättsinnehafvare och i den mån andre till vattnet berättigade ej derigenom lida skada.

Då emellertid på de i missivet till författningsförslagen anförda skäl Beredningen funnit sig böra till ledning för frågans bedömande i ett särskildt utkast sammanföra åtskilliga bestämmelser, som, under förutsättningen att de principer senare komitén omfattat vinna godkännande, möjligen kunde leda till det åsyftade målet, får Beredningen tillika erinra att dessa bestämmelser, hvilka i hufvudsak äro hemtade ur komiténs förslag, måste hafva karakteren af en undantagslag och följaktligen, så vidt de anses erforderliga, böra i likhet med öfriga lagbud, som innebära en expropriation af lagliga rättigheter öfver vatten, lämpligast inrymmas i en särskild författning. I öfrigt torde någon särskild motivering ej erfordras för nämnda bestämmelser, hvilka innefatta det maximum af tvångsrätt, som enligt Beredningens åsigt skäligen kan ifrågasättas för bevattningens behof.

Förevarande utkast till förordning angående vattenledning för jords bevattning eller för husbehof är af följande lydelse:

1 §.

Vill någon, som vare sig såsom delegare i oskift by eller annan samfäld mark eller eljest såsom strandegare del i vattendrag eger, derur bortleda vatten för sin jords bevattning och möter mot vattenledningen hinder i ty att vattenverk, som lagligen tillkommit och af laga beskaflenhet är, derigenom skulle beröfvas vattentillgång, som för verkets drift är af nöden, eller genom uppdämning lida men af bakvatten; då må, der genom ändring af verket sådan olägenhet kan förekommas utan att verket försämrast eller synnerligt men eljest tillskyndas egaren, så beskaffad ändring af verket vidtagas, om den, som vattenledningen göra vill, det äskar. I ty fall vare om sådan ändring, i allt hvad vattenverksegarens eller annans rätt vidkommer, lag som angående dylik ändring, der den af jordegare påyrkas jemlikt 3 kap. i Lagen om dikning och annan afledning af vatten.

Om annan med vattenverk jemförlig byggnad eller anläggning för vattnets nyttjande så ock om fiskeverk vare i tillämplige delar lag som nu är sagdt; och skola i fråga om byggnad eller anstalt för flottning samt eljest angående flottled enahanda bestämmelser tillämpas allenast under det förbehåll, som derutinnan är genom nämnde lag stadgadt.

2 §.

Nu finnes eljest vattenledning, som delegare i vattendrag för jords bevattning påyrkar, föranleda dertill att strömfall, fiske, vattenställe eller annan dylik förmån skulle helt och hållet eller till någon del gå förlorad; varder synnerligt men ej derigenom egaren tillskyndadt och kan det gagn vattenledningen påräknas medföra skattas högre än det men, som till äfventyrs sålunda uppstår; då vare egaren pliktig att sådant intrång i sin rätt tåla i den mån för ändamålet är nödigt; njute dock för skadan ersättning efter de grunder, som för

likartade fall, då fråga är om vattenafledning för torrläggning af jord, äro fastställda.

Lag samma vare, der i följd af vattenledningen brygga, bad- eller båthus eller annan byggnad, som ej i 1 § afses, varder onyttig eller tager skada.

3 §.

Om skyldighet för den, som vatten för jords bevattning bortleder, att detsamma till vattendraget återleda, der men eljest skulle annan tillskyndas, skils i förordningen den angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund. Är det men, som kan förväntas om vattnet ej ledes åter, ringa, må befrielse från nämnda skyldighet dock medgifvas emot ersättning till den, som skadan lider.

4 §.

Den, som eger att för jords bevattning bortleda vatten, hafve ock, under enahanda vilkor, som äro stadgade i 2 §, lof att, der sådant för vattnets ledande från eller åter till vattendraget pröfvas nödigt, lägga ledningen å annans mark, öppet eller täckt eftersom tjenligast finnes; gälde dock ersättning för upplåtelsen af jord till ledningen samt för intrång, som eljest deraf uppstår. Yppas tvist om dylik upplåtelse, om ledningens läge och sträckning eller om sättet för arbetets verkställande, varde frågan derom bedömd enligt enahanda grunder, som äro föreskrifna i afseende å dikes upptagande för torrläggning af jord.

Är för ändamålet af nöden att uppfordringsverk lägges å annans grund, vare ock i tillämplige delar lag som nu är sagdt.

5 §.

Der delegare i oskift vatten eller annan strandegare, som ej öfver vattnet ensam råder, vill göra ledning för jords bevattning, bjude han de andre, som rätt till vattnet ega och kunna af samma ledning

sig begagna, att deri med honom taga del; sänjas de ej, varde, i den ordning här nedan i 9 § sägs, bestämdt på hvad sätt, vilkor och tid ledningen göras och nyttjas må; och gälle i öfrigt i fråga om de till vattnet berättigade jordegarnes förhållande inbördes i tillämplige delar de grunder, som i afseende å vattenverks byggande och nyttjande äro stadgade i förordningen den angående jord- egares rätt öfver vattnet å hans grund. Tarfvas för ändamålet dambyggnad, gånge som i nämnda förordning sägs.

6 §.

1 mom. Har någon, som ej eger del i vattendrag, af nöden att derur för sin jords bevattning leda vatten, och gitter han visa att sådan vattenledning kan göras utan att strand-, fiske-, vattenverks-egare eller annan, som har rätt till vattnets nyttjande, derigenom beröfvas nödig vattentillgång eller förmån, hvarom i 2 § 1 mom. skils, eller eljest tillskyndas men; då må tillstånd till afledningen gifvas i den ordning här nedan i 9 § stadgas.

2 mom. Der i det fall, hvarom i 1 mom. sägs, jemväl strandegare har lägenhet till jords bevattning, bör, innan tillstånd till vattenledningen gifves, först utrönas huru mycket vatten för strandegarens bevattningsanstalt tarivas, och må sedan ej det vatten bortledas, som för sådan anstalt tages i anspråk.

3 mom. Skulle flere, som i vattendrag ej ega del, samtidigt söka tillstånd till vattenlednings inrättande, hafve den företräde, som är närmare till vattendraget; äro de lika nära, varde den vattentillgång, som får bortledas, dem emellan fördelad som tjenligast finnes.

4 mom. I fråga om vattenledning, hvartill tillstånd vunnits efter ty nu sagdt är, skall hvad i 4 § är föreskrifvet ega tillämpning.

5 mom. Gitter, sedan vattenledning, som i denna § afses, kommit till stånd, någon, som till vattnet eger rätt, visa att han för anläggning eller utvidgning af vattenverk eller eljest sjelf har behof af det bortledda vattnet; då skall, der ej genom gällande aftal är annorledes bestämdt, vattenledningen upphöra, i den mån sådant för hans

behof är nödigt; är det men, som genom minskad vattentillgång för delegaren i vattnet skulle uppstå, ringa emot den skada, som genom vattenledningens upphörande skulle tillskyndas egaren af den bevattnade jorden, må dock ledningens bibehållande kunna tillåtas emot skadeersättning till den, som varder lidande.

Der delegare i vattnet vill göra sin rätt dertill gällande efter ty nu är sagdt, vare han pliktig derom tillsäga minst två år innan vattnet återtages.

7 §.

Nu är bevattningsanstalt inrättad: visar granne, som har lägenhet till bevattning, att genom anstaltens förbättring tillgång till vatten kan jemväl åt honom beredas utan synnerligt men för dem, som redan i anstalten ega del, vare då berättigad att, i den mån sådan tillgång uppstår, taga del i anstalten.

Hvad här är sagdt gälle ock der någon, öfver hvars mark ledning för vattnet, efter ty i 4 § skils, varder lagd, äskar att i anstalten taga del.

8 §.

Kostnad för anläggning och underhåll af bevattningsanstalt, hvar af flere vilja sig begagna, skall emellan deltagarne i anstalten fördelas i mån af den bevattnade jordens ytinnehåll, dock med den jemkning, hvartill uppenbar olikhet i den påräknade jordförbättringen må föranleda. Den, som ej genast i företaget ingår, gälde sedan, då han deri deltaga vill, sin andel i anläggningskostnaden, beräknad efter det skick, hvari anstalten då befinnes.

Kostnad för anstaltens ändring i fall, hvarom 7 § handlar, skall den vidkännas, som ändringen påyrkar.

Försummas underhåll af vattenledning för jords bevattning, gälle derom hvad stadgadt finnes angående försummadt underhåll af dike.

9 §.

Der någon för jords bevattning vill, med stöd af bestämmelserna i denna förordning, vidtaga någon anläggning eller åtgärd eller i öfrigt göra någon rätt gällande, som eljest i lag icke är honom medgifven, skall, om alla sakesgarne ej åsämjas, frågan företagas till pröfning vid syn, till hvars förrättande Konungens Befallningshafvande uppå ansökan förordnar statens landtbruksingeniör, landtmätare eller annan, efter ty särskildt stadgas, dertill behörig tjänsteman med biträde af gode män. Om val af desse gode män, om ordningen vid synens förrättande, om rättegången i dessa mål så ock i allt öfrigt skall, der ej annorledes nedan sägs, i tillämplige delar gälla hvad rörande frågor om vattenafledning finnes i 4 och 5 kap. af Lagen om dikning och annan afledning af vatten stadgadt, med undantag allenast af hvad 62, 63 och 64 §§ af nämnde lag innehålla.

10 §.

Till syn, hvarom nyss är sagdt, skola samtliga strand-, fiske-, vattenverks- och jordegare samt andre, på hvilkas rätt frågan kan inverka, särskildt kallas.

Vid synen åligger synemännen, om och i den mån för frågans bedömande är nödigt, att särskildt utreda huruvida den jord, för hvilken bevattning äskas, är med afseende å läge och beskaffenhet dertill tjenlig; huru stor vattentillgång för ändamålet behöfves och är att påräkna; att, der så fordras, genom vattenmärke beteckna det lägsta vattenstånd, vid hvilket afledning för bevattningsanstalt må vara tillåten; att i fråga om såväl inrättande af ny som förbättrande af befintlig bevattningsanstalt bestämma huru bevattningen skall till samtliga deltagarnes fördel och i mån af deras behof tjenligast ordnas, särskildt med afseende derå huruvida den kan ske samtidigt å hela bevattningsområdet eller vid olika tider å vissa delar deraf; äfvensom att, enligt de i 8 § gifne grunder, kostnaden för anstalten emellan deltagarne fördela.

Tarfvas för anstalten dambyggnad, hafva synemännen väl att frågan derutinnan utreda och i afseende å dambyggnadens inrättande och nyttjande nödiga bestämmelser föreslå, men utlåtandet tage ej derutinnan åt sig laga kraft, med mindre det af samtliga sakesgarne godkännes, utan gånge, der stridighet yppas, frågan till Rättens pröfning, efter ty i förordningen den angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund finnes föreskrifvet.

11 §.

Hvad i denna förordning är stadgadt angående vattenledning för jords bevattning skall ock i tillämplige delar gälla, der jordegare eljest för landthushållningens behof har vattenledning af nöden. Äro flere, som i dylik vattenledning vilja taga del, vare den gemensamma kostnaden därför dem emellan fördelad efter den vattenmängd en hvar använder.

Vid ofvannämnda utkast anmärkes slutligen att detsamma förutsätter den förändrade redaktion af hvad förslaget till vattenrättsförordningen innehåller om bevattningsanstalter att hänvisning deruti göres till hvad om dylika anstalter särskildt stadgas.

Register.

Und. skrifvelse till Kongl. Maj:t	Sid. 1.
---	------------

Förslag

till förordning ang. jordegares rätt öfver vattnet å hans grund	11.
» förordning ang. allmän flottled	21.
» förordning ang. allmän farled	27.
» förordning om tillägg till gällande expropriationslag	29.
» förordning ang. ansvar för underlåtenhet att öppna damlucka	31.
» förordning ang. ändring i vissa delar af gällande fiskeristadga	32.
» kungörelse om förändrad lydelse af 58 § skiftesstadgan	34.
» flottningsstadga	35.
» kungörelse ang. tillstånd från det allmännas sida till vattenafledning i vissa fall m. m.	49.
» kungörelse ang. särskilda föreskrifter för handläggning af frågor om far- led och vissa vattenbyggnader m. m.	53.

Motiv

till förordningen ang. jordegares rätt öfver vattnet å hans grund	59.
» förordningen ang. allmän flottled	119.
» förordningen ang. allmän farled	199.
» förordningen om tillägg till gällande expropriationslag	204.
» förordningen ang. ansvar för underlåtenhet att öppna damlucka	208.
» förordningen ang. ändring i vissa delar af gällande fiskeristadga	209.
» kungörelsen om förändrad lydelse af 58 § skiftesstadgan	210.

	Sid.
till flottningsstadgan	211.
» kungörelsen ang. tillstånd från det allmännas sida till vattenafledning i vissa fall m. m.	240.
» kungörelsen ang. särskilda föreskrifter för handläggning af frågor om far- led och vissa vattenbyggnader m. m.	243.
Särskild und. promemoria om ångsvattning	245.

